

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review

วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์

ISSN : 2539-5777

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2567

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
www.pali.mcu.ac.th

วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2567

Vol. 10 No.2 May-August 2024

ISSN : 2539-5777

❖ วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการและการวิจัยในสาขาที่เกี่ยวข้องด้านมนุษยศาสตร์ (ศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม) ศึกษาศาสตร์ (จิตวิทยา บริหารการศึกษา การสอนสังคมศึกษา) และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่บทความทางวิชาการและบทความวิจัยและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างนักวิชาการ นักวิจัย จากสถาบันอุดมศึกษา องค์กรต่าง ๆ รวมทั้งนักวิชาการอิสระทั้งภาครัฐและเอกชน
3. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยที่จะก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม

❖ กำหนดการเวลาเผยแพร่

วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ กำหนดเวลาการออกวารสาร ปีละ 3 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1	มกราคม – เมษายน เผยแพร่ 30 เมษายน ปิดรับบทความ 31 มีนาคม
ฉบับที่ 2	พฤษภาคม – สิงหาคม เผยแพร่ 31 สิงหาคม ปิดรับบทความ 31 กรกฎาคม
ฉบับที่ 3	กันยายน – ธันวาคม เผยแพร่ 31 ธันวาคม ปิดรับบทความ 30 พฤศจิกายน

หากส่งภายหลังกำหนดจะได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ในฉบับถัดไป

❖ ข้อกำหนดของบทความที่ตีพิมพ์

บทความทั้งหมดที่ตีพิมพ์ ได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewed) ในสาขาวิชานั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 3 ท่านต่อ 1 บทความ โดยเป็นการประเมินแบบ Double-Blinded Review

❖ การพิจารณาบทความ

1. บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น
2. ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร
3. บทความที่ได้รับการเผยแพร่ จะได้พิจารณากลับกรองผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน ต่อบทความ ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blinded)
4. บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ส่วนบทความจากภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

❖ เจ้าของ

สำนักวิชาการวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 108/5 หมู่ที่ 2 วัดมหาสวัสดิ์นาควุฒาราม ซอยวัดมหาสวัสดิ์ ถนนศาลายา-นครชัยศรี ตำบลหอมเกร็ด อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม 73170

โทรศัพท์/โทรสาร: 0 3429 9357

www. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palisueksabuddhaghosa/index>

“ทรงสนะและความคิดเห็นของผู้เขียนบทความ ถือเป็นความรับผิดชอบ
ของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือทรงสนะความรับผิดชอบของ
กองบรรณาธิการวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์”

❖ พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์ 44/132 หมู่ที่ 6 ซอยกำนันแมน 36 ถนนกำนันแมน แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150

โทรศัพท์ 0-2812-2119, 08-1566-2540 <http://www.prayoonsanthai.co.th/>

❖ **บรรณาธิการ**

ผศ.ดร.ธานี สุวรรณประทีป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Asst. Prof. Dr. Thanee Suwanprateep

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

❖ **กองบรรณาธิการ**

พระธรรมวชิราจารย์, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ven.Assoc. Prof. Dr. Phra Dhamvajiracarya

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Prof. Dr. Chamnong Adiwathanasit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระเมธาวิสัยรส, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Assoc. Prof. Dr. Phramedhavinaiyaros Sutep

Mahamakut Buddhist University

รศ.ดร.เวทย์ บรรณกรกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Assoc. Prof. Dr. Wate Bannakornkul

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Assoc.Prof.Dr. Suvin Ruksat

Mahamakut Buddhist University

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยมหิดล

Asst. Prof. Dr. Amnat Yodtong

Mahidol University

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman

Suan Dusit University

ผศ.ดร.สรณีย์ สายศร

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Asst. Prof. Dr. Soranee Saisorn

Kasetsart University

ดร.จุฬารัตน์ วิชานาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Dr. Juralut Vichanati

Phranakhon Rajabhat University

❖ **ผู้ช่วยบรรณาธิการ**

ว่าที่ ร.ท.ธีรวัช ภูมิประมาณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Acting Lt. Theethawat Phoomparmarn

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บรรณธิการแถลง

วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดำเนินการเพื่อส่งเสริมเผยแพร่ และเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ทางวิชาการด้านศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยนิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ปี ละ 3 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เดือนเมษายน ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน – เดือนธันวาคม ของทุกปี

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เนื้อหาและสาระของบทความทั้งหมดในฉบับนี้จะให้ ประโยชน์แก่อื่นทั้งในด้านองค์ความรู้และโลกทัศน์ที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ ตามที่ผู้เขียนแต่ละท่านได้ศึกษา ค้นพบไม่มากนักน้อย และหากท่านประสงค์จะสมัครสมาชิกหรือเขียนบทความส่งมาเพื่อตีพิมพ์ใน วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ สามารถติดต่อได้ตามรายละเอียดที่อยู่ท้ายเล่มของ วารสาร ท้ายที่สุดนี้ กองบรรณาธิการต้องขอขอบคุณสมาชิกวารสารทุกท่านที่ให้การสนับสนุนเป็น อย่างดีเสมอมาไว้เป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

(ผศ.ดร.ธานี สุวรรณประทีป)

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กองบรรณาธิการ	III
บรรณาธิการแถลง	IV
บทความวิจัยและบทความวิชาการ	
❖ แนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหาร โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL ADMINISTRATION IN THE NEW AGE OF LIFE OF ADMINISTRATORS OF SUNDAY BUDDHISM SCHOOL, PHRA NAKHON DISTRICT, BANGKOK พระครูพิมลธรรมภาณ มาณพ กนฺตสีโล, สมศักดิ์ บุญปุ, ทองดี ศรีตระการ	1
❖ รูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรม วัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ Meditation Practice to Heal the Health through the Meditation Course at San Kamphaeng District, Chiang Mai Province พระปลัดวัชรชัย ชตฺตยเมธี ชติรัตน์, พระครูธรรมธัชชัยวิชิต ชยาภินนโท	20
❖ แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Guidelines of Developing Learning Management for Pali Satit Suksa School Under Mahachulalongkornrajavidyalaya University พระมหาพงษ์เทพ ปภากรโร ล้อประเสริฐ, พระครูสาทรปริยัติคุณ, สีน งามประโคน	35
❖ นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสันามหลวง ในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร Innovation of Teaching and Learning of Phra Pariyat Dharma, Sanam Luang, Pali Department in the Online System of Wat Bophitphimuk Worawihan School พระมหาเนติ เนติเมธี (กุลธราธิระ), พระครูโสภาสนนทกิตติ, เกษม แสงนนท์	52

- ❖ การศึกษาสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี 71
A Study of the Condition of the Digital Leadership of School Administrators under the Chonburi Primary Educational Service Area Office
พระมหาพรประสงค์ ปริญญาวรเมธี, สีน งามประโคน, พระมหาสมบัติ ธนปัญญา
- ❖ คุณภาพชีวิตการทำงานกับความมั่นคงทางสังคมของแรงงานข้ามชาติ 84
Quality of Working Life and Social Security of Migrant Workers
หริรักษ์ อินทรสุวรรณ, ณัฐวิณ์ บุญนาค,
- ❖ วิเคราะห์การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน : กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ 102
จังหวัดปราจีนบุรี
Analysis of Dharma Practice According to the Principles of Foundations of Mindfulness in the Case Study of Wat Kao Mafai, Prachinburi Province
พระภาณุเดช จันทโชติ เรื่องสว่าง
- ❖ วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 115
Organizational Culture and School Effectiveness under Nakhon Phathom Primary Educational Service Area Office 2
จิราภรณ์ พงษ์พั่ง, สายสุตา เตียเจริญ,
- ❖ การพัฒนาชุดความรู้ในพระไตรปิฎกเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากร 133
ในองค์กรธุรกิจ
Development of Knowledge Package from the Tipitaka to Enhance Happiness of Personnel in Business Organization
ศิริพรรณ ดันติวิวัฒน์พันธ์, อุทัย สติมัน

- ❖ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายใน
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม
THE TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATOR AND
INTERNAL SUPERVISION IN SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE NAKHON PATHOM
ปฐิตา จันแก้ว, สงวน อินทร์รักษ์

153
- ❖ การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดโดยพุทธสันติวิธีของวัดใน เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพมหานคร
The Problem Resolution on Vagrant Dogs by Buddhist Peaceful Means of
the Temples in Bangkok Noi District, Bangkok Metropolis
วิชาภรณ์ แก้วศรี, นवलวรรณ พูนวสุพลนัตร

171
- ❖ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา
จังหวัดชัยนาท
INNOVATIVE LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS AND EFFECTIVENESS OF
HIGH SCHOOL IN CHAINAT
ปิยชาติ รอดหลง, มัทนา วังถนอมศักดิ์

187
- ❖ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข
ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กาญจนบุรี
THE TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF ADMINISTRATOR AND BEING
HAPPY WORKPLACE OF SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE KANCHANABURI
รุจิกร ตูลาธาร, นุชนรา รัตนศิริระประภา

204
- ❖ ผลการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกเพื่อส่งเสริม
ทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
The Effects of Using Collaborative Strategic Reading and Graphic Organizers
to Enhance the Reading Comprehension of Grade 11 Students
ณัฐกานต์ บุญป่อง, สรณบดีรินทร์ ประสารทรัพย์

222

- ❖ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพ
การศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร
Guidelines for Developing the Participation of Teachers in Conducting Educational
Quality Assurance in Education Institutions Under the local Government Organization,
Samut Sakhon Province
สินีรัตน์ แก้ววิชิต, พรเทพ ฐิ์แผน 239
- ❖ ความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชา
เกษียณอายุ
The Opinion of Service Business in Phuket City Municipality towards the
Non-O Retirement
สิญจวรรณ สมสงวน, จุฑาทิพ คล้ายทับทิม 253
- ❖ แนวทางการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร
เชิงพุทธบูรณาการ
A Guideline to the Media Literacy of Social Media for Working Citizens in Bangkok
Based on the Buddhist Integration
อุรารัตน์ ไชยรังสี 266
- ❖ รูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ
Buddhist Integrated Model of Dhamma Dissemination for the New Generation
ฉัตรสุดา สองแสงเจริญ 284
- ❖ เกษตรทฤษฎีใหม่บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตของเกษตรกรและชุมชน
The New Theory Agriculture Basing on Philosophy of Sufficiency Economy for Live
Quality Development of Farmers and Community
สมาพร เรืองสังข์ 301
- ❖ อนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
The Conservation of Palm Leaf Manuscripts at Wat Khongkham, Photharam District,
Ratchaburi Province
พระครูสันตยาภิรัต สันติ สนฺติกโร, พระครูพิพิธวรกิจจานุการ, สรวิชัย วงษ์สอาด 317

บทวิจารณ์หนังสือ

- ❖ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและการปฏิรูปเชิงนวสมัยนิยมในประเทศไทย
พระภาณุเดช จันทโชโต 336
- ❖ คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 349

แนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหาร

โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL
ADMINISTRATION IN THE NEW AGE OF LIFE OF ADMINISTRATORS OF
SUNDAY BUDDHISM SCHOOL, PHRA NAKHON DISTRICT, BANGKOK

พระครูพิมลธรรมภาณ มาณพ กนฺตสีโล¹

Phrakhru Pimol Thammapan Manop Kantasil

สมศักดิ์ บุญปู, Somsak Boonpu²

ทองดี ศรีตระการ, Thongdee Sritrakan³

E-mail : surachaihongtrakool@gmail.com

Received: December 18, 2022 Revised: May 2, 2024

Accepted: May 2, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างนักเรียนและครูโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 300 รูป/คนโดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร ครู 5 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

¹ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564.

² อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564.

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564.

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ด้านการปรับวิธีคิด ด้านความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรกับภายนอก และด้านกระบวนการทำงาน

2. วิธีการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร คือ เปิดใจปรับวิธีคิดของตนเองโดยไม่ยึดติดกับความคิดเดิม พยายามหาความรู้ในด้านต่างๆ ปฏิบัติตามแผนงานของวงจร PDCA ปรับกระบวนการทำงาน และการจัดการศึกษาแบบ Home School ปรับระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ด้วยขั้นตอน 4 สร้างกลไกการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน พัฒนาความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันกับชุมชน ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน พัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร คือ คัดมุมมองแบบเครือข่าย คิดสิ่งดีพูดสิ่งดีและลงมือทำดี พึ่งพาสรรหาแหล่งความรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ปฏิบัติตามแผนงานของวงจร PDCA จัดการศึกษาแบบ Home School ยกเลิกวัฒนธรรมองค์กรที่มีความล้าหลัง จัดสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบใหม่ที่เชื่อมต่อประสบการณ์ด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ส่งเสริมให้นักเรียนและครูเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ส่งเสริมทักษะ สร้างแบบอย่างของความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมสร้างกลไกการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน บูรณาการการทำงานควบคู่ไปพร้อมๆ กับบทบาทของโรงเรียนต่อการพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษา, ยุควิถีชีวิตใหม่, โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the condition of educational administration in the new normal, 2) to study the methods of development of educational administration in the new normal, 3) to propose guidelines for the development of educational administration in the new normal for administrator of Sunday Buddhist School, Phra Nakhon District, Bangkok. It was a mixed research method, quantitative work was conducted by

questionnaire with sample group of 300 students/teachers at Sunday Buddhist School, Phra Nakhon District, Bangkok using the basic statistics, i.e. frequency, percentage, mean, standard deviation, while qualitative done by in-depth interviews of 5 heads of executives, teachers, all data were analyzed by content analysis.

The results showed that:

1. The condition of educational administration in the new normal of the administrators of Sunday Buddhist School, Phra Nakhon district, Bangkok. Overall, it was at a high level. Considering each aspect, it was at a high level in all 4 aspects, namely, the system of rules and regulations of administration, thinking ad justification, cooperation and relationships inside and outside of the organization and the working process.

2. Methods for the development of educational administration in the new normal of the administrators of Sunday Buddhist School, Phra Nakhon district, Bangkok, were opened mind for new way of thinking without clinging to old ideas, try to gain knowledge in various fields, follow the PDCA process, adjusting the work process and education management using a home school style, reviewing the rules and regulations for administration with 4 steps, creating a learning mechanism with community, developing a supportive relationship with community, community strength promotion, sustainable student development.

3. The guidelines for the development of educational administration in the new normal of the administrators of Sunday Buddhist School, Phra Nakhon district, Bangkok were; networking thinking, reasonable thought, speech and doing, seeking the knowledge sources both inside and outside of school, following the PDCA, using home school style, abolishing the backward organizational culture, creating a new organizational culture connecting experiences through four steps, encouraging students and teachers to understand their roles and duties, skill improvement, create a model of cooperation and participation in building a learning mechanism with the community, integration of cooperation with the influential roles of the school for the sustainable development of students.

Keywords : Guidelines for Development of Educational Administration, New Normal, Sunday Buddhism School, Phra Nakhon District, Bangkok.

1. บทนำ

การศึกษาไทยในปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเรียนรู้ที่มีการเปิดกว้างมีหลากหลายรูปแบบ ให้นมนุษย์ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองอย่างรวดเร็วโดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคใหม่ที่ไร้ขอบเขตภายใต้จินตนาการของมนุษย์ ที่สร้างขึ้นการศึกษากลับมาเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาจะเห็นได้ว่าสถานศึกษาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษสิ่งที่เป็นจำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้คือการพัฒนาการศึกษาทั้งทางด้านการบริหารสถานศึกษาการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ซึ่งนักเรียน ทุกคนต้องเข้าไปให้ถึงแหล่งสังคมการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีที่จะทำให้เกิดคุณค่าและประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง⁴ เมื่อพิจารณาถึงการศึกษายุคใหม่ที่เคลื่อนไหวอยู่ในสถานการณ์โลกศตวรรษที่ 21 และการเผชิญหน้ากับวิกฤตโควิด-19 ที่ทำให้โลกและผู้คนต้องปรับตัวรับความเป็นจริงและ ชีวิตใหม่วิถีใหม่ หรือ นิว นอร์มอล ซึ่งเป็นการปรับตัวที่มีนวัตกรรมเทคโนโลยีในกระแสการสื่อสารและความก้าวหน้ายุคใหม่เป็นตัวช่วยและจะมีผลต่อสังคมเศรษฐกิจทั้งระบบ นิว นอร์มอล จะกลายเป็นความเคลื่อนไหวของชีวิตและงานแบบใหม่ต่อจากปัจจุบัน ซึ่งในกระแสความเคลื่อนไหวนี้จำเป็นต้องพิจารณาว่าการศึกษาคือต้องรู้-ปรับสร้างอะไรบ้าง? เพื่อให้ระบบที่ย่ำแย่ของมันก้าวพ้นจากความสิ้นหวังและก้าวไปกับโลกใบใหม่ที่เปลี่ยนไปได้ คงต้องมองถึงเนื้อในแก่นแกนของการศึกษาว่า “สังคมและเรา” จะร่วมกันถอดระบบการศึกษาไทยออกจากความ ล้าหลัง-พิกลพิการอย่างไร ทั้งในการบริหารจัดการของบรรดาองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีบทบาทจุดยืนต่อระบบการศึกษา สถาบันการศึกษา ไปจนถึงภาคปฏิบัติการเรียน-การสอนของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับฯลฯ ไม่ให้ทำร้ายประเทศและสังคมต่อไปได้เช่นไร? เป็นเรื่องที่ปฏิเสธยากว่าการศึกษาวัดนี้ “ต้องรู้สร้างทั้งระบบ” และ “สร้างความร่วมมือขึ้นใหม่” โดยเฉพาะกับผู้ประกอบการและโลกแวดลอมที่เป็นแหล่งงาน แหล่งความรู้ และประสบการณ์ใหม่ เพื่อปรับ

⁴ สุทธิศักดิ์ นันทวิทย์ และสัจจวรรณ ทรรพสุ, “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษ ที่ 21 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2”, วารสารบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2558): 215.

สร้างความรู้ ทักษะ และการมีงานให้นักเรียนนักศึกษา รวมถึงผู้คนที่ก้าวสู่วัยทำงานได้ทำ สอดรับกับความเป็นจริงใหม่ของสังคม-เศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป⁵

สภาพการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในระยะเวลาที่ผ่านมา จะพบว่าวิกฤตการณ์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ เรื่องคุณภาพของศูนย์ฯ ที่ไม่เท่าเทียมกัน คนส่วนใหญ่อาจไม่มีสิทธิที่จะเลือก ต้องยอมให้ลูกหลานเรียนในศูนย์ฯ ที่ไม่แน่ใจในคุณภาพ การพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีคุณภาพเพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจที่จะส่งลูกหลานไปเรียนนั้น จะต้องมีการกำหนดมาตรฐานของศูนย์ฯ และทำให้การบริหารจัดการศูนย์ฯ มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด การมีมาตรฐาน คือ การดำเนินกิจกรรมและภารกิจต่างๆ ทั้งด้านวิชาการและการบริการ และการจัดการได้สร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการ ทั้งผู้รับบริการโดยตรง คือ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม คือ ประชาชน และสังคมโดยรวม ว่าการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ การมีมาตรฐานเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการ “ป้องกัน” ไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และเกิดผลผลิตที่ไม่มีคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน⁶

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ยังไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยเฉพาะการใช้อำนาจประกอบต่างๆ และกระบวนการนำมาใช้ในการบริหารจัดการ การศึกษาที่จะส่งผลถึงความสำเร็จของควมมีประสิทธิภาพและคุณภาพการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ดังผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย” พบว่า ผู้เรียนธรรมศึกษาทุกช่วงชั้น มีความคาดหวังสูงกว่าตามสภาพ ความเป็นจริงทุกด้านต้องการศึกษาธรรมศึกษาเพื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิติประจำวัน สำหรับหนังสือแบบเรียนธรรมศึกษายังขาด

⁵ Apichart Thongyou, นิเวศ นอร์มอล กับ 4 ประเด็นสำคัญนำคิดที่จะทำให้ “การศึกษา” พ้นความตกต่ำ ล้าหลัง และความสูญเปล่าไม่รู้จบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.salika.co/2020/05/17/new-normal-impact-education-must-be-changed/> [4 กรกฎาคม 2563].

⁶ กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2554, หน้า 48.

แคลน ภาครัฐควรให้การสนับสนุนในเรื่องดังกล่าว⁷ การบริหารจัดการศึกษาจำเป็นอาศัยผู้มีความรู้ที่จะต้องวางแผนให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมที่ได้พาบุตรหลานมาศึกษาเล่าเรียนหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหนทางเลือกของผู้ปกครองที่คาดหวังว่าจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีตามหลักพระพุทธศาสนา

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุคชีวิตวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นกระบวนการบริหารให้ผู้บริหารสามารถนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารในยุคชีวิตวิถีใหม่หลังเกิดวิกฤตสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบหลากหลายด้านให้โรงเรียนพระพุทธศาสนวันอาทิตย์เกิดสภาพปัญหาด้านต่างๆ ผู้บริหารสามารถบริหารให้ผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาในยุคชีวิตวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุคชีวิตวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุคชีวิตวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุคชีวิตวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาในยุคชีวิตวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาในยุคชีวิตวิถีใหม่ จากแหล่งข้อมูล : หนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย website เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา

⁷ อเนก ขำทอง (ป.ศ.9), ปัญญา สละทองตรง (ป.ศ.9), และนักวิชาการศาสนา 8 ว, **ธรรมศึกษาชั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ในปัจจุบัน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550), หน้า 1-3.

Content Analysis 2) แจกแบบสอบถามนักเรียนและครูโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานครจำนวน 300 รูป/คน จากแหล่งข้อมูล : นักเรียนและครูทั้งหมดที่อยู่ในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานครจำนวน 300 รูป เครื่องมือ : แบบสอบถาม การวิเคราะห์ : ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มี 1 ขั้นตอน ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 รูป/คน แหล่งข้อมูล : ผู้บริหารและครู จำนวน 5 รูป/คน เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา/อาจารย์ที่ปรึกษา เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา ผลลัพธ์ที่ได้ : ได้แนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากร ได้แก่ นักเรียนและครูโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ทั้ง 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ วัดสุทัศน์แขวงวัดราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โรงเรียนพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนครจำนวน 300 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยใช้ประชากรทั้งหมด ในการศึกษาครั้งนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน ใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหาร ครู โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4. ผลการวิจัย

1) ผลการวิจัยสภาพการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียน พุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนและครูมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ด้านการปรับวิธีคิด ด้านความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรและกับภายนอก และด้านกระบวนการทำงาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ภาพรวมทั้ง 4 ด้าน

(N = 300)

สภาพการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร	ความคิดเห็นของนักเรียนและครู			
	μ	σ	ระดับ	อันดับที่
1) ด้านการปรับวิธีคิด	3.78	0.780	มาก	2
2) ด้านกระบวนการทำงาน	3.54	0.853	มาก	4
3) ด้านระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา	3.74	0.902	มาก	1
4) ด้านความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรและกับภายนอก	3.67	0.832	มาก	3
ภาพรวม	3.69	0.761	มาก	

จากตารางที่ 1 นักเรียนและครูที่มีต่อสภาพการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ภาพรวม 4 ด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.761 รายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.902 รองลงมา ได้แก่ ด้านการปรับวิธีคิด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.780 ด้านความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรและกับภายนอก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.832 และด้านกระบวนการทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.853 ตามลำดับ

2) ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

1. **ด้านการปรับวิธีคิด** ได้แก่ เปิดใจปรับวิธีคิดของตนเองโดยไม่ยึดติดกับความคิดเดิมๆ พยายามหาความรู้ในด้านต่างๆ การลงเรียนคอร์สออนไลน์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับงาน การหาความรู้เหล่านี้ก็เพื่อให้เป็นวัตถุดิบสำหรับการคิดในขั้นต่อไป เลือกคิดแต่สิ่งดีๆ พูดแต่สิ่งดีๆ และลงมือทำความดีตามที่ตนเองคิด

2. **ด้านกระบวนการทำงาน** ได้แก่ ผู้บริหารสามารถปฏิบัติตามแผนงานของวงจร PDCA ปรับกระบวนการทำงานและการจัดการศึกษาแบบ Home School สนับสนุนการจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจทั้งกับเด็กและผู้ปกครอง

3. **ด้านระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา** ได้แก่ ปรับระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นระดมพลังสร้างรูปแบบของกระบวนการทางการศึกษา ขั้นการวิเคราะห์ กำหนดขอบเขตและทิศทาง ขั้นการออกแบบใหม่ กำหนด Concept ของกระบวนการ และขั้นนำไปใช้ ทดลองนำไปใช้โดยนำร่อง การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยม เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การบริการผู้ปกครองในแบบอีเล็กทรอนิกส์ ที่สมบูรณ์

4. **ด้านความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรและกับภายนอก** ได้แก่ สร้างกลไกการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน พัฒนาความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันกับชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมของครอบครัวหรือสมาชิกในชุมชนล้วนมีความสำคัญ ปัจจัยบทบาทของชุมชนหรือสภาพแวดล้อมโดยรอบที่อยู่อาศัยของนักเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งควรบูรณาการการทำงานควบคู่ไปพร้อมๆ กับบทบาทของโรงเรียนต่อการพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน

3) เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

1. **ด้านการปรับวิธีคิด** ได้แก่ ผู้บริหารมีวิธีคิดมุมมองแบบเครือข่าย คิดเชื่อมโยงกับการจัดการผลประโยชน์และการอยู่รอดของสถานศึกษา จัดปรับชีวิตของตนเอง และการงานสู่มิติใหม่ เปิดใจปรับวิธีคิดของตนเองโดยไม่ยึดติดกับความคิดเดิมๆ พยายามหาความรู้ในด้านต่างๆ การลงเรียนคอร์สออนไลน์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับงาน การหาความรู้เหล่านี้ก็

เพื่อให้เป็นวัตถุดิบสำหรับการคิดในขั้นต่อไป เลือกคิดแต่สิ่งดีๆ พุดแต่สิ่งดีๆ และลงมือทำ ความดีตามที่ตนเองคิด

2. ด้านกระบวนการทำงาน ได้แก่ พึ่งพาสรรหาแหล่งความรู้ทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ปฏิสัมพันธ์กับสังคมและ สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ปฏิบัติตามแผนงานของวงจร PDCA ปรับกระบวนการทำงานและการจัดการศึกษาแบบ Home School สนับสนุนการจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจทั้งกับเด็กและผู้ปกครอง

3. ด้านระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ได้แก่ ยกเลิกวัฒนธรรมองค์กรที่มีความล้าหลัง ไม่ส่งเสริมการบริหารการศึกษาให้ทันต่อสังคมโลก จัดสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบใหม่ที่ส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้และการบริหารสถานศึกษา เชื่อมต่อประสิทธิภาพความสามารถของคนในองค์กรและเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมในแนวนอน ปรับระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นระดมพลังสร้างรูปแบบของกระบวนการทางการศึกษา ขั้นการวิเคราะห์ กำหนดขอบเขตและ ทิศทางขั้นการออกแบบใหม่ กำหนด Concept ของกระบวนการ และขั้นนำไปใช้ ทดลองนำไปใช้ โดยนำร่อง ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยม เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ จากประสบการณ์จริง โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การบริการผู้ปกครองในแบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่สมบูรณ์

4. ด้านความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรและกับภายนอก ได้แก่ ส่งเสริมให้นักเรียนและครูเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในการทำงานให้แก่ นักเรียน และครู สร้างแบบอย่างของความร่วมมือและการมีส่วนร่วม สร้างกลไกการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน พัฒนาความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันกับชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมของ ครอบครัวหรือสมาชิกในชุมชนล้วนมีความสำคัญ ปัจจัยบทบาทของชุมชนหรือสภาพแวดล้อม โดยรอบที่อยู่อาศัยของนักเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งควรบูรณาการการทำงานควบคู่ไปพร้อมๆ กับบทบาทของโรงเรียนต่อการพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน

5. การอภิปรายผล

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหาร การศึกษาในยุคซีวีดีวีทีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

1) **สภาพการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ภาพรวมทั้ง 4 ด้าน** นักเรียนและครูมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ด้านการปรับวิธีคิด ด้านความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรและกับภายนอก และด้านกระบวนการทำงาน จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารมีวิธีคิดมุมมองแบบเครือข่าย คิดเชื่อมโยงกับการจัดการผลประโยชน์และการอยู่รอดของ พืงพาสรรรหาแหล่งความรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ยกเลิกวัฒนธรรมองค์กรที่มีความล้าหลัง ไม่ส่งเสริมการบริหารการศึกษาให้ทันต่อสังคมโลก จัดสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบใหม่ที่ส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้และการบริหารสถานศึกษา ส่งเสริมให้นักเรียนและครูเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในการทำงานให้แก่ นักเรียนและครู สร้างแบบอย่างของความร่วมมือและการมีส่วนร่วม โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จิรวิทย์ นิยมธรรม** ได้ทำการศึกษาสภาพและความคาดหวังพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว พบว่า สภาพพฤติกรรมด้านคุณธรรมที่เป็นจริง ทั้งโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านการรักษาความสัตย์ ด้านการอดทน ด้านการรู้จักข่มใจตนเอง และด้านการรู้จักละวางความชั่ว ส่วนผลการเปรียบเทียบสภาพและความคาดหวังพฤติกรรมด้านคุณธรรม จำแนกตามเพศและประสบการณ์ พบว่า ข้าราชการครูเพศหญิงมีทัศนะต่อพฤติกรรมด้านคุณธรรมที่เป็นจริงและความคาดหวังพฤติกรรมคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนดีกว่าข้าราชการครูเพศชาย ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อย มีทัศนะต่อสภาพพฤติกรรมด้านคุณธรรมที่เป็นจริงและความคาดหวังพฤติกรรมคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนดีกว่า ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาก⁸ และสอดคล้องกับ **สมปอง เส็งดอนไพร** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” พบว่า ครูผู้สอนของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการพัฒนาระบบ

⁸ จิรวิทย์ นิยมธรรม, “สภาพและความคาดหวังพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545).

ประกันคุณภาพในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา ตามลำดับ ส่วนด้านการนิเทศการศึกษาและด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง⁹

2) ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ทั้ง 4 ด้าน คือ

1. ด้านการปรับวิธีคิด ได้แก่ เปิดใจปรับวิธีคิดของตนเองโดยไม่ยึดติดกับความคิดเดิมๆ พยายามหาความรู้ในด้านต่างๆ การลงเรียนคอร์สออนไลน์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับงาน การหาความรู้เหล่านี้ก็เพื่อให้เป็นวัตถุดิบสำหรับการคิดในขั้นต่อไป เลือกคิดแต่สิ่งดีๆ พูดแต่สิ่งดีๆ และลงมือทำความดีตามที่ตนเองคิด

2. ด้านกระบวนการทำงาน ได้แก่ ผู้บริหารสามารถปฏิบัติตามแผนงานของวงจร PDCA ปรับกระบวนการทำงานและการจัดการศึกษาแบบ Home School สนับสนุนการจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจทั้งกับเด็กและผู้ปกครอง

3. ด้านระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ได้แก่ ปรับระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นระดมพลังสร้างรูปแบบของกระบวนการทางการศึกษา ขั้นการวิเคราะห์ กำหนดขอบเขตและทิศทางการออกแบบใหม่ กำหนด Concept ของกระบวนการ และขั้นนำไปใช้ ทดลองนำไปใช้โดยนำร่อง การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยม เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การบริการผู้ปกครองในแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่สมบูรณ์

4. ด้านความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรและกับภายนอก ได้แก่ สร้างกลไกการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน พัฒนาความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันกับชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมของครอบครัวหรือสมาชิกในชุมชนล้วนมีความสำคัญ ปัจจัยบทบาทของชุมชนหรือสภาพแวดล้อมโดยรอบที่อยู่อาศัยของนักเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งควร

⁹ สมปอง เล็งดอนไพร, “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555).

บูรณาการการทำงานควบคู่ไปพร้อมๆ กับบทบาทของโรงเรียนต่อการพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าวิธีการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโดยการปรับวิธีคิด ได้แก่ เปิดใจปรับวิธีคิดของตนเองโดยไม่ยึดติดกับความคิดเดิมๆ ปฏิบัติตามแผนงานของวงจร PDCA การจัดการศึกษาแบบ Home School ปรับระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ วัฒนธรรมและค่านิยม สร้างกลไกการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน พัฒนาความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันกับชุมชน โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสุจินตนิมิต หนูชู** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 55 ตัวบ่งชี้ โดยองค์ประกอบหลัก คือ 1) ความคาดหวังต่อผู้เรียน (มี 7 ตัวบ่งชี้) 2) การพัฒนาบุคลากร (มี 7 ตัวบ่งชี้) 3) ความสามัคคีของบุคลากร (มี 7 ตัวบ่งชี้) 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน (มี 7 ตัวบ่งชี้) 5) การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน (มี 5 ตัวบ่งชี้) 6) ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการศูนย์ (มี 10 ตัวบ่งชี้) 7) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ (มี 7 ตัวบ่งชี้) และ 8) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน (มี 5 ตัวบ่งชี้)¹⁰

3) เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

1. **ด้านการปรับวิธีคิด** ได้แก่ ผู้บริหารมีวิธีคิดมุมมองแบบเครือข่าย คิดเชื่อมโยงกับการจัดการผลประโยชน์และการอยู่รอดของสถานศึกษา จัดปรับชีวิตของตนเองและการทำงานสู่มิติใหม่ เปิดใจปรับวิธีคิดของตนเองโดยไม่ยึดติดกับความคิดเดิมๆ พยายามหาความรู้ในด้านต่างๆ การลงเรียนคอร์สออนไลน์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับงาน การหาความรู้เหล่านี้ก็เพื่อให้เป็นวัตถุดิบสำหรับการคิดในขั้นต่อไป เลือกคิดแต่สิ่งดีๆ พุดแต่สิ่งดีๆ และลงมือทำความดีตามที่ตนเองคิด

2. **ด้านกระบวนการทำงาน** ได้แก่ พึงพาสรรหาแหล่งความรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ปฏิสัมพันธ์กับสังคมและ

¹⁰ พระสุจินตนิมิต หนูชู, “รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา, (วิทยาลัยครูศาสตร์: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556), บทคัดย่อ.

สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ปฏิบัติตามแผนงานของวงจร PDCA ปรับกระบวนการทำงานและการจัดการศึกษาแบบ Home School สนับสนุนการจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจทั้งกับเด็กและผู้ปกครอง

3. ด้านระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ได้แก่ ยกเลิกวัฒนธรรมองค์กรที่มีความล้าหลัง ไม่ส่งเสริมการบริหารการศึกษาให้ทันต่อสังคมโลก จัดสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบใหม่ที่ส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้และการบริหารสถานศึกษา เชื่อมต่อประสิทธิภาพความสามารถของคนในองค์กรและเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมในแนวนอน ปรับระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นระดมพลังสร้างรูปแบบของกระบวนการทางการศึกษา ขั้นการวิเคราะห์ กำหนดขอบเขตและทิศทางขั้นการออกแบบใหม่ กำหนด Concept ของกระบวนการ และขั้นนำไปใช้ ทดลองนำไปใช้ โดยนำร่อง ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยม เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การบริการผู้ปกครองในแบบอีเล็กทรอนิกส์ที่สมบูรณ์

4. ด้านความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรและกับภายนอก ได้แก่ ส่งเสริมให้นักเรียนและครูเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในการทำงาน ให้แก่นักเรียนและครู สร้างแบบอย่างของความร่วมมือและการมีส่วนร่วม สร้างกลไกการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน พัฒนาความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันกับชุมชน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมของครอบครัวหรือสมาชิกในชุมชนล้วนมีความสำคัญ ปัจจัยบทบาทของชุมชนหรือสภาพแวดล้อมโดยรอบที่อยู่อาศัยของนักเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งควรบูรณาการการทำงานควบคู่ไปพร้อมๆ กับบทบาทของโรงเรียนต่อการพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์คีตมุนมองแบบเครือข่าย เชื่อมโยงกับการจัดการผลประโยชน์และการอยู่รอดของสถานศึกษา เปิดใจปรับวิถีคิดของตนเองโดยไม่ยึดติดกับความคิดเดิมๆ พยายามหาความรู้ในด้านต่างๆ การลงเรียนคอร์สออนไลน์ต่างๆ ฟังพาสรรหาแหล่งความรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ปฏิบัติตามแผนงานของวงจร PDCA จัดการศึกษาแบบ Home School ยกเลิกวัฒนธรรมองค์กรที่มีความล้าหลัง จัดสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบใหม่ที่ เชื่อมต่อประสิทธิภาพความสามารถของคนในองค์กรและเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม ด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นระดมพลังสร้างรูปแบบ ขั้นการวิเคราะห์ ขั้นการ

ออกแบบใหม่ และชั้นนำไปใช้ ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยม ส่งเสริมให้นักเรียนและครูเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ส่งเสริมทักษะ สร้างแบบอย่างของความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมสร้างกลไกการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน บูรณาการการทำงานควบคู่ไปพร้อมกับบทบาทของโรงเรียนต่อการพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัย ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของ ผู้บริหารไว้ดังนี้ คือ เป็น ผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน เสริมสร้างงานให้ได้ผลสูงสุดทั้งปริมาณ และคุณภาพ เน้นแนวทางการทำงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ติดตามประสานงานในองค์การเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ ส่งและควบคุมงาน¹¹ และสอดคล้องกับ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์แนะแนวและการเข้าไปใช้บริหารของนักเรียน:ศึกษาที่ตั้งศูนย์แนะแนวที่ตั้งอยู่ภายในโรงเรียน พบว่าสถานที่ตั้งศูนย์แนะแนวไม่มีผลต่อจำนวนนักเรียนที่เข้าไปใช้บริการ เมื่อจะสร้างใหม่หรือสร้างสถานที่เพิ่มเติมควรที่จะสร้างศูนย์แนะแนวที่มีความสะดวกต่อการให้คำปรึกษา แนะนำ เน้นแนวการประสานงานของผู้แนะแนว สถานที่ตั้งควรอยู่บริเวณตรงกลางของโรงเรียน เพื่อง่ายต่อการใช้บริการได้ทุกทิศทางและควรตั้งศูนย์แนะแนวใกล้กับห้องผู้อำนวยการเพื่อโรงเรียนอื่นๆ ได้เข้ามาใช้บริการได้สะดวก ศูนย์แนะแนวควรจัดให้มีการปรึกษาแนะนำ และจัดการให้เป็นส่วนตัวเฉพาะระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้มาขอรับคำปรึกษา¹²

6. สรุป

แนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุคชีวิตวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โดยคิดมุมมองแบบเครือข่าย คิดสิ่งดีพูดสิ่งดีและลงมือทำความดีตามที่ตนเองคิด พึงพาสรรหาแหล่งความรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ปฏิบัติตามแผนงานของวงจร PDCA จัดการศึกษาแบบ Home School ยกเลิกวัฒนธรรมองค์กรที่มีความล้าหลัง จัดสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบใหม่ที่เชื่อมต่อการประสานด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ส่งเสริมให้นักเรียนและครูเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ส่งเสริมทักษะ

¹¹Kingsbury, อังใน ธวัช ตัสโต, “ความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2546), หน้า 12.

¹²Arthur Thomas Smith, **The Relationship of guidance centers and student use : A study of the location of guidance offices within the school plant**, Andrews University, 1982, abstract, [online], accessed; <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=47&sid=753178501&srchmode=1&vinst=prod> [December 23, 2007].

สร้างแบบอย่างของความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมสร้างกลไกการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน บูรณาการการทำงานควบคู่ไปพร้อมๆ กับบทบาทของโรงเรียนต่อการพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน

7. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากแนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุคชีวิตวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

“MWSC Model”

ที่มา : พระครูพิมลธรรมภาณ (มาณพ กนฺตสีโล), 2565.

แผนภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุคชีวิตวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร” โดยผู้วิจัยสรุปได้เป็น “MWSC Model” ดังนี้

“MWSC Model”

M หมายถึง Mind Set ด้านการปรับวิธีคิด คิดมุมมองแบบเครือข่าย เชื่อมโยงกับการจัดการผลประโยชน์และการอยู่รอดของสถานศึกษา ปรับชีวิตของตัวเองและการงานสู่มิติ

ใหม่ เปิดใจปรับวิธีคิดของตนเองโดยไม่ยึดติดกับความคิดเดิมๆ พยายามหาความรู้ในด้านต่างๆ การลงเรียนคอร์สออนไลน์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับงาน การหาความรู้เหล่านี้ก็เพื่อให้เป็นวัตถุดิบสำหรับการคิดในขั้นต่อไป เลือกคิดแต่สิ่งดีๆ พุดแต่สิ่งดีๆ และลงมือทำความดีตามที่ตนเองคิด

W หมายถึง Wok ด้านกระบวนการทำงาน พึงพาสรรหาแหล่งความรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ปฏิบัติตามแผนงานของวงจร PDCA จัดการศึกษาแบบ Home School

S หมายถึง System ด้านระบบระเบียบและกฎเกณฑ์ในการบริหารการศึกษา ยกเลิกวัฒนธรรมองค์กรที่มีความล้าหลัง จัดสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบใหม่ที่ เชื่อมต่อประสิทธิภาพความสามารถของคนในองค์กรและเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม ด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นระดมพลังสร้างรูปแบบ ขั้นการวิเคราะห์ ขั้นการออกแบบใหม่ และขั้นนำไปใช้ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยม

C หมายถึง Cooperation ด้านความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรและกับภายนอก ส่งเสริมให้นักเรียนและครูเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ส่งเสริมทักษะ สร้างแบบอย่างของความร่วมมือและการมีส่วนร่วมสร้างกลไกการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน บูรณาการการทำงานควบคู่ไปพร้อมๆ กับบทบาทของโรงเรียนต่อการพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน

8. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้โรงเรียนสร้างการมีส่วนร่วมให้ตัวเองใหม่ในการบริหาร
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการเพิ่มศักยภาพให้บุคลากรทั้งในด้านความรู้ ประสิทธิภาพ และความเข้าใจโลก
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ผู้บริหารปรับเปลี่ยนระบบการสั่งการเป็นระบบบริหารแบบมีส่วนร่วม
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรและกับภายนอกขึ้นใหม่

2) ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติการ

1. สร้างการมีส่วนร่วมให้ตัวเองใหม่ในการบริหาร

2. เพิ่มศักยภาพให้บุคลากรทั้งในด้านความรู้ ประสบการณ์ และความเข้าใจ
โลก

3. ผู้บริหารปรับเปลี่ยนระบบการสั่งการเป็นระบบบริหารแบบมีส่วนร่วม
4. พัฒนาความร่วมมือความสัมพันธ์ในองค์กรและกับภายนอกขึ้นใหม่

3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร
2. ควรศึกษากระบวนการบริหารการศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร
3. ควรศึกษาการพัฒนาการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

- Kingsbury, อังโน ธวัช ตัสโส, “ความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2546), หน้า 12.
- กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2554**, หน้า 48.
- จิรวิทย์ นิยมธรรม, “สภาพและความคาดหวังพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545).
- พระสุจินตนิท หนูชู, “รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา**, (วิทยาลัยครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 2556), บทคัดย่อ.
- สมปอง เล็งดอนไพร, “การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555).
- สุทธิศักดิ์ นันทวิทย์ และสจิวรรณ ทรรพสุ, “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษ ที่ 21 ของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2”, **วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร**, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2558): 215.

อเนก ขำทอง (ป.ธ.9), ปัญญา สละทองตรง (ป.ธ.9), และนักวิชาการศาสนา 8 ว, **ธรรมศึกษาชั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ในปัจจุบัน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550), หน้า 1-3.

Arthur Thomas Smith, **The Relationship of guidance centers and student use : A study of the location of guidance offices within the school plant**, Andrews University, 1982, abstract, [online],

รูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรม

วัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

Meditation Practice to Heal the Health through the Meditation Course

at San Kamphaeng District, Chiang Mai Province

พระปลัดธวัชชัย ขตติยเมธี ขัตติรัตน์¹

Phrapalad Thawatchai Kattirat

พระครูธรรมธรชัยวิชิต ชยาภินนุโท²

Phramaha Chaiwichit Jayābhinando

E-mail : t.kattirat@gmail.com

Received: December 18, 2022 Revised: May 2, 2024

Accepted: May 3, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักการเจริญสมาธิในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษากระบวนการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการลงพื้นที่ภาคสนามและเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต ทำการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า หลักการเจริญสมาธิในพระพุทธศาสนาถือเป็นองค์ธรรมที่สำคัญมีปรากฏอยู่ในพระสูตรจำนวนมาก เป็นองค์ธรรมที่อุปการะต่อการบรรลุมรรค ผล นิพพาน และยังเอื้อต่อการทำให้สุขภาพกาย และสุขภาพจิตดี ถ้านำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

¹ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่ / Student in Doctor of Philosophy Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่ / Assistant Professor, Faculty of Buddhist Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus.

กระบวนการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ คือ การปฏิบัติตามข้อวัตรปฏิบัติ คือ 1) การบริโภคอาหารที่มีคุณประโยชน์ การใช้เภสัชสมุนไพร 2) การออกกำลังกาย ยึดหลักการปรับเปลี่ยนอิริยาบถทั้ง 4 ให้สมดุล โดยเฉพาะอิริยาบถเดิน 3) การบริหารจัดการ ถือหลักปฏิบัติในการบริหารจัดการ การใช้พุทธวิธีเยียวยารักษาโรคด้วยพระธรรมโอสธ เช่น การเทศนาสัญญา 10 หรือ โพชฌงค์ 7 4) การดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติ และ 5) สุขลักษณะ หลักปฏิบัติสุขลักษณะอนามยทั้งด้านร่างกายและด้านสิ่งแวดล้อม

รูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ คือ การเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพทางกายและใจ มีหลักสูตรปฏิบัติธรรม 3 หลักสูตร ได้แก่ 1) หลักสูตรธรรมะนำชีวิต (3 วัน) 2) หลักสูตรเมตตาภาวนา (5 วัน) 3) หลักสูตรจิตตภาวนา (7 วัน) ประกอบด้วย กิจกรรมการศึกษาทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ คือ การกราบสติปัฏฐาน การเดินจงกรม การเจริญสมาธิตามหลักสติปัฏฐาน 4 กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และการสอบอารมณ์กรรมฐานตามลำดับญาณ 16

คำสำคัญ: การเจริญสมาธิ, การเยียวยา, สุขภาพ

Abstract

This research contains 3 objectives: 1) to study the principles of Buddhist meditation, 2) to study the process of healing the health of Wat San Kang Pla Meditation Center, San Kamphaeng District, Chiang Mai Province and 3) to propose the meditation model for healing the health of Wat San Kang Pla Meditation Center, San Kamphaeng District, Chiang Mai Province. It was qualitative research and field works collecting data from target groups by in-depth interview, focus group, and observation. The gained data was analyzed and written in a descriptive type. The results were found that the Buddhist meditation is the concentration appearing as an important teaching in many sutas, it supports the attainment of path, fruits and Nibbana. It was also conducive to physical and mental health if practicing in daily life.

The process of meditation for healing the health of Wat San Kang Pla Meditation Center is to strictly follow practical course, namely: 1) consuming nutritious food and herbal medicine using, 2) exercise with the principle of four postures awareness for its balance, focusing on walking posture, 3) mental managing adhering to the practice of mental training, using Buddhist methods of diseases treatment with the Buddhist medicine, such as preaching the Ten Perceptions or Seven Factors of

Enlightenment, 4) living with natural environment, and 5) hygienic practices of both physical and environmental hygiene.

Meditation model for health remedies of Wat San Kang Pla Meditation Center, San Kamphaeng district, Chiang Mai province found that meditation patterns for healing physical and mental health provides 3 courses of Dhamma practice, namely 1) Life–Leading Dhamma Course (3 days), 2) Metta Meditation Course (5 days), 3) Mindfulness Meditation Course (5 days). It consists of theoretical and practical study, such as homage paying based on the foundation of mindfulness, walking meditation, meditation based on the 4 foundations of mindfulness, public service activities, and examining the meditative practice according to the order of 16 insight knowledge.

Keywords: Meditation practice, Health through, Heal

1. บทนำ

พุทธศาสนามีแนวคำสอนเน้นเรื่องการพัฒนาจิตใจเป็นหลักโดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งให้ผลลัพธ์เป็นประโยชน์ทั้งในปัจจุบัน และประโยชน์ในภพภาคหน้า ประโยชน์ในปัจจุบัน คือ การมีจิตใจสงบ มีปัญญารู้เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ทำให้มีสติในการแก้ไขจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ นำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประโยชน์ในภพภาคหน้า คือ การได้เกิดในภพภูมิที่สูงขึ้นในชาติต่อไป และประโยชน์สูงสุด คือ การมีปัญญาเข้าใจสภาวะต่าง ๆ ตามความเป็นจริง และบรรลุซึ่งเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน อันเป็นภาวะสิ้นสุดแห่งทุกข์นั่นเอง

เนื่องจากความทุกข์และกิเลสเป็นของสากล ไม่ขึ้นอยู่กับเชื้อชาติ หรือชนชั้นใด ๆ คำสอนเพื่อการพัฒนาจิตใจและการดับทุกข์ของพระพุทธศาสนาจึงมีหลักเป็นสากลเช่นกัน ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา สถานที่ ชนชั้น เพศ และสถานภาพใดๆ เปิดโอกาสให้คนทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนาสามารถศึกษาและปฏิบัติได้ เป็นโอกาสอันดีที่ผู้คนในหลาย ๆ ประเทศ ที่ตระหนักได้ว่าชีวิตนี้เป็นทุกข์ และแสวงหาแนวทางการบรรเทาหรือดับทุกข์ได้

โรคทางกายและทางจิตใจ จะหายหรือไม่หายสามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ประเภท ที่ 1 คือ โรคบางโรครักษาหรือไม่รักษาก็หาย ประเภทที่ 2 คือ โรคบางโรค รักษาจึงหาย ไม่รักษาไม่หาย ประเภทที่ 3 คือ โรคบางโรค รักษาหรือไม่รักษาก็ไม่หายหรือตาย

คนไข้ทั้ง 3 ประเภทดังกล่าว โดยเฉพาะประเภทที่ 2 และประเภทที่ 3 นั้นบางคนเข้าใจผิดว่าเป็นเพราะกรรม โรคทั้งหลายก็เป็นเพราะกรรม ซึ่งเป็นการเข้าใจผิด พระพุทธเจ้าเคยตรัสย้ำไว้ว่า

ความเข้าใจอย่างนั้นผิด โรคเกิดจากปัจจัยได้หลายอย่าง เมื่อให้คำนึงถึงนิยาม 5 คือ พินิยาม อุตุนิยาม กรรมนิยาม จิตนิยาม ธรรมนิยาม แล้วนั้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดโรคก็อาจจะเกิดมาจากกรรม³ หรือจิต หรืออย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ จงอย่าไปยึดถือว่าทุกอย่างเป็นเรื่องของกรรมทั้งหมดโรคอาจจะเกิดได้จากสมมุติฐาน 8 ประการ ดังในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกายสฬายตนวรรค ลิวกสูตร ว่า “ความเจ็บป่วยมีสาเหตุ 8 ประการ คือ ดี เสมหะ ลม ทั้งดีลมเสมหะ ฤดูกาล บริหารร่างกายไม่สม่ำเสมอ ถูกทำร้าย ผลกรรม ในคนไข้ประเภทที่ 2 และ ประเภทที่ 3 บางคนก็หันไปปฏิบัติธรรมด้วยความศรัทธา ตามคำบอกเล่ากันมาโดยเฉพาะการการปฏิบัติตาม มรรคมีองค์ 8 (สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ) สมาธิเป็นวิธีรักษาที่เป็นวิธีการรักษากันของคนไข้ ตามหลักพระพุทธศาสนา⁴ แนวทางบำบัดโรคทางใจ คือ การวิปัสสนากรรมฐาน และพระมหากัสสปะ พระโมคคัลลานะ ก็หายจากโรคเมื่อได้ฟัง โขชนงค์ 7⁵ และแม้กระทั่งพระพุทธเจ้าก็ทรงหายจากพระอาการประชวร เมื่อทรงฟัง โขชนงค์ 7⁶ ซึ่ง 1 ใน 7 ของโขชนงค์จะมีการทำสมาธิ

การทำสมาธิมีการทำได้หลายวิธี เช่น การสวดมนต์ การทำสมาธิสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน การทำสมาธิแบบ T.M. (Transcendental Meditation) แต่ในสมาธิสูตร พระพุทธเจ้าทรงแนะนำภิกษุทั้งหลายเจริญสมาธิที่พระองค์ทรงแนะนำนั้นมิใช่เพียงแต่เป็นสมถกรรมฐาน แต่เป็นวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้เกิดปัญญา แก้อุปาทานหรือโรคทางวิญญาณ ด้วยการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เมื่อขจัดความเห็นผิดแล้ว โรคที่ปรากฏทางกาย ที่มีผลจากจิตใจที่เห็นผิดย่อมรับการรักษาได้ในระดับหนึ่ง แม้ว่าอาจจะไม่สามารถรักษาโรคให้หายได้ แต่อย่างน้อยที่สุดก็เป็นการลดการปรุงแต่งทางความคิดอันเป็นที่มาของความทุกข์ลงได้บ้าง ⁷

ศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของการรักษาโรคด้วยพลังสมาธินั้นมีอยู่ถึงมานานมากกว่าสมัยรุ่งเรืองของอียิปต์ มีหลักฐานต่าง ๆ ที่ชี้ถึงวิธีการรักษาโรคของพวกหมอสถิณนั้นเช่นในคัมภีร์ปาปิรุส อีเบอร์ส อันเป็นตำราแพทย์ที่สำคัญและเก่าแก่ที่สุดของอียิปต์ได้เอ่ยถึงการรักษาโรคด้วยพลังสมาธิโดยมีการใช้อัญมณีบางอย่างเป็นสื่อพลังในการรักษา ชาวจีนโบราณเชื่อว่าร่างกายของเราเป็นแหล่งรวมพลังอันมหาศาล ขณะที่ชาวฮินดูเรียกพลังนี้ว่าปราณ มีการค้นคว้าศึกษาเรื่องพลังเร้นลับในตัวมนุษย์มาเรื่อยจนในที่สุดก็มีคำศัพท์เรียกพลังเร้นลับที่มีในตัวมนุษย์นี้ว่า "พลังจิต" (Mind Power) มี

³ ส.สพ. (ไทย) 18/427/285.

⁴ โพนนต์ กาสี , พิชิตกรรมร้าย หายป่วยด้วยโพชนงค์ปริตร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, 2554), หน้า 80.

⁵ ส.ม.(ไทย) 19/196/129 – 130.

⁶ ส.ม.(ไทย) 19/197/130 – 131.

⁷ ส.ช. 17/27 – 29/13 – 14.

การทดลองอย่างหนึ่งที่รัสเซียในปีพุทธศักราช 2499⁸ โดย ดร. เอส ซีรอฟ และ เอ.โทรสกิน ที่ระบุชัดว่าพลังจิตมีความสัมพันธ์กับการเพิ่มหรือลดจำนวนของเม็ดเลือดขาวอันเป็นระบบภูมิคุ้มกันที่สำคัญภายในร่างกายของมนุษย์ โดยหากเพิ่มอารมณ์ทางบวกแก่ผู้ป่วยเม็ดเลือดขาวจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น และหากทำให้อารมณ์ผู้ป่วยเป็นลบเม็ดเลือดขาวจะมีจำนวนลดลง ที่กล่าวมาเบื้องต้นนี้อาจสอดคล้องกับการค้นพบที่ว่าร่างกายของคนเราจะหลั่งสารอย่างหนึ่งออกมาเมื่อได้ออกกำลังกายอย่างเต็มที่ และหลังจากการนั่งสมาธิเพื่อทำจิตใจให้สงบ คือ “สารแอนโดฟิน” หรือที่คนทั่วไปเรียกกันว่า “สารสุข” สารแอนโดฟินนี้เมื่อร่างกายได้หลั่งออกมาจะมีผลทำให้เกิดความชุ่มชื้นแก่ร่างกาย และทำให้ร่างกายของเราแข็งแรงขึ้นได้ ดังที่ได้กล่าวถึงไว้ในบทของธรรมชาติบำบัดที่ว่าเมื่อคนเราเกิดความเครียดสมองจะหลั่งสารบางอย่างออกมาซึ่งเป็นตัวการทำให้เกิดเม็ดเลือดขาวเพิ่มอย่างมากภายในร่างกาย การเพิ่มขึ้นของเม็ดเลือดขาวในร่างกายนี้เองทำให้ผู้ที่มีความเครียดเกิดโอกาสเสี่ยงในการเป็นโรคมะเร็งในเม็ดเลือดสูง⁹

ในทางตรงกันข้ามผู้ที่นั่งสมาธิจิตใจสงบปลอดโปร่งปราศจากความเครียด นอกจากร่างกายจะหลั่งสารแอนโดฟินออกมาเพื่อเพิ่มความแข็งแรงแล้วยังสามารถลดปริมาณเม็ดเลือดขาวที่มีมากเกินไปในร่างกายได้อีกด้วย มีผู้ป่วยเป็นโรคมะเร็งหลายรายซึ่งบางรายก็มีการร้ายแรงอยู่ในระยะสุดท้ายไม่สามารถรักษาให้หายได้ แต่กลับหายขาดจากการเป็นโรคมะเร็งได้ด้วย การฝึกสมาธิ ตัวอย่างเช่น คนไข้รายหนึ่งซึ่งป่วยเป็นโรคมะเร็งปอดในระยะสุดท้าย สาเหตุที่ป่วยก็เนื่องมาจากการสูบบุหรี่อย่างหนักต่อวันไม่ต่ำกว่า 1 ซอง คนไข้รายนี้เมื่อได้รู้ตัวว่าตนป่วยเป็นโรคมะเร็งในระยะสุดท้าย ที่แรกก็มีความคิดที่จะฆ่าตัวตายแต่ทำไม่สำเร็จ จึงมีผู้ชักนำให้เข้าวัดทำบุญฟังเทศน์ฟังธรรมเพื่อสร้างกุศลไว้ก่อนที่ตนจะตายไป นานเข้าคนไข้รายนี้ก็เกิดความเลื่อมใสในพระศาสนา จึงอุทิศเวลาที่เหลืออีกไม่มากนักของตนเพื่อการปฏิบัติธรรมโดยการบวชเป็นพระภิกษุและออกธุดงค์ไปในป่า นั่งสมาธิปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด เวลาที่เหลืออยู่อีกไม่กี่เดือนก็ดูเหมือนจะยาวนานขึ้นจนผ่านไปสามปีเต็ม พระภิกษุรูปนั้นจึงเดินทางออกจากป่าและมาตรวจรักษาอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่าโรคมะเร็งที่ได้เป็นอยู่กลับหายไปจนหมดสิ้น ปัจจุบันคนไข้รายนี้ก็ยังคงบวชเป็นพระภิกษุและออกธุดงค์อยู่เรื่อย ๆ โรคทุกโรคที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะโรคร้ายแรงอย่างมะเร็ง ผู้ที่เป็นจะหายได้หรือไม่นั้นอาจจะเรียกได้ว่าขึ้นอยู่กับกำลังใจ เมื่อเกิดโรคขึ้นผู้ป่วยทุกคนมักเกิดความรู้สึกกังวลใจ กลัวโรค กลัวที่จะตาย จึงเปิดโอกาสให้โรคร้ายเข้ามาคุกคามเล่นงานได้ง่าย เพราะกายกับใจ (Body and Mind) นั้น มีความสัมพันธ์กัน หากผู้ใดมีกำลังใจยอมรับในโรคร้าย และพร้อมที่จะสู้กับ

⁸ มานพ พลโพธิ์รินทร์, **การรักษาโรคด้วยพลังสมาธิ**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ชุดิมาการพิมพ์, 2531), หน้า 23.

⁹ ชุ.ธ.อ. (บาลี) 1/4 – 5.

มันแล้วคงมีโรคใดเล่นงานเราได้อย่างแน่นอน การฝึกปฏิบัติสมาธิก็นับว่าเป็นอีกวิถีทางหนึ่งที่ทำให้ผู้ซึ่งกำลังตื่นกลัวอยู่กับโรคร้ายนี้ สามารถที่จะทำใจเตรียมเผชิญหน้ากับมันได้อย่างไม่เกรงกลัว

ทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงสมาธิไว้ว่าเป็นการฝึกปฏิบัติให้มีสติอยู่กับตัวเสมอซึ่งก่อให้เกิดความสงบทางจิตใจ ไม่ฟุ้งซ่าน ตั้งมั่นจิตแน่วแน่อยู่ในอารมณ์เพียงหนึ่งเดียว อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับจิตใจเพื่อรวบรวมสมาธิให้มีสติยังคิดยังทำในการกระทำต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติสมาธิขั้นพื้นฐานนั้น มีเพียงแต่จะทำให้ร่างกายของผู้ปฏิบัติสมาธิแข็งแรงสามารถต่อสู้กับโรคร้ายได้เท่านั้นยังส่งผลดีต่อการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก อาทิ 1) ประโยชน์ของสมาธิในการเล่นกีฬา ปัจจุบันได้มีประเทศต่าง ๆ ได้จัดเวลาให้นักกีฬา ฝึกสมาธิควบคู่กับการฝึกซ้อมให้ร่างกายแข็งแรง และยังเพิ่มความสามารถในเชิงกีฬาอีกด้วย 2) ประโยชน์ของสมาธิในการพัฒนาจิตใจ การฝึกสมาธิย่อมส่งผลความสงบสุขไปสู่จิตใจช่วยให้เกิดความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน 3) ประโยชน์ของสมาธิในการประกอบงานและการดำรงชีวิต ช่วยก่อให้เกิดแนวทางการตัดสินใจที่ดี อันจะนำไปสู่วิถีชีวิตที่ดีขึ้นได้

ในปัจจุบันนั้นสำนักปฏิบัติธรรมที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ทางคณะสงฆ์ โดยมหาเถรสมาคมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้วัดทั่วประเทศจัดตั้งขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิ เจริญวิปัสสนา โดยมุ่งให้แต่ละคณะสงฆ์จังหวัด ควรมีสถานักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในด้านการฝึกอบรมสมถกัมมัฏฐาน หรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยการจะจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้น จะต้องดำเนินการตามความในข้อ 5 แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 ซึ่งระบุไว้ว่า “การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการจัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คัดเลือกวัดที่เหมาะสม ให้เจ้าอาวาสวัดที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เสนอคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พิจารณาแล้วให้ประธานคณะกรรมการรายงานเสนอเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ เพื่อมีพระบัญชา การตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ตามมติของมหาเถรสมาคม

ดังนั้น ในทางวิทยาศาสตร์ จิต คือ ระบบประสาทในสมอง ทำงานด้วยคลื่นไฟฟ้า เป็นตัวกำกับการทำงานของส่วนต่าง ๆ ให้สมดุล ถ้าระบบประสาทถูกกระตุ้นจนเกินพอดี จะส่งผลต่อร่างกายจนเกิดอันตรายได้ โดยร่างกายจะหลั่งฮอร์โมนอะดรีนาลิน (Adrenalin) ทำให้การทำงานของอวัยวะและระบบต่าง ๆ ของร่างกาย ตื่นตัว หัวใจเต้นแรง และเร็วขึ้น ความดันเลือดสูง หลอดลมขยาย ม่านตาขยาย ระดับน้ำตาลในเลือดเพิ่มมากขึ้น เส้นเลือดที่ไปเลี้ยงสมอง หัวใจ ปอดและ

กล้ามเนื้อขยาย เป็นต้น ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะลดลง และภูมิคุ้มกันของร่างกายต่ำลงด้วย หากได้ฝึกสมาธิจะช่วยทำให้จิตสงบ ร่างกายจะหลั่งฮอร์โมนเอ็นดอร์ฟิน (Endorphins) หรือสารแห่งความสุขออกมา ช่วยให้ระบบประสาทสมองทำงานเป็นระเบียบ การทำงานของอวัยวะมีประสิทธิภาพดีขึ้นโดยเฉพาะผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิต มีภาวะเครียด เพราะเมื่อจิตใจสงบนิ่ง และร่างกายหลั่งฮอร์โมนเอ็นดอร์ฟินออกมาจะมีผลช่วยลดอาการเจ็บปวด เพิ่มภูมิคุ้มกันโรค ลดความตึงเครียด ลดความดันโลหิต ลดระดับน้ำตาลในเลือด ทำให้เส้นเลือดมีความยืดหยุ่น ช่วยให้การไหลเวียนเลือดเป็นปกติ ป้องกันการเกิดโรคหัวใจและเส้นเลือดในหัวใจตีบตัน อีกทั้งยังกระตุ้นให้ร่างกายทำลายเซลล์ที่มีปัญหาและเซลล์มะเร็งอีกด้วย”สิ่งสำคัญของสมาธิบำบัด คือ การใช้สมาธิเพื่อฝึกใจให้มีพลังและมีอำนาจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ในที่นี้ใช้เป็นยารักษาโรคที่เกิดจากความเครียด ความกังวล ไม่เกี่ยวกับโรคที่มีเชื้อโรคโดยตรง แต่สามารถรักษาจิตใจที่เป็นทุกข์ที่เกิดจากโรคได้ วิธีการฝึกสมาธิบำบัดมีหลายวิธี ได้แก่ 1) การนั่งภาวนา 2) การเดินจงกรม 3) การใช้พลังภายในร่างกาย 4) การใช้พลังภายนอก 5) การฝึกเพ่งลูกแก้ว 6) การอธิฐานจิต 7) การแผ่เมตตา 8) การใช้พลังของคนอื่น (หมอมหู่) การฝึกสมาธิเป็นการเปลี่ยนคลื่นความถี่ที่หยابไปสู่ความละเอียดเมื่อใจสงบกายกับใจก็จะแยกกัน เมื่อสามารถรู้จักใจได้ก็สามารถให้ใจทำอะไรได้ตามต้องการเท่าที่พลังของใจจะทำได้ ก่อนถึงขั้นนั้นใจต้องสงบเสียก่อน ผู้ฝึกต้องมีความอดทน มีศรัทธาและมีความสม่ำเสมอในการฝึกก็จะบรรลุถึงสิ่งที่ต้องการ¹⁰

สมาธิบำบัดการบริหารใจด้วยสมาธิ คือ 1) มหัตศรรยภายในร่างกาย ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว ใจรักษากาย 2) สาเหตุของโรคมักจะพบว่าเป็นสาเหตุด้วยใจมีอำนาจเหนือกว่ากาย 3) ความสุขอย่างอื่นที่ยิ่งกว่าความสงบ ร่างกายก็จะได้รับการพักผ่อนไปด้วยการฝึกสมาธิ เพราะการฝึกสมาธิช่วยแก้ปัญหาชีวิตที่ตรงจุด และเป็นความสุขที่แท้จริงหาได้จากใจที่อยู่ภายในตัว ซึ่งก็มีผลต่อร่างกาย ทำให้สุขภาพกาย ใจดีด้วย 4) การฝึกสมาธิเป็นการเปลี่ยนคลื่นความถี่ของใจให้เกิดความถี่ที่สูงขึ้นและสมองจะสร้างสนามพลังออกมาหุ้มห่อร่างกายที่เรียกว่า “ออร่า” 5) การฝึกสมาธิทำให้ใจอยู่ในอารมณ์สงบ ร่างกายก็จะได้รับการพักผ่อนไปด้วย การฝึกสมาธิเป็นยาอายุวัฒนะอย่างหนึ่ง 6) การฝึกสมาธิควรยึดหลักสายกลาง คือ ไม่เคร่งครัดและไม่หย่อนยานกับตนเองจนมากเกินไป การฝึกจะทำให้การนึกคิดเปลี่ยนไปทำให้เกิดความเข้มแข็งทางใจ 7) ยึดหลักสายกลาง ใจนั้นมีอำนาจทุกครั้งที่มีความสมดุลทางอารมณ์ การฝึกสมาธิเป็นการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ และการรับรู้ต่อสิ่งภายนอก เมื่อฝึกแล้วจะรู้สึกที่ตนเองใจเย็นลง ไม่เร่าร้อนมีความมั่นคงทางใจ และตอบสนองต่อสิ่งรอบตัวอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน มีความเชื่อมั่นเป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป

¹⁰ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) , **พุทธจิตบำบัด**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ชุดิมาการพิมพ์, 2531), หน้า 3.

สามารถนำมาใช้กับชีวิตประจำวันได้ 8) การอยู่คนเดียวเป็นการพัฒนายกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ด้วยการฝึกความสงบรับประทานอาหารน้อย นอนน้อย พุดน้อยหรือพูดเท่าที่จำเป็น ไม่ติดกับความสะดวกสบายเป็นการเปิดโอกาสให้ใจมีอิสระ สามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว และเป็นการสร้างสนามพลังให้กับตนเอง และ 9) สิ่งสำคัญของการฝึกสมาธิขึ้นอยู่กับความตั้งใจ ความเพียรพยายาม ความศรัทธา ความอดทน และความสม่ำเสมอ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาเกี่ยวกับหลักการเจริญสมาธิ กระบวนการเจริญสมาธิ รูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นไปตามหลักเจริญสมาธิอย่างไร เป็นแบบใช้กายและใจ วิธีการปฏิบัติกรรมฐาน ตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างไร ทำให้เกิดสมาธิซึ่งมีผลให้จิตใจสงบ มีอารมณ์และความคิดในทางบวก ผ่อนคลาย ลดความเครียด ทำให้เกิดสติปัญญาเป็นแสงสว่างนำทางชีวิตได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาหลักการเจริญสมาธิในพระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษากระบวนการการเจริญสมาธิในการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
- 2.3 เพื่อศึกษารูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและการสัมภาษณ์ (Interview) เชิงลึกตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 ตลอดจนคัมภีร์ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา

3.2 ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยศึกษาค้นคว้าจาก หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารูปแบบและวิธีการใช้สมาธิในการรักษาโรค

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) ในการศึกษาวิจัย ได้ทำการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยการหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปปรึกษากับคณะกรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อให้เครื่องมือมีความเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น

3.4 ลงพื้นที่ภาคสนามและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ บุคลากรภายในวัด พระวิปัสสนาจารย์ ผู้ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนวัดสันกำแพงลาดตั้งแต่เริ่มต้น ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเป็นประจำไม่ต่ำกว่า 3-5 ปี (โดยการคัดเลือกจากพระวิปัสสนาจารย์และผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม) เจ้าอาวาสจากสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดเชียงใหม่

3.5 นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ตลอดจนคัมภีร์ อรรถกถาฎีกา อนุฎีกา หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ ชักถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาสังเคราะห์วิพากษ์ แยกแยะ จัดเป็นหมวดหมู่ความรู้

3.6 สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ

4. ผลการวิจัย

4.1 หลักการเจริญสมาธิในพระพุทธศาสนา

สมาธิ คือ ความตั้งมั่นของจิต ได้แก่ ภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด มีอารมณ์เป็นหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไป พระพุทธศาสนาเน้นในเรื่องของสัมมาสมาธิ คือ สมาธิที่ใช้ในทางแห่งการหลุดพ้น โดยใช้ปัญญาพิจารณาในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง สมาธิจึงเป็นองค์ธรรมที่สำคัญซึ่งมีปรากฏอยู่ในพระสูตรเป็นจำนวนมาก เนื่องด้วยเป็นองค์ธรรมที่อุปการะต่อการบรรลุมรรค ผล นิพพาน นอกจากนี้ยังเอื้อต่อการมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดีถ้าปฎิษน้อมนำมาปฏิบัติในชีวิต

สมาธิเป็นหลักธรรมที่มีแสดงไว้ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง โดยแสดงไว้เป็นหมวดๆ ในหลักธรรมอื่นๆ เช่น สมาธิในมรรคมีองค์ 8 เรียกว่า สัมมาสมาธิ สมาธิในโพชฌงค์ 7 เรียกว่า สมาธิสัมโพชฌงค์ สมาธิในพละ 5 เรียกว่า สมาธิพละ สมาธิในอินทรีย์ 5 เรียกว่า สมาธิอินทรีย์ สมาธิในไตรสิกขา 3 เรียกว่า อธิจิตตสิกขา

สมาธิภาวนาที่ปรากฏในพระสูตรที่สำคัญในงานวิจัยนี้ยกมาเพียง 3 พระสูตรเท่านั้น ได้แก่ อานาปานสติสูตร มหาสติปัฏฐานสูตร และรตติวิเนตสูตร แต่พระสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเจริญสมาธินั้นมีมากมายหลายพระสูตร และเป็นแกนหลักในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งเป็นความพิเศษของพระพุทธศาสนาที่หยิบยกมาหัวข้อธรรมหนึ่งสามารถบูรณาการธรรมะอื่นๆ ได้ทั้งหมด ซึ่ง อานาปานสติสูตรและมหาสติปัฏฐานสูตรเป็นภาคปฏิบัติ ส่วนรตติวิเนตสูตรเป็นภาคประมวลผลและประเมินผลภาคปฏิบัติ สมาธิแบ่งตามระดับความสงบได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. ขณิกสมาธิ คือ สมาธิชั่วคราว ชั่วขณะหนึ่ง เป็นสมาธิขั้นต้นที่บุคคลทั่วไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในการงานประจำวัน

2. อุปจารสมาธิ คือ สมาธิที่ปราศจากนิวรณ์ซึ่งเป็นเครื่องกีดขวางจิตไม่ให้เกิดสมาธิ หากจิตสงบ ระวังจากนิวรณ์ คือ ไม่ลุ่มหลงในกามคุณ ไม่พยาบาท ไม่หุดหู่ ง่วงเหงา ไม่ฟุ้งซ่านและ

ไม่ลังเลสงสัย ย่อมนำจิตเป็นสมาธิทำให้เกิดฌาน คือ ภาวะที่จิตสุข สงบ ผ่องใส ไม่มีความเศร้าหมอง ขุ่นมัว ไม่มีสิ่งรบกวนจิตให้ติดข้อง เรียกว่า ปราศจากนิวรณ์ เป็นอุปปาสมาธิ

3. อัปปนาสมาธิ คือ สมาธิที่แน่วแน่ นิ่งสงบเกิดขึ้นต่อเนื่องจากการจิตปราศจากนิวรณ์ พร้อมเข้าสู่การเจริญวิปัสสนาใช้ปัญญาพิจารณาต่างๆด้วยความถูกต้องเป็นจริงเกิดเป็นสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะเกิดต่อเนื่องกันไปตามลำดับ การเจริญสมาธิจะประณีตขึ้นไปเป็นลำดับ ภาวะจิตที่มีสมาธิถึงขั้นอัปปนาสมาธิแล้วเรียกว่า ฌาน หมายถึงการเพ่งอารมณ์ตามกฎแห่งการเจริญกรรมฐาน เป็นสมาธิที่แน่วแน่ มั่นคง เป็นปัจจัยแก่ฌานเบื้องสูงขึ้นไปได้ ฌานโดยทั่วไปแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับใหญ่ คือ รูปฌาน 4 และ อรูปฌาน 4 และแบ่งย่อยออกไปอีกระดับละ 4 รวมเป็นระดับสมาธิตามองค์ฌานได้ 8 ระดับ เรียกว่า ฌาน 8 หรือ สมาบัติ 8

4.2 กระบวนการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่กระบวนการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ปฏิบัติตามข้อวัตรปฏิบัติของพระพุทธเจ้า ดังนี้ คือ (1) การบริโภคอาหารที่มีคุณประโยชน์ อาหารเป็นยาและบำรุงสุขภาพ เป็นอาหารย่อยง่าย การใช้ เกล็ดขมิ้นไพร และฉันทอาหารมื่อเดียวสำหรับโยคีผู้ปฏิบัติ (2) การออกกำลังกาย พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสมณเพศเป็นอย่างดี ทรงยึดหลักการปรับเปลี่ยนอิริยาบถทั้ง 4 ยืน เดิน นั่ง นอน ให้มีความสมดุล โดยเฉพาะอิริยาบถเดิน (3) การบริหารจัดการ พระพุทธเจ้าทรงถือหลักปฏิบัติในการบริหารจัดการ ด้วยหลักใหญ่ๆ ดังที่ตรัสไว้ในโอวาทปาติโมกข์ 3 ประการ คือ “ละชั่ว ทำดี และทำจิตให้บริสุทธิ์” การใช้พุทธวิธีบำบัดรักษาโรคด้วยพระธรรมโอสถ เช่น การเทศนาสัจญา 10 หรือ โพชฌงค์ 7 (4) การอยู่กับธรรมชาติ ดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติ และ (5) สุขลักษณะ ให้ความสำคัญกับหลักปฏิบัติเรื่องสุขลักษณะอนามัยทั้งสุขอนามัยด้านร่างกาย และสุขอนามัยด้านสิ่งแวดล้อม

4.3 รูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่รูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพทางกายและใจ มีหลักสูตรปฏิบัติธรรม 3 หลักสูตร ได้แก่ 1. หลักสูตรธรรมะนำชีวิต (3 วัน) 2. หลักสูตรเมตตาภาวนา (5 วัน) 3. หลักสูตรจิตตภาวนา (7 วัน) ประกอบด้วย กิจกรรมการศึกษาทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ เช่น การกราบสติปัฏฐาน การเดินจงกรม การเจริญสมาธิตามหลักสติปัฏฐาน 4 กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และการสอบอารมณ์กรรมฐาน ตามลำดับญาณ 16

การแก้ไขตามเหตุปัจจัย การศึกษาดูงานของสำนักปฏิบัติอื่นๆ ที่มีมาตรฐาน และไปปฏิบัติธรรมที่สำนักอื่น แล้วนำเอาประสบการณ์ที่ดีมาปรับปรุงใช้กับสำนักปฏิบัติธรรม การจัดการสถานที่ปฏิบัติธรรมที่ดี ให้เป็นสัปปายะ เหมาะสำหรับการปฏิบัติภาวนาจริงๆ มีระเบียบงดงาม ทำให้จิตใจของคนที่มาสบายใจ ไม่ว่ารุ่น มีการฝึกผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมให้มีส่วนร่วมกันทำความสะอาด การออกแบบสร้างอาคารปฏิบัติธรรม ไม่สร้างให้สูงเกินไป พอให้ผู้สูงวัยขึ้นได้สะดวก ไม่เล็กเกินไป

มีการออกแบบอาคารให้มีลักษณะโล่ง มองดูสบายตา มีระบบหมุนเวียน และระบบระบายอากาศที่ดี มีการปลูกป่าไม้หรือต้นไม้เพื่อให้เกิดความร่มรื่น มีการปรับภูมิทัศน์ภายในสำนัก มีการขุดสระน้ำ หรือสายน้ำไหลผ่าน อาคารถ่ายเท โดยขอความร่วมมือกับชุมชน ใกล้เคียงให้ใช้เสียงพอบประมาณ เพื่อไม่ให้รบกวน เน้นเรื่องความสะอาด ความเรียบง่าย ความร่มรื่น มีการจัดโรงอาหาร โดยคำนึงถึง สุขอนามัย การจัดเก้าอี้สำหรับผู้สูงอายุไม่สะดวกในการนั่งสมาธิ หอน้ำห้องสุขาถูกสุขลักษณะ

การสร้างเหตุปัจจัยที่ส่งเสริมสุขภาพ การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดสัน ก้างปลาตามหลักสัปปายะ 7 คือ (1) อาวาสสัปปายะ: หลักการจัดระเบียบที่อยู่อาศัยตามหลัก 5 ส. (สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย) (2) โคจรสัปปายะ: หลักการเลือกทำเลที่ดีเป็นปฏิรูป เทศ ใกล้แหล่งอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค และยึดหลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันภัย 4 (3) ภัตตสัปปายะ: หลักการจัดระเบียบคำพูด คือ การพูดคุยที่พอเหมาะและเหมาะสมกัน เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่กถา วัตถุ 10 ประการ และพูดแต่พอประมาณ เป็นต้น (4) บุคคลสัปปายะ: หลักการเลือกคบหรือการสร้าง คนที่พึงประสงค์ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาในทศ 6 เลือกคบมิตรแท้ หรือกัลยาณมิตรใน มงคลสูตรที่เรียกว่า สัตบุรุษ (สัปปุริส) มีพระวิปัสสนาจารย์ ที่มีคุณวุฒิทั้งด้านวิปัสสนาและด้าน วิชาการ มีกัลยาณธรรมทั้งรุ่นเด็กและผู้ใหญ่ คอยทำหน้าที่ให้คำแนะนำกับผู้มาปฏิบัติธรรมใหม่ (5) โภชนสัปปายะ: หลักการโภชนาการ คือ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ทานไม่ยาก เป็นต้น ตามหลักปัจจัยสี่อันล้นเหลือหรือปัจจัยปัจจุขณะ โภชนะมัตตัญญูตา สร้าง วัฒนธรรมการบริโภคที่ถูกต้องตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางปฏิบัติทางสุขศึกษาเกี่ยวกับโภชนา (6) อุตุสัปปายะ: หลักการเลือก การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ดี คือ สร้างสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่ คือการปลูก ต้นไม้ที่เป็นมงคล ไม้ดอก ไม้ผล ไม้ที่ใช้เป็นยา รวมไปถึงพืชผักสวนครัวด้วย อยู่กับธรรมชาติ และ (7) อิริยาบถสัปปายะ: หลักการพัฒนาร่างกาย คือ อิริยาบถที่เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม เช่น บางคน ถูกกับการนั่ง บางคนถูกกับการเดินจงกรม เป็นต้น ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี

5. อภิปรายผล

การศึกษาหลักการเจริญสมาธิในพระพุทธศาสนา จากการวิจัยพบว่า สมาธิ คือ ความตั้ง มั่นของจิต ได้แก่ ภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด มีอารมณ์เป็นหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไป พระพุทธศาสนาเน้นในเรื่องของสัมมาสมาธิ คือ สมาธิที่ใช้ในทางแห่งการหลุดพ้น โดยใช้ปัญญา พิจารณาในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง สมาธิจึงเป็นองค์ธรรมที่สำคัญซึ่งมีปรากฏอยู่ในพระสูตรเป็น จำนวนมาก เนื่องด้วยเป็นองค์ธรรมที่อุปการะต่อการบรรลุมรรค ผล นิพพาน สมาธิเป็นหลักธรรมที่ มีแสดงไว้ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง โดยแสดงไว้เป็นหมวดๆ ในหลักธรรมอื่นๆ เช่น สมาธิในมรรคมี องค์ 8 เรียกว่า สัมมาสมาธิ สมาธิในโพชฌงค์ 7 เรียกว่า สมาธิสัมโพชฌงค์ สมาธิในพละ 5 เรียกว่า สมาธิพละ สมาธิในอินทรี 5 เรียกว่า สมาธิอินทรี สมาธิในไตรสิกขา 3 เรียกว่า อธิจิตตสิกขา สอดคล้องกับ พระมหาภูติชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี) ได้กล่าวถึงความหมายของสัมมาสมาธิว่าคือ

ความดำรงอยู่แห่งจิต ความแน่นแห่งจิต ความไม่แผ่สลายไป ความไม่ฟุ้งซ่านไปแห่งจิต สภาวะที่จิตไม่เลื่อนลอย ความสงบ สมาธิในทรีย์ (ภาวะที่จิตมั่นคงเป็นใหญ่) สมาธิพละ (กำลังแห่งจิตที่ตั้งมั่น) สัมมาสมาธิ (ความตั้งมั่นแห่งจิตโดยชอบ) สมาธิสัมโพชฌงค์ (สมาธิที่เป็นองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้พร้อม) ที่เป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องอยู่ในมรรคอันใด สมธิดังกล่าวนี้นี้คือสัมมาสมาธิ และความสำคัญของสัมมาสมาธิได้แก่ 1. เป็นหลักการศึกษาที่เรียกว่าไตรสิกขา 2. เป็นหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทาที่นำไปสู่การบรรลุอริยมรรคอริยผล 3. เป็นหนทางแห่งการเห็นอริยสัจ 4 หรือการหยั่งรู้ความจริงทั้ง 4 ประการ ซึ่งเป็นผลที่หมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาและเป็นวิวัฒนาการปัญญาขั้นสูงสุดของมนุษยชาติ¹¹

สำหรับการศึกษากระบวนการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จากการวิจัยพบว่ากระบวนการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ปฏิบัติตามข้อวัตรปฏิบัติของพระพุทธเจ้าดังนี้ การบริโภคอาหารที่มีคุณประโยชน์ อาหารเป็นยาและบำรุงสุขภาพ เป็นอาหารย่อยง่าย การใช้เภสัชสมุนไพร และฉันอาหารมื้อเดียวสำหรับผู้ปฏิบัติ การออกกำลังกาย พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสมณเพศเป็นอย่างดี ทรงยึดหลักการปรับเปลี่ยนอิริยาบถทั้ง 4 ยืน เดิน นั่ง นอน ให้มีความสมดุล โดยเฉพาะอิริยาบถเดิน การบริหารจิต พระพุทธเจ้าทรงถือหลักปฏิบัติในการบริหารจิต ด้วยหลักใหญ่ๆ ดังที่ตรัสไว้ในโอวาทปาติโมกข์ 3 ประการ คือ “ละชั่ว ทำดี และทำจิตให้บริสุทธิ์” การใช้พุทธวิธีบำบัดรักษาโรคด้วยพระธรรมโอสธ เช่น การเทศนาสั่งสัญญา 10 หรือโพชฌงค์ 7 การอยู่กับธรรมชาติ ดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติ และสุขลักษณะ ให้มีความสำคัญกับหลักปฏิบัติเรื่องสุขลักษณะอนามัยทั้งสุขอนามัยด้านร่างกาย และสุขอนามัยด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับพระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล)¹² ได้กล่าวไว้ในหนังสือการบริหารวัด ว่า การบริหารจัดการด้านสถานที่ของสำนักปฏิบัติธรรมถือว่าเป็นสิ่งสำคัญพอสมควร เพราะเป็นสิ่งเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติธรรม ดังนั้นเจ้าสำนักผู้บริหารควรจัดบริเวณสถานที่ให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้เป็นที่สงบ ร่มรื่นด้วยต้นไม้ เป็นที่สัปปายะเหมาะแก่มาบำเพ็ญกุศล คุณความดี คือ จัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นอารามเป็นที่รมณียสถาน รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจ แก่ผู้ พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านอบรมจิตใจ ที่ตั้งสำนักปฏิบัติไม่ไกลไม่ไกลจากชุมชนเกินไป มีการแบ่งเขตพุทธาวาสสังฆาวาสชัดเจนเป็นสัดส่วน ยิ่งในภาวะโลกออนไลน์แล้ว หากสำนักปฏิบัติ ธรรมได้มีการปลูกต้นไม้

¹¹พระมหาจุติชัย วชิรเมธี, **สัมมาสมาธิ มหายาใจแห่งการตื่นรู้**, (เชียงใหม่: ศูนย์วิปัสสนาอบรมอิสสรณ, 2552).

¹² พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ 8, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, 2549).

ให้ร่มเงา ร่มรื่นดูเป็นธรรมชาติ นับว่าเหมาะกับภาวะโลกร้อน ส่วนบางสำนัก ปฏิบัติธรรมตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมเป็นทุนเดิม เช่น ภูเขา ลำธาร สวน ป่า ควรเน้นเรื่องความสะดวกหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยสม่ำเสมอเท่ากับว่าได้สร้างความสุขเพิ่มขึ้นแก่ผู้พบเห็น ธรรมชาติมีความเป็นวิเวกที่ทำให้จิตใจของผู้คนมีความสงบ เมื่อจิตสงบจิตจึงเป็นกุศลได้ง่าย เป็นสถานที่เอื้อให้เกิดการศึกษาและปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนา

ส่วนรูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพของสำนักปฏิบัติธรรมวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยพบว่า รูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพทางกายและใจ มีหลักสูตรปฏิบัติธรรม 3 หลักสูตร ได้แก่ 1. หลักสูตรธรรมะนำชีวิต (3 วัน) 2. หลักสูตรเมตตาภาวนา (5 วัน) 3. หลักสูตรจิตตภาวนา (7 วัน) ประกอบด้วย กิจกรรมการศึกษา ทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ เช่น การกราบสดีปฏิฐาน การเดินจงกรม การเจริญสมาธิตามหลักสติปฏิฐาน 4 กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และการสอบอารมณ์กรรมฐาน ตามลำดับญาณ 16 และสำนักงานปฏิบัติธรรมมีการจัดการสถานที่ปฏิบัติธรรมที่ดี ให้เป็นสัปปายะ เหมาะสำหรับการปฏิบัติภาวนาจริงๆ มีระเบียบงดงาม ทำให้จิตใจของคนที่มาสบายใจ ไม่ว่ารุ่น มีการฝึกผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมให้มีส่วนร่วมกันทำความสะดวก การออกแบบสร้างอาคารปฏิบัติธรรม ไม่สร้างให้สูงเกินไป พอให้ผู้สูงวัยขึ้นได้สะดวก ไม่เล็กเกินไป มีการออกแบบอาคารให้มีลักษณะโล่ง มองดูสบายตา มีระบบหมุนเวียนและระบบระบายอากาศที่ดี มีการปลูกป่าไม้อ่อนต้นไม้อ่อนเพื่อให้เกิดความร่มรื่น มีการปรับภูมิทัศน์ภายในสำนัก มีการชุดตระน้ำหรือสายน้ำไหลผ่าน อาคารถ่ายเท ได้ขอความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียงให้ใช้เสียงพอดประมาณ เพื่อไม่ให้เกิดความรำคาญ เน้นเรื่องความสะดวก ความเงียบสงบ ความร่มรื่น มีการจัดโรงอาหาร โดยคำนึงถึงสุขอนามัย การจัดเก้าอี้สำหรับผู้สุขภาพไม่สะดวกในการนั่งสมาธิ หอน้ำห้องสุขาถูกสุขลักษณะ สอดคล้องกับพระมหาวชิชัย ยติชโย (ฤทธิ์วิรุฬห์)¹³ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการพัฒนาวัดนาค เป็นสำนักปฏิบัติธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาวัดให้เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญ ได้แก่ (1) ความพร้อม ในการพัฒนาของวัด คณะสงฆ์ ชุมชน (2) การวางแผนพัฒนาวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมจะต้องคำนึงถึงสถานที่ (อาวาส) ที่ปลอดภัย (โคจรคาม) อาหาร (โภชนะ) บรรายาก (อุตุ) ความพร้อม และความเข้าใจของบุคลากร (บุคคละ) (3) ความชัดเจนในการกำหนดหลักสูตรและกระบวนการอบรมที่ผู้มาปฏิบัติแล้วจะสามารถได้รับประโยชน์ รวมถึงนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาวัด เป็นสำนักปฏิบัติธรรม (ภัสสะ) (4) การจัดทำแผนของโครงการจะต้องสนับสนุน

¹³ พระมหาวชิชัย ยติชโย (ฤทธิ์วิรุฬห์), “การศึกษาการพัฒนาวัดนาคเป็นสำนักปฏิบัติธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556).

การศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบและมีความสอดคล้องในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (อิริยาบถ) (5) ความศรัทธาและความเชื่อมั่นของผู้ปฏิบัติธรรมที่มีต่อสำนักปฏิบัติธรรม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 การนำผลวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1) รูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพ เป็นพุทธวิธีป้องกันโรคด้วยวิธีเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมูลเหตุเกิดโรค เป็นเหตุให้ธาตุสี่สมดุลด้วยการบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย การบริหารจัดการ การอยู่กับธรรมชาติและสุนทรีย์

2) รูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพ พุทธวิธีรักษาโรคทั้งทางกายและทางใจ เกสัชสมุนไพรรักษาคนให้หายจากโรคทางกาย พระธรรมโอสธรักษาคนจากกิเลสสาเหตุเกิดโรคทางใจ

3) รูปแบบการเจริญสมาธิเพื่อการเยียวยาสุขภาพ เป็นพุทธวิธีช่วยให้พุทธศาสนิกชนเกิดความตระหนักในสุขภาพ ส่งเสริมสุขภาพมากกว่าซ่อมแซมสุขภาพ ฟังตนเอง ดูแลสุขภาพมากกว่าพึ่งพาแพทย์ ส่งผลให้ประชาชนสุขภาพแข็งแรง ลดค่าใช้จ่ายของประเทศด้านการรักษาพยาบาล ลดการสูญเสียเงินค่ายาต่างประเทศ สังคม เศรษฐกิจและประเทศชาติมั่นคง

6.2 การทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการสถานปฏิบัติธรรมที่เน้นการป้องกันดูแลด้านสุขภาพของชุมชน

2) ควรมีการศึกษาวิจัยหลักธรรมอื่นๆ ที่สนับสนุนการดูแลรักษาสุขภาพของผู้ปฏิบัติธรรม

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธจิตบำบัด**. กรุงเทพมหานคร : หจก.ชุดิมาการพิมพ์, 2531.

พระมหาวิชัย ยติชโย (ฤทธิ์วิรุฬห์). “การศึกษาการพัฒนาวัดนาาคเป็นสำนักปฏิบัติธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. **สัมมาสมาธิ ลมหายใจแห่งการตื่นรู้**. เชียงราย: ศูนย์วิปัสสนาอบรมอิสสรณ, 2552.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล). **การบริหารวัด**. พิมพ์ครั้งที่ 8. นครปฐม : เพชรเกษม
การพิมพ์, 2549.

ไพบูลย์ กาสี. **พิชิตกรรมร้าย หายป่วยด้วยโพชฌังคปริตร**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยง
เซียง, 2554.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา

สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Guidelines of Developing Learning Management for Pali Satit Suksa

School Under Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระมหาพงษ์เทพ ปภากร (ล้อประเสริฐ)¹

Phramaha Pongthep Lopprsoet

พระครูสาทรปริยัติคุณ, Provost Sathornprariyattikhun²

สิน งามประโคน, Sin Ngamprakon³

E-mail : golfclove@gmail.com

Received: December 18, 2022 Revised: May 2, 2024

Accepted: May 8, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา 2) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 120 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู จำนวน 5 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

¹ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564.

² อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564.

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564.

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการบริหารจัดการ

2) หลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำหนดหลักสูตรโดยคำนึงถึงเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียนทันต่อยุคสมัย ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเอง นำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาใช้วัดและประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลาย เน้นกระบวนการบริหารจัดการศึกษาร่วมกับชุมชน

3) เสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและวัด เหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล จัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสือของกระทรวงศึกษาธิการ เนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และ นวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ เทคโนโลยีใช้สื่อการเรียนการสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต วัดผลประเมินผลด้วยคอมพิวเตอร์ จัดการเรียนการสอนออนไลน์แบบวิถีใหม่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ภายใต้การเอาใจใส่และการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดจากผู้สอนและผู้ปกครองในวัด เน้นเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระศาสนา

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา, การจัดการเรียนรู้, โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the state of educational management of Pali Satit Suksa School, 2) to study the principles and methods of learning management for Pali Satit Sueksa School, and 3) to propose guidelines for the development of learning management for Pali Satit Suksa School under Mahachulalongkornrajavidyalaya University. It was mixed research of quantitative and qualitative consists of quantitative research consisting of questionnaire used for the sample group of 120 students at Pali Satit Suksa School affiliated by Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The data were analyzed by basic statistics, i. e.,

frequency, percentage, mean and standard deviation, while qualitative type done by interviews with 5 executives and teachers. Data were analyzed by content analysis.

The results showed that:

1) The condition of educational management of Pali Sathit Suksa School affiliated with the Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Pathum Thani province. Overall, it was at a high, when considering each aspect, it was found that it was at a high level in all 5 areas, namely curriculum, teaching and learning, teaching assistant tools, evaluation, and management.

2) Principles and methods of learning management for Pali Satit Suksa School under Mahachulalongkorn rajavidyalaya University showed that curriculum formulated focuses on creating the content suitable for learners, up to date, promoting creative learning in the 21st century, allowing learners to design their own learning. Innovative technology was used to measure and evaluate in a various way by emphasis on the process of educational administration together with the community.

3) Proposal of guidelines for developing learning management for Pali Satit Suksa School Under Mahachulalongkornrajavidyalaya University, presented that the proper participatory management of communities and temples for changing situation in recent digital era are necessary required. Teaching and learning through texts from the Ministry of Education focus on content suitable for learners in the 21st century, including learning and innovation skills, life, and career skills, information skills, technology use teaching materials through the internet, measurement done by the evaluation results by computer. All provides a new way of teaching online, giving students an opportunity to design their own learning under the close attention and consultation of the teachers and parents in temple, focusing on the religious practice for a good heir of the religion.

Keywords: Guidelines for Developing, Learning Management, Pali Satit Suksa School Under Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

1. บทนำ

การศึกษาถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้าม “สาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ซึ่งครูจะเป็นผู้สอนไม่ได้ แต่ต้องให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูจะออกแบบการเรียนรู้ จะต้องไม่ตั้งตนเป็น “ผู้รู้” แต่ต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อมๆ กันกับผู้เรียน ปัจจุบันเป็นยุคที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่าง

รวดเร็ว อันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมข้อมูลต่างๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน กระแสการปรับเปลี่ยนสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุดคือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill)⁴

การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เป็นมิติใหม่ของวงการการศึกษาที่ทุกองค์กรทั้งในระดับประเทศลงมาถึงในระดับที่มีหน้าที่โดยตรงหรือมีส่วนเกี่ยวข้องต่างก็ให้ความสำคัญและร่วมมือกันวางแผนพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะสำคัญและจำเป็นบนพื้นฐานคุณธรรม จริยธรรม ในการอยู่ร่วมกันในสังคมโลก เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองโลก และร่วมมือกันสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ต่อมวลมนุษยและสภาพแวดล้อมโลก และลักษณะของหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 จะเป็นหลักสูตรที่เน้นคุณลักษณะเชิงวิพากษ์ (critical attributes) เชิงวิทยาการ (interdisciplinary) ยึดโครงการเป็นฐาน (project-based) และขับเคลื่อนด้วยการวิจัย (research-driven) เชื่อมโยงท้องถิ่น ชุมชน เข้ากับภาคประเทศและโลก ในบางโอกาสนักเรียนสามารถร่วมมือกับโครงการต่างๆ ได้ทั่วโลกเป็นหลักสูตรที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง พหุปัญญา เทคโนโลยีและมัลติมีเดีย ความรู้พื้นฐานเชิงพหุสำหรับศตวรรษที่ 21 และการประเมินผลตามสภาพจริง รวมทั้งการเรียนรู้จากการให้บริการ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกปัจจุบัน การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทัศนะ (perspectives) จากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม (tradition paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (new paradigm) ที่ให้โลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความสำเร็จสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความยืดหยุ่น การจงใจตนเองและความตระหนักในสภาพแวดล้อม และเหนืออื่นใดคือ ความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ (the ability to handle knowledge effectively in order to use it creatively) ถือเป็นทักษะที่สำคัญจำเป็นสำหรับการเป็นนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นสิ่งที่ท้าทายในการที่จะพัฒนาเรียนเพื่ออนาคต ให้นักเรียนมีทักษะ ทัศนคติ ค่านิยมและบุคลิกภาพส่วนบุคคล เพื่อเผชิญกับอนาคตด้วยภาพในทางบวก (optimism) ที่มีทั้งความสำเร็จและมีความสุข

โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เดิมมีชื่อว่า “แผนกบาลีมัธยมศึกษา” จัดเป็นงานลำดับที่ 4 แห่งงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่

⁴ วราภรณ์ ทองนพคุณ, **ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ความท้าทายในอนาคต**, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 2554 (เอกสารประกอบ), หน้า 25-28.

คณะกรรมการสัมปาติก มจร. ได้จัดแบ่งไว้ในชั้นแรกเป็น 4 แผนก ได้แก่ 1) แผนกบาลีอุดมศึกษา 2) แผนกบาลีเตรียมอุดมศึกษา 3) แผนกบาลีอบรมศึกษา 4) แผนกบาลีมัธยมศึกษา

แผนกบาลีมัธยมศึกษา (ต่อมาคือโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มจร) พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าประคุณพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถระ) สมณศักดิ์ครั้งสุดท้ายก่อนมรณภาพ คือ “สมเด็จพระพุฒาจารย์” อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร และสภานายก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นองค์ก่อตั้งแผนกบาลีมัธยมศึกษาขึ้น เมื่อปีการศึกษา พ.ศ. 2492 โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้อนุมัติให้เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2492 อันนับว่าเป็นวันที่แผนกบาลีมัธยมศึกษาได้ถือว่กำเนิดขึ้นมาเป็นสถานศึกษาแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเตรียมพระภิกษุ-สามเณรให้มีความรู้ขั้นพื้นฐานเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เพื่อสร้างฐานการศึกษาให้แก่มหาวิทยาลัย 3) เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุ-สามเณรผู้ใคร่ต่อการศึกษาที่ไม่มีโอกาสได้มีโอกาสศึกษาตามควรแก่สภาวะของตน 4) เพื่อยกระดับการศึกษาความรู้ของพระภิกษุ-สามเณรให้สูงขึ้นทันความเจริญรุดหน้าสมต่อกาลสมัย 5) เพื่ออบรมส่งเสริมพระภิกษุ-สามเณรให้เคร่งครัดในพระธรรมวินัยระเบียบแบบแผนอันดีของคณะสงฆ์ไทย 6) เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุ-สามเณรมีความสามารถในการอบรมสั่งสอนประชาชน

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นศาสนทายาทที่สมบูรณ์พัฒนาต่อ ยอดความรู้และทักษะแก่พระภิกษุ สามเณรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัด

การศึกษาของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากแหล่งข้อมูล : หนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย website เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis 2) แจกแบบสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 120 รูป จากแหล่งข้อมูล : นักเรียนทั้งหมดที่อยู่ในโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 120 รูป เครื่องมือ : แบบสอบถาม การวิเคราะห์ : ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มี 1 ขั้นตอน ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้บริหารและครูโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 6 รูป/คน แหล่งข้อมูล : ผู้บริหารและครู จำนวน 6 รูป/คน เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ ปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา/อาจารย์ที่ปรึกษา เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา ผลลัพธ์ที่ได้ : ได้แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.1 ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากร ได้แก่ นักเรียน จำนวน 120 รูป ซึ่งผู้วิจัยใช้ประชากรทั้งหมดในการศึกษาครั้งนี้⁵

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู จำนวน 5 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจงคุณสมบัติ (Purposive Selection) ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนมาไม่น้อยกว่า 4 ปี หรือมีประสบการณ์การสอนมาไม่น้อยกว่า 4 ปี

4. ผลการวิจัย

1) ผลการวิจัยสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการบริหารจัดการ ดังตารางที่ 1

⁵ โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.watpho.com/th/watpho-school> [6 ตุลาคม 2564].

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน

(N = 120)

สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ความคิดเห็นของนักเรียน			
	μ	σ	ระดับ	อันดับที่
1) ด้านหลักสูตร	4.22	0.652	มาก	2
2) ด้านการเรียนการสอน	4.21	0.676	มาก	3
3) ด้านสื่อการเรียนการสอน	4.27	0.520	มาก	1
4) ด้านการวัดผลประเมินผล	4.13	0.556	มาก	4
5) ด้านการบริหารจัดการ	4.09	0.583	มาก	5
ภาพรวม	4.18	0.429	มาก	

จากตารางที่ 1 นักเรียนที่มีต่อสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาพรวม 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.429 รายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.520 รองลงมา ได้แก่ ด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.652 ด้านการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.676 ด้านการวัดผลประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.556 และด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.583 ตามลำดับ

2) หลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร ได้แก่ กำหนดหลักสูตรโดยคำนึงถึงเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยความเท่าทันต่อยุคสมัยของเนื้อหาที่มีการอัปเดตอยู่ตลอดเวลา การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ยืดยาว ใช้เนื้อหาที่มีความเหมาะสม บูรณาการหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ด้วยตนเองสอดคล้องกับชุมชน จัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ เทคโนโลยี

2. ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ จัดการเรียนการสอนออนไลน์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ภายใต้การเอาใจใส่และการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดจากผู้สอนและ

ผู้ปกครองในวัดเพราะจะเน้นเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระศาสนา จัดการเรียนในรูปแบบ New Normal สื่อสารกับ และเป็นรูป เป็นวิดีโอ หรือเป็นข้อความต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มความเข้าใจให้กับผู้เรียน เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและตรวจสอบการปฏิบัติควบคู่กับการเรียนการสอน

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ นวัตกรรมเทคโนโลยี ITC ต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสนใจ อยากที่จะเรียนมากขึ้น อย่างเช่น สื่อ CAI บทเรียนออนไลน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ปฏิบัติตามขั้นตอนในการใช้สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นตอนการเรียนการสอนหรือประกอบกิจกรรมการเรียน ขั้นวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ ขั้นสรุปบทเรียน และขั้นประเมินผู้เรียน

4. ด้านการวัดผลประเมินผล ได้แก่ เน้นใช้การวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการและรูปแบบที่หลากหลายมีทั้งการทดสอบ โดยใช้ข้อสอบและกระดาษคำตอบผ่านระบบการสอบออนไลน์ การทดสอบโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เป็นต้น ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สำหรับการบริหารจัดการทดสอบและประเมินผู้เรียนจัดระบบให้ผู้เรียนสามารถส่งข้อมูลสารสนเทศผลการประเมินย้อนกลับได้ด้วยตนเองไปให้ครูผู้สอน ทำกิจกรรมการเรียนการสอนควบคู่กับการวัดและประเมินผล ทั้งที่สถานศึกษาและที่วัดของนักเรียน

5. ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ เน้นกระบวนการบริหารจัดการศึกษา ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของโรงเรียนด้วยการสร้างศาสนทายาทที่ดีมีคุณภาพ การบริหารแบบการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา วัด และชุมชน บริหารจัดการสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก แสดงบทบาทอย่างเต็มที่และใช้กลยุทธ์และเทคนิคการบริหารระดับสูงจึงจะสามารถนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ

3.เสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ด้านหลักสูตร ได้แก่ มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสือของกระทรวงศึกษาธิการ เนื้อหาสาระและการตอบคำถามผ่านแบบฝึกหัดที่โรงเรียนจัดให้ มีการทำงานกลุ่มผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) กำหนดหลักสูตรโดยคำนึงถึงเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยความเท่าทันต่อยุคสมัยของเนื้อหาที่มีการอัปเดตอยู่ตลอดเวลา การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ยืดยาว ใช้เนื้อหาที่มีความเหมาะสม บูรณาการหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองสอดคล้องกับชุมชน สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และ นวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ เทคโนโลยี

2. ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ นักเรียนสามารถค้นคว้าข้อมูลได้ด้วยตนเองจากห้องสมุด สร้างความเข้าใจในการเรียนการสอนในโอกาสไปศึกษาดูงานให้นักเรียน นักเรียน

มีความสุขและไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียนการสอนเมื่อครูเข้าสอน จัดการเรียนการสอนออนไลน์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ภายใต้การเอาใจใส่และการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดจากผู้สอนและผู้ปกครองในวัดเพราะจะเน้นเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระศาสนา จัดการเรียนในรูปแบบ New Normal สื่อสารกับ และเป็นรูป เป็นวิดีโอ หรือเป็นข้อความต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มความเข้าใจให้กับผู้เรียน เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและตรวจสอบการปฏิบัติตามคู่มือการเรียนการสอน

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ครูมีการวัดผลและประเมินผลโดยให้ตอบมาทาง E-mail มีการฝึกให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต มีการสอนผ่านโปรเจกเตอร์ให้เห็นรูปภาพต่างๆ นำนวัตกรรมเทคโนโลยี ITC ต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสนใจ อยากที่จะเรียนมากขึ้น อย่างเช่น สื่อ CAI บทเรียนออนไลน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ปฏิบัติตามขั้นตอนในการใช้สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นตอนการสอนหรือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ขั้นวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ ขั้นสรุปบทเรียน และขั้นประเมินผู้เรียน

4. ด้านการวัดผลประเมินผล ได้แก่ ครูมีการสั่งงานให้นักเรียนทำการทดสอบด้วยคอมพิวเตอร์ นักเรียนมีการทำรายงานหลังเรียนเสร็จ ครูมีการสอนจากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ นักเรียนสามารถเข้าใจโดยใช้แบบทดสอบ เน้นใช้การวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการและรูปแบบที่หลากหลายมีทั้งการทดสอบ โดยใช้ข้อสอบและกระดาษคำตอบผ่านระบบการสอบออนไลน์ การทดสอบโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เป็นต้น ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สำหรับการบริหารจัดการทดสอบและประเมินผู้เรียนจัดระบบให้ผู้เรียนสามารถส่งข้อมูลสารสนเทศผลการประเมินย้อนกลับได้ด้วยตนเองไปให้ครูผู้สอน ทำกิจกรรมการเรียนการสอนควบคู่กับการวัดและประเมินผล ทั้งที่สถานศึกษาและที่วัดของนักเรียน

5. ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ บริหารจัดการเหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล มีการสนับสนุนงบประมาณในด้านการจัดหาสื่อทางด้านคอมพิวเตอร์มาให้ครูและนักเรียนเพื่อใช้ในการเรียนการสอน บริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและวัด เน้นกระบวนการบริหารจัดการศึกษา ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของโรงเรียนด้วยการสร้างศาสนทายาทที่ดีมีคุณภาพ บริหารจัดการสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก แสดงบทบาทอย่างเต็มที่และใช้กลยุทธ์และเทคนิคการบริหารระดับสูงจึงจะสามารถนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ

5.การอภิปรายผล

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

1.สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดปทุมธานี ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน นักเรียนมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผล ประเมินผล ด้านการบริหารจัดการตามลำดับ จากผลการวิจัยดังกล่าวเนื่องมาจาก มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสือของกระทรวงศึกษาธิการ เนื้อหาสาระและการตอบคำถามผ่านแบบฝึกหัดที่โรงเรียนจัดให้ มีการทำงานกลุ่มผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ นักเรียนสามารถค้นคว้าข้อมูลได้ด้วยตนเองจากห้องสมุด นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการเรียนการสอนในโอกาสไปศึกษาดูงาน มีการฝึกให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ครูมีการสั่งงานให้นักเรียนทำการทดสอบด้วยคอมพิวเตอร์ บริหารจัดการเหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล จากผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุพจน์ สุเมโธ (พานทอง) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า สภาพการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารการศึกษาโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2 พบว่า การบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารการศึกษาโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป ซึ่งด้านที่มีระดับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธวิธีบริหารมากที่สุด ได้แก่ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ส่วนด้านที่มีระดับการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธวิธีบริหารน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ⁶ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาบุญชู ชุตินฺธโร (บุญวงศ์) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนและเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติม จากนั้นได้เชิญให้ผู้เชี่ยวชาญระดมความคิดปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาแล้วประเมินผลรูปแบบการบริหารโรงเรียน 3) การทดลองรูปแบบการบริหารโรงเรียนวัดบึงกิตติวิทยา 4) ปรับปรุงรูปแบบเป็นครั้งสุดท้ายจากผลการประเมินและทดลองรูปแบบ พบว่า รูปแบบนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์นำไปปฏิบัติได้ และมีประโยชน์ได้ รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประกอบด้วยคณะกรรมการบริหาร, ผู้จัดการ, ผู้

⁶ พระมหาสุพจน์ สุเมโธ (พานทอง), “การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารการศึกษาโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2”; **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), บทคัดย่อ.

อำนวยการ,สภานักเรียน, ฝ่ายงานวิชาการ, ฝ่ายงานงบประมาณ, ฝ่ายงานบุคคล, ฝ่ายการบริหารงานทั่วไป⁷

2. ผลการศึกษาหลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ด้านหลักสูตร ได้แก่ กำหนดหลักสูตรโดยคำนึงถึงเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยความเท่าทันต่อยุคสมัยของเนื้อหาที่มีการอัปเดตอยู่ตลอดเวลา การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ยืดยาว ใช้เนื้อหาที่มีความเหมาะสม บูรณาการหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองสอดคล้องกับชุมชน จัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ เทคโนโลยี

2. ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ จัดการเรียนการสอนออนไลน์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ภายใต้การเอาใจใส่และการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดจากผู้สอนและผู้ปกครองในวัดเพราะจะเน้นเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระศาสนา จัดการเรียนในรูปแบบ New Normal สื่อสารกับ และเป็นรูป เป็นวิดีโอ หรือเป็นข้อความต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มความเข้าใจให้กับผู้เรียน เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและตรวจสอบการปฏิบัติควบคู่กับการเรียนการสอน

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ นำนวัตกรรมเทคโนโลยี ITC ต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสนใจ อยากที่จะเรียนมากขึ้น อย่างเช่น สื่อ CAI บทเรียนออนไลน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ปฏิบัติตามขั้นตอนในการใช้สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นดำเนินการสอนหรือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ ขั้นสรุปบทเรียน และขั้นประเมินผู้เรียน

4. ด้านการวัดผลประเมินผล ได้แก่ เน้นใช้การวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการและรูปแบบที่หลากหลายมีทั้งการทดสอบ โดยใช้ข้อสอบและกระดาษคำตอบผ่านระบบการสอบออนไลน์ การทดสอบโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เป็นต้น ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สำหรับการบริหารจัดการทดสอบและประเมินผู้เรียนจัดระบบให้ผู้เรียนสามารถส่งข้อมูลสารสนเทศผลการประเมินย้อนกลับได้ด้วยตนเองไปให้ครูผู้สอน ทำกิจกรรมการเรียนการสอนควบคู่กับการวัดและประเมินผลทั้งที่สถานศึกษาและที่วัดของนักเรียน

⁷ พระครูใบฎีกาบุญชู ชูติปณฺโญ (บุญวงศ์), “รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, 2554), บทคัดย่อ.

5. ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ เน้นกระบวนการบริหารจัดการศึกษา ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของโรงเรียนด้วยการสร้างศาสนทายาทที่ดีมีคุณภาพ การบริหารแบบการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา วัด และชุมชน บริหารจัดการสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก แสดงบทบาทอย่างเต็มที่และใช้กลยุทธ์และเทคนิคการบริหารระดับสูงจึงจะสามารถนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงหลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้วยกำหนดหลักสูตรโดยคำนึงถึงเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยความเท่าทันต่อยุคสมัยของเนื้อหาที่มีการอัปเดตอยู่ตลอดเวลา จัดการเรียนการสอนออนไลน์ นำนวัตกรรมเทคโนโลยี ITC ต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสนใจ เน้นใช้การวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการและรูปแบบที่หลากหลายมีทั้งการทดสอบ เน้นกระบวนการบริหารจัดการศึกษา ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของโรงเรียนด้วยการสร้างศาสนทายาทที่ดีมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณขันธ** ได้ศึกษาเรื่อง “ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม” ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของผู้บริหาร สำนักเรียนพระปริยัติธรรมประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบได้แก่ 1) การวางแผนยุทธศาสตร์ 2) ภาวะผู้นำ 3) วิสัยทัศน์ 4) คุณธรรมจริยธรรม 5) การบริหารองค์กร⁸

3. เสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ด้านหลักสูตร ได้แก่ มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสือของกระทรวงศึกษาธิการ เนื้อหาสาระและการตอบคำถามผ่านแบบฝึกหัดที่โรงเรียนจัดให้ มีการทำงานกลุ่มผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) กำหนดหลักสูตรโดยคำนึงถึงเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยความเท่าทันต่อยุคสมัยของเนื้อหาที่มีการอัปเดตอยู่ตลอดเวลา การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ยืดยาว ใช้เนื้อหาที่มีความเหมาะสม บูรณาการหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองสอดคล้องกับชุมชน สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และ นวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ เทคโนโลยี

2. ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ นักเรียนสามารถค้นคว้าข้อมูลได้ด้วยตนเองจากห้องสมุด สร้างความเข้าใจในการเรียนการสอนในโอกาสไปศึกษาดูงานให้แก่ นักเรียน

⁸ พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณขันธ, “ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม”, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552), บทคัดย่อ.

มีความสุขและไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียนการสอนเมื่อครูเข้าสอน จัดการเรียนการสอนออนไลน์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ภายใต้การเอาใจใส่และการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดจากผู้สอนและผู้ปกครองในวัดเพราะจะเน้นเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระศาสนา จัดการเรียนในรูปแบบ New Normal สื่อสารกับ และเป็นรูป เป็นวิดีโอ หรือเป็นข้อความต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มความเข้าใจให้กับผู้เรียน เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและตรวจสอบการปฏิบัติตามคู่มือกับการเรียนการสอน

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ครูมีการวัดผลและประเมินผลโดยให้ตอบมาทาง E-mail มีการฝึกให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต มีการสอนผ่านโปรเจกเตอร์ให้เห็นรูปภาพต่างๆ นำนวัตกรรมเทคโนโลยี ITC ต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสนใจ อยากที่จะเรียนมากขึ้น อย่างเช่น สื่อ CAI บทเรียนออนไลน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ปฏิบัติตามขั้นตอนในการใช้สื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นตอนการสอนหรือประกอบกิจกรรมการเรียน ขั้นตอนวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ ขั้นสรุปบทเรียน และขั้นประเมินผู้เรียน

4. ด้านการวัดผลประเมินผล ได้แก่ ครูมีการสั่งงานให้นักเรียนทำการทดสอบด้วยคอมพิวเตอร์ นักเรียนมีการทำรายงานหลังเรียนเสร็จ ครูมีการสอนจากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ นักเรียนสามารถเข้าใจโดยใช้แบบทดสอบ เน้นใช้การวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการและรูปแบบที่หลากหลายมีทั้งการทดสอบ โดยใช้ข้อสอบและกระดาษคำตอบผ่านระบบการสอบออนไลน์ การทดสอบโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เป็นต้น ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สำหรับการบริหารจัดการทดสอบและประเมินผู้เรียนจัดระบบให้ผู้เรียนสามารถส่งข้อมูลสารสนเทศผลการประเมินย้อนกลับได้ด้วยตนเองไปให้ครูผู้สอน ทำกิจกรรมการเรียนการสอนควบคู่กับการวัดและประเมินผล ทั้งที่สถานศึกษาและที่วัดของนักเรียน

5. ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ บริหารจัดการเหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล มีการสนับสนุนงบประมาณในด้านการจัดหาสื่อทางด้านคอมพิวเตอร์มาให้ครูและนักเรียนเพื่อใช้ในการเรียนการสอน บริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและวัด เน้นกระบวนการบริหารจัดการศึกษา ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของโรงเรียนด้วยการสร้างศาสนทายาทที่ดีมีคุณภาพ บริหารจัดการสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก แสดงบทบาทอย่างเต็มที่และใช้กลยุทธ์และเทคนิคการบริหารระดับสูงจึงจะสามารถนำองค์กรสู่ความสำเร็จ

ผลการวิจัยแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสือของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และ นวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ เทคโนโลยี นักเรียนมีความสุขและไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียนการสอนเมื่อครูเข้าสอน เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและตรวจสอบการปฏิบัติตามคู่มือกับการเรียนการสอน มีการสอน

ผ่านโปรเจคเตอร์ให้เห็นรูปภาพต่างๆ นำนวัตกรรมเทคโนโลยี ITC ต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับ ครุมีการสอนจากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าใจโดยใช้แบบทดสอบ บริหารจัดการเหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โดยผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาสุพจน์ สุเมโธ (พานทอง)** ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารการศึกษาโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2 สามารถพัฒนาได้ด้วยการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารศึกษา 4 ด้าน 1) นำหลักไตรสิกขามาพัฒนาการบริหารงานด้านวิชาการ 2) นำหลักสุจริต 3 มาพัฒนาการบริหารงานด้านงบประมาณ 3) นำหลักพรหมวิหาร 4 มาพัฒนาการบริหารงานด้านบุคคล และ 4) นำหลักสัปปริยธรรม 7 มาพัฒนาการบริหารงานทั่วไป และเพื่อให้การบริหารงานการศึกษาเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน ต้องมีการบูรณาการ การบริหารทั้ง 4 ด้าน ด้วยหลัก ปริยัติ ปฏิบัติ และ ปฏิเวธ ตลอดจนการนำ หลักอิทธิบาท 4 เข้ามาเป็นหลักในการส่งเสริมให้การพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารการศึกษาโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2 ให้ประสบผลสำเร็จ⁹และสอดคล้องกับ **พระปลัดโฆสิต คงแทนและคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน” พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการของรูปแบบ จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา โครงสร้างระบบกลไกในการดำเนินการและวิธีดำเนินการจัดการศึกษา การประเมินผลการจัดการศึกษา โดยใช้ 5 กระบวนการ คือ การจัดการองค์กรในวัด การพัฒนาผู้คนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง การจัดระบบการเรียนรู้การพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยี การพัฒนาวัฒนธรรม รูปแบบที่สร้างขึ้น มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในระดับมาก ทั้งการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ และประเมินในสถานการณ์จริง³. รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดจำเป็นต้องอาศัยหลักการหลายอย่าง เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนด โดยมีกลไกในการดำเนินการ มีวิธีดำเนินการ และการประเมินผลที่เหมาะสมก็จะทำให้การจัดการศึกษาของวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่มีประสิทธิผล¹⁰

⁹ พระมหาสุพจน์ สุเมโธ (พานทอง), “การพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารการศึกษาโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2”; **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**

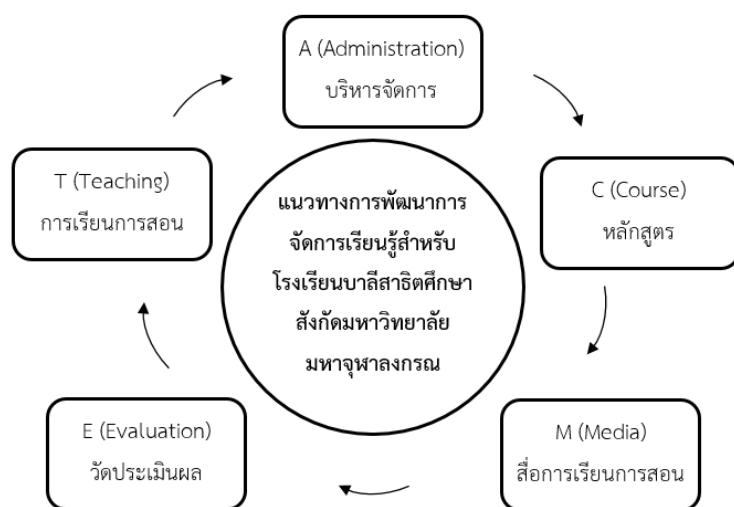
¹⁰ พระปลัดโฆสิต คงแทน, “รูปแบบการจัดการศึกษาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน”, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, 2558), บทคัดย่อ.

6. สรุป

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและวัดเหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล จัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสือของกระทรวงศึกษาธิการเน้นเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และ นวัตกรรม ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ เทคโนโลยีใช้สื่อการเรียนการสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต วัดผลประเมินผลด้วยคอมพิวเตอร์ จัดการเรียนการสอนออนไลน์แบบวิถีใหม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ภายใต้การเอาใจใส่และการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดจากผู้สอนและผู้ปกครองในวัดเน้นเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระศาสนา

7. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

“ACMET Model”

ที่มา : พระมหาพงษ์เทพ ปภากรโ (ล้อประเสริฐ), 2565.

คำอธิบายสัญลักษณ์

แผนภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยผู้วิจัยสรุปได้เป็น “ACMET Model” ดังนี้

“ACMET Model”

A หมายถึง Administration การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและวัด เหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล สนับสนุนทางงบประมาณในการจัดหาสื่อทางด้านคอมพิวเตอร์มาให้ครูและนักเรียนเพื่อใช้ในการเรียนการสอน เน้นกระบวนการบริหารจัดการ การศึกษา ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของโรงเรียน สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ของสังคมโลก แสดงบทบาทอย่างเต็มที่และใช้กลยุทธ์และเทคนิคการบริหารระดับสูงจึงจะสามารถ นำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ

C หมายถึง Course หลักสูตรจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสือของ กระทรวงศึกษาธิการเน้นเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับผู้เรียน ทันต่อยุคสมัยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ ยึดเยื้อ ใช้เนื้อหาที่มีความเหมาะสม บูรณาการหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และ นวัตกรรม ทักษะ ชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ เทคโนโลยี

M หมายถึง Media สื่อการเรียนการสอน ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต นำนวัตกรรม เทคโนโลยี ITC ต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสนใจ ปฏิบัติตามขั้นตอนในการใช้สื่อการเรียน การสอน ได้แก่ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นตอนการสอนหรือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นวิเคราะห์ และฝึกปฏิบัติ ขั้นสรุปบทเรียน และขั้นประเมินผู้เรียน

E หมายถึง Evaluation การวัดผลประเมินผลด้วยคอมพิวเตอร์ สอนจากทฤษฎีไปสู่ การปฏิบัติเพื่อให้ นักเรียนสามารถเข้าใจโดยใช้แบบทดสอบ เน้นใช้การวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วย วิธีการและรูปแบบที่หลากหลาย ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สำหรับการบริหารจัดการทดสอบและ ประเมินผู้เรียนจัดระบบให้ผู้เรียนสามารถส่งข้อมูลสารสนเทศผลการประเมินย้อนกลับได้ด้วยตนเอง ไปให้ครูผู้สอน ทำกิจกรรมการเรียนการสอนควบคู่กับการวัดและประเมินผล ทั้งที่สถานศึกษาและที่ วัดของนักเรียน

T หมายถึง Teaching จัดการเรียนการสอนออนไลน์แบบวิธีใหม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ออกแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ภายใต้การเอาใจใส่และการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดจากผู้สอนและ ผู้ปกครองในวัดเน้นเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระศาสนา8. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม อบรมให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา มีรูปแบบการสอนเป็นบทเรียนสำเร็จรูปและได้รับการอบรมจากกระทรวงศึกษาธิการ
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนกระตุ้นให้ผู้เรียนมี ความสนใจความกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น

1) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารจัดการของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในยุคดิจิทัล (มาจากประเด็นตรงไหนของงานวิจัย)
2. ควรศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

พระครูใบฎีกาบุญชู ชูติปณโย (บุญวงศ์), “รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ดุฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, 2554), บทคัดย่อ.

พระปลัดโฆสิต คงแทน, “รูปแบบการจัดการศึกษาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน”, **วิทยานิพนธ์ดุฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, 2558), บทคัดย่อ.

พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณันท์, “ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม”, **วิทยานิพนธ์ดุฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552), บทคัดย่อ.

พระมหาสุพจน์ สุเมโธ (พานทอง), “การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหาร การศึกษาโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2”; **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรดุฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), บทคัดย่อ.

พระมหาสุพจน์ สุเมโธ (พานทอง), “การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหาร การศึกษาโรงเรียน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2”; **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรดุฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), บทคัดย่อ.

โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.watpho.com/th/watpho-school> [6 ตุลาคม 2564].

วรารณา ทองนพคุณ, **ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ความท้าทายในอนาคต**, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 2554 (เอกสารประกอบ), หน้า 25-28.

นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสนามหลวงใน
ระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
Innovation of Teaching and Learning of Phra Pariyat Dharma, Sanam
Luang, Pali Department in the Online System of
Wat Bophitphimuk Worawihan School

พระมหาเนติ เนติเมธี (กุลธราธีระ)¹

Phra Mahaneti Netimethi (Kuldhathira)

พระครูโอภาสพนทกิตติ, PhrakruOpasonthakit²

เกษม แสงนนท์, Kasem Saengnon³

E-mail : chaibie2529@hotmail.com

Received: December 18, 2022 Revised: May 2, 2024

Accepted: May 8, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีของ
สำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร 2) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ของ
สำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร และ 3) เพื่อพัฒนาชุดการเรียนการสอนแผนกบาลี ในระบบ
ออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่าง
การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามครูและ
นักเรียนทั้งหมด จำนวน 78 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย
ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู จำนวน 5 รูป วิเคราะห์ข้อมูล
ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

¹ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564.

² อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564.

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564.

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาการจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านครูสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านหลักสูตร

2. วิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ครูสอนสร้างและบูรณาการความรู้ได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่และเข้าใจเทคโนโลยี ประพฤติตามหลักกัลยาณมิตร 7 หลักสูตรมีความเหมาะสมมีกิจกรรมการเรียนการสอนยืดหยุ่นตามสถานการณ์ มีหนังสือประกอบการเรียนการสอนตามมาตรฐานที่แม่กองบาลีสนามหลวงได้กำหนด จัดการเรียนการสอนด้วยสื่อออนไลน์ วัดผลและประเมินผลตรงกับจุดมุ่งหมาย

3. การพัฒนาชุดการเรียนการสอนแผนกบาลี ในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร โดยเริ่มที่ครูสอนมีความหนักแน่นมั่นคงในในภูมิรู้ และภูมิธรรม จัดการเรียนการสอนออนไลน์ร่วมกับการเรียนการสอนแบบท่องจำมุขปาฐะ ใช้สื่อเป็นตัวกลางที่ช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้นเป็นการสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นความสนใจและความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนได้ชัดเจน วัดประเมินผลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดประเมินออกมาในรูปแบบตัวเลข จัดทำเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาคุณภาพของนักเรียนในระดับการศึกษาในแต่ละระดับชั้นให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนผ่าน “IB Model”

คำสำคัญ : นวัตกรรมจัดการเรียนการสอน, พระปริยัติธรรมแผนกบาลีสนามหลวง, ระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร.

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the teaching and learning management of the Pali Department of the Wat Bophitphimuk Worawihan School, 2) to study the methods of teaching and learning through the online system of the Wat Bophitphimuk Worawihan School, and 3) to develop the instructional kit of Pali studies with online system of Wat Bophitphimuk Worawihan School, Bangkok. It was mixed research of quantitative and qualitative types, the quantitative types using a questionnaire from 78 teachers and students. The data were analyzed by using basic statistics such as frequency, percentage, mean, standard deviation, qualitative research by interviews with executives and teachers consisted of 5 images. Data gained were analyzed by content analysis.

The results showed that:

1. A study of teaching and learning management of the Pali study of Wat Bophitphimukh Worawihan School, Bangkok is at a high level. When considering each aspect, it was found that it was at a high level in all 5 areas, namely teachers, teaching and learning management, measurement and evaluation teaching media and the course.

2. Methods of teaching and learning with the online system of Wat Bophitphimukh Worawihan School, Bangkok. Teachers create and integrate knowledge, developing new knowledge, knowing, and understanding technology, conducted according to the principles of 7 Kalyanamita, the course was appropriate, having flexible teaching activities due to its situation. There are instructional books in accordance with the standards set by Bali Sanam Luang. Teaching and learning with online media, measurement and evaluation results match the goals.

3. Development of teaching packages for the Pali Department through online system of Wat Bophit Phimukh Worawihan School, Bangkok start with teachers who are prompted their knowledge and practice in online management with oral memorization teaching system by using the medium for easier access to understand, stimulating interest and understanding for learners clearly, the measurement and evaluation as specified criteria on accessible figure, providing the tools for improving the students' qualities in each level of education in relevant to the aim of teaching and learning through the "IB Model".

Keywords : Innovation of Teaching and Learning, Phra Pariyat Dharma, Sanam Luang Pali, Online System of Wat Bophitphimukh Worawihan School, Bangkok.

1. บทนำ

นวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation) หมายถึง การนำเอาสิ่งใหม่ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของความคิดหรือการกระทำ รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ก็ตามเข้ามาใช้ในระบบการศึกษา เพื่อมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ระบบการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วเกิดแรงจูงใจในการเรียน และช่วยให้ประหยัดเวลาในการเรียน เช่น การสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การใช้วีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ (Interactive Video) สื่อหลายมิติ (Hypermedia) และอินเทอร์เน็ต เหล่านี้เป็นต้น

การเรียนการสอนออนไลน์ (Online learning) จัดเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีเรียนในรูปแบบเดิมๆ ให้เป็นการเรียนใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีเข้า

มาช่วยทำการสอน นอกจากนี้ความหมายอีกนัยหนึ่งยังหมายถึง การเรียนทางไกล, การเรียนผ่านเว็บไซต์ อีกด้วย การเรียนการสอนแบบออนไลน์ (Online learning) จะเป็นเรียนทางผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยอยู่ในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ เป็นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ บวกเข้ากับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สร้างการศึกษาที่มีปฏิสัมพันธ์คุณภาพสูง โดยไม่จำเป็นต้องเดินทาง เกิดความสะดวกและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ทุกสถานที่ ทุกเวลา เป็นการสร้างการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชากร การเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นการศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามความชอบของตนเอง ในส่วนของเนื้อหาของเรียน ประกอบด้วย ข้อความ, รูปภาพ, เสียง, VDO และMultimedia อื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะถูกส่งตรงไปยังผู้เรียนผ่าน Web Browser ทั้งผู้เรียน, ผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้นทุกคน สามารถติดต่อ สื่อสาร ปรีกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเดียวกับการเรียนในชั้นเรียนทั่วไป โดยการใช้ E-mail, Chat, Social Network เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้แบบออนไลน์ จึงเป็นเหมาะสำหรับทุกคน, เรียนได้ทุกเวลา⁴

การศึกษาของคณะสงฆ์มุ่งให้ผู้ศึกษาทำความเข้าใจให้กระจ่างชัดในหลักธรรมคำสอนเพื่อรักษาตนได้ พัฒนาตนเป็น พร้อมทั้งเกื้อกูล ผู้อื่นให้มีส่วนได้รับรู้หลักธรรมคำสอนถูกต้อง⁵ การจัดให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยเป็นภารกิจหลักที่สำคัญประการหนึ่งของคณะสงฆ์ เพราะผู้ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนานั้นบวชเข้ามาเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย เรียกว่า บวชเรียน⁶ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาดั้งเดิม มีผลการศึกษาเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไป มีเกียรติประวัติและเกียรติภูมิที่ผู้ศึกษาได้รับอย่างสูงส่ง และถือเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะ มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนา เพื่อรับใช้พระพุทธศาสนา⁷ ฉะนั้น การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะรักษาศาสนธรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลียังเป็นการเพิ่มวิทยฐานะให้กับพระภิกษุสามเณรให้เป็นผู้มีเกียรติมีฐานะที่สูงขึ้น เป็นผู้มีความรู้ในสังคม ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระมหากษัตริย์ซึ่งถือว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูง โดยผู้สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยคพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานพระบรมราชานุญัตตถวายให้สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เสด็จ

⁴ แอปพลิเคชันห้องเรียนออนไลน์-ส่งงานออนไลน์ สำหรับคุณครู, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.kruachieve.com/เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/แนะนำ-6-แอปพลิเคชันห้องเรียน/> [15 มีนาคม 2564].

⁵ สนามหลวงแผนกบาลี, **เรื่องสอบบาลี**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2560), หน้า 9.

⁶ กิรติ ศรีวิเชียร, **ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2528),

⁷ พระธรรมปัญญาภรณ์, **ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ พุทธศักราช 2549**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สดาร์กรุ๊ป, 2537), หน้า 251

ประกอบพิธีตั้งเปรียญ 3 ประโยค เมื่อได้รับพระราชทานตั้งเปรียญธรรมแล้ว จะได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้คำว่า “พระมหา” นำหน้าชื่อเดิมได้ ส่วนสามเณรจะใช้คำว่า “ป. (เปรียญ) ตามหลังชื่อตัวและนามสกุลได้ นับว่าเป็นเกียรติและนำชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูลไม่น้อย⁸

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 6 ได้กล่าวเอาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อ พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายการศึกษา พ.ศ. 2541 โดยกำหนดให้มีการดำเนินงานจัดการศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญของคณะสงฆ์ ในการจัดการศึกษา สำหรับพระภิกษุและสามเณรในสถาบันสงฆ์นั้น แบ่งตามโครงสร้างหลักๆ มี 4 แผนก ได้แก่ พระปริยัติธรรมแผนกธรรม พระปริยัติธรรมแผนกบาลี พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และแผนกอุดมศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย โดยเฉพาะหมายเอาพระบาลีคือพระไตรปิฎกมีความสำคัญอย่างมากต้องการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพาน ไม่ได้ทรงตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นศาสดาแทนพระองค์ แต่พระองค์ได้ทรงมอบหมายให้ชาวพุทธได้รูปกันว่า พระธรรมวินัยนั้นแหละเป็นพระศาสดาแทนพระองค์ ชาวพุทธจำนวนมาก ถึงกับจำพุทธพจน์ภาษาบาลีได้ว่า โย โว อานนฺท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญโต, โส โว มมจฺเจเนน สตุฏฺถาความว่า อานนท ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้ว แก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย⁹นี่คือพุทธพจน์ที่พระองค์ตรัสไว้ก่อนจะปรินิพพาน พระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนพระพุทธเจ้า และเป็นตัวแทนพระพุทธศาสนา พระธรรมวินัยนี้ก็ประมวลอยู่ในพระไตรปิฎก เมื่อรักษาพระไตรปิฎกไว้ จึงเท่ากับดำรงรักษาพระพุทธเจ้าไว้และรักษาพระพุทธศาสนาด้วย ให้มีความเจริญรุ่งเรืองในอนาคตกาล ฉะนั้น ภาษาบาลี เป็นภาษาที่ใช้จารึกคำสอนในพระพุทธศาสนา มีบทวิเคราะห์ว่า พุทธวจน ปาเลตติ ปาลี (ภาษา) อันว่าภาษาใด ย่อมรักษาไว้ ซึ่งพระพุทธวจนะ เพราะเหตุนี้ อันว่าภาษานั้น ชื่อว่า บาลีฯ แปลว่า ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก สิ่งที่สำคัญที่จะเข้าถึงพุทธธรรมจะต้องได้รับการศึกษาที่ถูกต้องและนำมาประพฤติปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ ระบบการเรียนการสอนหลักธรรมคำสอนจึงเกิดขึ้นในสังคมไทย การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาที่สำคัญของคณะสงฆ์ เพราะศึกษาถึงภาษาที่มาจากหลักคำสอนซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก บุคลากรของพระพุทธศาสนาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจภาษาบาลีเป็นอย่างดี คณะสงฆ์ไทย

⁸ กระทรวงศึกษาธิการ, การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, 2541), หน้า 2.

⁹ ที.ม.(บาลี) 10/216/134, ที.ม.(ไทย) 10/216/134.

เล็งเห็นความสำคัญเช่นนี้ จึงได้จัดหลักสูตร การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไว้เป็นแผนกหนึ่ง เพื่อเตรียมบุคลากรทางพระพุทธศาสนาไว้รับมรดกธรรม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสนามหลวงในระบบออนไลน์ของสำนัก เรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร เพื่อนำองค์ความรู้การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสนามหลวงของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครไปบูรณาการในการ จัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้สอน และผู้เรียนต่อไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตร พิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
- 3) เพื่อพัฒนาชุดการเรียนการสอนแผนกบาลี ในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตร พิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสนามหลวงใน ระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุข วรวิหาร กรุงเทพมหานคร มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน แผนกบาลีของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร จากแหล่งข้อมูล : หนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย website เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis 2) แจกแบบสอบถามครูสอนและนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแผนก บาลีของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร จำนวน 78 รูป/คน จากแหล่งข้อมูล : ครู สอนและนักเรียนทั้งหมด ที่อยู่ในสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร จำนวน 78 รูป/คน เครื่องมือ : แบบสอบถาม การวิเคราะห์ : ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัด บพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร มี 1 ขั้นตอน ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้บริหารและครูสำนักเรียนวัด บพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 รูป แหล่งข้อมูล : ผู้บริหารและครู จำนวน 5 รูป เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้การสอนแผนกบาลี ในระบบออนไลน์ของสำนักเรียน วัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา/อาจารย์ที่ปรึกษา เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา ผลลัพธ์ที่ได้ : ได้ชุดการเรียนรู้การสอนแผนกบาลี ในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากร ได้แก่ ครูสอนและนักเรียนทั้งหมด ที่อยู่ในสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร ที่ได้จัดการเรียนการสอนแผนกบาลี จำนวน 78 รูป

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู จำนวน 5 รูป ด้วยการเลือกเจาะจงคุณสมบัติ (Purposive Selection) คือ เป็นอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนมาไม่น้อยกว่า 4 ปี หรือมีประสบการณ์การสอนมาไม่น้อยกว่า 4 ปี

4. ผลการวิจัย

1) ผลการวิจัยการจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน ครูสอนและนักเรียนมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านครูสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านหลักสูตร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน

(N = 78)

การจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีของสำนักเรียน วัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร	ความคิดเห็นของครูสอนและนักเรียน			
	μ	σ	ระดับ	อันดับที่
1) ด้านครูสอน	3.92	0.806	มาก	1
2) ด้านหลักสูตร	3.72	0.726	มาก	5
3) ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.83	0.840	มาก	2
4) ด้านสื่อการเรียนการสอน	3.77	0.728	มาก	4
5) ด้านการวัดผลและประเมินผล	3.83	0.666	มาก	3
ภาพรวม	3.82	0.691	มาก	

จากตารางที่ 1 ครูสอนและนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ภาพรวม 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.691 รายงานทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านครูสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.806 รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.840 ด้านการวัดผลและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.666 ด้านสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.728 และด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.726 ตามลำดับ

2) วิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. **ด้านครูสอน** ได้แก่ สร้างและบูรณาการความรู้ได้ ครูจะต้องสามารถบูรณาการความรู้ต่างๆที่มีมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ คิดวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ มีวิสัยทัศน์และตักตวงทางความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียน ครูต้องรู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ๆ หลักกัลยาณมิตร 7 ปีโย น่ารัก ครู น่าเคารพ กาวนียะ น่าเจริญใจ วุตตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ วจนกุชโม อดทนต่อถ้อยคำคมกริณญจ ถถ กตดา แถลงเรื่องล้าลึกได้ โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐาณ คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล

2. **ด้านหลักสูตร** ได้แก่ หลักสูตรบาลีมีความเหมาะสมอยู่แล้วโดยตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา ผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาพุทธพจน์ของพุทธเจ้า หลักสูตรจะมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ชัดเจนมีโครงสร้างเนื้อหาสาระ มีกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อและการวัดและการประเมินผล

3. **ด้านการจัดการเรียนการสอน** ได้แก่ จัดการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยการจัดกลุ่มตัวชี้วัดให้เป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้แผนการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์จัดการเวลาในการเรียน และการนับชั่วโมง หรือเรียนรู้ผ่านค้นคว้าข้อมูล ไม่ว่าจะใช้วิธีการใดก็ตามแต่ต้องยึดตัวผู้เรียนเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน

4. **ด้านสื่อการเรียนการสอน** ได้แก่ มีหนังสือประกอบการเรียนการสอนตามมาตรฐานที่แม่กองบาลีสนามหลวงได้กำหนด โดยการเรียนการสอนบาลีออนไลน์เป็นอีกตัวเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ การจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อออนไลน์ เช่น การใช้โปรแกรม zoom google meet feacbook live สดการเรียนการสอนเป็นต้น สื่อการเรียนการสอนที่เป็นวิดีโอ ไม่มีใครไม่ชอบวิดีโอ เพราะเป็นสื่อการเรียนรู้อันที่เรียนรู้ได้ง่าย ให้กับผู้เรียนได้กลับไปนั่งเรียนที่บ้านเองได้ หรือจะใช้เป็นช่องทางที่ให้ผู้เรียนได้ปลดปล่อยพลังความคิดสร้างสรรค์ ในการสร้างวิดีโอที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่กำลังเรียนรู้ก็ได้เช่นเดียวกัน การจัดทำบทเรียนออนไลน์ผ่านช่อง YouTube

5. ด้านการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ กระบวนการวัดผลและประเมินผลมีความเป็นมาตรฐานดีอยู่แล้ว ซึ่งจะวัดการเรียนการสอนของแต่ละสำนักเรียนที่จะแสดงถึงศักยภาพการเรียนของแต่ละสำนัก การวัดผลและประเมินผลต้องวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย ครูก็ต้องยึดหลักสูตรเป็นหลักโดยการวิเคราะห์

3.การพัฒนาชุดการเรียนการสอนแผนกบาลี ในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

1. ด้านครูสอน ได้แก่ ครูสอนมีความหนักแน่นมั่นคงในในภูมิรู้ และภูมิธรรม มีความรู้ความสามารถในการสอน ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างแจ่มชัดได้ สอนปฏิบัติตนน่ารัก และศรัทธาของนักเรียน สร้างและบูรณาการความรู้ได้ ครูจะต้องสามารถบูรณาการความรู้ต่างๆที่มีมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ คิดวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ มีวิสัยทัศน์และตบถลึงทางความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียน ครูต้องรู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ๆ มีหลักกัลยาณมิตร 7 ปีโย น่ารัก ครู น่ารัก เคารพ ภาวนีโย น่ารักใจ วรดา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ วรณกขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำคมกริณจ ถก กตดา แลงเรื่องล้าลึกได้ โน จฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล โดยสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครมีพระธรรมปริยัติโมลี (อาทร อินทปัญญา, ป.ธ.9) เป็นเจ้าอาวาสผู้เป็นแบบอย่างของครูสอนและท่านได้ยึดถือหลักกัลยาณมิตร 7 ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้ต่างๆที่มีมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ

2. ด้านหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการเรียนบาลีของสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงชัดเจน มีการพัฒนาให้เข้าใจง่ายต่อเรียนผ่านระบบออนไลน์อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ มีการจัดลำดับขั้นตอนในการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมกับเนื้อหา มีความเหมาะสมอยู่แล้วโดยตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา ผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาพุทธพจน์ของพุทธเจ้า มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ชัดเจนมีโครงสร้างเนื้อหาสาระ มีกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อ และการวัดและการประเมินผล ในด้านหลักสูตรที่ใช้จัดการเรียนการสอนออนไลน์ทางสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครใช้หลักสูตรของพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสนามหลวง โดยในชั้นประโยคต้น ได้แก่ ป.ธ. 1-2 และ ป.ธ.3

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ นักเรียนมีความพึงพอใจในทักษะการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์เพิ่มขึ้น การเรียนบาลีแบบมุขปาฐะ(ท่องจำ)มีความจำเป็นมากทำให้เข้าใจง่ายขึ้นเมื่อเรียนผ่านระบบออนไลน์ นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติและการเสริมแรงการเรียนรู้ จัดการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยการจัดกลุ่มตัวชี้วัดให้เป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้แผนการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ จัดการเวลาในการเรียน และการนับชั่วโมง หรือเรียนรู้ผ่านคั่นควาข้อมูล ไม่ว่าจะใช้วิธีการใดก็

ตามแต่ต้องยึด ตัวผู้เรียนเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ทางสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครได้ใช้ห้องเรียนออนไลน์ผ่านโปรแกรม zoom ซึ่งมีความสะดวกและรวดเร็ว เหมาะกับสถานการณ์ช่วงการระบาดของโควิด 19 โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนตามระบบ zoom

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ มีการใช้สื่อเป็นตัวกลางที่ช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้น เป็นการสร้างแรงจูงใจ และความคิดสร้างสรรค์สามารถแก้ปัญหาในการเรียนรู้ได้ ใช้สื่อที่กระตุ้นความสนใจและความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนได้ชัดเจนขึ้น มีการใช้สื่อการเรียนรู้อื่นในการพัฒนานักเรียนให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น มีหนังสือประกอบการเรียนการสอนตามมาตรฐานที่แม่กองบาลีสนามหลวงได้กำหนด โดยการเรียนการสอนบาลีออนไลน์เป็นอีกตัวเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ การจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อออนไลน์ เช่น การใช้โปรแกรม zoom google meet facebook live สดการเรียนการสอนเป็นต้น สื่อการเรียนการสอนที่เป็นวิดีโอ ไม่มีใครไม่ชอบวิดีโอ เพราะเป็นสื่อการเรียนรู้อื่นที่เรียนรู้ได้ง่ายให้กับผู้เรียนได้กลับไปนั่งเรียนที่บ้านเองได้ หรือจะใช้เป็นช่องทางที่ให้ผู้เรียนได้ปลดปล่อยพลังความคิดสร้างสรรค์ ในการสร้างวิดีโอที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่กำลังเรียนรู้ก็ได้เช่นเดียวกัน การจัดทำบทเรียนออนไลน์ผ่านช่อง YouTube ด้านสื่อการเรียนการสอน ทางสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครได้ใช้สื่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านโปรแกรม zoom

5. ด้านการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ มีการวิเคราะห์ผลตามเกณฑ์ที่กำหนด ประเมินออกมาในรูปแบบตัวเลข กระบวนการเก็บรวบรวมหลักฐานและข้อมูลทางการศึกษาของผู้เรียน เพื่อใช้พัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ จัดทำเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาคุณภาพของนักเรียนในระดับการศึกษาในแต่ละระดับชั้น วัดผลและประเมินผลมีความเป็นมาตรฐานดีอยู่แล้ว ซึ่งจะวัดการเรียนการสอนของแต่ละสำนักเรียนที่จะแสดงถึงศักยภาพการเรียนของแต่ละสำนัก วัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย ครูก็ต้องยึดหลักสูตรเป็นหลักโดยการวิเคราะห์ ด้านการวัดผลและประเมินผล ทางสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครได้ใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลทางออนไลน์

5. การอภิปรายผล

ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีสนามหลวงในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครภาพรวมทั้ง 5 ด้าน ครูสอนและนักเรียนมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านครูสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านหลักสูตร จากผลการวิจัยดังกล่าวเนื่องจาก ครูสอนมีความหนักแน่นมั่นคงในในภูมิรู้ และภูมิธรรม มีความรู้ ความสามารถในการสอน ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างแจ่มชัดได้

ปฏิบัติตนนำเคารพ น่ารักและศรัทธาของนักเรียน หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย การเรียนบาลีของสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงชัดเจน นักเรียนมีความพึงพอใจในทักษะการ เรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์เพิ่มขึ้น การเรียนบาลีแบบมุขปาฐะ(ท่องจำ) มีการใช้สื่อเป็นตัวกลางที่ช่วย ให้เข้าใจง่ายขึ้นเป็นการสร้างแรงจูงใจ และความคิดสร้างสรรค์สามารถแก้ปัญหาในการเรียนรู้ได้ มี การวิเคราะห์ผลตามเกณฑ์ที่กำหนดประเมินออกมาในรูปแบบตัวเลข จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ งานวิจัยของ กวิตา ปานลำเลิศ และณมน จิรังสุวรรณ ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการออกแบบรูปแบบการ เรียนการสอนผ่านเอ็มเลิร์นนิ่งด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันที่ผล การศึกษา พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนผ่านเอ็มเลิร์นนิ่งด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกัน ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอน 2) การเตรียมการเรียนการสอน 3) การ จัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย 2 ขั้นตอน 3.1) การเรียนผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ 3.2) การเรียน ในห้องเรียน 4) การวัดและการประเมินผล¹⁰ และสอดคล้องกับ พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี ได้ ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร” พบว่า สภาพปัญหาของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนใหญ่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอน การจัดหลักสูตรที่ไม่ยืดหยุ่น การสอบและการประเมินผล รวมทั้งปัญหาการขาดการ สนับสนุนในเรื่องงบประมาณ ครูผู้สอน ขาดเทคนิควิธีการสอน และการขาดนักเรียนที่สนใจศึกษา อย่างจริงจัง เป็นต้น การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีใน 5 ด้าน คือ ด้านสภาพทั่วไป ของนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการ สอบและประเมินผลโดยภาพรวมอยู่ที่ระดับปานกลางกล่าวคือมีสภาพการบริหารจัดการที่พอใช้ ค่อนข้างดีโดยมีค่าเฉลี่ย 3.47 จากระบบ 5 คะแนน¹¹

2. วิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุข วรวิหาร กรุงเทพมหานคร

1. ด้านครูสอน ได้แก่ สร้างและบูรณาการความรู้ได้ ครูจะต้องสามารถบูรณาการ ความรู้ต่างๆที่มีมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ คิดวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ มีวิสัยทัศน์และตักทวงความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับผู้เรียน ครูต้องรู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ๆ หลักกัลยาณมิตร 7 ปิโย น่ารัก ครู นำ

¹⁰ กฤษณา ลิกขมาน, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการสื่อสารภาษาอังกฤษ ธุรกิจ โดยการใช้การสอนแบบ E-Learning”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2554,) หน้า 744–752.

¹¹ พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี, “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552), หน้า 1.

เคารพ ภาวณีย น้าเจริญใจ วตฺตา จ ฐักฺกพฺพุตฺตํให้ได้ผล ฐักฺกขีเจงให้เข้าใจ วจนฺทโม อตฺทนตอถอยคำ คมฺภีรญฺจ ถถ กตฺตา แถลงเรื่องล้าลึกได้ โน จญฺฐาเน นิโยชเย ไมชักนำในอฐาน คือ ไมแนะนำในเรื่อง เหลวไหล

2. ด้านหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรบาลีมีความเหมาะสมอยู่แล้วโดยตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา ผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาพุทธพจน์ของพุทธเจ้า หลักสูตรจะมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ชัดเจนมีโครงสร้างเนื้อหาสาระ มีกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อและการวัดและการประเมินผล

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ จัดการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยการจัดกลุ่มตัวชี้วัดให้เป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้แผนการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ จัดการเวลาในการเรียน และการนับชั่วโมง หรือเรียนรู้ผ่านค้นคว้าข้อมูล ไม่ว่าจะใช้วิธีการใดก็ตามแต่ต้องยึดตัวผู้เรียนเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ มีหนังสือประกอบการเรียนการสอนตามมาตรฐานที่แม่กองบาลีสนามหลวงได้กำหนด โดยการเรียนการสอนบาลีออนไลน์เป็นอีกตัวเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ การจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อออนไลน์ เช่น การใช้โปรแกรม zoom google meet facebook live สดการเรียนการสอนเป็นต้น สื่อการเรียนการสอนที่เป็นวิดีโอ ไม่มีใครไม่ชอบวิดีโอ เพราะเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เรียนรู้ได้ง่าย ให้กับผู้เรียนได้กลับไปนั่งเรียนที่บ้านเองได้ หรือจะใช้เป็นช่องทางที่ให้ผู้เรียนได้ปลดปล่อยพลังความคิดสร้างสรรค์ ในการสร้างวิดีโอที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่กำลังเรียนรู้ก็ได้เช่นเดียวกัน การจัดทำบทเรียนออนไลน์ผ่านช่อง YouTube

5. ด้านการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ กระบวนการวัดผลและประเมินผลมีความเป็นมาตรฐานดีอยู่แล้ว ซึ่งจะวัดการเรียนการสอนของแต่ละสำนักเรียนที่จะแสดงถึงศักยภาพการเรียนของแต่ละสำนัก การวัดผลและประเมินผลต้องวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย ครูก็ต้องยึดหลักสูตรเป็นหลักโดยการวิเคราะห์

จากผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า ครูต้องสร้างและบูรณาการความรู้ได้ ครูจะต้องสามารถบูรณาการความรู้ต่างๆที่มีมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ หลักสูตรบาลีมีความเหมาะสมอยู่แล้วโดยตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา จัดการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยการจัดกลุ่มตัวชี้วัดให้เป็นหน่วยการเรียนรู้มีหนังสือประกอบการเรียนการสอนตามมาตรฐานที่แม่กองบาลีสนามหลวงได้กำหนด โดยการเรียนการสอนบาลีออนไลน์เป็นอีกตัวเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ การจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อออนไลน์ กระบวนการวัดผลและประเมินผลมีความเป็นมาตรฐานดีอยู่แล้ว ซึ่งจะวัดการเรียนการสอนของแต่ละสำนักเรียนที่จะแสดงถึงศักยภาพการเรียนของแต่ละสำนัก โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **รองศาสตราจารย์สุนีย์ ศิลพัฒน์** ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการเรียนการสอนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศโดยใช้ T5 Model ที่พบว่า 1) การพัฒนาระบบการเรียนการสอนเริ่มจาก Task คือการกำหนดกิจกรรมการเรียน

Tutorial คือ การให้คำแนะนำ และข้อมูลย้อนกลับ Topics คือ การกำหนดหัวข้อจัดกิจกรรมพร้อมแหล่งการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาบทเรียน และทำกิจกรรมได้ Teamwork คือ การแบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้มีปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกันของเพื่อนในกลุ่ม Tools คือ การใช้ระบบการจัดการเรียนการสอน A Tutor เพื่อให้นักศึกษาทำกิจกรรมตามปฏิทินการเรียนการสอน 2) นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับ มากเกือบทั้งหมดต่อการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งด้านโครงสร้างของบทเรียน การออกแบบบทเรียน และ สื่อวีดิทัศน์ประกอบ เพราะช่วยให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนช่วยให้เข้าใจบทเรียนมากขึ้น ช่วยเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองและส่งผลสัมฤทธิ์ต่อผลการศึกษาที่วัดจากคะแนนสอบปลายภาค 3) คะแนนจากการสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษาอยู่ระดับมากที่สุด และมากในด้านการตรงต่อเวลา ความครบถ้วนของการทำกิจกรรมการหาความรู้เพิ่มเติม การเสนอรายงานเป็นระบบ และการให้ความร่วมมือกับการทำงานกลุ่ม 4) คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนสูงกว่า คะแนนเฉลี่ยแบบทดสอบก่อนเรียน¹²

3. ผลการพัฒนาชุดการเรียนการสอนแผนกบาลี ในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

1. **ด้านครูสอน** ได้แก่ ครูสอนมีความหนักแน่นมั่นคงในในภูมิรู้ และภูมิธรรม มีความรู้ ความสามารถในการสอน ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างแจ่มชัดได้ สอนปฏิบัติตนน่าเคารพ น่ารักและศรัทธาของนักเรียน สร้างและบูรณาการความรู้ได้ ครูจะต้องสามารถบูรณาการความรู้ต่างๆที่มีมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ คิดวิเคราะห์ในเรื่องราวต่างๆ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ มีวิสัยทัศน์และตกผลึกทางความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียน ครูต้องรู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ๆ มีหลักกัลยาณมิตร 7 ปิโย น่ารัก ครุ น่ายกย่อง ภาวนีโย น่ายกย่อง วจิตตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ วจนกุชโม อดทนต่อถ้อยคำ คมกิริยาญจ กถิ กตดา แกล้งเรื่องล้าลึกได้ โน จรูจฺจนาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอริฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล โดยสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครมีพระธรรมปริยัติโมลี (อาทร อินทปัญโญ, ป.๘.9) เป็นเจ้าอาวาสผู้เป็นแบบอย่างของครูสอนและท่านได้ยึดถือหลักกัลยาณมิตร 7 ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้ต่างๆที่มีมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ

2. **ด้านหลักสูตร** ได้แก่ หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการเรียนบาลีของสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงชัดเจน มีการพัฒนาให้เข้าใจง่ายต่อเรียนผ่านระบบออนไลน์อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ มีการจัดลำดับขั้นตอนในการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

¹² สุนีย์ ศิลพิพัฒน์, “การเรียนการสอนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศโดยใช้ T5 Model”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2550), หน้า 51.

กับเนื้อหา มีความเหมาะสมอยู่แล้วโดยตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา ผู้เรียนให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ศึกษาพุทธพจน์ของพุทธเจ้า มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ชัดเจนมีโครงสร้างเนื้อหาสาระ มีกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อ และการวัดและการประเมินผล ในด้านหลักสูตรที่ใช้จัดการเรียนการสอนออนไลน์ทางสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครใช้หลักสูตรของพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสันามหลวง โดยในชั้นประโยคต้น ได้แก่ ป.ธ. 1-2 และ ป.ธ.3

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ นักเรียนมีความพึงพอใจในทักษะการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์เพิ่มขึ้น การเรียนบาลีแบบมุขปาฐะ(ท่องจำ)มีความจำเป็นมากทำให้เข้าใจง่ายขึ้นเมื่อเรียนผ่านระบบออนไลน์ นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติและการเสริมแรงการเรียนรู้ จัดการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยการจัดกลุ่มตัวชี้วัดให้เป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้แผนการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์จัดการเวลาในการเรียน และการนับชั่วโมง หรือเรียนรู้ผ่านค้นคว้าข้อมูล ไม่ว่าจะใช้วิธีการใดก็ตามแต่ต้องยึดตัวผู้เรียนเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ทางสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครได้ใช้ห้องเรียนออนไลน์ผ่านโปรแกรม zoom ซึ่งมีความสะดวกและรวดเร็ว เหมาะกับสถานการณ์ช่วงการระบาดของโควิด 19 โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนตามระบบ zoom

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ มีการใช้สื่อเป็นตัวกลางที่ช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้น เป็นการสร้างแรงจูงใจ และความคิดสร้างสรรค์สามารถแก้ปัญหาในการเรียนรู้ได้ ใช้สื่อที่กระตุ้นความสนใจและความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนได้ชัดเจนขึ้น มีการใช้สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ในการพัฒนานักเรียนให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น มีหนังสือประกอบการเรียนการสอนตามมาตรฐานที่แม่กองบาลีสันามหลวงได้กำหนด โดยการเรียนการสอนบาลีออนไลน์เป็นอีกตัวเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ การจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อออนไลน์ เช่น การใช้โปรแกรม zoom google meet facebook live สดการเรียนการสอนเป็นต้น สื่อการเรียนการสอนที่เป็นวิดีโอ ไม่มีใครไม่ชอบวิดีโอ เพราะเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เรียนรู้ได้ง่ายให้กับผู้เรียนได้กลับไปนั่งเรียนที่บ้านเองได้ หรือจะใช้เป็นช่องทางที่ให้ผู้เรียนได้ปลดปล่อยพลังความคิดสร้างสรรค์ ในการสร้างวิดีโอที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่กำลังเรียนรู้ก็ได้เช่นเดียวกัน การจัดทำบทเรียนออนไลน์ผ่านช่อง YouTube ด้านสื่อการเรียนการสอน ทางสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครได้ใช้สื่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านโปรแกรม zoom

5. ด้านการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ มีการวิเคราะห์ผลตามเกณฑ์ที่กำหนด ประเมินออกมาในรูปแบบตัวเลข กระบวนการเก็บรวบรวมหลักฐานและข้อมูลทางการศึกษาของผู้เรียน เพื่อใช้พัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ จัดทำเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาคุณภาพของนักเรียนในระดับการศึกษาในแต่ละระดับชั้น วัดผลและประเมินผลมีความเป็นมาตรฐานดีอยู่แล้ว ซึ่งจะวัดการเรียนการสอนของแต่ละสำนักเรียนที่จะแสดงถึงศักยภาพการเรียนของแต่ละสำนัก วัดให้

ตรงกับจุดมุ่งหมาย ครูก็ต้องยึดหลักสูตรเป็นหลักโดยการวิเคราะห์ ด้านการวัดผลและประเมินผล ทางสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครได้ใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลทางออนไลน์

จากผลการวิจัยนี้สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสยามหลวงในระบบออนไลน์ของ สำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครสามารถใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอน ออนไลน์อย่างต่อเนื่องและนำไปขยายผลให้มากขึ้นในสำนักเรียนอื่นๆ ได้เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาด้าน อาจารย์ผู้สอนในบางสำนักเรียนที่ขาดแคลน และสื่อออนไลน์สามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จิรภา อรรถพร และประกอบ กรณีกิจ** ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตปริญญาบัณฑิต ที่พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) บทบาทผู้สอน 2) บทบาทผู้สอน 3) ระบบ การจัดการเรียนรู้ 4) เนื้อหาของบทเรียน 5) การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 6) การ ติดต่อสื่อสารเทคโนโลยี 7) กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ 8) การสะท้อนการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 9) การวัดและการประเมินผล ซึ่งรูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน

ค อ
1) ขั้นศึกษาค้นคว้า 2) ขั้นเชื่อมโยงปัญหา 3) ขั้นระดมสมอง 4) ขั้นสังเกตการณ์และ 5) ขั้นสะท้อน จิต¹³ และสอดคล้องกับ **จุฑามาศ กาญจนธรรมและเด่น ชะเนติยง** ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าทุกคนเห็นด้วยกับองค์ประกอบของการ พัฒนารูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 คือ 1) การสร้างกำลังคนให้มีศักยภาพใน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) การสนับสนุนการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร 3) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 4) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการบริหารจัดการโดยพิจารณาจากค่านิยม ฐานของแต่ละข้อสูงตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยควอไทล์ตั้งแต่ 1.50 ลงมา การจัดสนทนากลุ่มเพื่อ ประเมินรูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการในสถานศึกษา กับ ผู้เชี่ยวชาญ 8 คน ผลปรากฏว่า ทุกคนมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเหมาะสมและเป็นไปได้ การ ประเมินความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร จำนวน 100 คน พบว่า รูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการบริหารจัดการใน

¹³ จิรภา อรรถพร และประกอบ กรณีกิจ, “การพัฒนาแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อ ส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตปริญญาบัณฑิต” **วารสาร OJED**, ปีที่ 9 ฉบับที่ 4, (2557): 122–136.

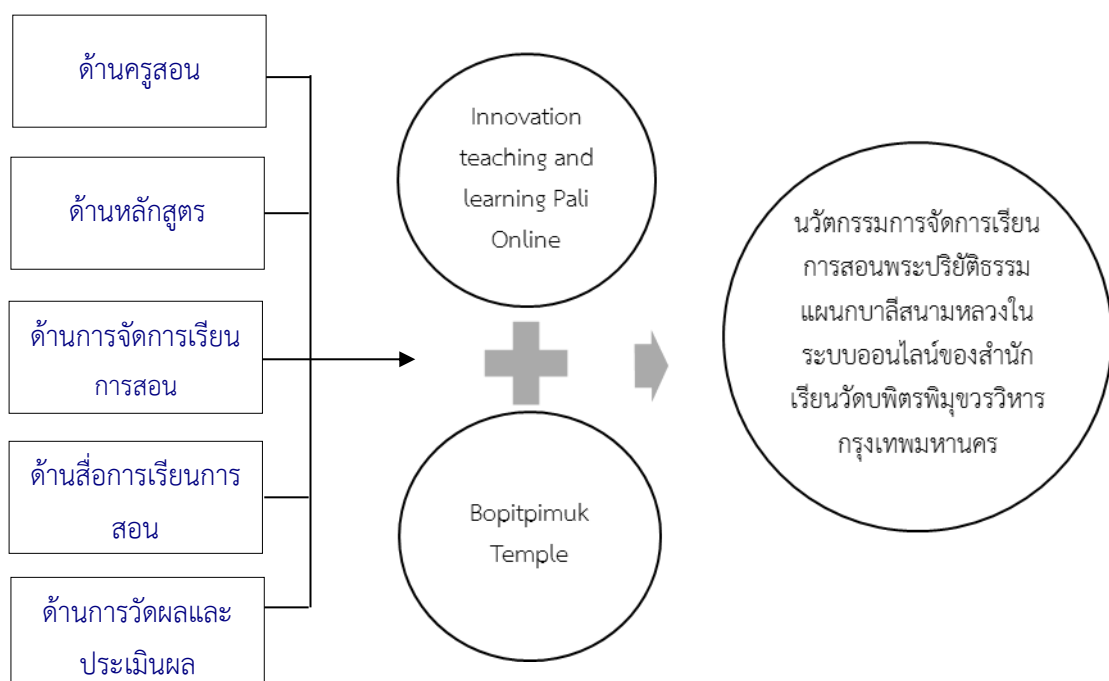
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2 มีความเห็นด้วยและเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($=4.27$)¹⁴

6. สรุป

นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสันามหลวงในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานครด้วยการสร้างและบูรณาการความรู้ได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่และเข้าใจเทคโนโลยี ประพจน์ตามหลักกัลยาณมิตร 7 หลักสูตรมีความเหมาะสมมีกิจกรรมการเรียนการสอนยืดหยุ่นตามสถานการณ์ มีหนังสือประกอบการเรียนการสอนตามมาตรฐานที่แม่กองบาลีสนามหลวงได้กำหนด จัดการเรียนการสอนด้วยสื่อออนไลน์ วัดผลและประเมินผลตรงกับจุดมุ่งหมายด้วยชุดการเรียนการสอนแผนกบาลี ในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

7. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสันามหลวงในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ดังภาพที่ 1

¹⁴ จุฑามาศ กาญจนธรรม และเด่น ชะเนติยัง, “การพัฒนาารูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 2”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2558).

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

“IB Model”

ที่มา : พระมหาเนติ เนติเมธี (กุลธรรารัษระ), 2565.

คำอธิบายสัญลักษณ์

แผนภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสณามหลวงในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร” โดยผู้วิจัยสรุปได้เป็น “IB Model” ดังนี้

“IB Model”

I หมายถึง Innovation teaching and learning Pali Online นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสณามหลวงในระบบออนไลน์ทั้ง 5 ด้าน โดยเริ่มที่ครูสอนมีความหนักแน่นมั่นคงในในภูมิรู้ และภูมิธรรม ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างแจ่มชัด มีหลักกัลยาณมิตร 7 สอนตามหลักสูตรของสำนักงานแม่กองบาลีสณามหลวง จัดการเรียนการสอนออนไลน์ร่วมกับการเรียนการสอนแบบ onsite ท่องจำมุขปาฐะ ใช้สื่อเป็นตัวกลางที่ช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้นเป็นการสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นความสนใจและความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนได้ชัดเจนขึ้น เช่น การใช้โปรแกรม zoom google meet feacbook live สดการเรียนการสอนเป็นต้น วัดประเมินผลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดประเมินออกมาในรูปแบบตัวเลข จัดทำเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาคุณภาพของนักเรียนในระดับการศึกษาในแต่ละระดับชั้นให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอน

B หมายถึง Bopitpimuk Temple สำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร มีพระธรรมปริยัติโมลี (อาทร อินทปัญโญ, ป.ธ.9) เป็นเจ้าอาวาสผู้เป็นแบบอย่างของครูสอนและท่านได้ยึดถือหลักกัลยาณมิตร 7 ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้ต่างๆ ที่มีมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ หลักสูตรที่ใช้จัดการเรียนการสอนออนไลน์ใช้หลักสูตรของพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสณามหลวง การจัดการเรียนการสอนและสื่อใช้ห้องเรียนออนไลน์ผ่านโปรแกรม zoom ซึ่งมีความสะดวกและรวดเร็ว เหมาะกับสถานการณ์ช่วงการระบาดของโควิด 19 การวัดผลและประเมินผลทางสำนักเรียนวัดบพิตรพิมุขวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ได้ใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลทางออนไลน์สร้างการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ให้แก่ผู้เรียน

8. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูสอนมีการัดเตือนสั่งสอน ให้กำลังใจแก่นักเรียนเสมอเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความท้อใจในการศึกษา
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูออกแบบการจัดทำหลักสูตรได้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียนของนักเรียน
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้สามารถค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองได้ในแต่ละระดับชั้นเพิ่มขึ้น
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการใช้สื่อที่น่าสนใจ เพื่อนำความรู้ไปสู่ให้นักเรียนให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติการ

1. ครูสอนมีการัดเตือนสั่งสอน ให้กำลังใจแก่นักเรียนเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความท้อใจในการศึกษา
2. ครูออกแบบการจัดทำหลักสูตรได้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียนของนักเรียน
3. นักเรียนค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองได้ในแต่ละระดับชั้นเพิ่มขึ้นจากสื่อการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์
4. ครูใช้สื่อที่น่าสนใจเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน
5. ครูจัดทำเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลในระดับแต่ละชั้นเรียน

3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการจัดการเรียนการสอนแผนกบาลีออนไลน์ของสำนักเรียนกรุงเทพมหานคร
2. ควรศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ของสำนักเรียนกรุงเทพมหานคร
3. ควรศึกษาชุดการเรียนการสอนแผนกบาลี ในระบบออนไลน์ของสำนักเรียนกรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ, **การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี**, กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, 2541.
- กฤษณา ลิกขมาน, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการสื่อสารภาษาอังกฤษธุรกิจ โดยการใช้การสอนแบบ E-Learning”, **รายงานวิจัย**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2554.
- กীরติ ศรีวิเชียร, **ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2528
- จิรภา อรรถพร และประกอบ กรณีกิจ, “การพัฒนา รูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตปริญญาบัณฑิต” **วารสาร OJED**, ปีที่ 9 ฉบับที่ 4, 2557.
- จุฑามาศ กาญจนธรรม และเด่น ชะเนติยัง, “การพัฒนา รูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2558.
- พระธรรมปัญญาภรณ์, **ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ พุทธศักราช 2549**, กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สตาร์กรุป, 2537.
- พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี, “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.
- สนามหลวงแผนกบาลี, **เรื่องสอบบาลี**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2560.
- สุนีย์ ศิลพิพัฒน์, “การเรียนการสอนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ทรอนิกส์ชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ โดยใช้ T5 Model”, **รายงานการวิจัย**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2550.
- แอปพลิเคชันห้องเรียนออนไลน์-ส่งงานออนไลน์ สำหรับคุณครู**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.kruachieve.com/เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/แนะนำ-6-แอปพลิเคชันห้อง/> [15 มีนาคม 2564].

การศึกษาสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี
A Study of the Condition of the Digital Leadership of
School Administrators under the Chonburi Primary Educational
Service Area Office

พระมหาพรประสงค์ ปริญญาวรเมธี¹

Phramaha Pornprasong Pariñāṭṭharamedhī

สิน งามประโคน²

Sin Ngamprakhon

พระมหาสมบัติ ธนปัญญา³

Phramaha Sombat Dhanapañño

E-mail: pmppsdigital@gmail.com

Received: April 2, 2023 Revised: May 1, 2024

Accepted: May 1, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี จำนวน 354 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

¹ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Educational Administration, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

² สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Educational Administration, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Educational Administration, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ประถมศึกษาชลบุรี ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน คือ การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล การรู้ดิจิทัล การสื่อสารดิจิทัล การบริหารจัดการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมเรียนรู้ดิจิทัล

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำด้านดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา, โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

The purpose of this research article was to study the condition of the digital leadership of school administrators under the Chonburi Primary Educational Service Area Office. Quantitative research was conducted by collecting data of 354 samples from administrators and teachers at schools under the Chonburi Primary Educational Service Area Office. Data were analyzed using descriptive statistics consisted of percentage, mean and standard deviation. Results showed that the condition of the digital leadership of school administrators under the Chonburi Primary Educational Service Area Office in overall and in each aspect were at a high level in all 5 aspects, namely digital vision, digital perception, digital communication, digital administration, and digital learning cultural building.

Keywords: Digital Leadership, School Administrators, Primary Schools

1. บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนสู่บริบทใหม่ในยุคดิจิทัลนั้น โดยเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศจากฐานรากในทุก ๆ มิติ ทางเศรษฐกิจและสังคม ที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคม และความยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสถานศึกษาก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตาม เป็นผลให้ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นบุคลากรวิชาชีพที่มีความสำคัญยิ่งในการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาจะส่งผลโดยตรงต่อผลงานของสถานศึกษา มีความจำเป็นต้องเข้าใจบริบทของสถานศึกษาในยุคนี้ ที่สภาพแวดล้อมภายนอกได้เข้ามามีผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีที่เป็นทั้งปัจจัยเอื้อและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ทั้งการเปลี่ยนแปลงในระดับต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของไทย ทำให้

สภาพแวดล้อมภายใน ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนในยุคดิจิทัล การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ครูในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย⁴

รายงานสภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล พบปัญหาหลักมี 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ 1) ปัญหาเชิงปริมาณ การให้บริการจัดการศึกษาแก่เด็กเยาวชนประชาชนทั่วประเทศได้อย่างไม่ทั่วถึง มีคนที่ไม่ได้เรียนและออกกลางคันก่อนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสูง เยาวชนที่ไม่ได้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีราวร้อยละ 30 ของประชากรวัยเดียวกัน 2) ปัญหาเชิงคุณภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังสอนแบบบรรยายเนื้อหาให้นักเรียนท่องจำเพื่อไปสอบแบบปรนัย นักเรียนยังคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้น้อย และมีความแตกต่างด้านคุณภาพอย่างมาก⁵ สอดคล้องกับนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561–2580) ที่กล่าวถึงสภาพปัญหาของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการเรียนรู้และการศึกษาว่าปัจจุบันมีสถานศึกษากว่า 30,000 แห่ง ที่ตั้งอยู่ทั่วประเทศไทย ยังประสบปัญหาด้านการเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และโรงเรียนอีกจำนวนมากยังมีปัญหาเรื่องความเร็วในการเชื่อมต่อการให้บริการไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ จำนวนคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์การเรียนการสอนยังมีไม่เพียงพอต่อผู้เรียนและล้าสมัย รวมทั้งครูผู้สอนขาดความชำนาญในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเข้ากับการสอน ทำให้ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีเนื้อหาในรูปแบบสื่อดิจิทัลที่หลากหลายเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของคนในประเทศไม่เพียงพอ กล่าวคือยังคงมีปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านเนื้อหา (Content Divide) ซึ่งเป็นอีกมิติหนึ่งของความเหลื่อมล้ำดิจิทัล (Digital Divide) เนื้อหาสำคัญที่ยังขาดไป อาทิ สื่อการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพ และสื่อที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระดับท้องถิ่นทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และวัฒนธรรมที่ต่างกัน⁶

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำด้านดิจิทัลสูงจะได้เปรียบในการแข่งขัน ที่จะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน สามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดรับกับเป้าหมายและทิศทางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุค

⁴ สุภัฏญา แซ่มซ้อย, **การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561), หน้า 9.

⁵ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, **สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562).

⁶ ราชกิจจานุเบกษา, **นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561–2580)**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://onde.go.th/assets/portals/1/files/620425-Government%20Gazette.PDF> [20 พฤศจิกายน 2565].

ดิจิทัลจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างคุ้มค่าที่แท้จริง⁷

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความน่าสนใจที่จะศึกษา โดยเฉพาะการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ให้ความรู้และทักษะชีวิตแก่ผู้เรียน โดยผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มศักยภาพและเพิ่มคุณค่าให้กับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล อันจะส่งผลต่อคุณภาพในการจัดการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย 1) ประชากร คือ ประชากรที่ใช้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี จำนวน 275 โรงเรียน จำนวน 4,488 คน 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้จากตารางเปรียบเทียบสำเร็จรูปของ R.V. Krejcie & D.W. Mogan⁸ ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรเช่นเดียวกัน และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 354 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

⁷ เอกชัย กี่สุขพันธ์, การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล (School Management in Digital Era), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/52232/-edu-t2s1-t2-t2s3-> [20 พฤศจิกายน 2565].

⁸ ธาณินท์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี, 2551).

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี มีลักษณะเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการเพื่อพิจารณาสภาพความเป็นจริงของภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และเป็นข้อคำถามทั้ง 5 ด้าน คือ การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล การรู้ดิจิทัล การสื่อสารดิจิทัล การบริหารจัดการการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมเรียนรู้ดิจิทัล

3. การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือคุณภาพและเหมาะสม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1. การสร้างแบบสอบถาม 1) ศึกษารายละเอียดของภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจในโครงสร้างด้านเนื้อหาที่จะมาสร้างแบบสอบถาม 2) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 3) สร้างแบบสอบถามเป็นรายข้อ เกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเนื้อหาครอบคลุมหมดทั้ง 5 ด้าน 2. หาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่ออกแบบได้เสนอผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา หาจุดบกพร่อง รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้แบบสอบถามมีความสมบูรณ์และเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น 3. การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) 1) นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน 2) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) สำหรับวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่มีต่อสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาของแบบสอบถามโดยใช้สูตรของสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล 1) วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปซึ่งข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน ในการตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่และร้อยละ 2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยมีการแปลผลคะแนนจากบุญชม ศรีสะอาด⁹

4. ผลการวิจัย

⁹ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก, 2535).

สภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี ในรายด้านทั้ง 5 ด้านและภาพรวม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี ในรายด้านและภาพรวม

สภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	3.76	0.89	มาก
2. การรู้ดิจิทัล	3.75	0.90	มาก
3. การสื่อสารดิจิทัล	3.78	0.92	มาก
4. การบริหารจัดการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล	3.62	0.88	มาก
5. การสร้างวัฒนธรรมเรียนรู้ดิจิทัล	3.64	0.90	มาก
ผลรวมทุกด้าน	3.71	0.90	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการสื่อสารดิจิทัล ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านการรู้ดิจิทัล ด้านการสร้างวัฒนธรรมเรียนรู้ดิจิทัล และด้านการบริหารจัดการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดของแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานและส่งเสริมการพัฒนาสร้างนวัตกรรม สามารถสร้างวิสัยทัศน์ที่มุ่งสู่ดิจิทัลที่ชัดเจนและปฏิบัติได้ ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้มีส่วนร่วมสร้างวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล

2. ด้านการรู้ดิจิทัล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ สามารถสร้างบรรยากาศการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ดิจิทัล และสามารถแบ่งปันข้อมูลผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

3. ด้านการสื่อสารดิจิทัล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ สามารถสื่อสารดิจิทัลด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษา สามารถให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุนการนำ

เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร และสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร ทั้งในส่วนบุคคล องค์กร ภายในและระหว่างองค์กร ผ่านหลากหลายช่องทาง

4. ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนรู้ สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และมีทักษะการวางแผนและการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในยุคดิจิทัล

5. ด้านการสร้างวัฒนธรรมเรียนรู้ดิจิทัล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลในสถานศึกษา การพัฒนาสถานศึกษาที่เน้นให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แบ่งปันมุมมอง ความรู้ คุณค่าและประสบการณ์ มีการปรับตัวและพัฒนาให้ และการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัย พบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเกี่ยวกับการศึกษาสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี ดังนี้

ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในการแสดงวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ มีมุมมองทางด้านการจัดการศึกษาที่ทันสมัย กล้าตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาไปสู่การเปลี่ยนแปลง นำความรู้และวิธีการใหม่ ๆ มาแก้ไขปัญหาและพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับจิรพล สังข์โพธิ์, สุวรรณ จันทิวาสารกิจ และเสาวนีย์ อยู่ดีรัมย์ กล่าวว่า มิตีวิสัยทัศน์ (Vision) ผู้นำต้องสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ของภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลได้กว้างไกลกว่าผู้นำในยุคก่อน ต้องมีความคิดที่ก้าวหน้าและทันสมัย กล้าตัดสินใจ และมีกลยุทธ์ในการทำงานซึ่งในอนาคตจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำจะต้องทำการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรในยุคดิจิทัล เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และเมื่อผู้นำกำหนดวิสัยทัศน์แล้ว บุคลากรในองค์กรจะต้องทำการปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ทันกับนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น¹⁰

ด้านการรู้ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการเข้าใจ เข้าถึง และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถ

¹⁰ จิรพล สังข์โพธิ์, สุวรรณ จันทิวาสารกิจ และเสาวนีย์ อยู่ดีรัมย์, ภาวะผู้นำในการบริหารองค์กรยุคดิจิทัล กรณีศึกษา: องค์กรโอทีและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับโอทีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.cio.citu.tu.ac.th/cio2017/?p=410> [20 พฤศจิกายน 2565].

พื้นฐานในการใช้ในการทำงานกับเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายสารสนเทศ ได้แก่ ความสามารถในการค้นคืน การจัดการ การแบ่งปัน รวมถึงการสร้างสารสนเทศและความรู้ทักษะการเรียนรู้ในการทำงานกับสารสนเทศที่นำเสนอผ่านคอมพิวเตอร์ในรูปแบบและจากแหล่งที่หลากหลาย ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และทักษะทางด้านอารมณ์และทางสังคม โดยการมีตรรกะ การคิดที่ถูกต้องและไม่ใช้อารมณ์ แต่ให้ความสำคัญกับเนื้อหา นอกจากนี้ยังต้องมีทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร การร่วมมือกับผู้อื่น รวมถึงมีการตระหนักด้านจริยธรรมและมารยาทบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้องกับชุดิรต์น กาญจนธงชัย ได้กำหนดตัวบ่งชี้การรู้ดิจิทัล ดังนี้ 1. เข้าใจดิจิทัล โดยเข้าใจบริบทของโลกดิจิทัล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล ส่งเสริมผู้ร่วมงานให้เข้าใจผิดชอบรู้กฎหมายดิจิทัล ใช้ดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม 2. การใช้ดิจิทัล โดยใช้ดิจิทัลในการทำงาน ใช้ดิจิทัลในการบริหารงาน ใช้ในการสื่อสารทางการใช้สื่อดิจิทัลกระตุ้นความสนใจจากหน่วยงาน ใช้ดิจิทัลติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงาน 3. การรู้สารสนเทศ โดยเข้าถึงข้อมูลสืบค้นแบบดิจิทัลและประมวลผลข้อมูลได้ คัดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณในการเลือกใช้สารสนเทศ ใช้สารสนเทศประกอบการตัดสินใจ จัดการสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมพัฒนาแหล่งสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล¹¹

ด้านการสื่อสารดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ และการสร้างเครือข่าย โดยใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการสื่อสารกับบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับภานุมาศ จันทรศรี กล่าวว่า การสื่อสารดิจิทัล เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารแสดงออกถึงการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ที่ขยายความคิด ความเชื่อ ให้กับสถานศึกษา ตลอดจนหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้าใจ เป็นที่ยอมรับของทุกองค์กรนำไปสู่การปฏิบัติ ด้วยรูปภาพ การเขียน การใช้สัญลักษณ์ ผ่านช่องทางการสื่อสารสังคมออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพ¹² และสอดคล้องกับชชาติ พุทธลา กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ คือ การนำเอาข้อมูล ข่าวสารจากบุคคลหรือองค์กรใด ๆ ไปสู่อีกคน เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็น

¹¹ ดาวรุวรรณ ถวิลการ, **ภาวะผู้นำดิจิทัล Digital Leadership**, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2564), หน้า 177.

¹² ภานุมาศ จันทรศรี, “โมเดลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา: การวิจัยแบบผสมผสานวิธี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2562).

เจตคติ และค่านิยม ตลอดจน บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง¹³

ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม ทั้งมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัล การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนรู้ โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับปรกรณ์ ศรีสกุล กล่าวว่า ผู้นำต้องมีองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลทางด้าน Talent Management คือความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคนในองค์กรรวมถึงการบริหารจัดการ และสร้างสมดุลของทักษะความสามารถให้เหมาะสมกับสถานการณ์ขององค์กร ณ เวลา นั้น ๆ¹⁴ และยังสอดคล้องกับ Sullivan ที่ได้กล่าวว่า การปรับตัวการพัฒนาและสำรวจเทคโนโลยี ใหม่ ๆ จะใช้การยืดหยุ่นในการทำงานแต่เนิ่นจะเป็นการปรับตัวสำหรับผู้นำและบุคลากรในการพัฒนานวัตกรรมให้เติบโตไปข้างหน้าได้¹⁵

ด้านการสร้างวัฒนธรรมเรียนรู้ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างค่านิยมที่ดี วิถีชีวิตใหม่ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาด้านดิจิทัลของสถานศึกษา มีความสามารถปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ในสถานศึกษาและมีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้ สามารถจัดการความรู้และสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสถานศึกษาและสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานที่เป็นประชาธิปไตยและเรียนรู้ร่วมกันโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับ Elliott กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างสรรค์พลวัตในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลให้เป็นปกติในองค์กร จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัลในองค์กรได้อย่างทั่วถึง ติดตาม

¹³ ชูชาติ พุทธมาลา, “องค์ประกอบภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู”, .. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2562).

¹⁴ ปรกรณ์ ศรีสกุล, **ภาวะผู้นำในโลกดิจิทัล**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://today.line.me/th/pc/article/Leadership+in+Digital+Era> [20 พฤศจิกายน 2565].

¹⁵ Sullivan, **8 Skills Every Digital Leader Needs**, From: <https://www.cmswire.com/digital-workplace/8-skills-every-digital-leader-needs/> [January 20, 2022].

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ให้โอกาสทดลองโครงการใหม่ ๆ และ มีความรวดเร็วในการตัดสินใจ¹⁶

6. องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยได้องค์ประกอบของภาวะผู้นำด้านดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะเป็แนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำด้านดิจิทัล เพื่อนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล อันจะส่งผลต่อคุณภาพในการจัดการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนต่อไป ซึ่งมี 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างวิสัยทัศน์ที่มุ่งสู่ดิจิทัลที่ชัดเจนและปฏิบัติได้ สร้างกลยุทธ์ในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา การสร้างวิสัยทัศน์ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานและส่งเสริมการพัฒนาสร้างนวัตกรรม ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้มีส่วนร่วมสร้างวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล สามารถประยุกต์ใช้นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษาและใช้สื่อดิจิทัลสร้างสรรค์มีจรรยาบรรณ 2) การรู้ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ดิจิทัล สามารถสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ดิจิทัล สามารถสร้างบรรยากาศการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถแบ่งปันข้อมูลผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล และสามารถสร้างสื่อดิจิทัลมาบูรณาการการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) การสื่อสารดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสื่อสารดิจิทัลด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษา สามารถเลือกใช้รูปแบบในการสื่อสารดิจิทัลและการนำเสนอด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสม สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารทั้งในส่วนบุคคล องค์กร ภายในและระหว่างองค์กร ผ่านหลากหลายช่องทาง สามารถให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร และสามารถวิเคราะห์และแปลผลได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ โดยการสื่อสารดิจิทัลทั้งการพูดและการเขียน 4) การบริหารจัดการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลออกแบบการพัฒนาสร้างนวัตกรรมและสร้างฐานข้อมูลของสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนรู้ มีทักษะการวางแผนและการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในยุคดิจิทัล และส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษามีความเป็นพลเมืองดิจิทัล 5) การสร้างวัฒนธรรมเรียนรู้ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลในสถานศึกษา การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการ

¹⁶ Elliott อ้างถึงใน สุภัทญา แซ่มช้อย, การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561).

สอนและการใช้ทรัพยากรในการทำงานร่วมกัน การแบ่งปันข้อมูลต่าง ๆ การจัดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้เป็นแบบสมัยใหม่ มีการจัดแหล่งความรู้ด้วยข้อมูลหลากหลายเพื่อการศึกษาเรียนรู้ โดยมีระบบอินเทอร์เน็ตให้ใช้งานได้อย่างทั่วถึง การพัฒนาสถานศึกษาที่เน้นให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แบ่งปันมุมมอง ความรู้ คุณค่าและประสบการณ์ มีการปรับตัวและพัฒนาให้เกิดขึ้น การส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่าย เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี พบว่า ภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี ตามความคิดเห็นผู้บริหารและครู มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมทั้งด้านคุณลักษณะที่โดดเด่นมีทักษะทางปัญญาในระดับสูงและการบริหารจัดการแนวใหม่ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ดิจิทัล มีการสื่อสารดิจิทัล มีการบริหารจัดการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล และสร้างวัฒนธรรมเรียนรู้ดิจิทัลในสถานศึกษา นอกจากนี้ต้องมีเจตคติที่

ดี มีจิตเชิงสร้างสรรค์ และความคาดหวังสูง มุ่งสร้างความสำเร็จ ตลอดจนการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรนวัตกรรมยุคใหม่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดอื่น ๆ

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อต้องการทราบถึงปัจจัยที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่จะนำมาซึ่งผลสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา

3. ควรมีการศึกษาสภาพภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยรูปแบบอื่น เช่น แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางทำให้ผู้วิจัยเข้าใจและตีความข้อมูลได้ง่ายขึ้นและได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ

4. ควรมีการศึกษาและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

จิรพล สังข์โพธิ์, สุวรรณ จันทิวาสารกิจ และเสาวนีย์ อยู่ดีรัมย์. ภาวะผู้นำในการบริหารองค์กรยุค ดิจิทัล กรณีศึกษา: องค์กรไอทีและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับไอทีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.cio.citu.tu.ac.th/cio2017/?p=410> [20 พฤศจิกายน 2565].

ชูชาติ พุทธมาลา. “องค์ประกอบภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2562.

ดาวรรุวรรณ ถวิลการ.ภาวะผู้นำดิจิทัล Digital Leadership. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2564

ธานินท์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพมหานคร : ปิสิกเนสอาร์แอนด์ดี, 2551.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก, 2535.

- ปกรณ ศรีสกุล. **ภาวะผู้นำในโลกดิจิทัล**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://today.line.me/th/pc/article/Leadership+in+Digital+Era> [20 พฤศจิกายน 2565].
- ภานุมาศ จันทร์ศรี. “โมเดลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา: การวิจัยแบบผสมผสานวิธี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2562.
- ราชกิจจานุเบกษา. **นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561-2580)**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://onde.go.th/assets/portals/1/files/620425-Government%20Gazette.PDF> [20 พฤศจิกายน 2565].
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. **การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2559). **การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล (School Management in Digital Era)**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/52232/-edu-t2s1-t2-t2s3-> [20 พฤศจิกายน 2565].
- Sullivan (2017). **8 Skills Every Digital Leader Needs**. From <https://www.cmswire.com/digital-workplace/8-skills-every-digital-leader-needs/> Retrieved [November 20, 2022].

คุณภาพชีวิตการทำงานกับความมั่นคงทางสังคมของแรงงานข้ามชาติ

Quality of Working Life and Social Security of Migrant Workers

हरिरक्ष इंतरसुवरण¹

Harirak Intarasuwan

E-mail : harirak.i@ku.th

ณัฐวิณ บุญนา²

Nadhawee Bunnag

E-mail : fcocnwb@ku.ac.th

Received: May 29, 2023 Revised: May 2, 2024

Accepted: May 8, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติ 2) เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงทางสังคมของแรงงานข้ามชาติ และ 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับความมั่นคงทางสังคมของแรงงานข้ามชาติ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าที่เข้ามาประกอบอาชีพในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่ได้รับอนุญาตทำงาน จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติที, การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การหาความสัมพันธ์ด้วยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการทดสอบความแตกต่างรายคู่

ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาพรวมคุณภาพชีวิตการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง 2) ภาพรวมความมั่นคงทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง 3) การเปรียบเทียบระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ ทักษะการสื่อสารภาษาไทย และ

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Master of Arts Program Department of Political Administration Faculty of Social Science Kasetsart University. Corresponding Author

² ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Department of Political Science and Public Administration Faculty of Social Sciences Kasetsart University

สมาชิกในครอบครัวที่อาศัยในประเทศไทยที่แตกต่างกัน ไม่นำไปสู่คุณภาพชีวิตการทำงานที่แตกต่างกัน ส่วนอายุ สถานภาพ วุฒิการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาในการทำงานที่แตกต่างกัน นำมาสู่คุณภาพชีวิตการทำงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 4) การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงทางสังคมกับคุณภาพชีวิตการทำงานภาพรวม มีความสัมพันธ์ในทุกด้านและเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในทิศทางเดียวกัน

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิตการทำงาน, ความมั่นคงทางสังคม, แรงงานข้ามชาติ

Abstracts

The objectives of this research were: 1) to study the quality of working life of migrant workers, 2) to study the level of social security of migrant workers, and 3) to compare of the quality of working life of migrant workers classified by personal factors, and 4) to study the relationship between the quality of working life and social security of migrant workers. This research was quantitative research. The sample consisted of 400 Myanmar migrant workers working in Bangkok and its vicinity with permission to work. Statistics used in this research were percentage, mean and standard deviation and tested by t-test, One-way Analysis of Variance, Pearson product, Moment Correlation, and Least Significant Difference.

The research results showed that; 1) the overall quality of work life was at a moderate level, 2) the overall social security was at moderate level, 3) a comparison between the quality of work life of migrant workers classified by personal factors showed that different sex, Thai communication skills and family members living in Thailand did not lead to different level of quality of working life. Whereas age, status, educational background, occupation, average monthly income, and the duration of work led to a significant difference in the quality of working life at the statistically significant level of 0.05, and 4) the relationship between social security and overall quality of working life were positive relationship in the same direction at statistically significant level of 0.05.

Keywords: Quality of work life, Social Security, Migrant Workers

1. บทนำ

การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก และการเปลี่ยนแปลงด้านแรงงาน ทำให้ประเทศไทยเพิ่มบทบาทจากการเป็นประเทศผู้ส่งออกแรงงานมาเป็นทั้งผู้ส่งออกและผู้รับแรงงาน³ เช่นเดียวกับที่ศูนย์วิจัยกสิกร กล่าวไว้ว่า แรงงานถือว่าเป็นองค์ประกอบหลักของการผลิตสินค้าและบริการ ทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เติบโต การขาดแคลนแรงงานอาจส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศหยุดชะงักได้ ปัจจุบันโครงสร้างแรงงานของประเทศไทยมีจำนวนอยู่ในตลาดกว่า 38 ล้านคน การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศเมียนมา ประเทศกัมพูชา และประเทศลาว ซึ่งนับได้ว่าประเทศเหล่านี้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าประเทศไทย อีกทั้งการชะลอตัวทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศเหล่านั้น ทำให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานประเทศเมียนมา ประเทศกัมพูชา และประเทศลาว เข้าสู่ประเทศไทย เป็นผลสืบเนื่องจากการประสบปัญหาภาวะยากจน การศึกษาน้อย ขาดรายได้ที่พอเพียงต่อการดำรงชีพ ด้วยเหตุนี้แรงงานข้ามชาติจึงเคลื่อนย้ายเข้าสู่ประเทศไทยในการทำงาน เพื่อให้มีรายได้ มีความปลอดภัยต่อชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า⁴

คุณภาพชีวิตเป็นผลรวมจากการดำเนินชีวิตที่มนุษย์ทุกคนควรจะต้องการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามที่มนุษย์ทุกคนต้องการ คุณภาพชีวิตของมนุษย์จึงมีความแตกต่างกันในช่วงชีวิตหนึ่งของมนุษย์ ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับกรอบของการรับรู้ถึงความเป็นในการดำรงชีวิตที่อาจจะส่งผลกระทบไปถึงคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น ๆ สอดคล้องกับการปรับปรุงคุณภาพชีวิตการทำงานถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสถานประกอบการ ที่อาจจะก่อให้เกิดผลโดยตรงกับบุคคลที่ทำงานในสถานประกอบการนั้น กล่าวคือ การสัมพันธ์ในทางบวกระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับความพึงพอใจในการทำงาน และชีวิตคุณภาพ ชีวิตการทำงานที่มีกำหนดเป้าหมายในการที่จะลดความตึงเครียดทางจิตใจของตนเอง และในการเพิ่มความพึงพอใจต่อหน้าที่การงาน ถือได้ว่าเป็นกลไกที่สำคัญหนึ่งในการที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิต

³ พิเชษฐ์ กัณหะเสน. (2559). **คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย : กรณีศึกษาแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า อำเภอศีร์ษะเกษ จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

⁴ ศูนย์วิจัยกสิกร. (2562). **“สถานการณ์แรงงานต่างด้าวในประเทศไทย”**. สืบค้นจากแหล่ง : https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documetns/foreign-workers-regulation-for-business_Full.pdf. เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2563.

ในสถานที่ที่เราทำงานให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม คุณภาพชีวิตการทำงานคือความเป็นอยู่และการปฏิบัติงานที่ทำให้ชีวิตของเรามีคุณค่า

คุณภาพชีวิตจะเกี่ยวเนื่องกับความมั่นคงทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นรายได้ การออม การไม่เป็นหนี้ การประกอบอาชีพ สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม รวมไปถึงสภาวะภายในจิตใจ โดยยอมรับในตัวตนของตนเองอันจะก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมแก่ตนเอง ดังเช่น สนิท การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านส่งผลกระทบต่อผลดีและผลเสียต่อประเทศไทย ผลดีคือ นายจ้างมีแรงงานต่างด้าวมาใช้ทดแทนแรงงานไทยที่ขาดแคลน ผลเสียกระทบต่อสังคมในวงกว้าง เช่น ด้านความมั่นคงมีประเด็นผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้านสาธารณสุข การควบคุมโรค ด้านเศรษฐกิจ การแย่งงานและผลกระทบต่อทางสังคม เช่น ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การแบ่งแยกเชิงสังคม⁵ เป็นต้น

จากข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานและความมั่นคงทางสังคมของแรงงานถูกกฎหมาย กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าที่ทำ MOU ในเขตกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล เพื่อให้รู้และเข้าถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงาน อันเป็นประโยชน์ในการประเมินสภาพชีวิต เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการด้านสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่พึงจะได้รับให้กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่รับผิดชอบดูแลเกี่ยวกับการทำงานของแรงงานข้ามชาติให้เข้าใจถึงสถานการณ์คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติ และเป็นแนวทางในการดำเนินการตรวจสอบและการให้ความรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานและความมั่นคงทางสังคมของแรงงานข้ามชาติในอนาคต

2.วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติ
2. เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงทางสังคมของแรงงานข้ามชาติ
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับความมั่นคงทางสังคมของแรงงานข้ามชาติ

⁵ สนิท สัตยเกาส. (2559). แรงงานต่างด้าวกับความมั่นคงทางสังคม. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2559.

3. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีผู้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิต ไว้แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มบุคคลวิชาชีพ องค์กรหรือหน่วยงานจากนักวิชาการในหลาย ๆ สาขา แต่ความหมายยังคงมีความคล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกันไปบ้างในส่วนของสาขาหรือวิชานั้น ๆ

คุณภาพชีวิตในการทำงาน หมายถึง การมีการบังคับบัญชาที่เน้นการหาทางให้อำนาจแก่พนักงาน โดยการเปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำงาน รวมถึงสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งมีบรรยากาศที่ดีมีค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม และมีลักษณะงานที่น่าสนใจในขณะเดียวกันงานนั้นก็มีความท้าทายและเป็นงานที่มีรางวัลตอบแทนอีกด้วย⁶

คุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึง การได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม มีการกำหนดชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม มีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี รวมถึงการได้รับ ผลประโยชน์และความก้าวหน้าในการทำงานที่เสมอภาคกัน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในสังคมการทำงาน และการได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะมีผลต่อสภาพการทำงานที่ดียิ่งขึ้น⁷

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงาน ดังต่อไปนี้

1. ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม (Adequate and Fair Compensation) หมายถึง เงินเดือน ค่าตอบแทน และผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ได้รับเพียงพอและยุติธรรม ที่พอจะดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมทั่วไปหรือไม่ ซึ่งผลตอบแทนที่ได้รับเป็นสิ่งหนึ่งที่บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตในการทำงาน เนื่องจากบุคคลมีความต้องการทางเศรษฐกิจ และมุ่งที่จะได้รับผลตอบแทนอย่างคุ้มค่าหลังจากที่ทำงานนั้นไปแล้ว ความต้องการนี้ถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมของแต่ละบุคคล เกณฑ์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับค่าตอบแทนที่จะบ่งชี้ว่า มีคุณภาพชีวิตการทำงานนั้นจะพิจารณาในเรื่อง 1) ความเพียงพอ คือ ค่าตอบแทน ได้จากการทำงานนั้นเพียงพอที่จะดำรงชีวิตตามมาตรฐานและสังคม และ 2) ความยุติธรรม ซึ่งประเมินความสัมพันธ์ระหว่างค่าตอบแทนกับลักษณะงานพิจารณาได้จากการเปรียบเทียบค่าตอบแทนที่ได้รับจากงานของตนเองกับงานอื่นที่มีลักษณะคล้าย ๆ กัน

⁶ ประสิทธิ์ จันสมดี. (2560). การศึกษาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจและสังคมของแรงงานต่างชาติในกลุ่ม CLMV ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (การจัดการอุตสาหกรรม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

⁷ พจณ เฉลิมสาร. (2651). คุณภาพชีวิตการทำงาน. สืบค้นจากแหล่ง http://www.moe.go.th/Moe/th/news/detail.php?NewsID=12168&Key=news_research เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566.

2. สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและการส่งเสริมคุณภาพ (Safe and Healthy Environment) หมายถึง สภาพแวดล้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ ลักษณะในการทำงานต้องไม่เสี่ยงภัย ในการทำงานผู้ปฏิบัติงานจะรู้สึกสะดวกสบาย และไม่เป็นอันตราย สภาพแวดล้อมต้องเอื้อต่อการทำงาน มีการป้องกันอุบัติเหตุ และไม่เกิดผลเสียต่อสุขภาพทั้งกายและจิตใจ สภาพการทำงานที่ถูกสุขลักษณะจะช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดจากงาน ทำให้ร่างกายแข็งแรง สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การจัดการด้านการส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้มีความสะดวกสบายในการทำงานมากกว่าการดูแลด้านสุขภาพจิตแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

3. การพัฒนาความสามารถของบุคคล (Development of Human Capacities) หมายถึง งานที่ปฏิบัติควรเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติได้ใช้ประโยชน์และพัฒนาทักษะและความรู้ รวมถึงการมีโอกาสดำเนินงานสำคัญและท้าทายความสามารถทำงานในรูปแบบใหม่จากการทำงานเดิม และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการทำงาน ที่จะบ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคคลสามารถทำหน้าที่โดยใช้ศักยภาพที่มีอย่างเต็มที่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเมื่อมีปัญหาก็สามารถจัดการแก้ไขตอบสนองได้อย่างเหมาะสม

4. ความก้าวหน้าและความมั่นคง (Growth and security) หมายถึง ผู้ปฏิบัติได้รับมอบหมายในการทำงานที่สามารถขยายความสามารถของตนเองให้ได้รับความรู้และใหม่ ๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่องานในอนาคตได้ และควรจะให้โอกาสแก่ผู้ปฏิบัติงานได้พัฒนาทักษะความสามารถในแขนงของตน มีโอกาสในการเลื่อนตำแหน่ง มีโอกาสได้ใช้ศักยภาพของตนเอง ได้รับความก้าวหน้าและมีความมั่นคงในอาชีพของตนเอง เป็นที่ยอมรับของเพื่อนและสมาชิกในครอบครัวของตนเอง

5. ความสัมพันธ์ภายในองค์กร (Social integration) หมายถึง การทำงานที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานได้สร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่น ๆ ในองค์กร รวมถึงโอกาสที่เท่าเทียมกันในความก้าวหน้าอีกทั้งการที่ผู้ปฏิบัติงานได้มีความรู้สึกที่ ตนเองประสบผลสำเร็จและเห็นว่าตนเองมีคุณค่านั้น จะมีผลต่อบุคคลนั้นในด้านความเป็นอิสระจากอคติความรู้สึกว่าชุมชนหรือสังคมมีความสำคัญ การเปิดเผยตนเองกับบุคคลอื่น ๆ ความรู้สึกที่ไม่มีการแบ่งชั้นในองค์การและความรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม

6. การเคารพสิทธิและความเสมอภาค (Constitutionalism) หมายถึง สมาชิกในองค์กรควรมีสิทธิในการปกป้องสิทธิของตน นั่นคือ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในองค์กรที่ส่งเสริมให้เกิดการเคารพชีวิตส่วนตัวของแต่ละคน มีความเป็นธรรมในการพิจารณาให้ผลตอบแทนหรือรางวัล รวมทั้งให้โอกาสแต่ละบุคคลได้แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย เช่น การเคารพสิทธิส่วนบุคคล เสรีภาพในการพูดคุย ความเสมอภาคและมีการปกครองด้วยกฎหมาย เป็นต้น

7. ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว (Total life space) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ใช้ชีวิตส่วนตัวหลังเลิกงานอย่างสมดุลกับชีวิต นั่นคือ ไม่ปล่อยให้บุคคลนั้นได้รับความกดดันมากเกินไป เช่น การแบ่งเวลาการทำงานและเวลาพักผ่อน การใช้ชีวิตส่วนตัวอย่างเพียงพอ มีความสมดุลกับชีวิตส่วนตัว ครอบครัว และกิจกรรมอื่น ๆ

8. การเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม (Social relevance) หมายถึง กิจกรรมการทำงานที่ดำเนินไปในลักษณะที่รับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดการลดคุณค่าความสำคัญของงานและอาชีพในกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เช่น ความรู้สึกในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่รับรู้ว่างค์กรของตนได้มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม ในด้านเกี่ยวกับผลผลิต (สินค้า) การจำกัดของ เสียวิธีการด้านการตลาด การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ด้านการเมืองและอื่น ๆ⁸

ส่วนความมั่นคงทางสังคม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายเช่นกัน ได้แก่

ความหมายระบบความมั่นคงทางสังคมว่า เป็นระบบการให้หลักประกันทางรายได้ โดยการจัดสรรการทดแทนรายได้เมื่อรายได้ต้องสะดุดหยุดลงจากการเจ็บป่วย หรือประสบอุบัติเหตุ การเกษียณอายุการขาดผู้อุปการะอันเนื่องมาจากการตายของสมาชิกในครอบครัว และการมีรายจ่ายที่ได้รับการยอมรับ เช่น รายจ่ายจากการเกิดการตายและการสมรส โดยทั่วแล้ว ความมั่นคงของสังคม หมายถึง หลักประกันหรือรายได้ในระดับขั้นต่ำ แต่การจัดสรรรายได้ อาจจะต้องสัมพันธ์กับการช่วยเหลือ ที่ทำให้การสะดุดหยุดลงของรายได้สิ้นสุดโดยเร็วเท่าที่จะทำได้⁹

ความมั่นคงทางสังคม หมายถึง การจัดสรรโดยสังคม เพื่อการคุ้มครองป้องกันพลเมืองจากภาวะการณ์เสี่ยงภัยปกติของการมีชีวิตอยู่ในสังคม เช่น การเจ็บป่วย การว่างงาน การตาย ของผู้มีรายได้การชราภาพและการพิการทุพพลภาพจนไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้¹⁰

ความหมายความมั่นคงของทางสังคม เป็นการที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมี

⁸ ดวงกมล กุหลาบอ่ำ. (2562). **คุณภาพชีวิตในการทำงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานของแรงงานต่างด้าว บริษัท ลอสมัค (ประเทศไทย) จำกัด**. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

⁹ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, สำนักงานคุ้มครองแรงงาน. (2550). **แนวทางการดำเนินงานกองทุนเงินสะสมและเงินสมทบในกองทุนสงเคราะห์ลูกจ้าง**. โครงการศึกษาวิจัย : บริษัท เอ็กเซลเลนซ์ บิสเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด.

¹⁰ มนัสวี อรุณกะ. (2562). หน่วยที่ 3 ความมั่นคงมนุษย์ ในเอกสารการสอนประจำชุดวิชา 82427 การพัฒนามนุษย์ในบริบทโลก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มสธ.

ศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเองประกอบด้วยความมั่นคงของมนุษย์¹¹

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่เข้ามาประกอบอาชีพในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่ได้รับอนุญาตทำงาน จำนวน 328,973 คน กำหนดจำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ตามตารางเปรียบเทียบสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน ที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน การสุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามโดยอาศัยกรอบแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ วุฒิการศึกษาสูงสุด อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ทักษะการสื่อสารภาษาไทย ระยะเวลาในการทำงาน และสมาชิกในครอบครัว มีข้อคำถามที่มีลักษณะแบบสอบถามปลายปิด (Closed – end Question)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้านสวัสดิการในอาชีพ ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านการบูรณาการชีวิตการทำงาน และด้านโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ ข้อคำถามที่มีลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความมั่นคงทางสังคมของแรงงานข้ามชาติ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเจริญเติบโตและความมั่นคง ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง และด้านสิทธิและความเป็นธรรม มีข้อคำถามที่มีลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เป็นคำถามปลายเปิด (Open – end Question) ที่ให้กลุ่มตัวอย่างได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

¹¹ สนิท ลัตโยภาส. (2559). แรงงานต่างด้าวกับความมั่นคงทางสังคม. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2559.

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ประกอบด้วย

2.1 Independent Samples t-test เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่มที่มีอิสระต่อกัน

2.2 One-way Analysis of Variance : F-test เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่ม ในกรณีที่พบว่ามีความแตกต่างกัน จะทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้การวิเคราะห์ Post Hoc แบบวิธี Least Significant Difference (LSD)

2.3 Person's Correlation Coefficient (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งความสัมพันธ์ทางบวกและความสัมพันธ์ทางลบ

4. สรุปผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 25–35 ปี สมรสแล้ว ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นลูกจ้างโรงงาน/บริษัท มีรายได้ 10,001–15,000 บาท ด้านทักษะการสื่อสารภาษาไทย ฟังเข้าใจและพูดได้คล่องแคล่ว ระยะเวลาในการทำงาน 3–6 ปี และมีครอบครัว

ผลการวิจัย

คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติ พบว่า ภาพรวมคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ส่วนด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้านการบูรณาการชีวิตการทำงาน ด้านโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ และด้านสวัสดิการด้านอาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง

ความมั่นคงทางสังคมของแรงงานข้ามชาติ พบว่า ความมั่นคงทางสังคมอยู่ในระดับกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความมั่นคงทางสังคมอยู่ในระดับมากมีเพียง ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ส่วนด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง ด้านสิทธิและความเป็นธรรม และด้านความเจริญเติบโตและความมั่นคง อยู่ในระดับปานกลาง

การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ภาพรวม พบว่า เพศ ทักษะการสื่อสารภาษาไทย และสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยในประเทศไทยที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุ สถานภาพ วุฒิการศึกษา อาชีพ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาในการทำงานที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงทางสังคมของแรงงานข้ามชาติกับคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติในภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์ในทุกด้าน และเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในทิศทางเดียวกัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงทางสังคมกับคุณภาพชีวิตการทำงานภาพรวม

ความมั่นคงทางสังคม	มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตทำงานของแรงงานข้ามชาติ						
	1	2	3	4	5	6	7
ด้านความเจริญเติบโตและความมั่นคง	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง
							.688
ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	ปาน	ปาน	ปาน	ปาน	ปาน	ปาน	สูง
	กลาง	กลาง	กลาง	กลาง	กลาง	กลาง	.722
ด้านเศรษฐกิจและการเมือง	ปาน	ปาน	ปาน	ปาน	ปาน	ปาน	ปาน
	กลาง	กลาง	กลาง	กลาง	กลาง	กลาง	กลาง
							.651
ด้านสิทธิและความเป็นธรรม	ปาน	ปาน	ปาน	ปาน	ปาน	ปาน	ปาน
	กลาง	กลาง	กลาง	กลาง	กลาง	กลาง	กลาง
							.551
ภาพรวม							.801

คุณภาพชีวิตทำงานของแรงงานข้ามชาติ

1 = ด้านสุขภาพ

2 = ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม

3 = ด้านสวัสดิการในอาชีพ

4 = ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน

5 = ด้านการบูรณาการชีวิตการทำงาน

6 = ด้านโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ

7 = ภาพรวม

ความมั่นคงทางสังคมฯ ในภาพรวม ($r = .801$) ด้านความเจริญเติบโตและความมั่นคง ($r = .668$) และด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($r = .722$) มีความสัมพันธ์คุณภาพชีวิตการทำงาน ฯ ในระดับสูง และมีด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง ($r = .651$) และด้านสิทธิและความเป็นธรรม ($r = .551$) มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

5. การอภิปราย

1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติ กับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

เพศที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกันทั้งภาพรวมและรายด้าน เช่นเดียวกับ ศึกษาคุณภาพชีวิตแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย พบว่า เพศที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน ตรงกับประสิทธิ์ จันสมดี (2560) ศึกษาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจและสังคมของแรงงานข้ามชาติในกลุ่ม CLMV ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า เพศแตกต่างกัน ไม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจและสังคมของแรงงานข้ามชาติในกลุ่ม CLMV ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล¹²

อายุที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้านสวัสดิการในอาชีพ ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านการบูรณาการชีวิตการทำงานและด้านโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ สอดคล้องกับ ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติในจังหวัดสระแก้ว พบว่า แรงงานต่างชาติในจังหวัดสระแก้วที่มีอายุแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติแตกต่างกัน¹³ ตรงกับ ศึกษาคุณภาพชีวิตของ

¹² พิเชษฐ์ กัณหาเสน. (2559). คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย : กรณีศึกษาแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า อำเภอศรีรัตนนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

¹³ พระอธิการสุพัฒน์ ฐิตินโม (เตกิงสุ). (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติในจังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แรงงานต่างด้าว กรณีศึกษาตลาดไทย จังหวัดปทุมธานี พบว่า แรงงานต่างด้าวที่มีอายุแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวแตกต่างกัน¹⁴

สถานภาพที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้านสวัสดิการในอาชีพ ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านการบูรณาการชีวิตการทำงานและด้านโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ สอดคล้องกับ ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติในจังหวัดสระแก้ว พบว่า แรงงานต่างชาติในจังหวัดสระแก้วที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติแตกต่างกัน¹⁵ ตรงกับ ศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติที่มาทำงานก่อสร้างในกรุงเทพมหานคร พบว่า สถานภาพแตกต่างกัน มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติในเขตกรุงเทพมหานคร¹⁶

วุฒิการศึกษาที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้านสวัสดิการในอาชีพ ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านการบูรณาการชีวิตการทำงานและด้านโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ¹⁷ สอดคล้องกับ ศึกษาคุณภาพชีวิตแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย พบว่า ระดับการศึกษาแตกต่างกัน คุณภาพชีวิตแตกต่างกัน เช่นเดียวกับศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติในจังหวัดสระแก้ว พบว่า แรงงานต่างชาติในจังหวัดสระแก้วที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติแตกต่างกัน

¹⁴ พวงเพชร สุขประเสริฐ. (2565). **คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว กรณีศึกษาตลาดไทย จังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์การวิจัยของรองศาสตราจารย์ ปริญญาโท ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2565.

¹⁵ พระอธิการสุพัฒน์ ฐิตินโม (เตกิงสุ). (2561). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติในจังหวัดสระแก้ว**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

¹⁶ มิรา ซัน (MIRA SON). (2559). **คุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติที่มาทำงานก่อสร้างในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

¹⁷ พิเชษฐ์ กัณหาเสน. (2559). **คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย : กรณีศึกษาแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

อาชีพที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้านสวัสดิการในอาชีพ ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านการบูรณาการชีวิตการทำงานและด้านโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ สอดคล้องกับ ศึกษาคุณภาพชีวิตแรงงานข้ามชาติ พบว่า ปัจจัยทางเพศ สัญชาติ ที่อยู่อาศัย อาชีพเดิม จำนวนวันที่ทำงาน มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานที่แตกต่างกัน¹⁸ เช่นเดียวกับ ศึกษาการพัฒนาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง พบว่า อาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติ¹⁹

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้านสวัสดิการในอาชีพ ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านการบูรณาการชีวิตการทำงานและด้านโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ สอดคล้อง ศึกษาการปรับตัว การสนับสนุนทางสังคม กับคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติ ในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า รายได้แตกต่างกัน มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงาน ตรงกับ ศึกษา พบว่า รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติในเขตกรุงเทพมหานคร

ทักษะการสื่อสารภาษาไทยที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้านสวัสดิการในอาชีพ และด้านโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ เช่นเดียวกับ ศึกษาทักษะของแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน พบว่า ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาไทยไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติ²⁰ สอดคล้องกับ ศึกษาการสื่อสารและการปรับตัวของแรงงานพม่าในสังคมไทย พบว่า ระดับความสามารถในการเรียนรู้ภาษาไทย ความถี่ในการสื่อสารชาวไทยนอกที่ทำงาน ไม่มีผลต่อการปรับตัวของแรงงานพม่า²¹

¹⁸ กัลยา นามสงวนและคณะ. (2561). **คุณภาพชีวิตแรงงานข้ามชาติ**. งบประมาณโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

¹⁹ อาจันต์ สงทับ. (2560). **การพัฒนาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย. ปีที่ 11 ฉบับที่ 12 ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2560.

²⁰ อาทิตย์ปุระ สุวรรณรัตน์. (2553). **ทักษะของแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ มหาวิทยาลัยบูรพา.

²¹ ชวัญชนก พันธุ์พัก. (2557). **การสื่อสารและการปรับตัวของแรงงานพม่าในสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ระยะเวลาในการทำงานที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านสวัสดิการในอาชีพ สอดคล้องกับ ศึกษาทัศนะของแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน พบว่า ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติ กล่าวถึง คุณภาพชีวิตทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของแรงงานข้ามชาติ พบว่า ระยะเวลาที่อยู่ในประเทศไทย ไม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาตินในกลุ่ม CLMV ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล²²

สมาชิกในครอบครัวที่อาศัยในประเทศไทยที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้านสวัสดิการในอาชีพ ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านการบูรณาการชีวิตการทำงานและด้านโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ สอดคล้องกับ ศึกษาการพัฒนาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง พบว่า ปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ได้แก่ ทักษะการสื่อสารภาษาไทย ความเพียงพอของค่าจ้างที่ได้รับ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว เช่นเดียวกับ ศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานของแรงงานต่างด้าว พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน ได้แก่ สภาพแวดล้อมและความปลอดภัย การส่งเสริมความก้าวหน้าและความมั่นคง ไม่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของแรงงานต่างด้าว²³

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงทางสังคมกับคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติ ภาพรวมพบว่า มีความสัมพันธ์ในทุกด้านและเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในทิศทางเดียวกัน โดยความมั่นคงทางสังคมในภาพรวม ด้านความเจริญเติบโตและความมั่นคง และด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีความสัมพันธ์คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติในระดับสูง และมีด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง และด้านสิทธิและความเป็นธรรม มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ ศึกษาความสัมพันธ์ของคุณภาพชีวิตกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานร่วมกันของแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติในธุรกิจอุตสาหกรรม พบว่า ความสัมพันธ์ของคุณภาพชีวิตของแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกัน เช่นเดียวกับ ศึกษาการปรับตัว การสนับสนุนทางสังคมกับ

²² ประสิทธิ์ จันสมดี. (2560). การศึกษาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจและสังคมของแรงงานต่างชาตินในกลุ่ม CLMV ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์หลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต (การจัดการอุตสาหกรรม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

²³ ดวงมล กุหลาบอ่ำ. (2562). คุณภาพชีวิตในการทำงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานของแรงงานต่างด้าว บริษัท ลอสมัค (ประเทศไทย) จำกัด. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติ ในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติ

6. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. จากการศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติ พบว่า ภาพรวมและรายละเอียดอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ด้านสวัสดิการในอาชีพ ด้านการบูรณาการชีวิตการทำงาน และด้านโอกาสความก้าวหน้าอาชีพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาและดำเนินการในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านสุขภาพ จัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี ทำประกันสุขภาพให้กับแรงงาน เพื่อเสริมสร้างสุขภาพของแรงงาน

1.2 ด้านให้ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ควรดำเนินการในเรื่องของรายได้ที่ได้รับแต่ละเดือนให้เพียงพอ เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจสามารถดำรงชีพได้ และให้ได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมายแรงงาน

1.3 ด้านสวัสดิการในอาชีพ มีการจ่ายชดเชยเมื่อแรงงานจากการเจ็บป่วย จากอุบัติเหตุและควรมีการจ่ายโบนัสประจำปี เพื่อรักษาแรงงานที่มีคุณภาพให้เกิดความภักดีต่อองค์กร

1.4 ด้านการบูรณาการชีวิตการทำงาน สร้างแรงจูงใจเพื่อให้แรงงานมองว่าการทุ่มเทกับงานเป็นสิ่งที่ดี ให้แรงงานได้มีเวลาว่างสำหรับครอบครัวและชีวิตส่วนตัว ส่งเสริมให้มีวิธีการผ่อนคลายความเครียดในการทำงานที่เหมาะสม เช่น มีเพลงฟังระหว่างทำงาน เป็นต้น

1.5 ด้านโอกาสความก้าวหน้าอาชีพ ควรดำเนินการเปิดโอกาสในการพัฒนาและสนับสนุนความก้าวหน้าให้กับแรงงาน ให้แรงงานมีโอกาสเข้าร่วมการฝึกฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการทำงาน เพื่อรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพในองค์กรและเพื่อให้บุคลากรเกิดความภักดีต่อองค์กร

2. ผลจากการวิจัยความมั่นคงทางสังคม พบว่า ภาพรวมและรายละเอียดอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านความเจริญเติบโตและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง ด้านสิทธิและความเป็นธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาและดำเนินการในแต่ละด้านดังนี้

2.1 ด้านความเจริญเติบโตและความมั่นคง ควรดำเนินการกำหนดเกณฑ์การเลื่อนตำแหน่งที่ชัดเจน การกำหนดหลักเกณฑ์พิจารณาผลงาน เช่น ทำงานดี มีประสิทธิภาพทำงาน ได้เป็นรองหัวหน้างาน/ผู้ควบคุมงาน พร้อมทั้งอาจเพิ่มค่าแรงพิเศษให้ เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับแรงงาน

2.2 ด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง ควรดำเนินการในเรื่องของการดำเนินชีวิตไม่ให้เดือนร้อน ด้วยการให้ความเสมอภาคตามกฎหมาย สร้างความไว้วางใจต่อหน่วยงานและเจ้าหน้าที่

รัฐ การได้รับสิทธิและความเป็นธรรม ไม่ถูกเลือกปฏิบัติ เคารพสิทธิที่ควรจะได้รับ ให้อิสระแก่แรงงาน ในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานที่ตนรับผิดชอบได้

2.3 ด้านสิทธิและความเป็นธรรม ควรดำเนินการส่งเสริมให้แรงงานต่างชาติได้รับความยุติธรรมจากสังคมสามารถดำรงชีวิตโดยไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ และการให้ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานกระบวนการว่าจ้างแรงงานต่างชาติ เพื่อให้เกิดความถูกต้องรวมถึงการได้รับความเป็นธรรมและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ควรจะได้รับ เหล่านี้จะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับแรงงานต่างชาติ

3. ผลจากข้อเสนอแนะ พบว่า ความต้องการเรียนรู้ภาษาไทยเพิ่มเติม ให้มีการพัฒนาฝีมือแรงงานให้มากขึ้น ดังนั้นหน่วยงานภาคเอกชน ควรเปิดโอกาส ส่งเสริมให้ความรู้หรือเปิดสอนให้แรงงานต่างชาติได้เรียนรู้ภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำไปสู่ความพร้อมในการปฏิบัติงาน หากแรงงานได้รับความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานก็จะทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กรมการจัดหางาน. 2563. สถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ประจำเดือน เมษายน 2563. สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กลุ่มงานพัฒนาระบบควบคุมการทำงานของคนต่างด้าว ฝ่ายสารสนเทศ.

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, สำนักงานคุ้มครองแรงงาน. (2550). แนวทางการดำเนินงานกองทุนเงินสะสมและเงินสมทบในกองทุนสงเคราะห์ลูกจ้าง. โครงการศึกษาวิจัย : บริษัท เอ็กเซลเลนซ์ บิซิเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด.

กัลยา นามสงวนและคณะ. (2561). คุณภาพชีวิตแรงงานข้ามชาติ. งบประมาณโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

ขวัญชนก พันธุ์พัก. (2557). การสื่อสารและการปรับตัวของแรงงานพม่าในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงกมล กุหลาบอ่ำ. (2562). คุณภาพชีวิตในการทำงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานของแรงงานต่างด้าว บริษัท ลอสดัม (ประเทศไทย) จำกัด. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

ประสิทธิ์ จันสมดี. (2560). การศึกษาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจและสังคมของแรงงานต่างชาติในกลุ่ม CLMV ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.

วิทยานิพนธ์หลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต (การจัดการอุตสาหกรรม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ผจญ เฉลิมสาร. (2651). **คุณภาพชีวิตการทำงาน**. สืบค้นจากแหล่ง http://www.moe.go.th/Moe/th/news/detail.php?NewsID=12168&Key=news_research เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566.

พระอธิการสุพัฒน์ ฐิตินโม (เตกิงสุข). (2561). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติในจังหวัดสระแก้ว**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พวงเพชร สุขประเสริฐ. (2565). **คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว กรณีศึกษาตลาดไท จังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์การวิจัยโดยรองศาสตราจารย์ ปริญญาโท ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม 2565.

พิเชษฐ์ กันทะเสน. (2559). **คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย : กรณีศึกษาแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า อำเภอศีร์ษะเกษ จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

พิมพ์นภัส โกคา. (2550). **การปรับตัว การสนับสนุนทางสังคม กับคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี**. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาชุมชน) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มนัสวี อรชุนะกะ. (2562). **หน่วยที่ 3 ความมั่นคงมนุษย์ ในเอกสารการสอนประจำชุดวิชา 82427 การพัฒนามนุษย์ในบริบทโลก**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มสธ.

มิรา ซัน (MIRA SON). (2559). **คุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติที่มาทำงานก่อสร้างในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงาน ยุติธรรมและสังคม คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศูนย์วิจัยกสิกร. (2562). **“สถานการณ์แรงงานต่างด้าวในประเทศไทย”**. สืบค้นจากแหล่ง : https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documetns/foreign-workers-regulation-for-business_Full.pdf. เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2563.

สนธิ สัตโยภาส. (2559). **แรงงานต่างด้าวกับความมั่นคงทางสังคม**. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2559.

- อาจินต์ สงทับ. (2560). การพัฒนาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวใน
อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย. ปีที่ 11 ฉบับที่
12 ประจำเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม 2560.
- อาทิตย์ประ สุวรรณรัตน์. (2553). ทักษะของแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครราชสีมาที่
มีต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
เศรษฐศาสตร์ การเมืองและการบริหารจัดการ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อำพร ธงชมเชย. (2558). ความสัมพันธ์ของคุณภาพชีวิตกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน
ร่วมกันของแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติในธุรกิจอู่ต่อเรือ. การค้นคว้าอิสระ
ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ธัญบุรี.

วิเคราะห์การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน: กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ

จังหวัดปราจีนบุรี

Analysis of Dharma Practice According to the Principles of Foundations
of Mindfulness in the Case Study of
Wat Kao Mafai, Prachinburi Province

พระภาณุเดช จันทโชโต เรื่องสว่าง¹

PhraPhanudeach Chandajoto Ruangsawang

E-mail : somkid2525@mcu.ac.th

Received: April 10, 2023 Revised: May 1, 2024

Accepted: May 9, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1 เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของผู้ปฏิบัติธรรมวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี 2 เพื่อศึกษาการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ของวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี และ 3 วิเคราะห์การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ของวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน กรณีวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นการปฏิบัติธรรมโดยมีกระบวนการฝึกและพัฒนาตนเองให้รู้แจ้งเห็นจริงรู้เท่าทันธรรมชาติของชีวิต ที่มีความไม่เที่ยงและบังคับไม่ได้ อันเป็นสาเหตุของการเกิดทุกข์ ผู้ที่นำมาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและถูกต้องจะทำให้เกิดปัญญา เกิดความรู้ ความเข้าใจในรูป-นามตามความเป็นจริง รู้แจ้งในกฎไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีความมั่นคงทางอารมณ์และมีภูมิคุ้มกันทางจิต ช่วยเสริมสุขภาพกาย และสามารถพัฒนาสติปัญญาเพื่อการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและนำไปสู่การจัดกิเลส เพื่อการบรรลุมรรค ผล นิพพาน อันเป็นเส้นทางแห่งการพ้นทุกข์ได้ในที่สุด

คำสำคัญ : การปฏิบัติธรรม, สติปัฏฐาน

¹ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

This research has 3 objectives: 1) to study the motivation for meditation practice of Wat Kao Mafai practitioners, Prachinburi province, 2) to study the meditation practice according to the principles of mindfulness of Wat Kao Mafai, Prachinburi province, and 3) to analyze the Dhamma practice according to the principles of mindfulness.

It was found that meditation practice based on principles of mindfulness at Wat Kao Mafai, Prachinburi province was conducted through a process of training and self-development for realizing the true nature of life as impermanent and uncontrollable which is the cause of suffering. Those who practiced consistently and accurately will bring wisdom, knowledge and understanding in name and forms as they were, realizing the Three Characteristics law, namely impermanence, suffering, non-self, with emotional stability and mental immunity. It helps to enhance physical health and able to develop wisdom for living properly and leading to the elimination of defilements to attain paths, results, and Nibbana, which is the path to finally get rid of suffering.

Keywords: Dhamma practice, Foundation of Mindfulness

1. บทนำ

การปฏิบัติธรรมเป็นการเอาหลักธรรมหรือธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันจนทำให้ชีวิตมีการอยู่ด้วยธรรม ซึ่งเป็นการตามอยู่รู้ความสงบภายในจิตใจอยู่ การปฏิบัติธรรมนี้เมื่อว่าโดยหลักการแล้วก็ถือว่าเป็นกระบวนการในการพัฒนาจิตใจและพัฒนาชีวิตให้มีสติปัญญาจนนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกแนวทางนั้นว่า “วิปัสสนา” ที่มุ่งเน้นให้มนุษย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ เพื่อสร้างสรรค์สติและปัญญาให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม อันจะนำไปสู่การหมดปัญหาหรือดับทุกข์ในทุกๆระดับ คือ การเข้าถึงพระนิพพาน² จุดมุ่งหมายของการปฏิบัติธรรมนั้นก็เพื่อชำระจิตของผู้ปฏิบัติให้บริสุทธิ์สะอาดหมดจดจนกระทั่งถึงบรรลุมรรคผลนิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา การ

² พระมหาใจสิงห์ เกื้อนครี, “การปฏิบัติธรรม คือวิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืน”, วารสารนวมุของแหกรพุทธศาสนปริทรรศน์, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๕): ๑๗/๔.

ปฏิบัติธรรมจึงเป็นวิธีการสำคัญในการพัฒนาจิตให้เข้าถึงความสงบและเกิดสติปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบแล้วนำมาเผยแผ่สั่งสอนพุทธบริษัทและมีปรากฏเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ซึ่งเป็นอุบายในการพัฒนาจิตเพื่อให้จิตเกิดสติปัญญา

ปัจจุบันปัญหาที่เผชิญอยู่เบื้องหน้าของทุกๆ คน คือ ปัญหาเรื่องทุกข์ ทั้งความทุกข์ทางกายและความทุกข์ทางใจ แต่มนุษย์ก็ไม่สนใจที่จะปฏิบัติธรรมซึ่งเป็นการแสวงหาวิถีทางหรือแนวทางหนทางอันถูกต้องที่จะทำให้พ้นจากทุกข์ เมื่อมนุษย์ไม่มีวิถีทางที่ถูกต้องก็จะถูกความทุกข์เสียดแทงทั่วมทั้งกายและใจ³ ความวุ่นวายจากการแสวงหาสิ่งต่างๆ ทำให้บุคคลจำนวนมากต้องเป็นทุกข์ โดยไม่รู้และไม่เข้าใจในความเป็นจริงของชีวิต ผู้คนในสังคมเมือง เป็นสังคมต้องดิ้นรนต่อสู้ เพราะมีการแข่งขันกันสูง ทั้งผู้หญิงผู้ชายจึงต้องช่วยกันทำมาหากิน คนส่วนใหญ่จึงพัฒนาศักยภาพตนเองไปทางด้านทักษะเพิ่มความรู้ความสามารถเพื่อการอาชีพกันเป็นจำนวนมาก มีคนจำนวนน้อยที่สนใจในการพัฒนาทางด้านจิตใจ จึงทำให้คนปัจจุบันนี้มีความทุกข์กันมากขึ้น⁴

นอกจากนั้นวิถีชีวิตของคนต้องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาตามสภาพทางสังคม สิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่ต้นทุนของภูมิปัญญาในชีวิที่แตกต่างกัน จึงทำให้สุขภาพกายและใจเกิดการผันแปรไปตามต้นทุนของแต่ละคนและแต่ละวัย ชาวอาชญากรรม หรือการก่อการร้ายต่างๆ เป็นลักษณะที่เห็นได้ชัดจนถึงการขาดสติ เป็นสิ่งที่ทำให้วิเคราะห์ได้ถึงจิตใจของผู้ก่อเหตุที่ขาดที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจ ขาดหลักการที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาชีวิต ปัญหาต่าง ๆ ที่โลกกำลังประสบอยู่ เช่น การเบียดเบียนกัน การเข่นฆ่ากัน การแย่งชิงผลประโยชน์กัน จะลดน้อยลงไปตามลำดับ เพราะอาศัยบุคคลผู้มีคุณภาพมีจำนวนมากขึ้นในสังคม การปฏิบัติธรรมจึงเป็นวิถีทางหรือหนทางที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้เข้าถึงหรือได้พบกับความสุขที่ถาวร มั่นคงและยั่งยืนแห่งชีวิตตนตลอดไป

สำนักปฏิบัติธรรมวัดเกาะมะไฟ อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี เป็นสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน มีการปฏิบัติธรรมมาเป็นระยะหนึ่ง ได้มีกิจกรรมหลายอย่าง มีผู้คนให้ความสนใจเป็นระยะ ๆ จึงจัดกิจกรรมธรรมะภาคปฏิบัติ ในหลักสัมมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเรื่อยมา หลักการและวิธีการปฏิบัติยึดถือเอาตามหลักสติปัฏฐานสูตรในคัมภีร์พระไตรปิฎกและตามหลักสูตรในธรรมะภาคปฏิบัติของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

³ พระมหาใจสิงห์ เกื้อนครี, “การปฏิบัติธรรม คือวิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืน”, วารสารวันมัญองแหกรพุทธศาสนปริทรรศน์, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๕): ๑๖๕.

⁴ นภาพัทธ งามบุษบงโสภิน, การพัฒนาชีวิตด้วยการดูจิต, วารสารปณิธาน, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๕): หน้า ๑๓/๐.

กรณีราชวิทยาลัย การปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเกาะมะไฟจึงได้รับความสนใจจากผู้ปฏิบัติธรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจวิธีการและรูปแบบปฏิบัติ และผลที่การจัดปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องที่เกิดผลในการพัฒนาตนและการดับทุกข์ของคนในสังคม ผลจากการศึกษาวิจัยนี้จะทำให้เห็นรูปแบบปฏิบัติและได้ต้นแบบให้สำนักปฏิบัติธรรมอื่นๆ สามารถนำไปเป็นต้นแบบของสำนักปฏิบัติธรรมได้ในอนาคต ตลอดจนถึงรูปแบบการปฏิบัติธรรมของวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการปฏิบัติธรรมของผู้ปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ที่สนใจ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจ ศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อเป็นการศึกษาถึงกระบวนการในการปฏิบัติธรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจซึ่งเป็นการค้นคว้าถึงหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องและให้เกิดผลการปฏิบัติธรรมที่เป็นแบบอย่างให้ผู้สนใจนำไปถือปฏิบัติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมของผู้ปฏิบัติธรรมวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ของวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี
3. วิเคราะห์การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ของวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี

3. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระพยุ่ง เมธาวิ ได้กล่าวถึงวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้วิปัสสนากรรมฐานวัดราชภูมามารุงหนองสี ตำบลโพทะเล อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี” สรุปผลการวิจัยได้ว่า ความสำคัญของการเจริญวิปัสสนากรรมฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อรู้ เพื่อละ และ เพื่อแจ้งเป็นหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้แสดงไว้เพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง คือ ดูกายดูจิตใจของตนเองจนสามารถบอกตนเองได้ใช้ ตนเองเป็นที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ทุกที่ทุกเวลาทุกการกระทำทุกคำพูด เพื่อละเสีย ซึ่งกิเลส ตัณหา อุปาทาน ความยึดมั่น ถือมั่น ความพึงพอใจ ในทุกข์ หรือ สุข ที่มีอยู่ในจิต ของบุคคลอันก่อให้เกิดความทุกข์โดยตรง⁵

พระปลัดสมภาร สมภาโร เมธาวิ ได้กล่าวหลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาพจิตของบุคคล”

⁵ พระพยุ่ง เมธาวิ (สืบสรณ), “การประยุกต์ใช้วิปัสสนากรรมฐานวัดราชภูมามารุงหนองสี ตำบลโพทะเล อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ก.

สรุปผลการศึกษาได้พบว่าหลักการปฏิบัติวิปัสสนาในมหาสติปัฏฐานสูตร มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อให้แจ้งพระนิพพาน มี 4 วิธี คือ การพิจารณาภายในกาย การพิจารณาเวทนาในเวทนา การพิจารณาจิตในจิต การพิจารณาธรรมในธรรม มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอกิขณาและโทมนัสในโลกได้⁶

กล่าวโดยสรุป วิปัสสนากรรมฐานจึงหมายถึง การอบรมจิตให้เกิดปัญญาโดยเกิดจากการใช้สติกำหนดพิจารณาทางกาย เวทนา จิต ธรรม จนเกิดปัญญาเห็นสภาวะตามความเป็นจริงในกฎแห่งหลักของพระไตรลักษณ์ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาพร้อมทั้งเข้าถึงความหลุดพ้นออกจากกิเลส ตัณหาอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์หรือทำให้สิ้นอาสวะ ซึ่งหมายถึงพระนิพพานเป็นหลักการคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาโดยมีการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 และต้องอาศัยขั้น 5 หรือ รูปธรรมนามธรรมเป็นอารมณ์ของวิปัสสนา ฉะนั้น ผู้เจริญวิปัสสนาต้องเข้าใจในรูปนามให้ถูกต้องแล้ว ลงมือปฏิบัติด้วยการกำหนดรู้รูปนามอันเป็นปรมาัตถ์อารมณ์จึงจะสามารถทำได้ถูกต้องตามหลักสติปัฏฐาน 4 อารมณ์วิปัสสนาคือเห็นธรรมชาติของความเกิดดับของรูปนามหรือขั้น 5 แล้วปล่อยวาง วิปัสสนาคือ “ วิถีรู้ ” หรืออาการดำเนินจิตเพื่อบรรลุแจ้งเห็นจริงในอารมณ์ต่าง ๆ ที่มาปรากฏทางทวารทั้ง 6 โดยความเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

วิเคราะห์การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน กรณีวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดปราจีนบุรี แห่งที่ 12 วัดเกาะมะไฟ ร่วมกับผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อให้บรรลุผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษา โดยที่ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติสำคัญของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือต้องมีความรอบรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรมวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อให้ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์

3.1 เครื่องมือการวิจัย

⁶ พระปลัดสมภาร สมภาไร, “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาพจิตของบุคคล”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔), หน้า ก.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างชนิด ปลายเปิด (Structure In-depth Interview) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐานกรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- 1) กำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ระบุข้อมูลที่ต้องการของแต่ละประเด็น
- 2) จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์และรายการคำถามแต่ละประเด็น
- 3) ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ว่าตรงตามเนื้อหาและมีข้อมูลครบถ้วนหรือไม่ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ
- 4) แก้ไขและปรับปรุงให้เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล
- 5) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ สรุปผลการวิจัยต่อไป

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตหมาย และเข้าพบกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวันเวลาที่กำหนด และได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ และเริ่มสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแบบสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ซึ่งแบบสัมภาษณ์เป็นคำถามแบบปลายเปิด จึงสามารถที่จะตั้งคำถามที่มีลักษณะเจาะลึกลงไปในเรื่องละเอียดต่าง ๆ ได้อีก

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูลที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยวิธีการสรุปความในรูปแบบของการบรรยายเชิงพรรณนา เพื่อประกอบการอธิบายข้อมูลที่ได้จากการวิจัยแบบเชิงคุณภาพภาคสนาม (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบวิธีการปฏิบัติธรรมและผลวิเคราะห์กิจกรรมการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐานกรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี

- 1) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้
- 2) นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ไปให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ
- 3) นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มาทำการปรับแก้ไขเพื่อนำไปสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 4) รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป วิธีการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อวิเคราะห์กิจกรรมการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี สรุปรูปข้อมูลโดยการเขียนเชิงพรรณนา
- 5) จัดทำรูปแบบฉบับสมบูรณ์

4. ผลการวิจัย

แรงจูงใจเกิดขึ้นได้จากหลากหลายปัจจัย ในทางจิตวิทยาแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1. แรงจูงใจภายใน หมายถึง แรงจูงใจที่เกิดจากแรงผลักดันภายในจิตใจของคนเราให้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยไม่ต้องอาศัยการชักจูงจากสิ่งเร้าภายนอก และ 2. แรงจูงใจภายนอก หมายถึง สิ่งจูงใจที่อยู่ภายนอกตัวบุคคลที่มีอิทธิพลในการกระตุ้นหรือชักจูงให้ บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาทางใดทางหนึ่งเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ โดยมีสิ่งจูงใจนั้นเป็นเครื่องล่อใจภายนอก ซึ่งมีผลการวิจัยดังนี้

1.แรงจูงใจทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแรงผลักดันสำคัญต่อ การตัดสินใจของผู้ปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน ของวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี นั่นก็คือ ศรัทธาเป็นเบื้องต้น ให้มาปฏิบัติธรรมที่วัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรีแห่งนี้ เพราะเชื่อว่าพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าสามารถพาบุคคลให้พ้นทุกข์ได้จริง จึงเป็นเหตุให้เกิดกำลังใจ มีความเพียรที่จะประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างไม่ย่อท้อ เชื่อและเคารพในโอวาทของพระวิปัสสนาจารย์พร้อมที่จะปฏิบัติตามข้อแนะนำสั่งสอนทุกอย่าง ช่วยทำกิจของหมู่คณะ อย่างขยันทำให้เกิด สัมมาทิฐิ รู้ผิด รู้ถูก รู้อะไรควรทำก่อน ควรทำทีหลัง มีสติกำหนดรู้ ลดความเห็นแก่ตัวลงพร้อม ที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่นตามกำลังของตน ซึ่งเปรียบได้กับแรงจูงใจภายในปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นที่เป็น องค์ประกอบในการตัดสินใจ เช่น มีความรู้และรับทราบมาจากครูบาอาจารย์ ท่านแนะนำให้ปฏิบัติ และจากการอ่านหนังสือตำราต่างๆ ทำให้เกิดความสนใจในการปฏิบัติธรรมเพื่อทดลองหาความจริง ซึ่งเปรียบได้กับแรงจูงใจภายนอกภายในปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน

2.การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี มีรูปแบบวิธีการปฏิบัติที่หลากหลายตามหลักการที่คณาจารย์ได้คิดค้นพัฒนาขึ้นให้เหมาะสมกับจริตนิสัยของ บุคคลเพื่อให้ง่ายแก่การปฏิบัติและจุดประสงค์ของผู้ปฏิบัติย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อฝึกปฏิบัติจิตให้เกิดความสงบระงับจากกิเลสตัณหาและ เกิดสติปัญญารู้เท่าทันความเป็นจริง ดังนั้น วิธีการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี ก็จัดอยู่ในกลุ่มวิธีการ ปฏิบัติกรรมฐานแบบใช้คำภาวนา หรือ คำบริกรรมต่อท้ายอิริยาบถว่า หนอ เช่น พองหนอ-ยุบหนอ หรือ ขว้างหนอ ซ้ายหนอ นิ่งหนอ ถูหนอ เป็นต้น เป็นจุดเด่นที่ต่างจากวิธีการปฏิบัติของสำนักอื่น คือการ

สร้างสติสัมปชัญญะโดยการทำความรู้สึกตัวอยู่กับการเคลื่อนไหวกายและมีสติรู้เท่าทันจิตด้วยคำปริกรรม หรือ ภาวนาว่า หนอ ต่อท้าย อิริยาบถ และ อยู่ในกรอบของหลักสติปัฏฐาน 4 สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักการปฏิบัติที่สำคัญ คือ การนำเอาสติไปตั้งไว้ในฐานทั้ง 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม ดังนี้

1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การใช้สติดูการเคลื่อนไหวอิริยาบถตามธรรมชาติและการทำจังหวะเคลื่อนไหวอิริยาบถพร้อมด้วยองค์ปริกรรม โดยการกำหนดดู รู้กิริยา อาการของกาย

2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การใช้สติดูรู้สึกตัวอยู่กับสุข ทุกข์ที่เกิดขึ้นและการเคลื่อนไหว อิริยาบถ พร้อมด้วยองค์ปริกรรม โดยการกำหนดดู รู้กิริยา อาการของกายและเวทนา

3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การใช้สติดูรู้เท่าทันความนึกคิดที่เกิดขึ้นและการเคลื่อนไหว อิริยาบถพร้อมด้วยองค์ปริกรรม โดยการกำหนดดู รู้กิริยา อาการของกายและจิต

4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การใช้สติกำหนดดูรู้พิจารณาธรรมสิ่งต่าง ๆ ที่บังเกิดขึ้นแก่ใจทั้งที่เป็นกุศล และ อกุศลที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันขณะโดยการกำหนดดู รู้กิริยา อาการของกาย เวทนา จิต และ ธรรม วิธีการการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี มีจุดมุ่งหมายของการเจริญสติ เพื่อให้ เกิดสติ สมาธิ ปัญญา เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงใน รูปนาม หรือ ชันธ 5 เมื่อรู้เท่าทันตามสภาวะธรรมที่ เกิดขึ้นก็ย่อมจะคลายความเข้าใจผิดจากความยึดมั่นถือมั่นในสังขารทั้งหลาย

3.การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐานของวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งได้สรุปหลักการปฏิบัติธรรมดังนี้

1) ด้านการพัฒนาตน เป็นการพัฒนาพฤติกรรม (ศีล) เพื่อกำจัดกิเลสอย่างหยาบ (อวิติกัมมะกิเลส) เป็น การพัฒนาความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (กาย ภาวนา) เพื่อประโยชน์สุขในการ อยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์ในสังคม เช่น เว้นการลักทรัพย์ ฆ่าสัตว์ ประพฤติผิดในกามคุณ เป็นต้น ศีล ภาวนาเป็นหลักปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม รู้จักแบ่งปัน สงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่ง กันและกัน ตั้งใจปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสังคม ไม่ฝ่าฝืน เว้นจากอบายมุข และ สิ่งมอมเมา ทั้งหลาย ไม่ทำตนเองและบุคคลอื่นให้เดือดร้อน เป็นการฝึกตนให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ในสังคมที่มีหลากหลายพฤติกรรม ได้อย่างมีความสุข ไม่มีปัญหา เป็นการฝึกนิสัยในการพิจารณาเสพสิ่ง บริโภคปัจจัย 4 และ สื่อข้อมูลต่าง ๆ ให้เกิดคุณประโยชน์แก่ร่างกาย และ จิตใจ ให้รู้จักความพอดี ความพอประมาณในการแสวงหาปัจจัย 4

2) ด้านการดับความทุกข์ ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อรู้ เพื่อละ และเพื่อแจ้ง เพื่อรู้ หมายถึง รู้ความเป็นจริงของชีวิต เพื่อละ คือ ละเหตุแห่งเกิด

ทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง และเพื่อแจ้ง คือ รู้แจ้งทางปัญญาเกี่ยวกับความจริงของชีวิตหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาก็สอนให้ บุคคลเรียนรู้ตนเอง เพื่อพัฒนาตนเอง สามารถบอกตนเองได้ใช้ตนเองเป็นซึ่งสติปัญญา 4 ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ทุกที่ทุกเวลา กล่าวคือ ต้องมีสติกำกับตัว เราเองอยู่ตลอดเวลา ไม่ให้เผลอสติ การปฏิบัติธรรมที่แท้จริง คือ การดูแลตนเอง ใส่ใจตนเอง ทุกการกระทำ ทุกคำพูด เพื่อให้เกิดปัญหาน้อยที่สุดในสังคม และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

การปฏิบัติกรรมฐานเป็นการพัฒนาจิตให้เข้มแข็ง ให้ควรค่าแก่การงาน ในการประกอบกิจการต่าง ๆ ถ้าทำด้วยความมี สติสัมปชัญญะ อยู่เสมอก็ชื่อว่าเจริญกรรมฐานไปในตัวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจผ่องใส มั่นคง หนักแน่น มากขึ้นกว่าเดิม ทำให้เป็นคนมีอารมณ์เยือกเย็น สดชื่น ผ่องใสกว่าจิตปกติธรรมดา ไม่ถูกนิเวศ 5 รบกวนทำให้ระงับความเครียดได้ ควรแก่การประกอบกิจการงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ทำให้อยู่กับหมู่คณะอย่างปกติสุข และ ทำกิจการงานต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ไม่ค่อยผิดพลาดเพราะมีสติดีขึ้นมีจิตใจ สงบเย็น ความคิดก็ปลอดโปร่ง คิดแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น

3. มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง และ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อน รุนแรงในชีวิตได้อย่างใจเย็นด้วยวิธีที่ถูกต้อง

4. ทำงานได้ดีมาก ไม่ค่อยผิดพลาด เพราะสติสมบูรณ์มากขึ้น เรียนหนังสือทำให้มีความจำได้แม่นยำ และ ดีกว่าแต่ก่อน มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง อยู่โรงเรียนก็ไม่ทำความเดือดร้อนให้ เพื่อน ๆ และ คุณครู ทำให้สามารถร่วมกิจกรรม การงานกับบุคคลอื่นได้ดียิ่งขึ้น

สรุปความว่า การวิเคราะห์การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัญญา: กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งการปฏิบัติให้ประโยชน์และคุณค่าในด้านต่าง ๆ ต่อบุคคลมากมาย กล่าวคือ เป็นการพัฒนาตนเอง โดยเริ่มด้วยการพัฒนากาย (ศีล) พัฒนาอารมณ์ (ความรู้สึก) พัฒนาจิต (สมาธิ) และ การดับความทุกข์พัฒนาปัญญาขั้นสูงสุด ให้มีคุณภาพ สงบ ประกอบด้วยสติปัญญามองเห็นสภาวะธรรม ตามความเป็นจริง รู้เท่าทันสภาวะธรรมของโลกและชีวิต ไม่ยึดถือความเห็นแก่ตัวลดลง หรือ หมดไป พร้อมทั้งจะเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัญญา: กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี” ผู้วิจัยได้นำการศึกษามาวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัญญา 4

แรงจูงใจของผู้ปฏิบัติธรรม ตามหลักสติปัฏฐานของวัดเกาะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี การที่ผู้ปฏิบัติธรรมมีศรัทธาในการปฏิบัติธรรมก็เพื่อต้องการที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต ตามหลักของพระพุทธศาสนา เช่น มีความต้องการให้ชีวิตพบกับความสุข มีความต้องการให้ชีวิตประสบความสำเร็จ หรือมีความต้องการบรรลุจุดสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน เป็นต้น ซึ่งความต้องการดังกล่าวเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)** ได้กล่าวถึงเรื่องของแรงจูงใจไว้ในหนังสือพุทธธรรมว่า ความอยาก ความปรารถนา ความต้องการ เป็นแรงจูงใจที่ทำให้คนทำกรรมต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ในทางพระพุทธศาสนาก็สามารถถือเอาคำนี้ คือ ความต้องการหรือความอยากว่า เป็นแรงจูงใจในพระพุทธศาสนาได้ โดยเฉพาะความต้องการเป็นคนที่มีสมบุรณ์หรือความต้องการความสำเร็จอย่างแท้จริง หมายถึง การบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต ได้แก่ ต้องการบรรลุเป้าหมายตามความสามารถของตนเอง ต้องการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง ต้องการกระทำในสิ่งที่เหมาะสมและดีที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ เป็นต้น

2. ศึกษาการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี

สติปัฏฐาน 4 เป็นหลักการที่สำคัญ ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเป็นทางสายเดียวที่จะนำผู้ปฏิบัติไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คือ สามารถดับความทุกข์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและ บรรลุ มรรค ผล นิพพานได้ ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ข้อ คือ

1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติพิจารณาภายในกาย หมายถึง การพิจารณาอาการ เคลื่อนไหว อิริยาบถ และ ลักษณะภายในของกายตน เป็นต้น

2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติพิจารณาเวทนา คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้น ได้แก่ สุข ทุกข์ อุเบกขา เป็นต้น

3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติพิจารณาจิตในจิต คือ พิจารณาสภาวธรรมชาติ อารมณ์ที่เกิดขึ้นในจิต ได้แก่ ราคะ โทสะ โมหะ เป็นต้น

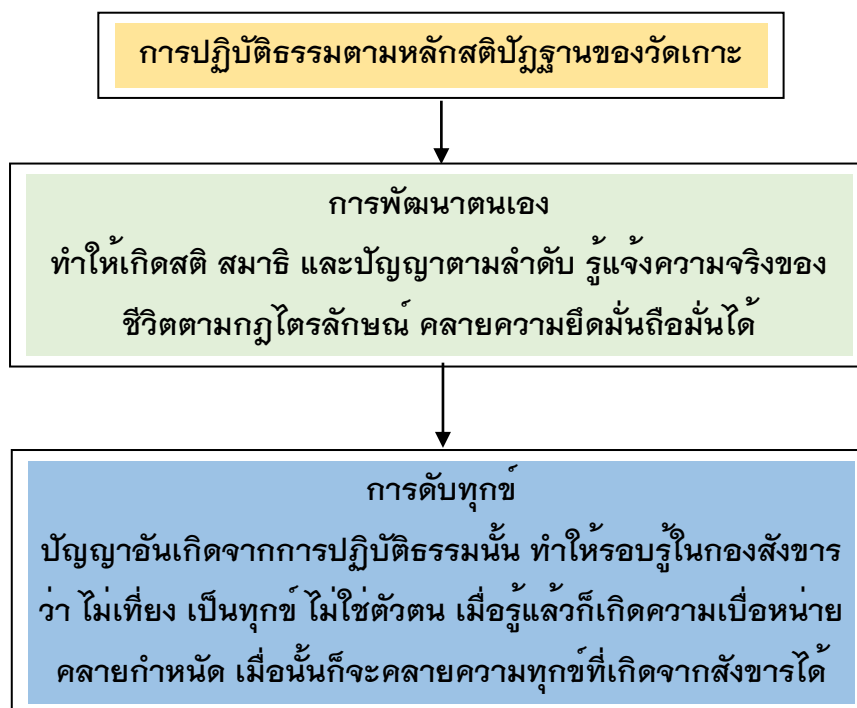
4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การตั้งสติพิจารณาธรรมในธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นทั้งเป็น กุศลและอกุศล ได้แก่ ความหงุดหงิด ความฟุ้งซ่าน ความสงบ ความสุข ความพยายาม ความสงสัย ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระพยุ่ง เมธาวิ** ได้กล่าวถึงวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไว้ว่า สติปัฏฐานสูตรมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อรู้ เพื่อละ และ เพื่อแจ้ง เป็นหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้แสดงไว้เพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง คือ ดูกายดูจิตใจของตนเองจนสามารถบอกตนเองได้ใช้ตนเองเป็น เพื่อละเสีย ซึ่งกิเลส ตัณหา อุปาทาน ความยึดมั่น ถือมั่น ความพึงพอใจ ในทุกข์ หรือ สุข ที่มีอยู่ในจิต ของบุคคลอันก่อให้เกิดความทุกข์โดยตรง

3. วิเคราะห์ผลการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน กรณีศึกษาวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี

1. ด้านพัฒนาตนเอง ผู้ปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย สติสัมปชัญญะ กำหนดรู้พิจารณา สภาวะธรรมที่เกิดเฉพาะหน้าอย่างต่อเนื่องแล้ว จะเริ่มพัฒนาตนเองตามลำดับ โดยประจักษ์แจ้งชัดแก่ผู้ปฏิบัติธรรมเอง ซึ่งไม่ใช่ปัญญาที่เกิดจากการคิด คาดคะเน หรือได้อ่าน ได้รับฟังมาจากผู้อื่น แต่เป็นสติปัญญามองเห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริงของชีวิตตามกฎไตรลักษณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดสมภาร สมภาโร เมธาวิ** ได้กล่าวหลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาพจิตของบุคคล” สรุปผลการศึกษาได้พบว่าหลักการปฏิบัติวิปัสสนาในมหาสติปัฏฐานสูตร มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อให้แจ้งพระนิพพาน มี 4 วิธี คือ การพิจารณาภายในกาย การพิจารณาเวทนาในเวทนา การพิจารณาจิตในจิต การพิจารณาธรรมในธรรม มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอกิเลสและโทมนัสในโลกได้ด้วย ความเพียร ขยันหมั่นเพียร อดทน ปฏิบัติสติปัฏฐานกับหลัก ฟังตนได้ มีอิสรภาพ นี่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการฟังตนเองได้

2. ด้านดับความทุกข์ การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐานนั้น ผลคือทำให้เกิด สติ สมาธิ ปัญญา ปัญญานั้น เกลี้ยวกลดขึ้นมากกว่าเดิม เป็นความรอบรู้ในกองสังขาร ตามกฎไตรลักษณ์ คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความเป็นอนัตตา ทำให้ลดความยึดมั่นถือมั่นลง เพราะเมื่อรู้แล้วก็เกิดความเบื่อหน่ายคลายกำหนด เมื่อนั้นก็จะคลายความทุกข์อันเกิดจากสังขารได้ หรือการดับทุกข์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นันทพล โรจนโกศล** เรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดเรื่อง ขั้น 5 กับ การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดเรื่องขั้น 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงให้เห็นในลักษณะแห่งความเป็นไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ที่มีลักษณะเป็นความทุกข์นั้น มีลักษณะที่ดำเนินไปตามหลักของปฏิจจสมุปบาท โดยมีอวิชชาเป็นเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง ส่วนความทุกข์เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์และวิธีการดับทุกข์นั้น ทรงแสดงให้เห็นในรูปแบบที่เรียกว่าอริยสัจ 4 และวิธีการปฏิบัติเพื่อพ้นจากทุกข์ คือพระนิพพานได้แก่สมณะและวิปัสสนากรรมฐาน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

7. สรุปผลการวิจัย

การปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน: กรณีวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี ทำให้ทราบว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีทุกด้าน ส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งในระดับการพัฒนาตนเอง และการดับความทุกข์ การพัฒนากำลังสติและในการทำงาน ตลอดจนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น การมีสติส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพในการดำรงชีวิต ต้องการฝึกการมีสติ ต้องการฝึกสมาธิต้องนำไปใช้ในชีวิตปัจจุบัน ผู้ปฏิบัติธรรมธรรมที่มีความศรัทธา ได้เห็นแบบอย่างในการปฏิบัติที่ดีเพื่อเข้าถึงการดับความทุกข์ เชื่อว่าบุญกุศล เกิดความสุขเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดปัญญา เนื่องจากสามารถนำไปแก้ปัญหาและอยู่กับปัจจุบันได้

ดังนั้นการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน กรณีวัดเกาะมะไฟ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นการปฏิบัติธรรมโดยมีกระบวนการฝึกและพัฒนาตนเองให้รู้แจ้งเห็นจริงรู้เท่าทันธรรมชาติของชีวิตที่มีความไม่เที่ยงและบังคับไม่ได้ อันเป็นสาเหตุของการเกิดทุกข์ ผู้ที่นำมาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และถูกต้องจะทำให้เกิดปัญญา เกิดความรู้ ความเข้าใจในรูป-นามตามความเป็นจริง รู้แจ้งในกฎไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีความมั่นคงทางอารมณ์และมีภูมิคุ้มกันทางจิต ช่วยเสริมสุขภาพกาย และสามารถพัฒนาสติปัญญาเพื่อการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและนำไปสู่การจัดกิเลส เพื่อการบรรลุมรรค ผล นิพพาน อันเป็นเส้นทางแห่งการพ้นทุกข์ได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

- นภาพัทธ งามบุษบงโสภิน. การพัฒนาชีวิตด้วยการดูจิต. **วารสารปณิธาน**, ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2565).
- พระปลัดสมภาร สมภาโร. “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาพจิตของบุคคล”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564.
- พระพยุ่ง เมธาวิ (สืบสราญ). “การประยุกต์ใช้วิปัสสนากรรมฐานวัดราษฎร์บำรุงหนองสี ตำบลโพทะเล อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560.
- พระมหาใจสิงห์ เกื้อนศรี. “การปฏิบัติธรรม คือวิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืน”. **วารสารวันมฆองแหกรพุทธศาสตรปริทรรศน์**. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม –มิถุนายน 2565).
- พระมหาใจสิงห์ เกื้อนศรี. “การปฏิบัติธรรม คือวิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืน”, **วารสารวันมฆองแหกรพุทธศาสตรปริทรรศน์**. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม –มิถุนายน 2565).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2

Organizational Culture and School Effectiveness under Nakhon

Phathom Primary Educational Service Area Office 2

จิราภรณ์ พงษ์พัง¹

JIRAPORN PONGSAPANG

E-mail : Tukji.com@gmail.com

สายสุดา เตียเจริญ²

SAISUDA TIACHAROEN

E-mail : saisuda.tiancharoen@gmail.com

Received: May 23, 2023 Revised: May 8, 2024

Accepted: May 9, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) วัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 2) ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต กลุ่มตัวอย่าง คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐมเขต 2 จำนวน 83 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 2 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน และครู จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 166 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การตามแนวคิดของแพตเตอร์สัน เพอร์รี่และปาร์คเกอร์และประสิทธิผลของสถานศึกษาตามแนวคิดของ ลูเนนเบิร์ก และออนสแตน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) วัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ที่ปรึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร

มากที่สุด โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ หลักความซื่อสัตย์ หลักความหลากหลาย หลักเป้าหมาย หลักการยอมรับและการให้ผลตอบแทน หลักความเป็นเลิศ หลักความเอื้ออาทร หลักการเป็นส่วนหนึ่ง หลักการมอบอำนาจ หลักความไว้วางใจและความเชื่อมั่น และหลักการตัดสินใจ 2) ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 โดย ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความคาดหวังที่สูง ภาวะผู้นำด้านวิชาการ พันธกิจของสถานศึกษามีความชัดเจน ความทุ่มเทเวลาในการทำงาน สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง และการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน 3) วัฒนธรรมองค์กรกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเป็นความสัมพันธ์เชิง

คำสำคัญ : วัฒนธรรมองค์กร, ประสิทธิภาพของสถานศึกษา

Abstract

The research objectives were to determine: 1) the organizational culture of school under the Nakhon Phathom Primary Educational Service Area Office 2, 2) the effectiveness under the Nakhon Phathom Primary Educational Service Area Office 2 and 3) the relationship between the organizational culture and the school effectiveness under the Nakhon Phathom Primary Educational Service Area Office 2. The sample was 83 schools under the Nakhon Phathom Primary Educational Service Area Office 2. The two respondents from each school consisted of a school director or acting school director and a teacher, with the total of 166. The research instrument was an opinionnaire regarding the organizational culture, based on the concept of Patterson, Purkey and Parker and the school effectiveness, based on the concept of Lunenburg and Ornstein. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient. The research findings revealed that: 1) The organizational culture of school under the Nakhon Phathom Primary Educational Service Area Office 2 as a whole and as an aspect were at the highest level. The arithmetic mean ranking from the highest to the lowest were as follows; principle of integrity, principle of diversity, principle of purpose, principle of recognition and reward, principle of excellence, principle of caring, principle of belonging, principle of empowerment, principle of trust and confidence and principle of decision making, 2) The school effectiveness under the Nakhon Phathom Primary Educational Service Area Office 2 as a whole and as an aspect were at the highest

level. The arithmetic mean ranking from the highest to the lowest were as follows; a climate of high expectation, instructional leadership, a clear school mission, high time on task, a safe and orderly environment, positive home-school relations and frequent monitoring of student progress. 3) The relationship between the organizational culture and the effectiveness under the Nakhon Phathom Primary Educational Service Area Office 2 were at high correlation in positive way, with significantly level at .01.

Keyword : Organizational culture, The Effectiveness of School.

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงระบบบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลกจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) เข้าสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียนและความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบกับแรงกดดันจากภายในประเทศจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้ การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ทักษะคิดความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหามากมายประการนับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษาและการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษารวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมและการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัยความซื่อสัตย์สุจริตและการมีจิตสาธารณะของคนไทย ส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) และจากร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้สามารถบรรลุผล ตามเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับโครงสร้าง นโยบาย และกลไก เพื่อมุ่งเสริมสร้างสังคมที่ก้าวหน้าทันพลวัตของโลก และเกื้อหนุนให้คนไทยมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

ดังนั้นการศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต³ ใน การจัดการศึกษาแต่ละประเทศย่อมไม่เหมือนกัน อยู่ภายใต้ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมในแต่ละประเทศ ในการกำหนดและเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์การด้วยวิธีการสื่อสารผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการเผยแพร่นโยบาย แนวปฏิบัติที่องค์การต้องการไปยังบุคลากรเพื่อคาดหวังให้เกิดทัศนคติ ค่านิยม ผังลึกในตัวบุคลากรจนเกิดประเพณีปฏิบัติระหว่างสมาชิกกับองค์การจนเกิดค่านิยมร่วม ในรูปแบบของการแสดงออกทางวัฒนธรรมองค์การอันเป็นแบบแผนโดยรวมของพฤติกรรมบุคคลที่แสดงออกในด้านความคิดการเรียนรู้การสื่อสารและการกระทำในฐานะเป็นส่วนหนึ่งขององค์การและส่งผลให้เกิดประสิทธิผลของสถานศึกษา⁴ เป็นพื้นฐานสำหรับการปรับปรุงพัฒนาองค์การ⁵ และแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ และยังช่วยกำหนดมาตรฐานที่เหมาะสมในการประพฤติปฏิบัติงาน⁶ และส่งเสริมผลผลิตตั้งนั้นแล้ววัฒนธรรมองค์การจึงส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การ⁷

เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการจัดการศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ให้มี⁸ ประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็นตัวชี้วัดความสามารถของสถานศึกษาของการจัดการเรียนการสอน โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดอาทิ สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย พันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีบรรยากาศของความคาดหวังที่สูงทุ่มเทเวลาในการทำงานมีการตรวจสอบ

³ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579**, (กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, 2560), หน้า 1.

⁴ อนุพงษ์ อินฟ้าแสง, “วัฒนธรรมองค์การ: ปัจจัยสู่ความสำเร็จ,” **วารสารมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น** 10, 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2559), หน้า 35–45.

⁵ จรุณี แก้วเอียน, **เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา: กลยุทธ์และแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ตีรณสาร, 2557), หน้า 143.

⁶ พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์, **พฤติกรรมองค์การ**, พิมพ์ครั้งที่ 4, (หาดใหญ่: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์), 2558), หน้า 179.

⁷ กัลยารัตน์ ชีระธนชัยกุล, **โครงสร้างองค์การและวัฒนธรรมองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น), 2562), หน้า 297.

⁸ ภรณ์นิมิตานนท์, **การประเมินประสิทธิผลขององค์การ**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์), 2554), หน้า 27.

ความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง⁹ ชุมชน และสังคม จะส่งผลให้ผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครองและนักเรียน รวมทั้งชุมชนเกิดความภาคภูมิใจรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของความมีชื่อเสียง ซึ่งจะเกิดผลดีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น¹⁰ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องทำความเข้าใจและให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมองค์การเพราะมีผลกระทบต่อกระบวนการบริหาร วัฒนธรรมองค์การจึงเป็นแนวคิดสำคัญเนื่องจากมีส่งผลต่อความประสิทธิผลขององค์การ¹¹

จากที่ได้นำเสนอมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 ว่าอยู่ในระดับใดและมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานของผู้บริหารให้เกิดประสิทธิผลที่ดีแก่สถานศึกษา

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทราบวัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2
2. เพื่อทราบประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2
3. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2

3. วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย โดยมุ่งศึกษาวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวัฒนธรรมองค์การโดยใช้แนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมองค์การของแพตเตอร์สัน เพอร์คีย์และปาร์คเกอร์ (Patterson, Purkey and Parker) ที่จะเป็นประเด็นบังคับได้ 10 ประการ คือ 1) หลักเป้าหมายขององค์การ 2) หลักการมอบอำนาจ 3) หลักการตัดสินใจ 4) หลักความเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ 5) หลักความ 6) หลักความเป็นเลิศ 7) หลักการยอมรับและการให้ผลตอบแทน 8) หลักความ

⁹ Fred C. Lunenburg and Allan C. Ornstein, **Educational Administration: Concepts and Practices**, (America: Newgen-Austin, 2008), p 345.

¹⁰ สันติ บุญภิรมย์, **หลักการบริหารสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพ้อยท์, 2552), หน้า. 13-14.

¹¹ สุนทร โคตรบรรเทา, **การบริหารการศึกษาหลักการและทฤษฎี**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน), 2560), หน้า. 293.

เอื้ออาทร 9) หลักความซื่อสัตย์ และ 10) หลักความหลากหลาย สำหรับประสิทธิผลของสถานศึกษา ผู้วิจัยใช้แนวคิดของของลูเนนเบิร์กและอนสเทน ที่ได้กล่าวว่าประสิทธิผลของสถานศึกษามี 7 ประการด้วยกัน ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย 2) พันธกิจของสถานศึกษามีความชัดเจน 3) ภาวะผู้นำด้านวิชาการ 4) ความคาดหวังที่สูง 5) ความทุ่มเทเวลาในการทำงาน 6) การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน และ 7) ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง

3.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐมเขต 2 จำนวน 120 แห่ง จำแนกเป็น สถานศึกษาในอำเภอนครชัยศรี 33 แห่ง สถานศึกษาใน อำเภอบางเลน 46 แห่ง สถานศึกษาในอำเภอสสามพราน 33 แห่ง และ สถานศึกษาในอำเภอกุสุมาลย์ 8 แห่ง

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐมเขต 2 จำนวน 92 แห่ง ได้จากการเปิดตารางประมาณการกำหนดขนาดตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน¹² และเลือกตัวอย่างโดยวิธีสุ่มแบบแบ่งประเภท จำแนกตามอำเภอ

3.3 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 2 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน 1 คน และครู จำนวน 1 คน จากจำนวนสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 92 แห่ง รวมผู้ให้ข้อมูล 184 คน

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.4.1 ตัวแปรพื้นฐาน เป็นตัวแปรเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่หลักในโรงเรียน และประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน

4.4.2 ตัวแปรต้น เป็นตัวแปรเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ (Xtot) แนวคิดของแพตเตอร์สันเพอร์รี่และปาร์คเกอร์ (Patterson, Purkey and Parker) ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 10 ตัวแปรดังนี้ 2.1) หลักเป้าหมาย (Principle of Purpose: X1) 2.2) หลักการมอบอำนาจ (Principles of Empowerment: X2) 2.3) หลักการตัดสินใจ (Principles of Decision making: X3) 2.4) หลักการเป็นส่วนหนึ่ง (Principle of Belonging: X4) 2.5) หลักความไว้วางใจและความเชื่อมั่น (Principle of Trust and Confidence: X5) 2.6) หลักความเป็นเลิศ (Principle of Excellence: X6) 2.7) หลักการยอมรับและการให้

¹² R.V. Krejcie and D.W. Morgan, **Determining Sample size for Research Activities**, (Educational and psychological Measurement 30 1970), p. 608.

ผลตอบแทน (Principle of Recognition and Reward: X7) 2.8) หลักความเอื้ออาทร (Principle of Caring: X8) 2.9) หลักความซื่อสัตย์ (Principle of Integrity: X9) และ 2.10) หลักความหลากหลาย (Principle of Diversity: X10)

4.4.3 ตัวแปรตาม (Ytot) เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ตามแนวคิดของลูเนนเบิร์กและออร์นสไตน์ (Lunenburg and Ornstein) กล่าวว่าประสิทธิผลของสถานศึกษามี 7 ประการ คือ 3.1) สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย (a safe and orderly environment: Y1) 3.2) พันธกิจของสถานศึกษามีความชัดเจน (a clear school mission: Y2) 3.3) ภาวะผู้นำด้านวิชาการ (instructional leadership: Y3) 3.4) ความคาดหวังที่สูง (a climate of high expectation: Y4) 3.5) ความทุ่มเทเวลาในการทำงาน (high time on task: Y5) 3.6) การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (frequent monitoring of student progress: Y6) และ 3.7) ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง (positive home-school relations: Y7) หมายถึง

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นจำนวน 1 ฉบับโดยมีรายละเอียดของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเกี่ยวกับสภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่หลักในโรงเรียน และประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบันซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การตามแนวคิดของแพตเตอร์สัน เพอร์คีย์และปาร์คเกอร์ (Patterson, Purkey and Parker) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา แนวคิดของลูเนนเบิร์กและออร์นสไตน์ (Lunenburg and Ornstein) จะเห็นได้ว่าแบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบจัดลำดับคุณภาพโดยแบบออกเป็น 5 ระดับตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's Five Rating Scale)¹³

6. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาและสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามขึ้น ตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเอกสาร วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องรวมทั้งงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เพื่อศึกษาขั้นตอนวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการสอบถาม แล้วนำมาเรียบเรียงให้ตรงกับแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่กำหนด ขั้นตอนที่ 2 นำเครื่องมือที่สร้างให้อาจารย์ผู้คุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข หลังจากนั้นนำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบหาความตรงของเนื้อหา (content validity) โดย

¹³ Rensis Likert, *New Patterns of management*, (New York: McGraw- Hill Book company, 1961), pp. 73-74

เทคนิค IOC (index of item objective congruence) แล้วนำมาปรับปรุงข้อบกพร่องและเรียบเรียงใหม่ให้สมบูรณ์ โดยได้ผลการวิเคราะห์ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 ขั้นตอนที่ 3 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 ทดลองใช้กับสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 15 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 2 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูรวม ผู้ให้ข้อมูล 30 คน ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)¹⁴ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α – coefficient) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ดังนี้ 1) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตัวแปรวัฒนธรรมองค์กร เท่ากับ 0.987 2) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตัวแปรประสิทธิผลสถานศึกษา เท่ากับ 0.823 และ 3) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.954 และ ขั้นตอนที่ 5 ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือได้เครื่องมือฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่ (frequency: f) และร้อยละ (percentage: %) 2) การวิเคราะห์วัฒนธรรมองค์กรและประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) แล้วนำค่ามัธยฐานเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{X}$) เทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของ (best)¹⁵ และ 3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กรกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product – moment correlation coefficient) โดยมีเกณฑ์กำหนดค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์วัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2

¹⁴ Lee J. Cronbach, *Essential of Psychological testing*, 3rd ed. (Newyork: Harper & Row Publisher, 1974), p. 161.

¹⁵ John W. Best, *Research in Education*, (Englewood Cliffs: New Jersey: Prentice Hall, 1970), 190.

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) ของวัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 ทั้งในภาพรวมและรายด้านของวัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษาจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 166 คน ซึ่งเป็นสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 83 แห่ง จากนั้นนำค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{X}$) ของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ที่กำหนดไว้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับวัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 โดยภาพรวม (x_{tot}) ($n=83$)

ด้าน	วัฒนธรรมองค์การ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1.	หลักเป้าหมาย (X_1)	4.67	0.48	มากที่สุด	3
2.	หลักการมอบอำนาจ (X_2)	4.63	0.53	มากที่สุด	8
3.	หลักการตัดสินใจ (X_3)	4.60	0.54	มากที่สุด	10
4.	หลักการเป็นส่วนหนึ่ง (X_4)	4.64	0.55	มากที่สุด	7
5.	หลักความไว้วางใจและความเชื่อมั่น (X_5)	4.62	0.51	มากที่สุด	9
6.	หลักความเป็นเลิศ (X_6)	4.64	0.48	มากที่สุด	5
7.	หลักการยอมรับและการให้ผลตอบแทน (X_7)	4.67	0.49	มากที่สุด	4
8.	หลักความเอื้ออาทร (X_8)	4.64	0.52	มากที่สุด	6
9.	หลักความซื่อสัตย์ (X_9)	4.78	0.44	มากที่สุด	1
10.	หลักความหลากหลาย (X_{10})	4.69	0.48	มากที่สุด	2
รวม (X_{tot})		4.66	0.44	มากที่สุด	-

จากตารางที่ 2 พบว่า วัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงจากค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ หลักความซื่อสัตย์ ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.44) หลักความหลากหลาย ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.48) หลักเป้าหมาย ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.48) หลักการยอมรับและการให้

ผลตอบแทน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.49) หลักความเป็นเลิศ ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.48) หลักความเอื้ออาทร ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.52) หลักการเป็นส่วนหนึ่ง ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.55) หลักการมอบอำนาจ ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.53) หลักความไว้วางใจและความเชื่อมั่น ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.51) และหลักการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า อยู่ระหว่าง 0.44–0.55 มีการกระจายของข้อมูลน้อย แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการหาค่ามัธยเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) ของประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 ทั้งในภาพรวมและรายด้านของประสิทธิผลของสถานศึกษาจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 166 คน ซึ่งเป็นสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 83 แห่ง จากนั้นนำค่ามัธยเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{X}$) ของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ที่กำหนดไว้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่ามัธยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 โดยภาพรวม

(n=83)

ด้าน	ประสิทธิผลของสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1.	สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย (Y_1)	4.65	0.45	มากที่สุด	5
2.	พันธกิจของสถานศึกษามีความชัดเจน (Y_2)	4.69	0.45	มากที่สุด	3
3.	ภาวะผู้นำด้านวิชาการ (Y_3)	4.70	0.47	มากที่สุด	2
4.	ความคาดหวังที่สูง (Y_4)	4.71	0.47	มากที่สุด	1
5.	ความทุ่มเทเวลาในการทำงาน (Y_5)	4.68	0.41	มากที่สุด	4
6.	การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (Y_6)	4.62	0.62	มากที่สุด	7
7.	ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง (Y_7)	4.65	0.47	มากที่สุด	6
รวม (Y_{tot})		4.67	0.38	มากที่สุด	–

จากตารางที่ 3 พบว่า ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.38) เมื่อ

พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงจากค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความคาดหวังที่สูง ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.47) ภาวะผู้นำด้านวิชาการ ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.47) พันธกิจของสถานศึกษามีความชัดเจน ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.45) ความทุ่มเทเวลาในการทำงาน ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.41) สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.45) ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.47) และการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า อยู่ระหว่าง 0.41–0.62 มีการกระจายของข้อมูลน้อย แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product-moment correlation coefficient) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน

(n=83)

ตัวแปร	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y ₆	Y ₇	Y _{tot}
X ₁	.629**	.761**	.712**	.599**	.539**	.381**	.598**	.741**
X ₂	.568**	.749**	.744**	.615**	.526**	.282**	.634**	.718**
X ₃	.543**	.632**	.685**	.592**	.471**	.294**	.633**	.674**
X ₄	.551**	.718**	.771**	.605**	.461**	.254**	.530**	.679**
X ₅	.661**	.694**	.686**	.707**	.579**	.354**	.724**	.771**
X ₆	.713**	.766**	.746**	.694**	.621**	.384**	.695**	.809**
X ₇	.702**	.703**	.681**	.703**	.559**	.376**	.672**	.771**
X ₈	.671**	.675**	.705**	.697**	.616**	.299**	.693**	.759**
X ₉	.661**	.594**	.603**	.690**	.468**	.314**	.579**	.685**
X ₁₀	.719**	.669**	.705**	.687**	.606**	.324**	.672**	.764**
X _{tot}	.733**	.799**	.809**	.754**	.624**	.372**	.737**	.844**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์กร (Xtot) กับประสิทธิผลของสถานศึกษา (Ytot) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 พบว่า วัฒนธรรมองค์กรกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 โดยรวม มีความสัมพันธ์ในระดับสูง ($r_{xy} = .844$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในลักษณะคล้ายตามกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าวัฒนธรรมองค์กร (Xtot) ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา (Y1-7) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน ในลักษณะคล้ายตามกัน โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ดังนี้ มีความสัมพันธ์กับด้านภาวะผู้นำด้านวิชาการ (Y3) ($r_{xy} = .809$) ด้านพันธกิจของสถานศึกษามีความชัดเจน (Y2) ($r_{xy} = .799$) และด้านความคาดหวังที่สูง (Y4) ($r_{xy} = .754$) และมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลางเป็นอันดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (Y6) ($r_{xy} = .372$)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์วัฒนธรรมองค์กรรายด้าน (X1-10) ในแต่ละด้าน พบว่ามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาในภาพรวม (Ytot) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้านในลักษณะคล้ายตามกัน โดยเรียงจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ จากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ดังนี้ ด้านหลักความเป็นเลิศ (X6) ($r_{xy} = .809$) ด้านหลักความไว้วางใจและความเชื่อมั่น (X5) ($r_{xy} = .771$) และด้านหลักการยอมรับและการให้ผลตอบแทน (X7) ($r_{xy} = .771$) และมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลางเป็นอันดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านหลักการตัดสินใจ (X3) ($r_{xy} = .674$)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์วัฒนธรรมองค์กรรายด้าน (X1-10) รายด้าน กับประสิทธิผลของสถานศึกษารายด้าน (Y1-7) รายด้าน พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กันทุกคู่โดยเรียงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ดังนี้ หลักการเป็นส่วนหนึ่ง (X4) มีความสัมพันธ์กับด้านภาวะผู้นำด้านวิชาการ (Y3) ($r_{xy} = .771$) ด้านหลักความเป็นเลิศ (X6) มีความสัมพันธ์กับด้านพันธกิจของสถานศึกษามีความชัดเจน (Y2) ($r_{xy} = .766$) และด้านหลักเป้าหมาย (X1) มีความสัมพันธ์กับด้านพันธกิจของสถานศึกษามีความชัดเจน (Y2) ($r_{xy} = .761$) และด้านที่มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำที่สุดคือ ด้านหลักการเป็นส่วนหนึ่ง (X4) มีความสัมพันธ์กับด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (Y6) ($r_{xy} = .254$)

5. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยวัฒนธรรมองค์กรกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้ 1) วัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐมเขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ หลักความซื่อสัตย์ หลักความหลากหลาย หลักเป้าหมาย หลักการยอมรับและการให้

ผลตอบแทน หลักความเป็นเลิศ หลักความเอื้ออาทร หลักการเป็นส่วนหนึ่ง หลักการมอบอำนาจ หลักความไว้วางใจและความเชื่อมั่น และหลักการตัดสินใจ 2) ประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความคาดหวังที่สูง ภาวะผู้นำด้านวิชาการ พันธกิจของสถานศึกษามีความชัดเจน ความทุ่มเทเวลาในการทำงาน สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง และการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน 3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 สามารถสรุปได้ดังนี้ คือ วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยรวม มีความสัมพันธ์ในลักษณะคล้อยตามกันและอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r_{xy} = .844$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ มีข้อค้นพบเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 อภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า วัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ใน ระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมองค์การ โดยการกำหนดวัฒนธรรมองค์การและค่านิยมในองค์การเพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา โดยการกำหนดเป้าหมายในสถานศึกษาเพื่อให้บุคลากรมุ่งไปให้ถึงเป้าหมายนั้น มีการมอบอำนาจและกระจายอำนาจในการบริหารแก่บุคลากรลดหลั่นไปตามลำดับสายการบังคับบัญชาในการปฏิบัติงานอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค มีการส่งเสริมให้บุคลากรได้เข้าร่วมการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพวิชาชีพ บุคลากรในสถานศึกษามีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา บุคลากรเกิดความผูกพัน ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันเกิดความไว้วางใจ มีความรักและเชื่อมั่นซึ่งกันและกันทำให้บุคลากรเกิดความรักและเสียสละทุ่มเทในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดความเป็นเลิศของสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีการสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาให้เกิดความสร้างสรรค์มีการยอมรับและยกย่องในการปฏิบัติงาน มีการให้รางวัลหรือเป็นรางวัลและกำลังใจให้กับครูในการปฏิบัติงาน เช่น การมอบรางวัลครูผู้สอนยอดเยี่ยมให้กับครูผู้ได้รับการคัดเลือก มีการยอมรับและสร้างความหลากหลายให้เกิดในสถานศึกษา โดยมีการส่งเสริมครูออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน พร้อมทั้งยังมุ่งเน้นในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตใน

หน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ โดยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ได้มีการศึกษาและจัดทำแผนปฏิบัติการการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนา นาคทอง ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของโรงเรียน นานาชาติมูลตริภักดีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่าวัฒนธรรมองค์การโรงเรียนนานาชาติมูลตริภักดีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยรวมและค่าเฉลี่ยรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ สุทธิพร มิตติศิลป์ วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน วัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6” ผลวิจัยพบว่า วัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับทิวา เหล่าปาลี ได้ศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 1 พบว่าวัฒนธรรมองค์การในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ ยุคณัฐ ชัยยุทธ วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของโรงเรียน” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การของผู้บริหาร สถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นต้นของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในสังกัด ได้มีการกำหนดหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2561 และตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2560 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มีอำนาจหน้าที่ จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษา กำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผล สถานศึกษา ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การจัดและพัฒนาการศึกษา จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและประเมินผล มีพันธกิจและ เป้าประสงค์หลัก เพื่อการจัดบริการทางการศึกษา ศึกษาอย่างทั่วถึง เสมอภาค และมีคุณภาพ พัฒนา

นักเรียนให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 จึงรับนโยบายและได้วางเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ได้ตระหนักถึงการ ดำเนินงานในด้านต่างๆ ของสถานศึกษาโดยการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจ เป้าหมายการพัฒนาตัวชี้วัด กลยุทธ์ แผนงาน ผลผลิต โครงการกิจกรรม และงบประมาณ ที่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยวางแผนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และส่งผลให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจในด้านต่างๆ ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย มีการจัดบรรยากาศอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษาให้เกิดบรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน สถานศึกษามีการกำหนดพันธกิจ เป้าหมายของ สถานศึกษาไว้อย่างชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีภาวะผู้นำด้านวิชาการเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง มีการกำหนดความคาดหวังที่สูง ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความทุ่มเทเวลาในการปฏิบัติงานเสียสละเพื่อผลประโยชน์แก่นักเรียน มีการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน และผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง สอดคล้องกับงานวิจัย วุฒิชัย พวงพิลา ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พรสวรรค์ สุขพรหม ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับ เอกชัย คำผล ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารระบบคุณภาพที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ ณิชดา โกรทินธาคม ได้ศึกษา การใช้พลังอำนาจของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐมเขต 2 พบว่า วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐมเขต 2 มี

ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย ที่ตั้งไว้ว่า วัฒนธรรมองค์การมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 2 ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมองค์การ ผู้บริหารให้การส่งเสริมสนับสนุนครูและบุคลากรอย่างเต็มกำลัง ครูปฏิบัติงานด้วยความทุ่มเทอย่างเต็มความสามารถสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของ สถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยจากผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐมเขต 2 มีระดับวัฒนธรรมองค์การสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่งผลให้ระดับของประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐมเขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดตามไปด้วย ในขณะเดียวกัน หากระดับของวัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ย่อมส่งผลให้ระดับของประสิทธิผลของสถานศึกษาอยู่ในระดับต่ำด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหาร สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมองค์การ วัฒนธรรมองค์การว่าเป็นแรงกระตุ้นของบุคลากรในองค์การให้ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้และการปฏิบัติตนของบุคลากรจะอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมองค์การนั้น ๆ วัฒนธรรมองค์การยังเป็นพื้นฐานสำหรับการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้เกิดผลสำเร็จ ดังนั้น วัฒนธรรมองค์การเป็นสิ่งสำคัญที่บ่งบอกถึงความสำเร็จขององค์การ ซึ่งผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในสถานศึกษาในการบริหารจัดการขับเคลื่อนพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารควรมุ่งเน้นพัฒนาวัฒนธรรมองค์การให้เกิดความเหมาะสม มุ่งเน้นในเรื่องความซื่อสัตย์ โปร่งใสในการบริหารงานและการปฏิบัติงานของครู ยอมรับในความหลากหลายรูปแบบแนวทางในการสอนและแนวทางการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันของครู นอกจากนั้นแล้วผู้บริหาร ครูและบุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังมีโอกาสร่วมกันสร้างและกำหนดเป้าหมายเป้าหมายของสถานศึกษาร่วมกัน ให้การส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรให้เกิดความรัก เอื้ออาทร มีความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน อันส่งผลให้ครูและบุคลากรเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา ครูเกิดความมุ่งมั่นและทุ่มเทในภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ อีกทั้งยังมี การส่งเสริมความร่วมมือกับสัมพันธ์ชุมชน โดยมีการรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน โดยการจัด ประชุมผู้ปกครองเพื่อให้ครูผู้และปกครองได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของพัชรินทร์ ราชโส ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของการบริหารงานโรงเรียนขนาดใหญ่ สำนักงานเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนขนาดใหญ่ สำนักงานเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับ รัตนา นาคทอง ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของ

โรงเรียนนานาชาติมูลตรีภักดีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า วัฒนธรรมองค์การโรงเรียนนานาชาติมูลตรีภักดีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยรวมและค่าเฉลี่ยรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลของโรงเรียนนานาชาติมูลตรีภักดีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของโรงเรียนนานาชาติมูลตรีภักดีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ ปิยวรรณ ด่วงใส ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ผลวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 มี ความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับ ปวีณา คำมูล ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการและวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1 ผลวิจัยพบว่า วัฒนธรรมองค์การมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางบวกในระดับสถิติ ที่ระดับ .01

7. ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 พบว่า ด้านหลักการตัดสินใจ มีค่ามัชฌิมเลขคณิต อยู่ลำดับสุดท้าย ดังนั้นสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินภารกิจต่างๆ ทั้งงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและงานภายในสถานศึกษา ผู้บริหารควรให้บุคลากรในสถานศึกษาให้มีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลและร่วมตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น

2. จากการศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 พบว่าด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน มีค่ามัชฌิมเลขคณิต อยู่ลำดับสุดท้าย ดังนั้นสถานศึกษาควรให้การสนับสนุน ให้ความสำคัญในเรื่องการตรวจสอบติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน ด้วยการสนับสนุนครูด้านทรัพยากร เทคโนโลยีที่สามารถใช้ในการวัดประเมินผลนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการกระจายงานอย่างเหมาะสมเพื่อให้ครูมีเวลาในการติดตามผลเพื่อพัฒนานักเรียน

3. ด้านความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 พบว่า วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ลักษณะคล้ายคลึงตามกัน ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญ ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การโดยเน้น

เรื่อง ความซื่อสัตย์สุจริต การยอมรับและการให้อภัย ความเป็นเลิศ ความเอื้ออาทร ความหลากหลาย ส่งผลให้ประสิทธิผลของสถานศึกษาเพิ่มสูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยารัตน์ ชีระชนชัยกุล. **โครงสร้างองค์การและวัฒนธรรมองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2562.
- จรุณี แก้วเย็น. **เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา:กลยุทธ์และแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ตีรณสาร, 2557.
- พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์, **พฤติกรรมองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. หาดใหญ่ : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2558.
- ธีรศักดิ์ อุปโมยอิชัย. **พื้นฐานการจัดการการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560.
- ภรณ์ มหามนต์. **การประเมินประสิทธิผลขององค์การ**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2554.
- สันติ บุญภิรมย์. **หลักการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บุคพ้อยท์, 2552.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, 2560.
- สุนทร โคตรบรรเทา. **การบริหารการศึกษาหลักการและทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน, 2560.
- อนุพงษ์ อินฟ้าแสง. “วัฒนธรรมองค์การ: ปัจจัยสู่ความสำเร็จ.” **วารสารมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น** 10, 4 ตุลาคม – ธันวาคม 2559 : 35–45.
- Best, John W. **Research in Education**. Englewood Cliffs: New Jersey: Prentice Hall, 1970.
- Cronbach, Lee J. **Essential of Psychological testing**. 3th ed. Newyork: Harper & Row Publisher, 1974.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. **Determining Sample size for Research Activities**. Educational and psychological Measurement 30, 1970.
- Likert, Rensis. **New Patterns of management**. Tokyo: McGrew– Hill Book company, 1961.
- Lunenburg. **Fred C. and Ornstein. Allen C**. Educational Administration: Concepts and Practices. 6 th ed. CA: Wadsworth Cengage Learning, 2012.

การพัฒนาชุดความรู้ในพระไตรปิฎกเพื่อเสริมสร้างความสุข
ของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ
Development of Knowledge Package from the Tipitaka
to Enhance Happiness of Personnel
in Business Organization

ศิริพรรณ ตันติวิวัฒน์พันธ์¹

Siriphan Tantivivathaphand

อุทัย สติมัน, Uthai satiman²

E-Mail : siriphan2500@gmail.com

Received: June 8, 2023 Revised: May 9, 2024

Accepted: May 11, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาความสุขตามพระไตรปิฎก 2) เพื่อศึกษาความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ และ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบชุดความรู้ในพระไตรปิฎกเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ รูปแบบการวิจัยเป็นเชิงผสมวิธี (Mixed Method Research) ด้วยรูปแบบการวิจัยแบบขั้นตอนเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design) ขั้นตอนแรกเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผลผลิตที่ได้คือองค์ความรู้เกี่ยวกับความสุขในพระไตรปิฎก ส่วนขั้นตอนที่สองเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อยืนยันประสิทธิผลของชุดความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยจัดอบรมกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานองค์กรเอกชน จำนวน 30 ราย มีการวัดผลสัมฤทธิ์จากดัชนีชี้วัดความสุขในการทำงานทั้ง 9 มิติ ทั้งก่อนและหลังการอบรม และติดตามผลการอบรมเป็นระยะ สถิติที่ใช้เป็น ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ อนุมานด้วยสถิติ Paired t-test ผลการวิจัยพบว่า

¹ สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาลีศึกษาพุทธโฆส

² อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

คำสำคัญ: ชุดความรู้ในพระไตรปิฎก, ความสุขของบุคลากร, ดัชนีประสิทธิผล, องค์การธุรกิจ

Abstract

This dissertation contained 3 objectives; 1) study the ways to enhance happiness in the Tipitaka, 2) study the construct of personnel happiness in business organization, 3) developing the knowledge package from Tipitaka to enhance the personnel happiness in business organization. It was mixed research, using Exploratory Sequential Design, qualitative research using documentary analysis, from the Tipitaka, while quantitative research to confirm the effectiveness of the knowledge package developed by using the knowledge package for training to the 30 employee samples of a private organization. The outcomes were measured by workplace happiness indexes in 9 dimensions before and after the training and periodic post-training follow-up. Statistical

measures considered were frequency, percentage, mean, standard deviation, and paired t-test result.

The results revealed that:

1. Enhancement of happiness from the Tipitaka, analyzed from Gaṇakamoggallānasutta and Girisutta mentioned to a person who holds unshakable faith in the Buddha's teaching called *Saddhānusāri*. The researcher derived at 3 conceptual frameworks; 1) conceptual framework "A Development of Knowledge Package Found in Tipitaka to Enhance the Personnel Happiness in Business Organization", 2) conceptual framework "A Knowledge Package Buddhist Morality: Achieving growth somatically, 3) conceptual framework "Knowledge Package of Mind and Wisdom Training to Enhance Happiness."

2. Total Happiness indexes of the employees in 9 dimensions were; happy body, happy heart, happy money, happy brain, happy soul, happy relax, happy family, happy society, and happy work life. After the employees attended the 3-day training "Mindfulness Building according to *Saddhānusāri*", it indicates that 67.3 scores of the employees were normal happy and more than before the employees attended training course, it indicated that 46.8 scores of the employees were low happy. By an analysis found that increase scores had statistically significant at 0.001, means that personal in Business Organization after pass this training course can increase positive effect on happiness of employees in the organization.

3. Effectiveness Index of the 'Knowledge Package from Tipitaka to Enhance the Personal Happiness in Business Organization has 27.9%, explained that this training course had positive effect on progress in the development of happiness of employees in the organization.

This research had created a knowledge innovation which combines knowledge of happiness enhancement in Tipitaka with new knowledge for managing of personnel happiness in an organization and ADDIE Model called "A Knowledge Package from Tipitaka to Enhance the Happiness of Personnel in Business Organization". This training course can increase positive effect on happiness of employees in the organization. The researcher distributed public the free book and video clip.

Keywords: Knowledge Package from the Tipitaka, the Happiness of Personnel

Effectiveness Index, Business Organization

1. บทนำ

ความสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาหรือความต้องการทุกยุคสมัย อย่างไรก็ตามคำว่าความสุข ที่ใช้ในปัจจุบันเป็นเพียงคำที่ใช้แทนสภาวะอารมณ์ ภาษาบาลีเรียกว่า สุข หรือ สุข ซึ่งคำว่าสุขเมื่อเป็นเป็นคำวิเศษณ์ แปลว่า สะดวกสบาย สำราญ เย็นใจ และ หากเป็นคำนามหรือคำวิเศษณ์เพื่อแสดงภาวะ แปลว่า ความสุข ความสะดวก ความสบาย ความเย็นใจ³ และในหนังสือพุทธธรรมได้อธิบายถึงความสุขไว้ว่า “ความสุข” คือ การได้สนองความต้องการ หรือ ความสมอยากสมปรารถนา ความต้องการหรือความปรารถนา ของมนุษย์เป็นเรื่องใหญ่⁴ มีพระพุทธ-พจน์ได้กล่าวไว้ว่า อนุตตมสฺส สุขํ อมฺมา แปลว่า ธรรมทั้งปวงมีฉันท์เป็นมูล หมายถึงถึง มนุษย์มีความต้องการเป็นมูล มีความอยากเป็นต้นทางในสิ่งทั้งหลาย⁵ จากพุทธพจน์ยังอาจอธิบายขยายได้ว่าความสุขของคนต่างกันไปตามความอยากของแต่ละคน ในครั้งสมัยเมื่อพระองค์ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณได้ตรัสคำสอนอันเป็นยอดแห่งความสุขว่า “นิพพานํ ปรมํ สุขํ”⁶ พระนิพพานเป็นยอดแห่งความสุข และในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต อัมมมโนสสุต⁷ กล่าวถึง สุขของคฤหัสถ์ เป็นสุขอันของผู้ครองเรือนหรือคนทำงานทั่วไป 4 ประเภท ได้แก่ 1.อัตถิสุข เป็นความสุขจากความมีทรัพย์ที่เกิดจากการประกอบอาชีพในทางที่สุจริต 2.โภคสุข เป็นความสุขจากการใช้จ่ายทรัพย์ของตนโดยชอบธรรม 3.อนนสุข เป็นความสุขจากใช้ชีวิตที่ไม่เป็นหนี้ และ 4.อนวัชชสุข เป็นความสุขจากความประพฤติตนที่สุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ นอกจากนี้ ความสุขคนทำงานในปัจจุบันยังมีความต้องการให้ตนเป็นที่ยอมรับจากคนทั่วไป ได้ทำงานในที่ทำงานที่มั่นคง มีความก้าวหน้า มีผู้บริหารที่มีความเมตตาและกรุณา เพื่อนร่วมงานที่จริงใจ ได้รับสวัสดิการที่พอเพียง และมีความปลอดภัยจากการทำงาน⁸

อย่างไรก็ตาม จากการรายงานสถานการณ์ความสุขของประเทศไทยครั้งล่าสุด พ.ศ.2563 โดยกรมสุขภาพจิต พบว่า คนไทยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 33.53 หมายถึงคนไทยมีสุขภาพจิตหรือความสุข

³ โสวิทย์ บำรุงศักดิ์, “การพัฒนาความสุขของคนไทยตามหลักพุทธศาสนา”, **วารสารปณิธาน**, ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563); 128.

⁴ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ 55, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562), หน้า 1,105.

⁵ อ.อ.อ.อ. (บาลี) 23/83/281, อ.อ.อ.อ. (ไทย) 23/83/408.

⁶ ข.อ. (บาลี) 25/204/11.

⁷ อ.อ.อ.อ. (ไทย) 21/62/79.

⁸ ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ, **คู่มือการวัดความสุขด้วยตนเอง (Happinometer: The Happiness Self Assessment)**, พิมพ์ครั้งที่ 1, (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2555), หน้า 12.

อยู่ในระดับปกติทั่วไป”⁹ และ จากข้อมูลการสำรวจความสุขของบุคลากรวัยทำงาน(ในองค์กร) ด้วยดัชนีชี้วัดความสุข 9 มิติ (Happiness Index) พบว่ามีค่าเฉลี่ยความสุข 58.6 คะแนน หมายถึง คนทำงานในองค์กรมีความสุขอยู่ในระดับปกติทั่วไปเช่นกัน เมื่อพิจารณารายมิติ พบว่า มิติด้านความสุขในชีวิตทำงาน (Happy work life) เท่ากับ 60.4 หมายถึง บุคคลในองค์กรมีความสุขในชีวิตทำงานในระดับปกติทั่วไป ส่วนความสุขมิติด้านการเงิน(Happy money) เท่ากับ 49.5 หมายถึง บุคคลในองค์กรมีความสุขด้านการเงินในระดับต่ำกว่าปกติทั่วไป¹⁰ สอดคล้องกับการศึกษาการวัดความสุขของพนักงานในองค์กรบริษัทที่ดี กรุป ของผู้วิจัย พบพนักงานมีความสุขในชีวิตทำงาน ระดับปานกลาง ส่วนความสุขในมิติด้านการเงิน อยู่ในระดับต่ำ¹¹ เช่นกัน

การสร้างความสุขแก่พนักงานในองค์กรจึงเป็นสิ่งที่ภาคธุรกิจให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องรักษาบุคลากรที่มีความสามารถสูงให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุด ลดอัตราการเปลี่ยนงานและการลาออกของบุคลากร องค์กรต่างๆได้พัฒนาศักยภาพและความสุขของบุคลากรโดยนำหลักธรรมคำสอนของศาสนามาบูรณาในมิติต่างๆ จากการตีพิมพ์ของนิตยสารไทม์ ได้เสนอเรื่องวิทยาศาสตร์ (ทางใจ) ของการทำสมาธิ ส่งผลให้คนที่มีความสุขมากขึ้นที่วัดจากการสแกนสมองและพบว่าพระในพุทธศาสนาเป็นบุคคลที่มีความสุขจากการทำสมาธิ¹² ทั้งนี้ในพระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรมคำสอนเพื่อการเข้าถึงความสุขของมนุษย์ที่แท้จริงและยั่งยืนที่ถ่ายทอดมาจากสมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน คือการเจริญสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ในมหาสติปัฏฐานสูตร¹³ และอานาปานสติสูตร¹⁴ ได้กล่าวถึงการเจริญสติและการทำสมาธิด้วยการกำหนดลมหายใจเข้า-ออก ทั้ง 2 พระสูตรนี้ นับว่าเป็นยอดของการทำกายและใจให้สงบผ่อนคลายไม่เครียด และมีหลักธรรมที่เกื้อกูลต่อการสร้างเสริมความสุขตามแนวปฏิบัติในมัชฌิมาปฏิปทา

⁹ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ผลการสำรวจความสุขคนทำงาน (ในองค์กร) ปี 2561 ไตรมาส1 (มกราคม – มีนาคม 2561), พิมพ์ครั้งที่1,(นนทบุรี: บริษัท อักษรอุษณีย์ ครีเอทีฟ จำกัด ,2561), หน้า 37.

¹⁰ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจสุขภาพจิต (ความสุข) ของคนในประเทศไทย พ.ศ. 2563, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบลิ๊ก, 2564), หน้า 1.

¹¹ ศิริพรรณ ตันติวิวัฒน์พันธ์, “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมตามหลักไตรสิกขา กับความสุขของบุคลากรในองค์กรเอกชน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีวิตและความตาย, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561), หน้า 69.

¹² TIME Magazine, The science of Meditation, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.chombunghospital.com/cbhsite/index.php/blog/k2/item/11-sci> [August 2003].

¹³ ที.ม. (บาลี) 10/372-405/248-269, ที.ม. (ไทย) 10/372-405/301-340.

¹⁴ ม.อุ. (บาลี) 14/144-152/128-136, ม.อุ. (บาลี) 14/144-152/183-195.

ในอริยสัจ 4 หรือมรรคมรรค 8 กล่าวโดยย่อ คือ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ และปัญญา) โดยเริ่มจากการ ศรัทธา 4 ภavana 4 และสมาธิธรรม 4 อันเป็นหลักธรรมที่บุคคลวัยทำงานควรทำความเข้าใจและ ทำให้มีขึ้นคือความสุขที่เกิดจากสภาวะที่จิตใจสะอาด สว่าง สงบ ไม่เกี่ยวข้องยึดติดกับวัตถุสิ่งของ หรือไม่ยึดติดในโลกธรรม ดังเช่นบุคคลต้นแบบในสมัยพุทธกาลเช่น พระมหากัปปินะที่สละราชสมบัติ ออกบวชมุ่งตรงต่อพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ จนในที่สุดพระองค์ได้อุทานว่า อโห สุข อโห สุข อโห สุข โอ ความสุข โอ ความสุข¹⁵ หรือ นายสุปปพุทธกสิณ บุรุษโรคเรื้อนอนาถา เลี้ยงชีวิตด้วยการขอทาน ได้ตั้งใจฟังธรรมจากพระบรมศาสดาจนบรรลุพระโสดาบันพบความสุขที่แท้จริงด้วยการมีอริยทรัพย์ 7 ประการคือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ สุตะ จาคะ และปัญญา เป็นความสุขที่ไม่ได้เนื่องด้วยอามิส ลิน¹⁶

จากข้อมูลดังกล่าวการศึกษานี้ผู้วิจัยมีแนวคิดจะบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหาร จัดการองค์กรเพื่อการพัฒนาศักยภาพและความสุขของบุคลากรกับหลักธรรมสร้างเสริมความสุขใน พระไตรปิฎกโดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา(R&D) เพื่อพัฒนาสร้างชุดความรู้ที่สามารถนำไป พัฒนาความสุขของบุคลากรเพื่อการทำงานอย่างมีความสุขในองค์กรต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เสริมสร้างความสุขในพระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ
3. เพื่อพัฒนารูปแบบชุดความรู้ในพระไตรปิฎกเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรใน องค์กรธุรกิจ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี (Mixed Method Research) ด้วยรูปแบบ การวิจัยแบบขั้นตอนเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design) 2 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่แรก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาดูเอกสาร (Documentary Research) จาก เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 อรรถกถา เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ ความรู้การเสริมสร้างความสุขในพระไตรปิฎกและอรรถกถา จากนั้นใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน ผู้บริหารระดับสูงของบริษัทเอกชน จำนวน 5 คน เพื่อประเมินรับรองชุดความรู้และหลักสูตรอบรม

¹⁵ ชุ.ธ. (บาลี) 25/204/11.

¹⁶ ชุ.ธ. (บาลี) 25/204/11.

ขั้นตอนที่สอง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research ใช้วิธีการศึกษาเชิงทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบวัดก่อนและหลังการให้ทรีสเมนต์ (การอบรมหลักสูตร แบบฝึกหัดตามแนวทางสหวิชาชีพเพื่อสร้างปัญญาและสันติสุขสำหรับพนักงานองค์กร)

เขียนเป็นสัญลักษณ์การทดลองได้ว่า

$$R \quad O_1 \times O_2$$

มีกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว คือกลุ่มทดลอง และ วัดผลก่อนและหลังการทดลอง

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรศึกษา เป็นบุคลากรของบริษัทในกลุ่มยูทีดีกรุ๊ป จำกัด จำนวน 174 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่สนใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 30 คน การกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการวิจัยแบบกึ่งทดลอง ได้อ้างอิงจาก Nastasi and Schensul¹⁷ กำหนด จำนวนไม่ควรมากกว่า 30 ราย

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยข้อคำถามในแบบสอบถามสร้างจากการทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตใจตามแนวทางพุทธจิตวิทยา แบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

1. นวัตกรรมชุดความรู้ในพระไตรปิฎก เพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ โดยการทำในรูปแบบสื่อการสอนเป็น(คลิปวิดีโอ) และแบบแผนเข้าฝึกปฏิบัติจริง

2. แบบประเมินดัชนีชี้วัดความสุข 9 มิติ ของพนักงานในองค์กร วัดก่อนและหลังการอบรม โดยทุกข้อคำถามแบบปลายปิด มีระดับคะแนนเป็น likert scale ให้เลือกตอบ 1- 5 จำนวน 24 ข้อ จากนั้น ทดสอบดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (Index of Consistency : IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระไตรปิฎก จำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.0 สรุปได้ว่าแบบสอบถามนี้มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา(Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ .934 สรุปได้ว่าอยู่เกณฑ์ที่ยอมรับได้ ดังนั้นสามารถนำแบบสอบถามทั้งชุดนี้ไปใช้ในการวิจัยได้

3. แบบประเมินชุดความรู้ ทักษะชีวิต และการปฏิบัติตนเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ โดยทุกข้อคำถามแบบปลายปิด มีระดับคะแนนเป็น likert scale ให้เลือกตอบ 1 - 3 จำนวน 15 ข้อ

4. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม โดยทุกข้อคำถามแบบปลายปิดมีระดับคะแนนเป็น likert scale ให้เลือกตอบ 1- 5 จำนวน 20 ข้อ

¹⁷ Nastasi, B.K. and Schensul, S.L., "Contributions of qualitative research to the validity of intervention research", *School Psychology*, Vol.43 No.3 (2005): 177-195.

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1. การพัฒนาชุดความรู้ชุดความรู้ในพระไตรปิฎกเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้หลักการของ ADDIE Model ในพัฒนามี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ (Analysis) การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การนำไปใช้ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) ผลผลิตที่ได้คือสื่อต้นแบบการอบรม (Prototype) “ชุดความรู้ในพระไตรปิฎกเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ” ประกอบด้วย อี-บุ๊ค หนังสือ และ การ์ตูนดิจิทัล คือ 1.ชุดความรู้แบบฝึกสติเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจตามแนวทางสัทธานุสาารี 2.หนังสือ เรื่อง ศรัทธานุสาารี 3. หนังสือการ์ตูนสั้นชุด “สันติมหาอำมาตย์ : ฆราวาสผู้บรรลุอรหัตผล”และ 4.คลิปการสอน การฝึกงกรรม สติปัฏฐาน 4 รูปนาม โดยแม่ชี นวพร ทองศรีเพชร

ขั้นตอนที่ 2. การนำมาใช้อบรม (Implementation)

ขั้นตอนนี้เป็นการนำชุดความรู้มาใช้อบรม ในหลักสูตร การอบรมหลักสูตร แบบฝึกสติตามแนวทางสัทธานุสาารีเพื่อสร้างปัญญาและสันติสุขสำหรับพนักงานองค์กร ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการอบรม

ขั้นตอนนี้จะประเมินการพัฒนาคะแนนความสุขของบุคลากรหลังผ่านการอบรมโดยวัด ดัชนีชี้วัดความสุข 9 มิติ ประเมินความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติตน (KAP-Model) และประเมินความพึงพอใจของหลักสูตร

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้การวิจัย (Data and statistical Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณจะใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยค่าทางสถิติเพื่อยืนยันผลการวิจัย โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความแตกต่างคะแนนก่อนและหลังการอบรม โดยใช้สถิติ paired t test และใช้สถิติ Related-samples Wilcoxon Signed Rank Test

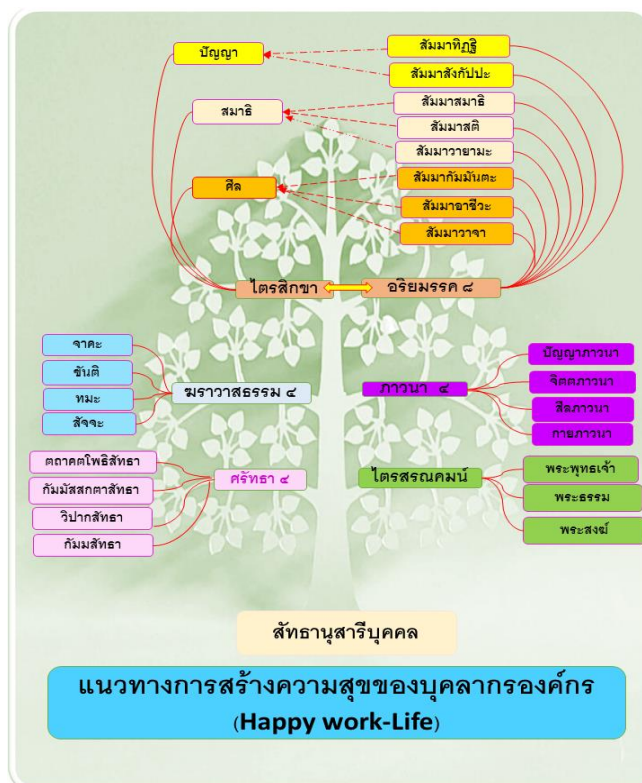
4. สรุปผลการวิจัย

พบว่าในพระไตรปิฎกมีพระสูตรที่เสริมสร้างการพัฒนาความสุขแก่บุคคลไว้หลายเรื่อง ในคณกโมคคัลลานสูตร ได้กล่าวถึง อนุปปพสิกขา (ข้อศึกษาโดยลำดับ) และ อนุปปพปฏิบัติ (ข้อปฏิบัติโดยลำดับ) เพื่อพัฒนาความสงบสุข ในกัฏฐาสูตร ได้กล่าวถึง สัทธานุสาารีบุคคล และได้ยกตัวอย่างต้นแบบผู้มีศรัทธาในสมัยพุทธกาลที่ได้บรรลุความสุขที่แท้จริงในชีวิต เช่น พระสรณคณินยะและเจ้าปฐมสรณานิ มีรายละเอียดผลการวิจัย ดังนี้

4.1 หลักธรรมที่เสริมสร้างความสุขในพระไตรปิฎก

ความสุขในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความสุขของฆราวาสคือบุคคลในวัยทำงาน ความสุขจึงเป็นความสุขระดับโลกียสุข คือสุขคุณุหัตถ์ 4 คือ สุขเกิดจากการมีทรัพย์(อตติสุข) สุขเกิดจากการใช้ทรัพย์ (โภคสุข) สุขจากการไม่เป็นหนี้(อานนยสุข) และ สุขจากการประพฤติดีทางกาย วาจา ใจ

(อนวัชชสุข) เป็นความสุขในทัศนะของพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับบุคคลทุกยุคทุกสมัย และยิ่งไปกว่านั้นความสุขที่เกิดจากการไม่เบียดเบียน สุขจากอนุเคราะห์เกื้อกูลกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยังเป็นความสุขทางหมู่คณะหรือทางสังคม โดยมีหลักธรรมที่เป็นแนวทางสร้างเสริมความสุขสำหรับบุคลากรองค์กร สรุปเป็นผังมโนทัศน์ที่ 1 ชื่อ หน่วยเรียนรู้ที่ 2 (Module 2) “หลักธรรมสร้างเสริม

ความสุขของบุคลากรในองค์กรในพระไตรปิฎกและอรรถกถา” มีรายละเอียดตามแผนภาพที่ 1

จากผังมโนทัศน์ที่ 1 ชื่อหน่วยเรียนรู้ที่ 1 (Module 1) “หลักธรรมสร้างเสริมความสุขของบุคลากรในองค์กรในพระไตรปิฎกและอรรถกถา” อธิบายได้ดังนี้

1. ศรัทธา 4 เป็นหลักความเชื่ออันประกอบด้วยเหตุผล เป็นศรัทธาที่มีใช้ความเชื่อมุ่งหายากแต่ศรัทธาต้องประกอบด้วย การขบคิดด้วยปัญญา การใช้เหตุผล และการฝึกหัดอบรมตนตามหลักธรรม มีองค์ประกอบ 1. กัมมสัทธา หมายถึง ความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม 2. วิปากสัทธา หมายถึง ความเชื่อเรื่องผลของกรรม 3. กัมมัสสกตาสัทธา หมายถึง ความเชื่อว่าคนแต่ละคนมีกรรมของตน ทำกรรมใดไว้ต้องได้รับผลของกรรมนั้น และ 4. ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึง ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า อานิสงค์ของผู้มีศรัทธา ย่อมเกิดปิติ บัณฑิตสมาธิและปัญญาในบั้นปลาย และในสัทธานิสังสูตร กล่าวถึงอานิสงค์ของผู้มีศรัทธาย่อมได้รับอนุเคราะห์ อบรมสอนธรรมะจากอริยสงฆ์ก่อนผู้อื่น และผู้มีศรัทธาเมื่อตายย่อมเข้าสู่สุคติภูมิ และในสมัยพุทธกาลในกัฏฐาคิริสูตรได้มีข้อมูลเชิงประจักษ์ถึงบุคคลต้นแบบที่ได้ชื่อว่าเป็น สัทธานุสารีบุคคล เช่น สันตติมหาอำมาตย์

2. พรวาสธรรม 4 เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน ประกอบด้วยองค์ 4 ประการ คือ 1. สัจจะ ความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน 2. ทมะ ความอดกลั้น ข่มใจ 3. ขันติ ความอดทน และ 4. จาคะ ความเสียสละ หากบุคคลากรในองค์กรยึดถือปฏิบัติอยู่เป็นประจำย่อมดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีความสุขในชีวิตและหน้าที่การทำงาน และ อาณิสสของพรวาสธรรม 4 ล้วนมุ่งให้บุคคลนั้น พบความสุขในการครองเรือนแบบพรวาส

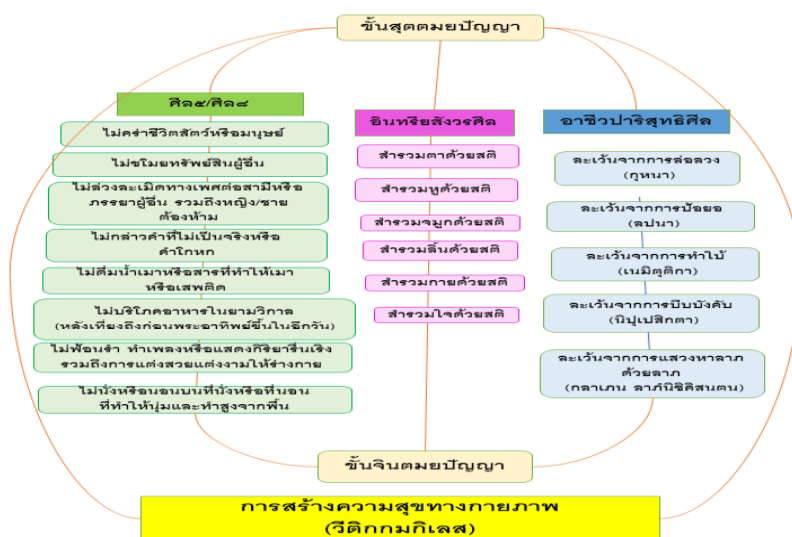
3. ไตรสิกขาและอริยมรรค 8 เป็นหลักธรรมสำหรับบวรม กาย วาจา และใจ ประกอบด้วย องค์ 3 ประการ คือ 1. อธิศีลสิกขา 2. อธิจิตตสิกขา และ 3. อธิปัญญาสิกขา

4. ภาวนา 4 เป็นหลักธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยองค์ 4 ประการ 1) กายภาวนา เป็นการฝึกการอบรมพัฒนาทางร่างกายให้สุขภาพแข็งแรง ตลอดจนการอยู่กับสิ่งแวดล้อมภายนอกได้อย่างปกติสุข 2) สีสภาวนา เป็นการฝึกการเจริญศีลสำหรับการพัฒนาความประพฤติให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข 3) จิตตภาวนา คือ การฝึกอบรมจิต ให้เข้มแข็ง มั่นคง จิตเจริญงอกงามด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และ 4) ปัญญาภาวนา คือ การอบรมพัฒนาสติปัญญา ให้เข้าใจสภาพและภาวะธรรมทั้งหลายตามเป็นจริง ส่งผลให้จิตเป็นอิสระจากสิ่งทั้งหลาย และที่สำคัญสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ด้วยปัญญา¹⁸

4.2 แนวทางการพัฒนาความสุขทางกายด้วยศีล

เพื่อศึกษาความสุขของบุคคลากรในองค์กรธุรกิจ ศึกษาอะไรผลก็ควรออกมาในเรื่องนั้น ๆ

ศีลในการศึกษานี้เป็นศีลสำหรับผู้ครองเรือนคือ ศีล 5 หรือ ศีล 8 สรุปเป็นผังมโนทัศน์ที่ 2 หน่วยเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ศีล: การพัฒนาทางกายเพื่อการพัฒนาความสุข มีรายละเอียดตามแผนภาพที่ 2

¹⁸ พระมหาสุพจน์ สุเมโธ (พานทอง), “ไตรสิกขาสู่การพัฒนาการเรียนรู้”, วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2546): 82-93.

จากผังมโนทัศน์ที่ 2 หน่วยเรียนรู้ที่ 2 (Module 2) เรื่อง ศิล: การพัฒนาทางกายเพื่อการพัฒนาความสุข อธิบายได้ดังนี้

ศิลป เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้สังคมทุกชาติศาสนาอยู่อย่างมีความสุข ศิลในการศึกษานี้เป็นศิลปสำหรับผู้ครองเรือนที่ควรนำมาเป็นแนวทางพัฒนากายเพื่อให้เกิดความสุขสำหรับบุคลากรในองค์กร ได้แก่ 1). ศิล 5 หรือ ศิล 8 2). อินทรีย์สังวรศิลป และ 3). อาชีวนารีสุทธิติล ส่วน ปาฏิโมกขสังวรศิลป และ ปัจฉยสันนิสิตศิลป เป็นศิลปของภิกษุสงฆ์จึงไม่นำมาใช้ในการวิจัย

1. **ศิลป 5** เป็นพื้นฐานทั่วไปที่บุคคลพึงทำได้และสมควรทำอยู่เป็นนิจ ได้แก่การไม่ฆ่าชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ การไม่ขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน การไม่ล่วงละเมิดทางเพศต่อสามีหรือภรรยาผู้อื่นรวมถึงชายหญิงต้องห้าม เช่น การไปมีเพศสัมพันธ์กับน้องของภรรยา เป็นต้น ไม่กล่าวคำโกหกหลอกลวง และไม่ดื่มสุราหรือสารที่ทำให้ขาดสติ เช่น ยาเสพติด ยาบ้า เป็นต้น นอกจากนี้บางครั้งหากสามารถถือศิลป 8 คือเพิ่มศิลปอีก 3 ข้อ คือ ไม่บริโภคอาหารในยามวิกาล การไม่ฟ้อนรำทำเพลงหรือแสดงกิริยารื่นเรึงเกิน และ การนอนนุ่งในที่สูง

2. **อินทรีย์สังวรศิลป** สิ่งที่เรารับรู้จากภายนอก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเราไปสัมผัสกับสิ่งภายนอกและเกิดการรับรู้อารมณ์ปรุงแต่ง ดังนั้น เราจึงต้องสำรวจ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ด้วยสติ สายตาเราต้องไม่คอยสอดส่ายไปในที่ไม่บังควรหรือเราก็ไม่ควรไปฟังเรื่องราวโดยขาดสติไตร่ตรองพิจารณา เราต้องสำรวจด้วยสติตลอด หากบุคคลไม่ไปยุ่งกับภายนอกมาก การปรุงแต่งก็น้อย ก็จะมีมีความสุขมากขึ้น

3. **อาชีวนารีสุทธิติล** เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ ในทางที่ชอบ กล่าวคือมีข้อห้ามในการประกอบอาชีพ คือ ให้งดเว้นจากการล่อลวงงดเว้นจากการบอกลอ งดเว้นจากการทำใบ้ ไม่ยอมบอกข้อเสีย ปิดบังไม่ให้ผู้ซื้อได้ทราบข้อเท็จจริง งดเว้นจากการบีบบังคับ งดเว้นจากการแสวงหาลาภด้วยลาภโดยมิชอบ

4.3 แนวทางการพัฒนาความสุขทางด้านจิตและปัญญา

จากผังมโนทัศน์ที่ 1 และ 2 ดังกล่าว นำมาสร้างผังมโนทัศน์ หน่วยเรียนรู้ที่ 2 (Module 2) เรื่องการอบรมจิตและปัญญาเพื่อพัฒนาความสุขทางนามธรรม ดังรายละเอียดตามแผนภาพที่ 3

เริ่มต้นที่มีการมีศรัทธาและน้อมนำยึด ไตรสรณคัมภีร์ คือ มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง เป็นเสมือนรากฐานในการพัฒนา ทุกครั้งที่บุคคลได้กราบพระพุทธองค์ในครั้งที่หนึ่ง เป็นการเพิ่มพูนศรัทธา มีจิตใจระลึกถึงพระคุณอันหาที่สุดมิได้ที่ท่านทรงตรัสรู้และนำความจริงแห่งธรรมชาติ มาให้มนุษย์ได้เรียนรู้ และเข้าใจเพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในโลกอย่างรู้แจ้งเห็นจริงถึงสัจธรรมต่างๆ เข้าใจไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้รู้จักกิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลงที่เป็นอวิชชา ทำให้ผู้คนต้องพบทุกข์มากมาย การกราบครั้งที่สอง เป็นการระลึกถึงพระธรรม ที่พระพุทธองค์ สอนสั่งสอนซึ่งเป็นเสมือนวิทยาศาสตร์ประกอบด้วยเหตุและผล หากเราได้กระทำด้วยตนเองจึงทราบได้ด้วยตนเองเท่านั้น เช่นบุคคลผู้ให้ทานเสียสละ ได้ช่วยผู้อื่นเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็จะรู้สึกมี

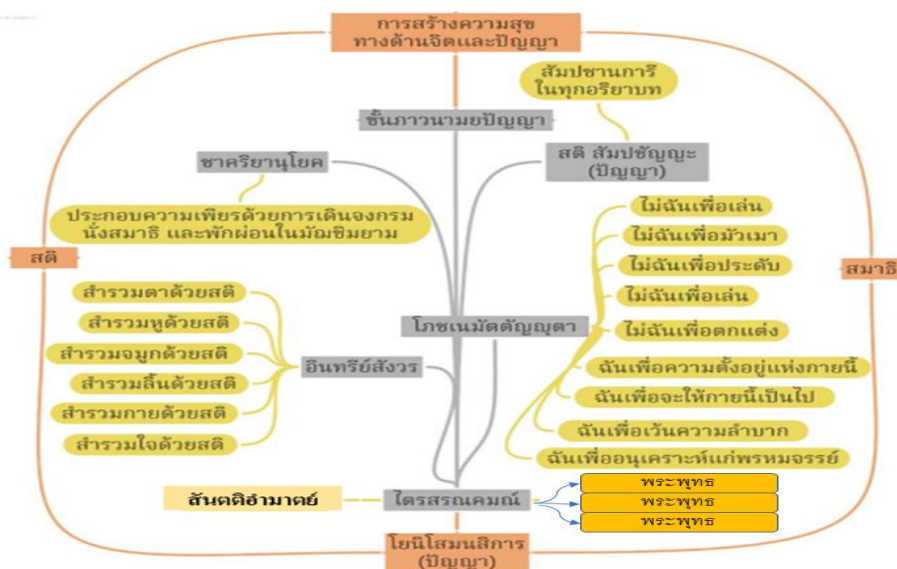
ความสุขในใจตน เห็นคุณค่าของตนเองและได้รับการนับถือจากผู้รับ การกราบครั้งที่สาม เป็นการระลึกถึงคุณของพระอริยสงฆ์ ที่ได้ศึกษาพระธรรม ปฏิบัติและนำมาสั่งสอนแก่ชาวราสทั้งหลาย

เมื่อมีไตรสรณคมน์ เป็นรากฐานกึ่งอกเงยขึ้นสูงการพัฒนาอินทรีย์สังวร คือ การสำรวมตา หู จมูก ลิ้น กายใจด้วยสติ ทำให้เราไม่มีแนวโน้มที่จะไปทำผิดศีล เช่น ดวงตาเมื่อมองเห็นไก่ของผู้อื่นก็ให้รู้ด้วยสติว่าไก่ของเขา ไม่ไปเอาไก่ของเขามาฆ่ากินตามอำเภอใจ หรือ การสำรวมหูด้วยสติเมื่อได้ยินขามมาพูดจาว่าเรา ในสิ่งที่ไม่ถูกต้องก็ฟังฟังด้วยสติว่าสิ่งที่พูด นั้นมีใช่ เราก็วางเฉยหรืออธิบายตอบด้วยเหตุผล การสำรวมหูก็จะไม่ไปคอยรับฟังสิ่งที่ไม่ดีเอามาเป็นทุกข์ การรู้จักสำรวมด้วยสติเป็น การที่เราใช้อินทรีย์ ของเราไปสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะทำให้เกิดการรับรู้และมีอารมณ์ต่างๆ ตามมา จึงฟังสำรวม อายตนะทั้งหลายนี้สาเหตุหลักๆ ของการเป็นทุกข์ไม่มีความสุข

ลำดับที่พัฒนาต่อไปคือ การรับประทานอาหารหรือโภชนาการด้วยสติ ด้วยการสำรวมในการเสพหรือบริโภค การทำงานแบบชาคริยานุโยคมีความขยันหมั่นเพียร ตั้งตัวอยู่เป็นนิต ชำระจิตมิให้มีนิวรณ์ พร้อมเสมอทุกเวลา ที่จะปฏิบัติกิจให้ก้าวหน้าบุคคลากรในองค์กรทั่วไป และ การเจริญสติสัมปชัญญะ บุคคลพึงมีสติ รู้ตัวทั่วพร้อมและพัฒนาการใช้ปัญญา พิจารณาเหตุและผลของสิ่งต่างๆ รอบตัวเรา และการกระทำของตัวเราในทุกๆ อิริยาบถ เราก็จะเข้าใจว่าสิ่งใดที่เราพึงกระทำ ทำแล้วเราก็จะดีพบความสุข สิ่งใดที่ไม่ดีเป็นอกุศลกรรมก็พึงละเว้นเสีย

แผนภาพที่ 3 ผังมโนทัศน์ หน่วยเรียนรู้ที่ 2 (Module 2) เรื่องการอบรมจิตและปัญญา

เพื่อพัฒนาความสุขทางนามธรรม

ต้นไม้แห่งการพัฒนา ก็จะต้องงอกงามสู่การพัฒนาปัญญาด้วยการภาวนา การภาวนาทางศาสนา หมายถึง การพัฒนาให้เจริญขึ้นดีขึ้นด้วยการฝึกอบรมปฏิบัติ 4 ข้อ คือ

กายภาวนา อบรมกายของเราผ่านอินทรีย์ 5 ให้ทำแต่สิ่งดีงามเราจึงจะพบความสุข เช่น การออกกำลังกาย การทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การเป็นจิตอาสาในที่ทำงาน การรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการและสะอาดปลอดภัยจากสารเคมี และการอยู่ในสภาพแวดล้อมในที่ทำงานที่เอื้อต่อสุขภาพที่ดี มีอากาศบริสุทธิ์

ศีลภาวนา พึงใช้ปัญญาพิจารณา อบรมศีลทั้งหลาย ที่พึงมีให้ตั้งอยู่ได้อย่างมีวินัย ไม่คิดลักทรัพย์ ไม่ทำร้ายเพื่อน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีพฤติกรรมทางกายและวาจาที่ดีงาม การอยู่ร่วมกันในที่ทำงานด้วยการทำความดี และด้วยความสามัคคีธรรม

จินตภาวนา บุคคลพึงใช้ปัญญาอบรมจิตให้เข้มแข็ง ยึดมั่นในพระรัตนตรัย ตั้งมั่นในคุณความดี มีจิตใจประกอบด้วยเมตตาโมหิตรีจิต ไม่เป็นคนที่ห่อหุ้ม ท้อแท้จะไร้ง่ายๆ ใจสู้มั่นทำจิตใจให้เบิกบาน คิดในแง่บวกเสมอ มีความพอใจ ในการทำงานก็จะมีความสุขกับงานเป็นที่รักของเพื่อนร่วมงานทั้งหลาย เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมอยากอยู่ใกล้ชีวิตคนที่มองโลกในแง่ดี อารมณ์จิตใจดีอยู่ใกล้แล้วมีความสุขจะทำงานยากลำบากเพียงใดก็ไม่ท้อ พ้นผ่านอุปสรรคไปได้ด้วยการคิดดีทำดี จิตใจเข้มแข็งมีพลังบวก

ปัญญาภาวนา บุคคลพึงเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้ทันเห็นโลกแจ้ง เชื้อกรรมและผลแห่งกรรม เข้าใจชีวิตตามความเป็นจริงแห่งกฎไตรลักษณ์ ละความยึดมั่นถือมั่น ละความเห็นแก่ตัว เช่น ในยามเศรษฐกิจยุคโควิดก็ให้เข้าใจว่าเป็นธรรมดาที่ธุรกิจหลายอย่างต้องชะงักไป ธุรกิจต้องปรับตัวอย่างไร ผู้มีปัญญาก็จะคิดหาทางออกได้ เช่นร้านขายอาหารเมื่อลูกค้ามานั่งรับประทานในร้านไม่ได้ก็มีการทำส่งทางผู้บริการ แอปสั่งอาหารและผู้ให้บริการขนส่งก็จะสามารถพาธุรกิจให้ผ่านวิกฤตไปได้ เป็นต้น ช่วยให้พ้นทุกข์จากธุรกิจที่ชะงักเพราะความเป็นไปของโลกแก้ปัญหาด้วยปัญญา

4.5 การพัฒนาความสุขของบุคลากรในองค์กรด้วยชุดความรู้แบบฝึกสติเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจตามแนวทางสัทธานุสारी

การอบรมความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขของบุคลากรในองค์กรด้วยชุดความรู้แบบฝึกสติเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจตามแนวทางสัทธานุสारी สรุปผลได้ดังนี้

4.5.1 การพัฒนาความสุขของบุคลากรในองค์กร

การศึกษาพัฒนาความสุขของบุคลากรในองค์กรนี้เป็นผลจากการเข้ารับการอบรมด้วยชุดความรู้แบบฝึกสติเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจตามแนวทางสัทธานุสारीมีจำนวนบุคลากรที่สมัครใจเข้าร่วมการอบรม 30 ราย มีการวัดระดับความสุขก่อนและหลังผ่านการอบรม ด้วยตัวชี้วัดความสุขในการทำงานทั้ง 9 มิติ คือ มิติร่างกายดี (Happy Body) มิติหัวใจงาม (Happy Heart) มิติการเงินดี (Happy Money) มิติผ่อนคลายดี (Happy Relax) มิติการหาความรู้ (Happy Brain) มิติการมีคุณธรรม (Happy Soul) มิติครอบครัวดี (Happy Family) สังคมดี (Happy Society) และ Happy Work Life (การงานดี) รายละเอียดในตารางที่ 1

จากตารางที่ 1 อธิบายได้ว่า

1. ภาพรวมความสุข(Total Happiness) ของบุคลากร ทั้ง 9 มิติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังอบรม (67.3 คะแนน) มีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม (46.8 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 หมายความว่า บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้มีพัฒนาการความก้าวหน้าภาพรวมความสุขเชิงบวกเพิ่มขึ้น

2. ความสุขมิติด้านร่างกายดี (Happy Body) พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังอบรม (62.7 คะแนน) มีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม (41.7 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 หมายความว่า บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้มีพัฒนาการความก้าวหน้าด้านความสุขในมิติด้านร่างกายดีเชิงบวกเพิ่มขึ้น

3. ความสุขมิติด้านน้ำใจงาม (Happy Heart) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังอบรม (73.7 คะแนน) มีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม (50.3 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 หมายความว่า บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้มีพัฒนาการความก้าวหน้าด้านความสุขในมิติด้านน้ำใจงามเชิงบวกเพิ่มขึ้น

4. ความสุขมิติด้านการมีคุณธรรม (Happy Soul) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังอบรม(74.4 คะแนน) มีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม (49.6 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 หมายความว่า บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้มีพัฒนาการความก้าวหน้าด้านความสุขในมิติมีคุณธรรม เชิงบวกเพิ่มขึ้น

5. ความสุขมิติด้านการหาความรู้ (Happy Brain) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังอบรม(74.3 คะแนน) มีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม (51.0 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 หมายความว่า บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้มีพัฒนาการความก้าวหน้าความสุขในมิติด้านการหาความรู้ เชิงบวกเพิ่มขึ้น

6. ความสุขมิติด้านครอบครัวดี (Happy Family) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังอบรม (72.7 คะแนน) มีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม (46.4 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 หมายความว่า บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้มีพัฒนาการความก้าวหน้าความสุขในมิติด้านครอบครัวดี เชิงบวกเพิ่มขึ้น

7. ความสุขมิติด้านสังคมดี (Happy Society) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังอบรม (70.3 คะแนน) มีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม (45.0 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 หมายความว่า บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้มีพัฒนาการความก้าวหน้าความสุขในมิติด้านสังคมดี เชิงบวกเพิ่มขึ้น

8. ความสุขมิติด้านการงานดี (Happy Work Life) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังอบรม (75.1 คะแนน) มีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม (46.0 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 หมายความว่า บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้มีพัฒนาการความก้าวหน้าความสุขในมิติด้านการงานดี เชิงบวกเพิ่มขึ้น

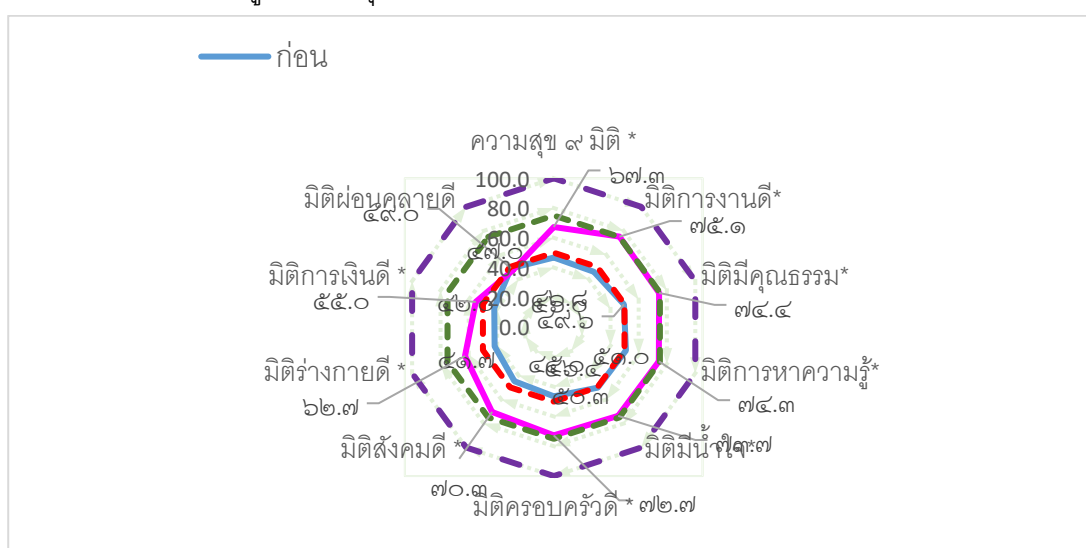
9. ความสุขมิติด้านการเงินดี (Happy Money) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังอบรม (55.0 คะแนน) มีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม (45.0 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 หมายความว่า บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้มีพัฒนาการความก้าวหน้าความสุขในมิติด้านการงานดี เชิงบวกเพิ่มขึ้น

10. ความสุขมิติด้านผ่อนคลายดี (Happy Relax) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังอบรม (47.0 คะแนน) มีค่าสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม (49.0 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .045 หมายความว่า บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้ยังไม่มีพัฒนาการความก้าวหน้าความสุขในมิติด้านผ่อนคลายดีเชิงบวก

4.5.2 แนวโน้มความสุขของบุคลากรในองค์กร

ผลการวิเคราะห์เรดาร์กราฟแสดงถึงผลประสิทธิผลของหลักสูตรสหฐานสารหลังการอบรม ที่มีผลต่อความสุขของบุคลากรในองค์กร จากกราฟแสดงภาพรวมความสุขของบุคลากร (Total Happiness) และมีதிய่อยทั้ง 9 มิติ คือ มิติร่างกายดี มิติน้ำใจงาม มิติการหาความรู้ มิติการมีคุณธรรม มิติครอบครัวดี มิติสังคมดี มิติการงานดี มิติการเงินดี และ มิติผ่อนคลายดี พบว่าหลังการอบรมบุคลากรมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสุขเพิ่มมากขึ้นกว่าก่อนอบรม เท่ากับ 67.3 คะแนน และ 46.8 คะแนน ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 และเมื่อพิจารณาในแต่ละมิติ พบว่าบุคลากรมีความสุขเชิงบวกเพิ่มขึ้นเกือบทุกมิติ ซึ่งสังเกตได้จากทิศทางเส้นใยแมงมุมที่ขยายกว้างขึ้นแสดงให้เห็นว่าบุคลากรหลังได้รับการอบรมแล้วมีความสุขเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ยกเว้นเพียงความสุขในมิติด้านความผ่อนคลายที่เส้นใยแมงมุมหดเข้า หมายถึงพนักงานมีความสุขในมิติความผ่อนคลายเชิงลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรการอบรมนี้มีผลสัมฤทธิ์เชิงลบต่อความสุขในมิติด้านความผ่อนคลาย (รายละเอียดตามแผนภาพที่ 4.4)

แผนภาพที่ 4.4 ความเชื่อมโยงค่าเฉลี่ยความสุขของบุคลากรในองค์กร 9 มิติ ก่อนและหลังการฝึกอบรมหลักสูตรสหฐานสาร

หมายเหตุ * : ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $p\text{-value} < 0.05$

4.5.3 การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรอบรม

การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรอบรมนี้ใช้ดัชนีประสิทธิผลเป็นตัวชี้วัดให้เห็นว่าหลักสูตรที่ประเมินนี้ส่งผลต่อการพัฒนาความสุขของบุคลากรที่เข้าอบรมมีขนาดผลกระทบต่อการพัฒนาความสุขของผู้เข้าอบรมเท่าไรและในทิศทางใด รายละเอียดตามตารางที่ 4.8

จากตารางที่ 4.8 แสดงให้เห็นว่า ดัชนีประสิทธิผลของการอบรมหลักสูตร “การฝึกสติตามแนวทางสัทธานุสาร์เพื่อสร้างปัญญาและสันติสุขสำหรับพนักงานองค์กร” โดยภาพรวมความสุขทั้ง 9 มิติ มีค่าเท่ากับ 0.279 หรือคิดเป็น ร้อยละ 27.9 หมายความว่า หลักสูตรการอบรมนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขของผู้เข้ารับการอบรมในทิศทางเชิงบวกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 27.9 เมื่อพิจารณาในแต่ละมิติพบว่า

มิติร่างกายดี พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการอบรมหลักสูตรมีค่าเท่ากับ 0.268 หรือคิดเป็น ร้อยละ 26.8 หมายความว่า หลักสูตรการอบรมนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขในมิติร่างกายดีของผู้เข้ารับการอบรมในทิศทางเชิงบวกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 26.8

มิติมีน้ำใจดี พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการอบรมหลักสูตรมีค่าเท่ากับ 0.335 หรือคิดเป็น ร้อยละ 33.5 หมายความว่า หลักสูตรการอบรมนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขในมิติมีน้ำใจดีของผู้เข้ารับการอบรมในทิศทางเชิงบวกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 33.5

มิติมีคุณธรรม พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการอบรมหลักสูตรมีค่าเท่ากับ 0.353 หรือคิดเป็น ร้อยละ 35.3 หมายความว่า หลักสูตรการอบรมนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขในมิติมีคุณธรรมของผู้เข้ารับการอบรมในทิศทางเชิงบวกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 35.3

มิติการหาความรู้ พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการอบรมหลักสูตรมีค่าเท่ากับ 0.338 หรือคิดเป็น ร้อยละ 33.8 หมายความว่า หลักสูตรการอบรมนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขในมิติการหาความรู้ของผู้เข้ารับการอบรมในทิศทางเชิงบวกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 33.8

มิติครอบครัวดี พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการอบรมหลักสูตรมีค่าเท่ากับ 0.357 หรือคิดเป็น ร้อยละ 35.7 หมายความว่า หลักสูตรการอบรมนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขในมิติครอบครัวดีของผู้เข้ารับการอบรมในทิศทางเชิงบวกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 35.7

มิติสังคมดี พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการอบรมหลักสูตรมีค่าเท่ากับ 0.338 หรือคิดเป็น ร้อยละ 33.8 หมายความว่า หลักสูตรการอบรมนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขในมิติสังคมดีของผู้เข้ารับการอบรมในทิศทางเชิงบวกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 33.8

มิติการงานดี พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการอบรมหลักสูตรมีค่าเท่ากับ 0.393 หรือคิดเป็น ร้อยละ 39.3 หมายความว่า หลักสูตรการอบรมนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขในมิติการเงินดีของผู้เข้ารับการอบรมในทิศทางเชิงบวกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 39.3

มิติการเงินดี พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการอบรมหลักสูตรมีค่าเท่ากับ 0.167 หรือคิดเป็นร้อยละ 16.7 หมายความว่า หลักสูตรการอบรมนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขในมิติการเงินดีของผู้เข้ารับการอบรมในทิศทางเชิงบวกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 16.7

มิติเพื่อนคลาสิ พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการอบรมหลักสูตรมีค่าเท่ากับ -0.028 หรือคิดเป็นร้อยละ 39.3 หมายความว่า หลักสูตรการอบรมนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขในมิติเพื่อนคลาสิของผู้เข้ารับการอบรมในทิศทางเชิงลบเพิ่มขึ้น ร้อยละ -0.28

5. อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษานี้สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. การวิจัยนี้ได้สร้างนวัตกรรมองค์ความรู้ เรื่อง "การพัฒนาชุดความรู้ในพระไตรปิฎกเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ" โดยประยุกต์หลักการของ ADDIE Model มาสร้างหลักสูตรการอบรมชื่อ "ชุดความรู้แบบฝึกสติเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจตามแนวทางสัทธานุสारी" และให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนาและผู้บริหารองค์กรระดับสูงรับรองหลักสูตร ซึ่งผลการรับรองสรุปได้ว่าหลักสูตรอบรมดังกล่าวสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และสามารถนำไปใช้ในการอบรมได้ ผลจากการนำไปใช้ในการฝึกอบรมในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานองค์กรที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรอบรม (Effectiveness Index : I.E.) โดยภาพรวมความสุขทั้ง 9 มิติ มีค่าเท่ากับ 0.279 หรืออาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรอบรมนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาความสุขของผู้เข้ารับการอบรมในทิศทางเชิงบวกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 27.9 กล่าวได้ว่า ชุดความรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรได้

ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของ Peterson¹⁹ ที่นำ ADDIE Model มาใช้ในการออกแบบวิชาการออกแบบการเรียนรู้ ในหลักสูตรปริญญาโทด้านศึกษาศาสตร์ของ Waynesberg College พบว่าการใช้ ADDIE Model ทำให้สามารถออกแบบหลักสูตรได้ครอบคลุมปัจจัยทุกด้านทั้งเนื้อหา ผู้เรียน และผู้สอน และพบว่า ADDIE Model ช่วยให้สามารถออกแบบหลักสูตรโดยพิจารณาจากความต้องการของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่ของผู้สอน ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและได้รับการตอบรับระดับดี เช่นเดียวกันกับการศึกษาของพระมหาปิยภัทร์ จิรปุณณโชติ²⁰ ศึกษาการพัฒนารูปแบบบทเรียนออนไลน์ รายวิชาวัฒนธรรมเพื่อชีวิตสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยประยุกต์ใช้แบบการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ADDIE model ผลการศึกษาพบว่านักศึกษามี

¹⁹ Peterson (2003) Peterson, C., "Bringing ADDIE to Life: Instructional Design at Its Best", *Educational Multimedia & Hypermedia*, Vol.12 No.3 (2003), 227-241.

²⁰ พระมหาปิยภัทร์ จิรปุณณโชติ, "การพัฒนารูปแบบบทเรียนออนไลน์ รายวิชาวัฒนธรรมเพื่อชีวิตสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี", *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555). หน้า ก.

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีคะแนน เฉลี่ยร้อยละ (60.03) หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ (91.16) โดยหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 และ การศึกษาของวัชรพล วิบูลยศรี²¹ ให้ผลที่เหมือนกันว่าการ ประยุกต์ใช้ ADDIE Model ในหลักการออกแบบการสอนบนเว็บสำหรับการสอนสนทนาภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างประเทศ พบว่า การใช้ ADDIE Model ออกแบบช่วยในการออกแบบการสอนสนทนาภาษาไทยเบื้องต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน

2. ความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจ จากผลการประเมินความสุขของบุคลากรด้วยดัชนีชี้วัดความสุขในการทำงานทั้ง 9 มิติ คือ มิติร่างกายดี มิติน้ำใจงาม มิติใช้เงินเป็น มิติผ่อนคลายดี มิติการหาความรู้ มิติการมีคุณธรรม มิติครอบครัวดี สังคมดี และ มิติการงานดี พบว่า โดยภาพรวมความสุขในการทำงาน หลังเข้าอบรมอบรม บุคลากรมีภาพรวมความสุขเพิ่มมากขึ้นมากกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 และเมื่อพิจารณาแยกตามมิติต่างๆ พบว่า มิติร่างกายดี มิติน้ำใจงาม มิติการเงินดี มิติการหาความรู้ มิติการมีคุณธรรม มิติครอบครัวดี มิติด้านสังคมดี และ มิติด้านการงานดี หลังผ่านการอบรมพนักงานมีพัฒนาการความก้าวหน้าทางความสุขในทิศทางเชิงบวกเพิ่มมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 เช่นกัน ยกเว้นความสุขในมิติด้านผ่อนคลายดี ที่บุคลากรหลังผ่านการอบรมกลับมีพัฒนาการ ความก้าวหน้าทางความสุขเชิงลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .045 ซึ่งหมายความว่า บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้ยังไม่พัฒนาการความก้าวหน้าความสุขในมิติด้านผ่อนคลายดีเชิงบวก

สำหรับประเด็นที่บุคลากรไม่มีการพัฒนานความความสุขในมิติด้านผ่อนคลายดีนั้นอาจเนื่องจากระยะเวลาของการปฏิบัติธรรม 3 วันแรก ทั้งนี้อาจเกิดจากภาวะจิตของผู้ปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่ยังมีความวิตกกังวลหรือความห่วงในเรื่องส่วนตัว ครอบครัว หรือหน้าที่การงาน ทำให้ไม่ผ่อนคลายเท่าที่ควรซึ่งเป็นเรื่องปกติสำหรับผู้ไม่เคยปฏิบัติ และผลกระทบของตัวแปรกวน (Confounding Factor) คือ การระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลให้ผู้อบรมขณะนั้นเกิดความวิตกกังวล(Panic) และความเครียด (stress) จากการกลัวการระบาดของโรคโควิดในบริษัท ครอบครัว และชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุพิชญา วงศ์วาสนา พบว่าผลจากสถานการณ์การระบาดโรค COVID-19 ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงาน สภาพแวดล้อมส่วนบุคคล สำนักงาน และสภาพสังคม²²

²¹ วัชรพล วิบูลยศรี, “ประยุกต์ใช้ ADDIE Model ในหลักการออกแบบการสอนบนเว็บ เพื่อการสอนสนทนาภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างประเทศ”, **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, ปีที่ 6 ฉบับที่ 12 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2557).

²² สุพิชญา วงศ์วาสนา, “ปัจจัยผลกระทบทางลบจาก COVID-19 ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานฝ่ายการโดยสาร กรณีศึกษา บริษัททางกอกไฟล์ท์ เซอร์วิสเซล จำกัด (BFS)”, **วารสารรัชต์ภาคย์**, ปีที่15 ฉบับที่ 39 (มีนาคม – เมษายน 2564): 15-30.

จะเห็นได้ว่าบุคคลากรหลังผ่านการอบรมมีแนวโน้มความสุขในภาพรวมเพิ่มขึ้น โดยความสุขที่เพิ่มขึ้นจะเป็นความสุขที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เป็นความสุขที่เกิดจากการมีกายกรรม วจีกรรม และ มโนกรรมที่เป็นกุศล มีจิตใจเมตตากรุณาต่อเพื่อนร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ²³ ที่พบว่า พุทธศาสนิกชนมองว่ามนุษย์ย่อมประสบทั้งความสุขและความทุกข์จึงได้มุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติเพื่อลด ละ ความทุกข์ เข้าใจเหตุแห่งทุกข์ แล้วหาความสุขที่แท้จริงซึ่งต้องมาจากภายในจิตใจ และได้เสนอรูปแบบการเสริมสร้างความสุขตามหลักพุทธศาสนา เริ่มต้นที่การพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ รู้จักหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง และใช้ชีวิตตามสังฆารธรรมที่เกิดขึ้นกับตนด้วยจิตใจและปัญญา

6. นวัตกรรมองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยนี้ได้บูรณาการเนื้อหาหลักธรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสุขในพระไตรปิฎก ร่วมกับการบริหารสมัยใหม่และกระบวนการพัฒนาหลักสูตรด้วย ADDIE Model สามารถพัฒนาได้นวัตกรรมองค์ความรู้ คือ หลักสูตรการอบรม “ชุดความรู้แบบฝึกสติเพื่อเสริมสร้างความสุขของบุคลากรในองค์กรธุรกิจตามแนวทางสังฆานุสारी” ที่ผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธรศาสนาและผู้บริหารองค์กรระดับสูง ผลการฝึกอบรมในกลุ่มตัวอย่างพนักงานองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีผลสัมฤทธิ์การอบรมในระดับดี หมายความว่า ชุดความรู้จากการวิจัยสู่การปฏิบัตินี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กรในประเด็นการทำงานอย่างมีความสุขในองค์กรได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจสุขภาพจิต(ความสุข) ของคนในประเทศไทย พ.ศ. 2563**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบล็อก, 2564.
- พระมหาปิยภัทร์ จิรปุณณโชติ. “การพัฒนารูปแบบบทเรียนออนไลน์ รายวิชาวัฒนธรรมเพื่อชีวิต สำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรี”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555.
- พระมหาสุพจน์ สุเมโธ (พานทอง). “ไตรสิกขาสู่การพัฒนาการเรียนรู้”. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์** ๔ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2546): 82-93.

²³ พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ, “การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา”, **รายงานวิจัย**, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558).

พระมหาสุทิตย์ อาภาภิโร และคณะ. “การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

วัชรพล วิบูลยศรีน. “ประยุกต์ใช้ ADDIE Model ในหลักการออกแบบการสอนบนเว็บ เพื่อการสอนสนทนาภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างประเทศ”. **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**. ปีที่ 6 ฉบับที่ 12 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2557).

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. **คู่มือการวัดความสุขด้วยตนเอง (Happinometer: The Happiness Self Assessment)**. พิมพ์ครั้งที่1. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2555).

ศิริพรรณ ตันติวิวัฒน์พันธ์. “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมตามหลักไตรสิกขา กับความสุขของบุคลากรในองค์กรเอกชน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีวิตและความตาย**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561.

สุพิชญา วงศ์วานา. “ปัจจัยผลกระทบทางลบจาก COVID-19 ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานฝ่ายการโดยสาร กรณีศึกษา บริษัทบางกอกฟลิท เซอร์วิสเซล จำกัด (BFS)”. **วารสารรัชต์ภาคย์**. ปีที่15 ฉบับที่ 39 (มีนาคม – เมษายน 2564): 15–30.

โสวิทย์ บำรุงภักดิ์. “การพัฒนาความสุขของคนไทยตามหลักพุทธศาสนา”. **วารสารปณิธาน**. ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563): 128.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. **ผลการสำรวจความสุขคนทำงาน(ในองค์กร) ปี 2561 ไตรมาส1 (มกราคม – มีนาคม 2561)**. พิมพ์ครั้งที่1. นนทบุรี: บริษัท อัทธรรุย์ ศรีเอทนิว จำกัด, 2561.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 55. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562.

Nastasi, B.K. and Schensul, S.L.. “Contributions of qualitative research to the validity of intervention research”. **School Psychology**. Vol.43 No.3 (2005): 177–195.

Peterson (2003) Peterson, C.. “Bringing ADDIE to Life: Instructional Design at Its Best”. **Educational Multimedia & Hypermedia**. Vol.12 No.3 (2003): 227–241.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

THE TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATOR AND INTERNAL SUPERVISION IN SCHOOL UNDER
THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NAKHON PATHOM

ปฐิตา จันแก้ว, Purida Junkaew¹

E-mail: pufbiza@gmail.com

สงวน อินทร์รักษ์, Sanguan Inrak²

E-mail: san_inrak@hotmail.com

Received: June 8, 2023 Revised: May 9, 2024

Accepted: May 11, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม 2) การนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม จำนวนทั้งสิ้น 28 แห่ง ผู้ให้ข้อมูล สถานศึกษาละ 3 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน หัวหน้างานนิเทศการศึกษา จำนวน 1 คน และครูผู้สอน จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 84 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวคิดของฟูลแลนและการนิเทศภายในสถานศึกษาตามแนวคิดของเทรซี แฮริส สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

¹ นักศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การทำให้เกิดความสามัคคี เป้าหมายทางด้านคุณธรรม การสร้างความสัมพันธ์ ความรู้ และความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง 2) การนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน ความร่วมมือและความสัมพันธ์ การสื่อสารและภาษา ทักษะและความสามารถ และจุดยืนทางความคิด 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา, การนิเทศภายในสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to examine; 1) transformational leadership of school administrator under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Pathom 2) internal supervision in school under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Pathom and 3) the relationship between transformational leadership of school administrator and internal supervision in school under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Pathom. The samples were 28 schools under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Pathom. The respondents consisted of one school director, the head of supervision and one teacher, with a total of 84. The research instrument was an opinionnaire about transformational leadership of school administrator based on Fullan's concept and internal supervision in school based on the CAPES framework of Tracey Harris's Supervision. The statistics were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The results revealed that: 1) The transformational leadership of school administrator under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Pathom as a whole was at high level. The arithmetic mean ranking from the highest to the lowest were as follows; making coherence, moral purpose, relationship building, knowledge, and understanding change. 2) The internal supervision in school under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Pathom as a whole was at high

level. The arithmetic mean ranking from the highest to the lowest were as follows; excellence in practice, partnerships & relationships, communication & language, skills & competencies, and attitudinal positioning. 3) The relationship between transformational leadership of school administrator and internal supervision in school under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Pathom was high correlation, with significantly at .01

Keyword: TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATOR, INTERNAL SUPERVISION IN SCHOOL

1. บทนำ

สถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ประกอบกับเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย ทำให้การทำงานของคนในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปและจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้พลิกโฉมรูปแบบการทำงานแบบออนไลน์มากขึ้น ส่งผลต่อทุกภาคส่วนรวมถึงด้านการศึกษาทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคที่มีอาภัพหลีกเลี่ยงได้และส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ถือเป็นความท้าทายอย่างยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะดำเนินการพัฒนาคุณภาพการทำงานให้มีความต่อเนื่องและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้

จากประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดและแก้ไขเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกาศ ณ วันที่ 28 มกราคม 2564 ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขึ้นใหม่ จำนวน 62 เขต โดยแต่เดิมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 จะมีจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดนครปฐม ซึ่งเมื่อประกาศกระทรวงประกาศใช้ทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ออกเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานครปฐม ดังเช่นในปัจจุบัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานครปฐม มีโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 29 โรง รวม 7 อำเภอ ผู้วิจัยได้ศึกษารายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ 2563 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดสรรงบประมาณล่าช้า ทำให้ใกล้สิ้นปีงบประมาณ ผู้รับผิดชอบมีโครงการที่รับผิดชอบค่อนข้างมาก อันเนื่องมาจากผู้รับผิดชอบไม่ดำเนินการตามปฏิทินในแผนปฏิบัติการ ประกอบกับนโยบายรัฐบาล “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” ทำให้การใช้งบประมาณเป็นไปแบบเร่งรีบ

ไม่เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่ควรจะเป็น³ จากปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่าเกิดความล่าช้าในกระบวนการทำงานและการไม่ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ ทำให้งานมีคุณภาพลดลง ปัญหานี้แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำมีความสำคัญในการเข้ามามีส่วนช่วยการแนะนำการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานและช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ยิ่งในปัจจุบันนี้ที่มีสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงาน ผู้นำหรือผู้บริหารยังต้องนำแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาปรับใช้ในการบริหารงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้และได้งานที่มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกปัญหาที่สำคัญ คือ บุคลากรบางคนไม่มีความถนัดด้าน ICT⁴ หากพิจารณาถึงสาเหตุและแนวทางการแก้ปัญหาโดยใช้การนิเทศภายใน กระบวนการทำงานควรมีการวิเคราะห์สภาพงานและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบการทำงานในสถานการณ์ตอนนี้ต้องใช้ทักษะทางด้าน ICT อย่างมาก ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีการนิเทศภายในเพื่อส่งเสริมสมรรถนะของครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาให้พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม” เพื่อนำผลวิจัยเป็นแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐมต่อไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาการวิจัย และสามารถตอบปัญหาดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อทราบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา นครปฐม
- 2) เพื่อทราบการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา นครปฐม
- 3) เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา
กับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

³ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. “รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ 2563”. พฤศจิกายน 2563.

⁴เรื่องเดียวกัน, 159.

3. วิธีการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้ ในส่วนของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยใช้แนวคิดของฟูลแลน (Fullan) มาเป็นตัวแปรต้นในการศึกษา ประกอบด้วย 1) เป้าหมายทางด้านคุณธรรม 2) ความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง 3) การสร้างความสัมพันธ์ 4) ความรู้ และ 5) การทำให้เกิดความสามัคคี ในส่วนของการนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้วิจัยใช้แนวคิดของเทรซี แฮร์ริส (Tracey Harris) มาเป็นตัวแปรตามในการศึกษา ประกอบด้วย 1) การสื่อสารและภาษา 2) จุดยืนทางความคิด 3) ความร่วมมือและความสัมพันธ์ 4) ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน 5) ทักษะและความสามารถ แผนภูมิที่ 1

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (X_{tot})	การนิเทศภายในสถานศึกษา (Y_{tot})
1. เป้าหมายทางด้านคุณธรรม (X_1)	1. การสื่อสารและภาษา (Y_1)
2. ความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง (X_2)	2. จุดยืนทางความคิด (Y_2)
3. การสร้างความสัมพันธ์ (X_3)	3. ความร่วมมือและความสัมพันธ์ (Y_3)
4. ความรู้ (X_4)	4. ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน (Y_4)
5. การทำให้เกิดความสามัคคี (X_5)	5. ทักษะและความสามารถ (Y_5)

แผนภูมิที่ 1 ขอบเขตของการวิจัย

ที่มา : Michael Fullan, Leading in a Culture of Change : Personal Action Guide and Workbook (San Francisco: Jossey-Bass, 2004), 4-5. และ Tracey Harris, Successful Supervision and Leadership (New York: Routledge, 2020), 4-6.

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม จำนวนทั้งสิ้น 29 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม จำนวน 28 แห่ง โดยได้จากการเปิดตารางประมาณการกำหนดขนาดตัวอย่างของเครจซี่และมอร์

แกน (Krejcie and Morgan)⁵ และใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูล สถานศึกษาละ 3 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน หัวหน้างานนิเทศการศึกษา จำนวน 1 คน และครูผู้สอน จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 84 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรพื้นฐานและตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ตัวแปรพื้นฐาน เป็นตัวแปรเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งงานปัจจุบัน

2) ตัวแปรต้น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวคิดของฟูลแลน (Fullan) ที่แบ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 5 ข้อ ได้แก่

2.1 เป้าหมายทางด้านคุณธรรม (Moral Purpose: X_1) หมายถึง การกระทำที่ตั้งใจจะสร้างพฤติกรรมเชิงบวกให้เกิดขึ้นกับบุคคลในองค์กร พฤติกรรมเชิงบวกนี้มีความสำคัญต่อความสำเร็จในระยะยาวขององค์กร

2.2 ความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Understanding Change: X_2) หมายถึง ผู้นำต้องเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กรจากการสร้างพฤติกรรมเชิงบวกและต้องมุ่งมั่นเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร

2.3 การสร้างความสัมพันธ์ (Relationship Building: X_3) หมายถึง การที่ผู้นำต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในองค์กร เพราะปัจจัยหนึ่งในการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงที่ประสบความสำเร็จทุกครั้ง คือ ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดี ถ้าความสัมพันธ์ดีขึ้น อะไร ๆ ก็ดีขึ้น ดังนั้นผู้นำจึงต้องเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ที่สมบูรณ์กับผู้คนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคนที่แตกต่างจากตัวเอง

2.4 ความรู้ (Knowledge: X_4) หมายถึง การสร้างและแบ่งปันความรู้ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องของเป้าหมายทางด้านคุณธรรม ความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการสร้างความสัมพันธ์ เพราะผู้นำที่แท้จริงต้องมีความรู้จริง มุ่งมั่นที่จะสร้างและเพิ่มพูนความรู้ทั้งภายในและภายนอกองค์กรและพร้อมที่จะแบ่งปันความรู้แก่บุคคลในองค์กร ความรู้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

⁵ Robert V. Krejcie and Darle W. Morgan, "Determining Sample Size for Research Activities"

2.5 การทำให้เกิดความสอดคล้อง (Making Coherence: X_5) หมายถึง ผู้นำเป็นผู้ที่สร้างความสอดคล้องให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลในองค์กร เพื่อนำไปสู่การร่วมกันคิดสร้างสรรค์งานให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้นำจะต้องมีความอดทนและมีประสิทธิภาพในการทำงาน

3. ตัวแปรตาม การนิเทศภายในสถานศึกษาตามแนวคิดกรอบการทำงาน The CAPES framework ในการนิเทศของเทรซี แฮร์ริส มี 5 ข้อ ได้แก่

3.1 การสื่อสารและภาษา (C – Communication & Language: Y_1) หมายถึง ผู้นำต้องใช้ทักษะการสื่อสารและการใช้ภาษาในการปฏิบัติงาน การตัดสินใจ การให้คำแนะนำ การตรวจสอบกระบวนการทำงานและเสริมสร้างกำลังใจให้บุคลากรในองค์กร เพราะสิ่งนี้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของกระบวนการนิเทศ ผู้นำต้องมีความเชี่ยวชาญในการสื่อสารในทุกสถานการณ์และการสื่อสารระหว่างบุคลากรในองค์กรที่มีความแตกต่างกัน และการรู้วิธีใช้คำและภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร

3.2 จุดยืนทางความคิด (A – Attitudinal Positioning: Y_2) หมายถึง ผู้นำต้องแสดงให้เห็นว่าบุคลากรในองค์กรเห็นว่าการนิเทศภายใน เกิดจากการให้ความร่วมมือกัน การมีส่วนร่วมในการทำงานและการมีทัศนคติที่ดีต่อกันในองค์กร โดยอาศัยความเข้าใจ การไตร่ตรอง การมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในระดับสูง และการคำนึงถึงผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติที่พึงมีของผู้นำในการนิเทศ ผู้นำต้องทำความเข้าใจกับอคติทางความคิดของทุกคน รวมไปถึงการตัดสินใจต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนองค์กร หากผู้นำเข้าใจสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ความสัมพันธ์ในการนิเทศภายในองค์กรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.3 ความร่วมมือและความสัมพันธ์ (P – Partnerships & Relationships: Y_3) หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการพัฒนา รักษา และยุติความสัมพันธ์ในเชิงบวก ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการจัดการองค์กรด้วยการนิเทศภายใน การนิเทศภายในเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความร่วมมือและความสัมพันธ์สูง ผู้นำต้องแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการทำงานร่วมกันและสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับบุคลากร ทีม และระบบองค์กรที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งจะทำให้การนิเทศภายในบรรลุเป้าหมาย

3.4 ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน (E – Excellence in Practice: Y_4) หมายถึง ผู้นำต้องมีการปรับตัวให้ทันสมัยอยู่เสมอทั้งในด้านการเป็นผู้นำและการนิเทศ เพื่อแสดงให้เห็นบุคลากรในองค์กรเห็นถึงความกระตือรือร้นและไม่หยุดนิ่งที่จะพัฒนาตนเองในการปฏิบัติงาน ผู้นำต้องเข้าร่วมการประชุม การฝึกอบรมและการทบทวนคุณสมบัติทุก ๆ 2-3 ปี เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในองค์กร ทำให้บุคลากรในองค์กรเกิดการตื่นตัวที่จะพัฒนาตนเองรวมถึงการนิเทศภายในและสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นภายในองค์กรได้ ดังนั้นผู้นำจึงต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร

3.5 ทักษะและความสามารถ (S – Skills & Competencies: Y₅) หมายถึง ผู้นำต้องมีทักษะและความสามารถในการนิเทศ โดยต้องผ่านการฝึกอบรมในการนิเทศ ซึ่งจะทำให้บุคลากรในองค์กรมีความมั่นใจว่าผู้นำมีความรู้ มีความสามารถเฉพาะทางและมีทักษะในบทบาทของการนิเทศภายในองค์กร ผู้นำต้องมีการนิเทศภายในองค์กรอย่างน้อยปีละครั้ง ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาองค์กร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม จำนวน 1 ฉบับแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน และประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งงานปัจจุบัน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวคิดของฟูลแลน (Fullan)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษาตามแนวคิดกรอบการทำงาน The CAPES framework ในการนิเทศของเทรซี่ แฮริส

แบบสอบถามในตอนที่ 1 มีลักษณะเป็นเลือกตอบตามที่กำหนดคำตอบไว้ให้ ส่วนแบบสอบถามความคิดเห็นในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มีลักษณะเป็นแบบจัดลำดับคุณภาพ 5 ระดับตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's rating scale)⁶

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม ตามลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสารวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงรายละเอียดของการนิเทศภายในสถานศึกษา จากนั้นนำข้อมูลที่ศึกษามาสร้างเครื่องมือภายใต้การให้คำปรึกษาของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ขั้นที่ 2 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบปรับแก้ตามรายละเอียดของตัวแปร จากนั้นนำมาหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัดหรือ IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมืออยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 และนำมาปรับปรุงแก้ไข

⁶Rensis Likert, **New Pattern of Management** (New York : McGraw–Hill, 1992), 74.

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี จำนวน 10 แห่ง สถานศึกษาละ 3 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้างานนิเทศการศึกษา และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น 30 ฉบับ

ขั้นที่ 4 นำแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาคำนวณค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)⁷ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient)

ได้ค่าความเชื่อมั่นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ได้เท่ากับ 0.952 ได้ค่าความเชื่อมั่นของการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้เท่ากับ 0.963 และได้ค่าความเชื่อมั่นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้เท่ากับ 0.976

ขั้นที่ 5 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติการวิจัยในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)
2. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและการนิเทศภายในสถานศึกษา ใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (arithmetic mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยนำค่ามัธยฐานเลขคณิตที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best)⁸
3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product – moment correlation coefficient) ที่ได้เปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของโคเฮน (Cohen)⁹

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้แล้วเสร็จตามกำหนดอย่างมีประสิทธิภาพผู้วิจัยจึงได้กำหนดรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยไว้เป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

⁷Lee J. Cronbach, **Essentials of Psychological Testing**, 3rd ed. (New York: Harper & Row Publishers, 1978), 161.

⁸John W. Best, **Research in Education**, 10th ed. (Boston, Mass: Allyn and Bacon, 2006), 310.

⁹J.W. Cohen, **Statistical power analysis for the behavioral sciences**, 2nd ed. (NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1998), 44.

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย เป็นการจัดเตรียมโครงการอย่างเป็นระบบ โดยการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ข้อมูลข่าวสาร รายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำโครงร่างวิจัยเสนอขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา แก้ไขปรับปรุงและจัดทำโครงการวิจัยเพื่อเสนออนุมัติโครงการวิจัยต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามโครงการวิจัย เป็นการเตรียมการจัดสร้างเครื่องมือปรับปรุง ขอบกพร่องของเครื่องมือทดลองใช้เครื่องมือและนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย เป็นการจัดทำรายงานผลงานวิจัยเสนอต่อ คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไข ขอบกพร่องตามที่ คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เสนอแนะ จัดทำเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขออนุมัติจบการศึกษา

4. ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย นำเสนอโดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย จำแนกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวมและเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้านอยู่ในระดับมาก จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 84 คน ซึ่งสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 28 แห่ง จากนั้นหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{X}$) ของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ที่กำหนดไว้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวม (X_{tot})

(n = 84)

ด้าน	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม (X_{tot})	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	เป้าหมายทางด้านคุณธรรม (X_1)	4.40	0.54	มาก
2	ความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง (X_2)	4.31	0.55	มาก
3	การสร้างความสัมพันธ์ (X_3)	4.37	0.55	มาก
4	ความรู้ (X_4)	4.36	0.51	มาก
5	การทำให้เกิดความสามัคคี (X_5)	4.41	0.52	มาก
รวม (X_{tot})		4.37	0.48	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานครปฐม โดยภาพรวม (X_{tot}) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.48) และเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การทำให้เกิดความสามัคคี ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.52) เป้าหมายทางด้านคุณธรรม ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.54) การสร้างความสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.55) ความรู้ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.51) และความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.55) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาสวนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.51 – 0.55 ซึ่งหมายความว่ามีการกระจายของข้อมูลน้อย แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานครปฐม

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) ของการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานครปฐม โดยภาพรวมและเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้านอยู่ในระดับมากจากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 84 คน ซึ่งสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 28 แห่ง จากนั้นนำค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{X}$) ของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ที่กำหนดไว้ ดังรายละเอียดตามตารางที่

ตารางที่ 2 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนิเทศภายใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวม (Y_{tot})

(n = 84)

ด้าน	การนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม (Y_{tot})	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	การสื่อสารและภาษา (Y_1)	4.30	0.56	มาก
2	จุดยืนทางความคิด (Y_2)	4.28	0.54	มาก
3	ความร่วมมือและความสัมพันธ์ (Y_3)	4.35	0.59	มาก
4	ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน (Y_4)	4.42	0.60	มาก
5	ทักษะและความสามารถ (Y_5)	4.29	0.58	มาก
รวม (Y_{tot})		4.33	0.53	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวม (Y_{tot}) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.53) และเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.60) ความร่วมมือและความสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.59) การสื่อสารและภาษา ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.56) ทักษะและความสามารถ ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.58) และ จุดยืนทางความคิด ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.54) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.54 – 0.60 ซึ่งหมายความว่ามีการกระจายของข้อมูลน้อย แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

**ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ
ผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม**

ผู้วิจัยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ในภาพรวม โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product – moment correlation-coefficient: r_{xy}) ดังรายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม (n = 84)

การนิเทศภายใน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ	การสื่อสารและภาษา (Y ₁)	จุดยืนทางความคิด (Y ₂)	ความร่วมมือและความสัมพันธ์ (Y ₃)	ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน (Y ₄)	ทักษะและความสามารถ (Y ₅)	ภาพรวมการนิเทศภายในสถานศึกษา (Y _{tot})
เป้าหมายทางด้านคุณธรรม (X ₁)	.775**	.738**	.661**	.703**	.650**	.757**
เข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง (X ₂)	.791**	.714**	.694**	.686**	.699**	.770**
การสร้างความสัมพันธ์ (X ₃)	.762**	.678**	.725**	.704**	.685**	.764**
ความรู้ (X ₄)	.724**	.724**	.703**	.718**	.704**	.768**
การทำให้เกิดความสามัคคี (X ₅)	.792**	.725**	.736**	.763**	.751**	.811**
ภาพรวมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร (X _{tot})	.866**	.802**	.794**	.805**	.786**	.871**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาพรวมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา (X_{tot}) กับภาพรวมการนิเทศภายในสถานศึกษา (Y_{tot}) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r_{xy} = 0.871$)

เมื่อพิจารณาภาพรวมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา (X_{tot}) กับการนิเทศภายในสถานศึกษารายด้าน (Y₁ – Y₅) พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปน้อย ดังนี้ การสื่อสารและภาษา ($r_{xy} = 0.866$) ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน ($r_{xy} = 0.805$) จุดยืนทางความคิด ($r_{xy} = 0.802$) ความร่วมมือและความสัมพันธ์ ($r_{xy} = 0.794$) และทักษะและความสามารถ ($r_{xy} = 0.786$)

เมื่อพิจารณาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษารายด้าน (X₁ – X₅) กับภาพรวมการนิเทศภายในสถานศึกษา (Y_{tot}) พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปน้อย ดังนี้ การทำให้เกิดความสามัคคี ($r_{xy} = 0.811$) ความเข้าใจกระบวนการ

เปลี่ยนแปลง ($r_{xy} = 0.770$) ความรู้ ($r_{xy} = 0.768$) การสร้างความสัมพันธ์ ($r_{xy} = 0.764$) และ เป้าหมายทางด้านคุณธรรม ($r_{xy} = 0.757$)

เมื่อพิจารณาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษารายด้าน ($X_1 - X_5$) กับ การนิเทศภายในสถานศึกษารายด้าน ($Y_1 - Y_5$) พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 โดยเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงทุกคู่ โดยเรียงลำดับคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์มากที่สุด 5 ลำดับแรก ดังนี้ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ด้าน การทำให้เกิดความสามัคคี กับ การนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการสื่อสารและภาษา โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{xy} = 0.792$) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง กับ การนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการสื่อสารและ ภาษา โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{xy} = 0.791$) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษา ด้านเป้าหมายทางด้านคุณธรรม กับ การนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการสื่อสาร และภาษา โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{xy} = 0.775$) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการทำให้เกิดความสามัคคี กับ การนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านความ เป็นเลิศในการปฏิบัติงาน โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{xy} = 0.763$) และภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการสร้างความสัมพันธ์ กับ การนิเทศภายใน สถานศึกษา ด้านการสื่อสารและภาษา โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{xy} = 0.762$) ตามลำดับ และคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์น้อยที่สุดเป็นลำดับสุดท้าย คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารสถานศึกษา ด้านเป้าหมายทางด้านคุณธรรม กับ การนิเทศภายในสถานศึกษา ด้าน ทักษะและความสามารถ โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{xy} = 0.650$)

5. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การทำให้เกิดความสามัคคี เป้าหมายทางด้านคุณธรรม การสร้างความสัมพันธ์ ความรู้ และความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง ตามลำดับ

2) การนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน ความร่วมมือและความสัมพันธ์ การสื่อสารและภาษา ทักษะและความสามารถ และจุดยืนทางความคิด ตามลำดับ

3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .01 โดยเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์รายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการทำให้เกิดความสามัคคี กับ การนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการสื่อสารและภาษา มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{xy} = 0.792$) และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านเป้าหมายทางด้านคุณธรรม กับ การนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านทักษะและความสามารถ มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($r_{xy} = 0.650$)

6. อภิปรายผล

1) ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาโทและมีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปี จึงทำให้ตอบแบบสอบถามไปในทิศทางเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้เกี่ยวกับทักษะในการบริหาร และมีประสบการณ์การทำงานที่สามารถพัฒนาต่อยอดไปได้ จึงมีความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการทำงานทุกด้านของสถานศึกษา ส่งเสริมให้มีการทุ่มเทในการทำงาน มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน และต้องมีการถ่ายทอดงานที่ดีให้แก่ผู้ร่วมงานได้นำไปปฏิบัติด้วย ส่งผลให้คนในองค์กรเห็นถึงสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาตั้งใจและทุ่มเท จึงมองว่าผู้บริหารสถานศึกษาสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้มีความกล้าแสดงออก มีความกระตือรือร้นในการทำงานไปด้วย ส่งผลทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้และย่อมเกิดผลสำเร็จขึ้นในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิรวรรณ จิตต์ปราณี ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การกระตุ้นการใช้ปัญญา การสร้างแรงบันดาลใจ และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิพร สมบูรณ์ทรัพย์ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสมศักดิ์วิทยา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสมศักดิ์วิทยา ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับตามค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปน้อยคือ ความซื่อสัตย์ การอุทิศตน ความนอบน้อม ความเอื้ออารี ความใจกว้าง และความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตติยา จันทร์เอียด ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่สูง ผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างแรงบันดาลใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของนางลักษณ์ ศิริพัก ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี ได้ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ เพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานให้ผู้อื่น เป็นต้นแบบนำทาง กล้าท้าทายต่อกระบวนการ การสร้างขวัญกำลังใจ และการสร้างแรงบันดาลใจวิสัยทัศน์ร่วมกัน ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของอิรมนัส ไหลสุพรรณวงศ์และพิชญาภา ยืนยาว ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ทั้งภาพรวมและรายด้านประกอบด้วย การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงปัจเจกบุคคลตามลำดับ

2) ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ให้ความสำคัญกับการนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่ควบคุมคุณภาพของงานและจะต้องร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินการ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนางานทุก ๆ ด้านในสถานศึกษา กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้เกิดการยกระดับการทำงานและผลลัพธ์ภายในสถานศึกษาให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล ช่วยในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสถานศึกษาและทำให้ระบบการทำงานมีการพัฒนา และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณ มหาวีชา ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนวัดศรีนวลธรรมวิมล สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนวัดศรีนวลธรรมวิมล สังกัดกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการจัดลำดับความสำคัญของงาน ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านการประสานงาน ด้านการประเมินสภาพการทำงาน ด้านการออกแบบวิธีการทำงาน และด้านการจัดสรรทรัพยากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไศรยา สาและ และสุภารัตน์ สาร

สว่าง ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการนิเทศภายในของโรงเรียนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในเหตุการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในโรงเรียนอำเภอกองบินัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในของโรงเรียนทั้งห้าด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนการนิเทศ ด้านการสร้าง ความเข้าใจให้ควมรู้ ด้านการดำเนินการนิเทศ ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ และด้านการประเมินผลการนิเทศตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนอำเภอกองบินัง โดยภาพรวมและแต่ละด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ โชควะวี เจียมพุก ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลนครปฐม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การออกแบบวิธีการทำงาน การประเมินสภาพงาน การจัดลำดับความสำคัญของงานและการจัดสรรทรัพยากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ โจเอลเลน ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการนิเทศต่อการใช้เทคโนโลยีและเทคนิคการสอนโดยสัมภาษณ์ ผลการศึกษา พบว่า การที่ครูเข้าไปค้นหาแสดงว่าครูกำลังร่วมมือเรียนรู้ที่จะปรึกษาใช้ทรัพยากรในอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีเอกสารอ้างอิงเกี่ยวกับศิลปะการสอนและครูที่ไม่ร่วมมือจะไม่มีทางเลือกเปลี่ยนประสบการณ์เมื่อสิ้นสุดโปรแกรมให้กลุ่ม 7 คน หาเครือข่ายเพิ่ม 3 คน

3) จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ได้ให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการขับเคลื่อนกระบวนการทำงานของสถานศึกษา จึงส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารและการศึกษาของสถานศึกษา โดยผู้บริหารจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่ดี สามารถสร้างพฤติกรรมเชิงบวกให้เกิดขึ้นกับบุคลากรในสถานศึกษา สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นได้ในองค์กร มีความอดทนและรับผิดชอบสูง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ประสานงานได้ดี มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงและยอมรับนับถือ ผู้ซึ่งให้ความช่วยเหลือขึ้นกับบุคลากรในสถานศึกษา และความยุติธรรม ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหารทุกคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ ตั้งไว้และนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษา นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ตระหนักและให้ความสำคัญกับการนิเทศภายในสถานศึกษา มีการประสานงานในองค์กร เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ อาทิ การให้คำแนะนำ การตรวจสอบ

กระบวนการทำงานและเสริมสร้างกำลังใจให้บุคลากรในสถานศึกษา โดยอาศัยความเข้าใจ การไตร่ตรอง การมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในระดับสูง และการคำนึงถึงผู้อื่น การนิเทศภายในสถานศึกษา ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหาร ทำให้เกิดการยกระดับการทำงานและผลลัพธ์ภายในสถานศึกษาให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล ช่วยในการแก้ปัญหาต่างๆ ในสถานศึกษาและทำให้ระบบการทำงานมีการพัฒนา และสามารถตรวจสอบได้ โดยจากการวิจัยพบว่าภาพรวมภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับภาพรวมการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง

7. ข้อเสนอแนะของการวิจัย

1) จากผลการวิจัย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน พบว่า ด้านความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง มีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในระดับมากเป็นลำดับสุดท้าย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลในองค์กรเกิดความเข้าใจในกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและกำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต พร้อมทั้งสร้างความเชื่อมั่นและความมุ่งมั่นที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กรไปในทิศทางที่ดีขึ้น อีกทั้งผู้บริหารควรสร้างพฤติกรรมเชิงบวก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2) จากผลการวิจัย การนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน พบว่า ด้านจุดยืนทางความคิด มีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในระดับมากเป็นลำดับสุดท้าย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม ต้องแสดงให้เห็นบุคลากรในองค์กรเห็นว่าการนิเทศภายในมีความสำคัญ เพราะเกิดจากการให้ความร่วมมือกัน การมีส่วนร่วมร่วมกันในการทำงานและการมีทัศนคติที่ดีต่อกันในองค์กร โดยอาศัยความเข้าใจ การไตร่ตรอง การมีวุฒิภาวะทางวิชาชีพในระดับสูง และการคำนึงถึงผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่ผู้บริหารต้องมี ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจกับทุกคน รวมไปถึงการตัดสินใจต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนองค์กร หากผู้บริหารเข้าใจสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ความสัมพันธ์ในการนิเทศภายในองค์กรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง แสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการนิเทศภายในสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม ควรให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้ง 5 ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการทำให้เกิดความสามัคคีที่มีความสัมพันธ์กับการนิเทศภายในสถานศึกษา ด้านการสื่อสารและภาษา ซึ่งมีความสัมพันธ์กันมากที่สุด โดยส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้บริหารสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลในองค์กร เพื่อนำไปสู่การร่วมกันคิดสร้างสรรค์งานให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีความอดทนและมีประสิทธิภาพในการทำงาน พร้อมทั้งผู้บริหารจะต้องใช้ทักษะการสื่อสารและการใช้ภาษาในการปฏิบัติงาน การตัดสินใจ การให้คำแนะนำ การตรวจสอบกระบวนการทำงานและเสริมสร้างกำลังใจให้บุคคลในองค์กร เพราะสิ่งนี้มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของกระบวนการนิเทศ ผู้บริหารต้องมีความเชี่ยวชาญในการสื่อสารในทุกสถานการณ์และการสื่อสารระหว่างบุคคลในองค์กรที่มีความแตกต่างกัน และการรู้วิธีใช้คำและภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร

8. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้ทราบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในแต่ละพื้นที่มีความสัมพันธ์กับการนิเทศภายในสถานศึกษาหรือไม่ หรือมีความแตกต่างกันในด้านในบ้าง

2) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม เพื่อให้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและการนิเทศภายในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. “รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ 2563”. พฤศจิกายน 2563.

Best John W. **Research in Education**. 10th ed. Boston, Mass: Allyn and Bacon, 2006.

Cronbach Lee J. **Essentials of Psychological Testing**. 3rd ed. New York: Harper & Row Publishers, 1978.

Cohen J.W. **Statistical power analysis for the behavioral sciences**. 2nd ed. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1998.

Krejcie Robert V. and Morga Darle W. “Determining Sample Size for Research Activities” **Journal for Education and Psychological Measurement**, No.3 (November 1970): 608.

Likert Rensis. **New Pattern of Management**. New York: McGraw–Hill, 1992,

การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดโดยพุทธสันติวิธีของวัด

ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

The Problem Resolution on Vagrant Dogs by Buddhist Peaceful Means
of the Temples in Bangkok Noi District, Bangkok Metropolis

วิชาภรณ์ แก้วศรี¹

Vijabhorn Kaeosri

นวลวรรณ พูนวสุพลฉัตร²

Nuarhnwan Poonwasuponchat

E-mail : nuanwan.phun@mcu.ac.th

Received: June 12, 2023 Revised: May 13, 2024

Accepted: May 13, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัย เรื่อง “การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดโดยพุทธสันติวิธีของวัด ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสุนัขจรจัด และ 2) เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดโดยพุทธสันติวิธีของวัดในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการสัมภาษณ์เชิงลึก มีผลการวิจัยดังนี้

สุนัขจรจัด คือสุนัขที่เร่ร่อน พักอาศัยอยู่ในที่รกร้างว่างเปล่า หรือตามอาคารร้าง ตลาดชุมชน หรือวัดวาอาราม ตลอดจนสถานที่ราชการต่างๆ เคยมีการประเมินว่า ประเทศไทยมีสุนัขจรจัดมากกว่า 1 ล้านตัว ในกรุงเทพมหานคร มีประมาณ 2.8 แสนตัว สุนัขเหล่านี้สร้างความเดือดร้อนรำคาญหรือไล่กัดทำร้ายผู้คน เป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคโดยเฉพาะโรคพิษสุนัขบ้า ผลจากการสำรวจข้อมูลในวัดกลุ่มตัวอย่าง 12 วัด จากจำนวนทั้งหมด 32 วัด ในเขตบางกอกน้อย ทำให้ทราบว่าปัจจุบันนี้ไม่มีสุนัขจรจัดอีกแล้ว มีแต่สุนัขที่พระในวัดเลี้ยง การแก้ไขปัญหาสุนัขภายในวัด

¹ นิติปริญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ วิทยาเขตบาลีศึกษาพุทธโฆส มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โดยพุทธสันติวิธี มี 2 มาตรการ หรือเป็น 2 โมเดล คือ (1) โมเดลวัดวิเศษการ เป็นแบบการจัดสวัสดิการและป้องกันการทำทารุณกรรมสัตว์ ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองสัตว์ พ.ศ. 2557 และ (2) โมเดลวัดนายโรง เป็นแบบจัดการวัดให้เป็นเขตปลอดสุนัข ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 ข้อเมตตา-กรุณา และสังคหวัตถุ ข้อทาน ส่วนหลักพุทธสันติวิธี ได้แก่ อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน เป็นหลักสร้างสันติสุขทั้งทางโลกและทางธรรม

คำหลัก : สุนัขจรจัด, พุทธสันติวิธีกับการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด

Abstract

This thesis entitled “The Problem Resolution on Vagrant Dogs by Buddhist Peaceful Means of the Temples in Bangkok Noi, Bangkok Metropolis” was of the objectives; to study problems and recommend the ways to problem resolution on vagrant dogs by peaceful means of the temples in Bangkok Noi district, Bangkok metropolis. The methodology was qualitative with in-depth interviews yielding result as follow.

Vagrant dogs are those wondering and residing in the left places or buildings and community markets as well as temples and government offices or schools, etc. It was ever estimated that in Thailand there were about 1 million of vagrant dogs being, in Bangkok about 2.8 hundred thousand. These dogs cause disturbance to the public such as making places dirty of their scattered excrements, sources of epidemic infection diseases just like rabies. They also may make harm to the people to and for nearby. Result surveyed from the interview of chief monks numbering 12 out of 32 temples in Bangkok Noi district gave a report that there are now no more vagrant dogs in any temple except dogs and occasional home dogs resting within the temple. Problem resolution of vagrant dogs in the temple by Buddhist peaceful means could be classified into two models of measurements; i.e. (1) Wat Visessakarn Model as to care of dogs according to the Act on Provisions of Welfare and Prevention from Violent Treatment to Animals B.E. 2557 as Wat Visessakarn rendered; (2) Wat Nairong Model as to transfer temple's dogs into another place for dogs residing as treated by Nairong Temple as an area safe from all dogs. All means are complied with the two main groups of Dhamma; firstly, the Four Holy Abiding, especially the first two of loving-kindness and compassion; and secondly the Four Bases of Sympathy, especially the first of gift or giving. Dealing with Buddhist peaceful means, *Avihimsā* non-violence or harmlessness. All these Buddha's teachings lead to peace and happiness for the public as a whole.

Keywords: Vagrant Dogs, Buddhist Peaceful Means for Vagrant Dogs

1. บทนำ

ในบรรดาสัตว์โลกที่อยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิดที่สุด คือมนุษย์กับสัตว์ที่รู้จักกันที่นำมาเลี้ยงภายในบ้าน โดยเฉพาะสุนัขกับแมว และที่นิยมมากที่สุดคือสุนัข เมื่อแรกที่มีมนุษย์นำมาเลี้ยงขณะอายุน้อย น่ารักน่าเอ็นดู แต่เมื่อโตขึ้น ขยายแพร่พันธุ์มากขึ้น เกินกำลังจะเลี้ยงดูไหว หรือสัตว์เจ็บป่วย หรือเกิดอุบัติเหตุให้พิการ ผู้เลี้ยงเปื้อนหนาย ก็อาจนำไปปล่อยทิ้งไว้ข้างนอกโดยเฉพาะภายในวัดใดวัดหนึ่ง กลายเป็นสุนัขจรจัดทั้งในวัดและนอกวัดในชุมชนต่างๆ ขาดการควบคุมดูแลเป็นตัวแพร่เชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งมีอันตรายต่อสังคม สร้างปัญหาให้แก่สังคมทั้งในด้านสุขอนามัยและโรคภัยไข้เจ็บ การปฏิบัติต่อสุนัขจรจัดเหล่านี้อาจเป็นไปในทางบวก คือนำไปบริหารจัดการเลี้ยงดูอย่างถูกวิธีด้วยจิตเมตตา หรืออาจเป็นไปในทางลบโดยการกำจัด เช่นวางยาพิษ ทำทารุณกรรมโดยการขับไล่เหวี่ยงตอย่างโหดร้าย ถึงขั้นพิการหรือเสียชีวิต ไม่มีความเมตตากรุณา

การที่ได้หยิบยกเอาประเด็นทารุณกรรมสัตว์เลี้ยงคือสุนัขและแมวขึ้นมากล่าว เพราะกลายเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ของสังคมเมือง ที่นับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ กล่าวคือสุนัขและแมวจรจัด ซึ่งในปัจจุบันเฉพาะประเทศไทยมีกว่า 1 ล้านตัว เฉพาะในกรุงเทพมหานครมีจำนวนกว่า 2.8 แสนตัว ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะสุนัขจรจัดที่ก่อให้เกิดการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) ขยายติดต่อกันไปทั่วโลก แต่ละวันมีผู้เสียชีวิตกว่า 160 คน³

มาตรการต่างๆ ที่เคยใช้กับการกำจัดสุนัขจรจัดเช่น

1. วิธีการกำจัดที่ขาดมนุษยธรรม เช่นการใช้สตริกนิน การใช้ไฟฟ้า และการกดน้ำ
2. การค้าหรือการทารุณกรรมอย่างรุนแรง เช่นการยิง การแทง การฟัน การทุบตี หรือแม้แต่การแขวนคอจนถึงแก่ความตาย ฯลฯ
3. วิธีการจับที่โหดร้าย⁴

วิธีการกำจัดสุนัขจรจัดดังกล่าวนี้ ถูกคัดค้านอย่างรุนแรงจากองค์การพิทักษ์สัตว์ทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทยเอง องค์การต่างประเทศ เช่น สมาคมพิทักษ์สัตว์โลก (World Society for the Protection of Animals – WSPA) สมาคมสัตว์แพทย์สัตว์เลี้ยงโลก (World Small

³ <https://www.bbc.com/thai/thailand-43459718> [26-08-2018].

⁴ http://tvma.tripod.com/pet/b_bangkok.html [26-08-2018].

Animal Veterinary Association – WSAVA) และองค์กรเพื่อการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า (Alliances for Rabies Control – ARC) เป็นต้น⁵

จากข้อมูลข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า สุนัขจรจัดถือเป็นปัญหาสังคมหนึ่งของกรุงเทพมหานคร การกำจัดมีทั้งแบบเด็ดขาดรุนแรง และแบบมีเมตตากรุณา มีมนุษยธรรมโดยถือว่าสัตว์เร่ร่อนเหล่านี้เป็นเพื่อนร่วมโลกของมนุษย์เรา ควรได้รับการเหลียวแลเอาใจใส่ตามสมควร เมื่อมองในแง่ของสันติศึกษา คือการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี ซึ่งเป็นวิธีการที่ขจัดความรุนแรง ลดความขัดแย้งของผู้คน โดยเฉพาะชาว ก.ท.ม.

อย่างไรก็ดี หากจะต้องทำการวิจัยให้ครอบคลุมกรุงเทพมหานครทั้งหมดก็เป็นเรื่องใหญ่และยาก มีเขตปกครองถึง 50 เขต ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิจัยเฉพาะวัดในเขตบางกอกน้อยเท่านั้น ทั้งนี้โดยพิจารณาเห็นว่าพื้นที่ฝั่งธนบุรี โดยเฉพาะเขตบางกอกน้อยมีวัดและชุมชนหนาแน่นเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นแหล่งของสุนัขจรจัดอีกแห่งไม่โดยทางตรงก็โดยทางอ้อม สุนัขหรือหมาจรจัดพวกนี้พอจะจัดแบ่งได้เป็น 2 พวก คือพวกที่ชาวบ้านไม่เลี้ยงแล้วแอบเอาไปปล่อยวัด อีกพวกหนึ่งคือ หมาเร่ร่อนมาจากไหนไม่รู้ แต่ไซเซพลัดหลงเข้าไปหากินในวัด และถือโอกาสพักพิงอาศัยอยู่ประจำที่นั่น ทั้งสองกลุ่มนี้ อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “หมาไร้เจ้าของ” ต่างเข้าไปอาศัยเป็น “หมาวัด” โดยปริยาย และแพร่ขยายพันธุ์ขึ้นเรื่อยๆ วัดกลายเป็นแหล่งเพาะแพร่เชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ก่อมลภาวะทางเสียงคือเสียงเห่าหอน และกระซิก มลภาวะทางกลิ่นทั้งอุจจาระปัสสาวะเรี่ยราด เป็นปัญหาทางวัดทั้งเรื่องการอยู่อาศัย การเลี้ยงดู การทำความสะอาด และพิทักษ์ต่อชาวบ้าน

จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่ศึกษาวิจัยว่า ทางวัดได้มีการจัดการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดด้วยพุทธสันติวิธีอย่างไร โดยที่พระภิกษุสามเณรชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง รวมถึงประชาชนที่สัญจรผ่านไปมาหรือมาทำบุญ สามารถอยู่ร่วมกันในสถานที่วัดที่มีประชากรสุนัขเป็น “ส่วนเกิน” อาศัยอยู่ด้วยได้อย่างไร บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาสันติศึกษาได้แนะนำให้สุ่มตัวอย่างวัด 1 ใน 4 ของวัดทั้งหมดในเขตบางกอกน้อย (ซึ่งวัดส่วนใหญ่มีศิษย์เก่า มจร. เป็นเจ้าอาวาส ซึ่งยินดีให้ความร่วมมือในการขอสัมภาษณ์) โดยต้องสำรวจไม่น้อยกว่า 8 วัด ครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกวัดในเขตบางกอกน้อยกรุงเทพมหานคร มาเป็นกรณีศึกษาจำนวน 12 วัด ทั้งวัดหลวงและวัดราษฎร์ จากจำนวนทั้งสิ้น 32 วัด ซึ่งกระจายในชุมชนทั่วไปเขตบางกอกน้อย รวมทั้งสำนักงานเขตบางกอกน้อยด้วย โดยการลงพื้นที่ขอสัมภาษณ์พระสงฆ์ในวัดนั้นๆ เพื่อให้ทราบข้อมูลปัญหาและวิธีการ

⁵ แนวร่วมเพื่อการควบคุมสัตว์เลี้ยงระหว่างประเทศ (International Companion Animal Management Coalition, ICAM), **แนวทางการควบคุมประชากรสุนัขเร่ร่อน**, (London: Society for the Protection of Animals, 2018), p.3.

แก้ปัญหาด้วยพุทธสันติวิธีของวัดนั้นๆ และนำมาเสนอเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสุณัชรจัดต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาสุณัชรจัดโดยทั่วไป
- 2.2 เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาสุณัชรจัดโดยพุทธสันติวิธีของวัดในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

3. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) เกี่ยวกับปัญหาและการแก้ไขปัญหาสุณัชรจัดโดยพุทธสันติวิธีทั้งในระดับชาติและกรุงเทพมหานคร โดยเน้นเฉพาะวัดในเขต บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน 12 วัด ในจำนวนทั้งสิ้น 32 วัด ทั้งนี้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในวัดนั้นๆ รวมทั้งผู้อำนวยการเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครด้วย

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

4.1 ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาสุณัชรจัดโดยทั่วไป

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายคำว่า “จรจัด” หมายถึง ร่อนเร่หรือไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ดังนั้นคำว่า สุณัชรจัด หมายถึง สุณัชรที่ร่อนเร่และไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือ “สุณัชรจัด” อาจหมายถึง สุณัชรที่ไม่มีเจ้าของ ชาตผู้ดูแลรับผิดชอบ ไม่มีบ้านอยู่อาศัยเป็นประจำ หรืออาจเป็นสุณัชรที่แต่เดิมเคยมีเจ้าของ ภายหลังพลัดหลง เร่ร่อน หรือถูกทอดทิ้ง⁶

อนึ่ง รายงานการศึกษานิเวศวิทยาของสุณัชรในเขตกรุงเทพมหานครกับการควบคุมโรคพิษสุณัชรบ้า กองสัตวแพทยสาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ได้จำแนกประเภทสุณัชรในเขตกรุงเทพมหานคร ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สุณัชรมีเจ้าของหรือสุณัชรที่อยู่ในครัวเรือน หมายถึง สุณัชรที่ได้รับการเลี้ยงดูรับผิดชอบจากเจ้าของบ้านหรือสมาชิกที่อยู่ในครอบครัว ได้แก่การให้อาหาร การให้อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพ และการรับผิดชอบต่อภาระการกระทำของสุณัชรที่ตนเลี้ยงไว้

⁶ “คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วิจัยประเมินผลกระทบสุขภาพและสังคมของนโยบายการควบคุมสุณัชรจัดและโรคพิษสุณัชรบ้าในเขตกรุงเทพมหานคร, สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร กันยายน 2547, หน้า 7.

2. สุนัขกึ่งจรจัด หรือสุนัขกึ่งมีเจ้าของ หมายถึง สุนัขตามชุมชน ตามท้องถนน หรือตามสถานที่ต่างๆ ที่มีคนให้อาหารด้วยความสงสารเอ็นดู หรือให้ที่อยู่อาศัย

3. สุนัขไม่มีเจ้าของ หรือสุนัขจรจัด หมายถึงสุนัขไม่มีเจ้าของ ไม่ได้อยู่อาศัยภายในบ้านเรือน และไม่มีเจ้าของดูแลรับผิดชอบ มีความอิสระตามธรรมชาติในการดำรงชีวิต ทั้งการหาอาหาร ที่อยู่อาศัย และการผสมพันธุ์ โดยมีคำจำกัดความที่เรียกสุนัขประเภทนี้หลายประการ เช่น หมาไร้บ้าน หมาไม่มีเจ้าของ หมาที่ขาดผู้รับผิดชอบ หมาพลัดหลง หมาเร่ร่อน หมาพเนจร และหมาจรจัด ตามที่เรียกขานกันโดยทั่วไป

ทั้งนี้ สุนัขส่วนใหญ่ที่เป็นปัจจัยของปัญหาสุนัขจรจัด มีลักษณะดังนี้

1. สุนัขมีเจ้าของ แต่ปราศจากการถูกควบคุมดูแล ได้อยู่อย่างอิสระในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง และสุนัขตัวนั้นสามารถก่อให้เกิดปัญหาได้เช่นเดียวกับสุนัขไม่มีเจ้าของ
2. สุนัขกึ่งมีเจ้าของ ที่มีผู้ให้อาหาร แต่ไม่ถูกควบคุมดูแลและสามารถใช้ชีวิตอย่างอิสระ

3. สุนัขไม่มีเจ้าของ ซึ่งไม่มีผู้ใดควบคุมดูแล และสามารถใช้ชีวิตอิสระ⁷

การมีสุนัขจรจัดจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อคนในสังคมไทยในด้านต่างๆ ดังนี้

1. **ผลกระทบทางสุขภาพ** คือผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน โดยสุนัขจรจัดนั้นจัดเป็นพาหะนำโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งหากสุนัขจรจัดกัดหรือทำร้ายประชาชน ย่อมมีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคพิษสุนัขบ้า หรือโรคต่างๆ เช่น โรคบาดทะยัก เป็นต้น นอกจากนี้สุนัขยังก่อให้เกิดความสกปรก จากการขุดคุ้ยขยะเพื่อหาอาหาร ดำรงชีพ และยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคต่างๆ ทั้งเสี่ยงเห่าหอนของสุนัขก็ยังส่งผลกระทบต่อมนุษย์ ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป ทั้งนี้ ผลกระทบทางตรง โรคภัยแรงที่กระทบต่อสุขภาพของคนโดยตรงและปรากฏชัดว่าเป็นผลมาจากสุนัขมี 2 โรคคือ

โรคพิษสุนัขบ้า โรคพิษสุนัขบ้าเป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสชื่อ Rabies ไวรัสนี้พบว่ามีมากอาศัยอยู่ในระบบประสาทมากที่สุด โดยจะทำให้สุนัขที่ติดเชื้อมีอาการทางประสาท หรือเสมือนเป็นบ้า ซึ่งยังสามารถติดต่อถึงมนุษย์และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอื่นๆ ได้ ไวรัสสามารถปรากฏในน้ำลายสุนัข ก่อนและระหว่างแสดงอาการของโรค สุนัขที่ป่วยเมื่อเชื้อเริ่มปรากฏในน้ำลายก็จะสามารถแพร่เชื้อเรื่อยไปจนกระทั่งตาย มีรายงานพบว่า สุนัขมีอาการผิดปกติ แต่สามารถแพร่เชื้อ

⁷ วรรณนิย ศรีรัตนมงคล, “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายการจัดระเบียบสุนัขไปปฏิบัติ”, เอกสารวิจัยภาควิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2545), หน้า 5.

ไวรัสโรคพิษสุนัขบ้าผ่านทางน้ำลายเป็นระยะๆ และสุนัขสามารถแพร่เชื้อผ่านทางน้ำลายได้นานถึง 14 วัน ก่อนแสดงอาการของโรค

โรคฉี่หนู โรคนี้เป็นโรคที่พบได้ทั่วโลก ในประเทศไทยพบได้ทุกจังหวัด โรคนี้ชุกชุมในฤดูฝนและฤดูฝนต่อฤดูหนาว เป็นโรคติดต่อจากสัตว์มาสู่คน สัตว์ที่เป็นพาหะ ได้แก่ สัตว์ฟันแทะ เช่น หนู ซึ่งพบมากที่สุด รองลงมาคือ สุนัข หมู โค กระบือ แพะ แกะ และแมว ใช้เวลาฟักตัวประมาณ 4-15 วัน สัตว์จะไม่แสดงอาการป่วยให้เห็น แต่จะปล่อยเชื้อออกมากับปัสสาวะได้เป็นระยะ เวลานานหลายสัปดาห์หลายเดือนหรืออาจตลอดชีวิต ทำให้มีการแพร่ติดต่อในฝูงสัตว์และคน โดยเข้าสู่คนทางผิวหนังที่มีแผลขีดข่วน หรือเข้าทางเยื่อจมูก ปาก หรือตา อาการของโรคมีตั้งแต่ไม่ปรากฏอาการ แสดงอาการแต่ไม่รุนแรง และมีอาการรุนแรงถึงเสียชีวิต⁸

2. ผลกระทบต่อสัตว์อื่นๆ เช่น สัตว์ที่เป็นสัตว์เศรษฐกิจเช่น โค นอกจากโรคพิษสุนัขบ้าแล้ว สุนัขยังอาจเป็นพาหะนำโรคอื่นๆ เช่น โรคกลากเกลื้อน โรคพยาธิหรือโรคเห็บหมัดสุนัข ซึ่งโรคเหล่านี้ แม้ไม่รุนแรงจนนำไปสู่การเสียชีวิต แต่ก่อให้เกิดความเจ็บป่วยและความรำคาญต่อสัตว์อื่นในบ้านได้ง่าย และอาจทำให้ผู้ใกล้ชิดสัตว์ในบ้านได้รับผลกระทบเหล่านี้ตามไปด้วย

3. ผลกระทบจากสิ่งปฏิกูลอันเกิดจากสุนัข คือการขับถ่ายของเสียไม่เป็นที่ เป็นทางประกอบกับการคุ้ยขยะเพื่อหาอาหาร ส่งผลให้เกิดความสกปรก เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคและที่หากินของแมลงที่เป็นพาหะของโรค เช่นแมลงวัน โดยที่แมลงวันอาจจะไปตอมมูลสุนัขหรือขยะที่สุนัขจรจัดคุ้ยเพื่อหาอาหารแล้วมาตอมอาหารของคน ไปสู่การเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ อาทิเช่น โรคระบบทางเดินอาหาร ซึ่งได้แก่โรคท้องร่วง โรคบิด โรคไทฟอยด์ อหิวาตกโรค หรืออาหารเป็นพิษ เป็นต้น

4. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ คือ การควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าและการจัดการปัญหาสุนัขจรจัด ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจทั้งในด้านค่าใช้จ่ายของบุคคลและของรัฐ ในส่วนของการควบคุมโรคนั้น แม้ว่าแนวโน้มการตายจากโรคพิษสุนัขบ้าจะลดลงเป็นลำดับ แต่จำนวนผู้มารับบริการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคหลังจากที่ถูกสุนัขกัดยังคงอยู่ในระดับสูง

ส่วนใหญ่ของสุนัขจรจัดเหล่านี้ จะอาศัยตามแหล่งชุมชน ตลาด หรือในย่านที่มีผู้ใจบุญคอยนำอาหารมาให้สำหรับประทังชีวิต การอยู่อาศัยที่ไม่แน่นอนของสุนัขจรจัดเป็นเหตุให้ผู้สัญจรไปตามท้องถนนเกิดความหวาดระแวงว่าจะถูกสุนัขเหล่านี้กัดหรือทำร้าย และยอมนำมาซึ่งโรคต่างๆ มากมาย ประกอบกับการติดตามดูว่าสุนัขเหล่านี้มีเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าหรือไม่นั้นทำได้

⁸ “คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วิจัยประเมินผลกระทบสุขภาพและสังคมของนโยบายการควบคุมสุนัขจรจัดและโรคพิษสุนัขบ้าในเขตกรุงเทพมหานคร, สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร 2547, หน้า 12.

ยากลำบาก ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตเป็นอย่างมาก เมื่อการจัดการแก้ไขปัญหาลุสัณขจรจัดมีข้อบกพร่อง รวมไปถึงทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อปัญหานี้ต่างกัน ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีแนวคิดแตกต่างกัน เช่นคนที่ต้องการกวาดล้างลุสัณขจรจัด และคนที่ไม่เห็นด้วยกับการฆ่าลุสัณข เป็นต้น

กรุงเทพมหานคร มีลุสัณขจรจัดจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัด เนื่องจากคนนิยมนำลุสัณขที่ไม่ต้องการไปปล่อย เพราะเชื่อว่าวัดเป็นเขตอภัยทาน ลุสัณขในวัดไม่อดตาย แต่ลุสัณขจรจัดในวัดสร้างปัญหาให้กับพระและประชาชนที่เข้าไปปฏิบัติธรรม ประกอบกิจกรรมในวัดทั้งในด้านปัญหามูลลุสัณขและถูกลุสัณขกัด ซึ่งจัดเป็นพาหะสำคัญของโรคพิษสุนัขบ้า

กระทรวงสาธารณสุข ได้ตราพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้าขึ้นในปี พ.ศ. 2498 สำหรับการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งมีผลบังคับใช้ทั่วประเทศ ในระยะแรกๆ นั้น ส่วนใหญ่เป็นการป้องกันสำหรับผู้สัมผัสโรค นอกจากนั้นยังมีการกำจัดลุสัณขจรจัดโดยวิธีเปื้อดด้วยเหยื่อ สำหรับในกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2503 ได้มีการดำเนินการกำจัดลุสัณขจรจัดโดยการจับลุสัณขจรจัดในที่สาธารณะมากกว่าครึ่งไว้เป็นเวลา 3 วัน หากไม่มีเจ้าของมารับคืนจะทำลาย⁹

ในเวลาต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายที่ใช้ในการลดจำนวนลุสัณขจรจัด โดยมีความพยายามให้การลดการใช้วิธีการในการ “กำจัด” และเพิ่มระดับในการใช้วิธีการในการ “จำกัด” แทน โดยมีการรณรงค์ให้ทำหมันและฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้กับลุสัณขจรจัด แทนการนำลุสัณขจรจัดไปทำลาย การใช้วิธีการทำหมันคุมกำเนิดแทนวิธีการในการทำลายนี้ เป็นวิธีที่นักวิชาการเสนอแนะเพื่อช่วยลดการเพิ่มจำนวนลุสัณขจรจัด โดยในระยะแรกให้ใช้วิธีการฉีดฮอร์โมนคุมกำเนิด แม้จะเป็นการคุมกำเนิดแบบชั่วคราวแต่สามารถทำได้ง่ายโดยการฉีดฮอร์โมนเข้ากล้ามเนื้อ เริ่มดำเนินการรณรงค์ในปีงบประมาณ 2528 ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุแนวทางดังกล่าวที่กำหนดไว้จึงได้มีการรณรงค์ภายใต้โครงการ “แก้ไขปัญหาลุสัณขจรจัดและโรคพิษสุนัขบ้าในกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2545”

นอกจากนี้ ยังมีความพยายามดำเนินการเพื่อควบคุมลุสัณขที่มีเจ้าของมิให้กลายเป็นลุสัณขจรจัด โดยกรุงเทพมหานครมีแนวคิดที่จะออกระเบียบ กฎข้อบังคับ เพื่อควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยลุสัณขมีเจ้าของด้วยการทำทะเบียนลุสัณขเลี้ยง ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการทำทะเบียนลุสัณข สามารถนำมาเป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินงานควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า และแก้ไขปัญหาลุสัณขจรจัด

⁹ เบ็ญจวรรณ ลิขณาสัย, การดำเนินการเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการควบคุมจำนวนลุสัณขจรจัดจากการทำลายเป็นการทำหมันลุสัณขจรจัดปล่อยกลับที่เดิม, หน้า 1.

อย่างเป็นระบบและบรรลุผลสำเร็จ¹⁰ จึงได้มีการจัดทำ “ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครว่าด้วย การควบคุมการเลี้ยงสัตว์หรือปล่อยสัตว์ พ.ศ. 2545” ซึ่งออกตามความในมาตรา 29 ของพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 โดยมีสาระสำคัญคือ กำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นเขตควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ซึ่งเป็นสัตว์ควบคุม โดยจะต้องมีการขึ้นทะเบียน ซึ่งหมายถึงการจดทะเบียนให้สุนัข และนำเอกสารเกี่ยวกับสุนัขที่มีการจดทะเบียนแล้วไปขอทำ “บัตรประจำตัวสุนัข” การแก้ไขปัญหาสัตว์จรจัดจะทำได้โดยการย้ายสัตว์เหล่านี้เข้าไปอยู่ในสถานพักพิงสัตว์จรจัด มีทั้งที่เป็นของราชการ มหาวิทยาลัย มูลนิธิต่างๆ และคนทั่วไป โดยปกติประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ ของสถานพักพิงเหล่านี้ไม่ได้จดทะเบียน และสถานที่ซึ่งจดทะเบียนก็ไม่ได้มาตรฐานสถานพักพิงสัตว์ที่ดี เพราะว่าจำนวนทรัพยากรที่จำกัดและความสำคัญของการควบคุมโรคระบาดดังกล่าว การพัฒนาสถานพักพิงสัตว์จึงไม่ได้ถูกให้ความสำคัญอย่างที่เราควรจะเป็น โดยเฉพาะของรัฐ

ปลายปี พ.ศ. 2557 พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิการสวัสดิภาพ (พ.ร.บ. คู่ครองสัตว์) ถูกบังคับใช้อย่างเป็นทางการ พ.ร.บ. นี้มีขึ้นเพื่อ “สร้างสวัสดิภาพที่ดีให้กับมนุษย์ โดยการสร้างสวัสดิภาพที่ดีให้กับสัตว์” เพราะสาเหตุของโรคระบาดและจำนวนประชากรสัตว์ที่เพิ่มขึ้นมาจากผู้เลี้ยงสัตว์ที่ทิ้งสัตว์ของตนเองเป็นหลัก จึงต้องจัดการกับต้นเหตุนี้โดย “การให้ความรู้และการควบคุม” คือ “การสร้างทัศนคติและวิถีปฏิบัติที่ถูกต้องให้กับสาธารณชนควบคู่ไปกับการควบคุมจำนวนสัตว์ และการบังคับใช้กฎหมาย” มีเนื้อหาหลายส่วนมาจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งทำได้นำไปปฏิบัติใช้จนได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจมาก่อน

ในส่วนของการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัด มีประเด็นหลัก 3 อย่าง ดังนี้ คือ

1. พ.ร.บ. คู่ครองสัตว์ (พ.ศ. 2557)
2. การควบคุมจำนวนประชากรสัตว์ (สัตว์เลี้ยง และสัตว์ไม่มีเจ้าของ “สัตว์จรจัด”)
3. การควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดต่อจากสัตว์สู่คน (โรคพิษสุนัขบ้า)

4.2 การแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดโดยพุทธสันติวิธีของวัดในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

สันติวิธี เป็นวิธีการที่ทำให้ทุกคนสามารถพบทางออก และยอมรับกับทางออกของปัญหาด้วยกันได้ทุกฝ่าย โดยไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมองว่า “ขาดความเป็นธรรม” หรือ “ขาด

¹⁰ จันทรา สิงห์ชัย, “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำทะเบียนสุนัขของเจ้าของสุนัขที่มารับบริการในสถานพยาบาลสัตว์”, วารสารสัตวแพทย์ผู้ประกอบโรคบำบัดสัตว์, ฉบับที่ 3 ปีที่ 16 (กรกฎาคม-กันยายน 2547), หน้า 38.

ความยุติธรรม” ในวิธีการจัดการ ฉะนั้น เมื่อสังคมโลกมองว่า “สันติวิธี” น่าจะเป็นวิธีการหรือแนวทางที่ดีที่สุด (Best Alternative) ในการแสวงหาทางออกร่วมกัน สันติวิธีเป็นวิธีที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม วิธีการนี้เป็นคู่มือและเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความเป็นมนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาจิตใจมนุษย์ แก้ปัญหาแบบมนุษย์ด้วยตัวมนุษย์เอง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ การที่คนเข้าใจศีลธรรมต่างกันหลายรูปแบบทำให้เกิดการตีความเพื่อตอบสนองตัวเอง อย่างไรก็ตามเมื่อมองคำว่า “ศีลธรรม” ในมิติของศาสนาก็คงเป็นการง่ายที่จะแสวงหา “จุดร่วม” ที่คล้ายคลึงกันได้ นอกจากนี้ การจัดการความขัดแย้งแบบสันติวิธี นอกจากเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับมนุษยชาติแล้ว ยังเป็นวิธีการที่สร้างพื้นฐานของความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนในกลุ่มต่างๆ เพราะความเข้าใจเห็นใจกันเป็นวิธีการป้องกัน และต่อสู้กับใครในด้านต่างๆ ที่อาจจะมาสู่ประเทศชาติด้วย¹¹

อนึ่ง หากพิจารณาในมิติทางสังคม คือวัดเข้ามามีบทบาทควบคุมการเลี้ยงดูหรือการทรมานสัตว์ มีกฎหมายปรากฏชัดมาแต่สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีบทบัญญัติรวมอยู่ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 พ.ศ. 2452 ภาค 2 ว่าด้วยลักษณะความผิดในส่วนที่ 10 ว่าด้วยความผิดที่เป็นลหุโทษมาตรา 335 (10) และ (17) ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้ที่ทรมานสัตว์หรือเจียนด้วยความร้าย หรือฆ่าสัตว์หรือเจียนให้ตายด้วยความลำบาก มีความผิดด้วยระวางโทษ ชั้น 3” และยังกำหนดให้ “ผู้ที่ทำให้ปศุสัตว์หรือสัตว์พาหนะถึงตายหรือบาดเจ็บ เพราะมันขับขี่หรือบรรทุกสัตว์นั้น จนเหลือขนาดสัตว์ ท่านว่ามีความผิดต้องระวางโทษ ชั้น 3”¹² ซึ่งหลักการนี้ต่อมาได้มีการตรา “พ.ร.บ. ให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499” ภาค 3 ลหุโทษมาตรา 381 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดกระทำการทารุณต่อสัตว์หรือฆ่าสัตว์ให้ได้รับทุกขเวทนาอันไม่จำเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” และมาตรา 382 ว่า “ผู้ใดใช้ให้สัตว์ทำงานจนเกินสมควร หรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควร เพราะเหตุที่สัตว์นั้นป่วยเจ็บ ชรา หรืออ่อนอายุ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”¹³

¹¹ มารด ตามไท, “ข้อคิดเกี่ยวกับความมั่นคงกับการเตรียมความพร้อมเมื่อชาติมีภัย”, ใน **สันติวิธี: ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง**, สถาบันยุทธศาสตร์ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันยุทธศาสตร์ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542), หน้า 65–66.

¹² กองลหุโทษ, **กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กองลหุโทษ, 2452), หน้า 78.

¹³ **พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499**, ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 73 ตอนที่ 95 (ฉบับพิเศษ) หน้า 1 วันที่ 15 พฤศจิกายน 2499.

หากจะนับแต่ก่อนหน้านี้นับแต่นั้นมา ได้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ตรารับใช้ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2498
2. พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562
3. พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535
4. พระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. 2545
5. พระราชบัญญัติสถานพยาบาลสัตว์ พ.ศ. 2557
6. พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558
7. พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558
8. ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องการควบคุมการเลี้ยงสุนัขหรือปล่อยสุนัข พ.ศ. 2548
9. ระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยการควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัข พ.ศ. 2550
10. พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557¹⁴

ประเด็นมิติทางสังคมตามกฎหมาย แม้เมื่อจำกัดประเภทของสัตว์ทุกชนิดลงเหลือเพียงสุนัข ไม่ว่าจะเป็นสุนัขเลี้ยง หรือสุนัขบ้าน และสุนัขเร่ร่อน หรือสุนัขจรจัด ก็จะมีปฏิบัติการสำคัญ 2 ด้าน คือ

1. **ด้านการจัดสวัสดิภาพสัตว์** หมายถึงการเลี้ยงหรือการดูแลให้สัตว์มีความเป็นอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีที่อยู่ อาหาร และน้ำอย่างเพียงพอ ดังนั้น การจัดสวัสดิภาพสัตว์จึงมิได้หมายความว่าเฉพาะการดูแลเลี้ยงดูมิให้อดอยากอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงเรื่องสุขภาพอนามัย การป้องกันไม่ให้สัตว์ไปทำความเดือดร้อนแก่สังคม เช่น ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะไม่เป็นที่เป็นทาง เหาหอนทำความรำคาญให้แก่ผู้อื่น ออกไปไล่กัดทำร้ายผู้อื่น ประการสำคัญคือ การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า การทำหมัน การรักษาพยาบาลสัตว์เจ็บป่วย และการกำจัดซากสุนัขที่ตายแล้วให้ถูกวิธีด้วย

2. **ด้านการไม่ทำทารุณกรรมสัตว์** หมายถึงการกระทำใดๆที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ ได้รับความเจ็บป่วย ทรมานสภาพ หรืออาจมีผลทำให้สัตว์นั้นตาย และให้หมายความรวมถึงการใช้สัตว์เพื่อการ สัตว์เจ็บป่วย สัตว์ชรา หรือสัตว์ที่กำลังตั้งท้อง

¹⁴ ดูรายละเอียดใน รศ.ดร. ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์, กฎหมายป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2562), หน้า 80-98.

เพื่อแสวงหาประโยชน์ ใช้กับประกอบบงกกิจ ใช้สัตว์ทำงานจนเกินสมควร หรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควร สาเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชรา หรืออ่อนอายุ¹⁵

เมื่อนำมิติทางด้านพระพุทธศาสนามาเทียบเคียงกับหลักการทางสังคมที่ควบคุมโดยการตรากฎหมาย ก็จะสังเคราะห์ลงในหมวดธรรมทางพระพุทธศาสนา 3 หมวดคือ กฎแห่งกรรม หลักความเสมอภาคของชีวิตมนุษย์และสรรพสัตว์, สังคหวัตถุ 4 คือการสังเคราะห์ในด้านการจัดสวัสดิภาพสัตว์, และหลักพรหมวิหาร 4 ในด้านการไม่ทำทารุณกรรมสัตว์

4.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดโดยพุทธสันติวิธีของวัดในเขต บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

สุนัขจรจัด ได้แก่สุนัขบ้านคือที่มีเจ้าของเลี้ยงดู ภายหลังพลัดหลงจากบ้าน หรือเจ้าของมีเหตุต้องนำไปปล่อยทิ้งในที่อื่น โดยไม่ประสงค์จะเลี้ยงดูต่อไป จึงต้องเร่ร่อนไปอาศัยอยู่ในสถานที่ต่างๆ เช่นที่กร้าง มีต้นไม้หรือพุ่มไม้ปกคลุมหนาทึบ หรือตามซอกหลืบอาคารร้าง ในชุมชนเช่นในที่สาธารณะของหมู่บ้าน ตามตลาดนัด และตลาดสด ตลอดจนวัดวาอาราม หรือสถานที่ราชการต่างๆ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการออกคุ้ยเขี่ยหาเศษอาหารตามถังขยะต่างๆ หรือบ้างก็มีผู้ใจบุญนำอาหารมาเลี้ยงในบางวันบางเวลา สุนัขเหล่านี้แพร่พันธุ์รวดเร็วมากเป็นทวีคูณ ในรอบ 2-3 ปี ไม่มีการควบคุมดูแลทั้งในเรื่องการให้อาหาร การทำความสะอาด การทำหมัน การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า การรักษาพยาบาลจากการเจ็บป่วย การพิการเพราะการกัดกันเอง หรือถูกมนุษย์ประทุษร้าย ก่อให้เกิดปัญหาแก่ชุมชนและสังคมอย่างมากมาย สร้างความสกปรก โสโครกจากการถ่ายอุจจาระปัสสาวะไม่เป็นที่เป็นทาง การเห่าหอน การกัดกันเอง โดยเฉพาะการแย่งตัวเมียในฤดูผสมพันธุ์ การไล่กัดทำร้ายผู้สัญจรไปมา การกัดขวางจราจร เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค เช่นโรคฉี่หนู อหิวาตกโรค โรคท้องร่วง และที่ร้ายแรงที่สุดคือโรคพิษสุนัขบ้า เมื่อปี พ.ศ. 2561 (2018) มีการประเมินว่า ในประเทศไทยมีสุนัขจรจัดกว่า 1,000,000 ตัว เฉพาะในกรุงเทพมหานครมีมากกว่า 280,000 ตัว หน่วยงานของรัฐ เช่นสุขาภิบาล เทศบาล และแม้แต่กรุงเทพมหานคร ได้พยายามหามาตรการควบคุม ดูแล รวมถึงการกำจัด ทำลาย แต่ก็ได้ผลน้อยมาก เพราะสุนัขแพร่พันธุ์รวดเร็วมาก และมีผู้ใจบุญเมตตาสัตว์คอยขัดขวาง

ในส่วนของวัดต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร เฉพาะการลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม วัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 12 วัด ในจำนวนทั้งสิ้น 32 วัด ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับปัญหา และการแก้ไขปัญหาสุนัขจรจัดที่อาศัยอยู่ในวัดสรุปได้ดังนี้

¹⁵ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มาตรา 3.

ที่	ชื่อวัด	สุนัขเลี้ยง ในวัด (ตัว)	สุนัขบ้าน มาอาศัย (ตัว)	หมายเหตุ
1	วิเศษการ	10	-	
2	ฉิมทายการวาส	-	10	เจ้าของปล่อยมาวัดกลางวันและเลี้ยงดู เอง
3	รวกสุทธาราม	4	-	
4	โพธิ์เรียง	5	-	
5	มะลิ	30	-	
6	สุวรรณาราม	5	-	
7	ดุสิตาราม	4	-	
8	พระยาทำ	-	5	เจ้าของปล่อยมาวัดกลางวันและเลี้ยงดู เอง
9	นายโรง	-	-	
10	บางเสาธง	3	-	
11	ระพีงโกลิตาราม	4	-	
12	อัมพวา	1	-	
รวม	12 วัด	66 ตัว	15 ตัว	2 ราย

ตารางแสดงจำนวนสุนัขเป็นรายวัด

จะเห็นได้ว่า สุนัขเร่ร่อนจรจัดไม่มีเข้ามาพักอาศัยในวัดใดๆ เลย ที่เคยมีมาช้านานก็กลายเป็นสุนัขเลี้ยงไปแล้ว วัดที่จัดการบริหารได้ดี ตาม พ.ร.บ. การจัดสวัสดิภาพและการป้องกัน การทารุณกรรมสัตว์ พ.ศ. 2557 ได้แก่วัดวิเศษการ วัดที่จัดการเป็นเขตปลอดสุนัขโดยพุทธสันติวิธีได้ดี คือวัดนายโรง ส่วนวัดอื่นเป็นสุนัขพระเลี้ยงในวัด มีจำนวนไม่มาก และ 2 วัดที่ชาวบ้าน

ปล่อยมาพักในช่วงกลางวัน ก็ไม่ก่อปัญหา มาก มีเพียงวัดเดียว คือวัดมะลิ ที่มีสุนัขพระในวัด 1 รูป เลี้ยง แต่ไม่ค่อยควบคุมดูแล มีจำนวนถึง 30 กว่าตัว ยังก่อปัญหาความเดือดร้อนให้แก่วัดและชาวบ้านที่สัญจรผ่านวัด ยังแก้ไขไม่ได้เด็ดขาด แต่สุนัขเริ่มแก้ตัวหมดด้วยเจริญพันธุ์ คงค่อยๆหมดอายุขัยไปเองไม่กี่ปีข้างหน้า

จากผลการวิจัย มาตราการแก้ไขปัญหายาภายในวัดมี 2 แบบคือ แบบเลี้ยงดูจัดสวัสดิการ เป็นแบบโมเดลวัดวิเศษการ และแบบวัดจัดให้เป็นเขตปลอดสุนัข เป็นแบบโมเดลวัดนายโรง ทั้ง 2 แบบเป็นแบบพุทธสันติวิธี

ส่วนหลักธรรม ในการแก้ไขสุนัขภายในวัดโดยพุทธสันติวิธี ได้แก่พรหมวิหาร 4 ข้อ เมตตา กรุณา ให้ความเสมอภาคแก่สรรพสัตว์ในการดำรงชีวิตอยู่ โดยไม่เบียดเบียนกัน และหลักสังคหวัตถุ 4 โดยเฉพาะการสงเคราะห์ด้วยทาน ให้แบ่งปันกัน มีอาหารและที่พักพิง เป็นต้น ส่วนหลักพุทธสันติวิธีคือ อวิหิงสา การไม่เบียดเบียน ไม่ทำร้าย ไม่ใช้ความรุนแรง แก้ไขปัญหา ไม่ว่าคนต่อสัตว์ หรือคนกับคน สังคมจึงจะอยู่อย่างสันติสุขอย่างน้อยอย่าได้คิดเพียงว่าสัตว์เลี้ยง หรือสัตว์ป่าคือสัตว์ดิรัจฉาน แต่ควรคิดอย่างพุทธศาสนาว่า ทุกชีวิต ทุกสรรพสัตว์ ต่างเป็นเพื่อนร่วมโลก เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้เบียดเบียนแก่กัน และกันเลย จงรักษาชีวิตตนให้พ้นจากทุกข์ภัยเถิด และนี่คือหลักการพุทธสันติวิธีอย่างแท้จริง

5. สรุปความ

สุนัขจรจัด โดยความหมายกลางๆ คือสุนัขที่ไม่มีเจ้าของ ไม่มีที่พักพิงอาศัยที่เป็นบ้าน รวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่บ้างเล็กบ้าง พักอาศัยอยู่ตามที่รกร้างว่างเปล่า มีต้นไม้และพันธุ์ไม้ปกคลุมหนาที่บ หรือตามอาคารร้าง มีชอกหลืบเป็นที่ซุกซ่อน หรืออาจอาศัยในที่กลางแจ้ง หรือแหล่งชุมชน เช่นที่สาธารณะของหมู่บ้าน ตลาดสด ตลาดนัด หรือแม้แต่ในวัด โดยเฉพาะวัดที่ห่างไกลชุมชน ซึ่งไม่มีรั้วรอบขอบชิด สุนัขจรจัด หรือแม้แต่สุนัขบ้าน หรือสุนัขวัด ที่ไม่มีการควบคุมดูแล ย่อมสร้างความสกปรกโสโครกแก่สถานที่ มีการถ่ายอุจจาระปัสสาวะไม่เป็นที่ เป็นทาง ตัวสุนัขก็สกปรกเป็นพาหะแพร่เชื้อโรค ที่เป็นภัยร้ายแรงแก่ชีวิตคือโรคพิษสุนัขบ้า สุนัขมีการแพร่พันธุ์รวดเร็วหากไม่มีการควบคุมโดยการทำหมัน ไม่มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า สุนัขอาจไล่กัดทำร้ายผู้คน หรืออาจถูกผู้คนลอบทำร้ายถึงบาดเจ็บล้มตาย หรือไม่ก็อาจถูกลอบวางยาพิษ สุนัขเป็นเหตุให้เกิดการขัดแย้ง พิพาท ทะเลาะวิวาท ระหว่างเจ้าของสุนัขกับเพื่อนบ้าน ถึงกับฆ่ากันตายก็มี สุนัขทุกประเภทเป็นเหตุก่อให้เกิดความไม่สงบสุขของชุมชนและสังคม การแก้ไขปัญหานิสุนัขจรจัดหรือสุนัขเลี้ยงต้องมีมาตรการและวิธีการที่เหมาะสมรัดกุม มิฉะนั้นก็อาจเสี่ยงต่อความผิดฐานละเมิด พ.ร.บ. การจัดสวัสดิการและการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ พ.ศ. 2557 ได้

ผลการสัมภาษณ์ภาคสนาม สรุปความได้จากการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่เขตบางกอกน้อยว่า ไม่สามารถประเมินได้ว่าจำนวนสุนัขจรจัด เฉพาะในเขตบางกอกน้อย มีเท่าไร

ในส่วนของวัด ที่ไปเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง 12 วัด ในจำนวนทั้งสิ้น 32 วัด เป็นที่น่ายินดีที่ ไม่มีสุนัขจรจัดเร่ร่อนพลัดหลงเข้ามาอยู่อาศัยในวัดต่อไปแล้ว เพราะชุมชนข้างวัดขยายตัวรวดเร็วและหนาแน่นขึ้น บางบ้านเลี้ยงสุนัขปล่อยหน้าบ้าน หากมีสุนัขที่อื่นหลงเข้ามาจะรุมกัดไล่ให้พ้นไป เพราะสุนัขทุกตัวหวงถิ่น ไม่ยอมให้ตัวอื่นเข้ามาบุกรุก เพราะฉะนั้นภายในวัด จึงมีแต่สุนัขเลี้ยง มีจำนวนไม่มากเหมือนแต่ก่อน หรือเพียงวัดละ 4-5 ตัว ซึ่งมีพระบวชนานเลี้ยงไว้ แต่ก็ไม่ได้ควบคุมดูแล แต่ใครจะไปทำร้ายสุนัขท่านมิได้ แม้แต่เจ้าอาวาสก็ปล่อยไปไม่เอาเรื่องเอาราว จะกลายเป็นเรื่องใหญ่ขึ้นมา อาจรอให้เจ้าของหรือสุนัขแก่ตายไปเอง อย่างไรก็ตามวัดทุกวัดก็ควบคุมไม่ให้มีสุนัขเพิ่มขึ้น และปรากฏว่าหลายวัดปลอดจากสุนัข หลายวัดไม่มีปัญหาเกี่ยวกับสุนัข แต่มีปัญหาเรื่องแมวจรจัด เพราะสุนัขทำร้ายหรือก่อกวนกัน ปิดเปิดเป็นเวลาได้ โดยเฉพาะเวลาวิกาล แต่แมวกัดกันไม่ได้ เพราะปิ่นหรือกระโดดข้ามรั้วเข้ามาได้ โดยเฉพาะในฤดูผสมพันธุ์ไม่ทราบว่ามีมาจากไหน เพราะมักจะเป็นกลางคืนดึกๆ ส่งเสียงขู่กัน ไกลกัดกัน ลั่นวัดไปหมด ทั้งนี้จะส่งผลกระทบต่อหมอดูผสมพันธุ์ไปแล้ว

อย่างไรก็ดี วัดที่มีสุนัข จะเป็นสุนัขจากไหนก็แล้วแต่ที่พักพิงอาศัยอยู่ในวัด มีวิธีการแก้ปัญหาอยู่ 2 อย่างคือ เลี้ยงดูต่อไปด้วยอาศัยการควบคุมดูแลในกรอบของ พ.ร.บ. การจัดสวัสดิการและการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ พ.ศ. 2557 โดยใช้แบบอย่างวัดวิเศษการโมเดล อีกมาตรการหนึ่งคือการจัดการวัดให้เป็นเขตปลอดสุนัข โดยวิธีการอันแยบคาย ละมุนละไม ไม่ขัดต่อ พ.ร.บ. การคุ้มครองสัตว์ 2557 ต้องใช้แบบอย่างวัดนายโรงโมเดล ซึ่งได้ผลแม้ว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนย้ายและช่วยค่าเลี้ยงดูสถานพักพิงในระยะแรกๆ

สุนัขอาจเป็นต้นเหตุให้คนกับคนทะเลาะกัน ถึงกับใช้ความรุนแรงต่อกันและกันได้ และขัดต่อหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งใช้หลักพุทธธรรมเข้ามาประยุกต์ อย่างน้อยก็จะไม่เกิดการใช้ความรุนแรง ไม่ว่าคนต่อสุนัข หรือคนกับคน ที่เป็นคู่กรณีวิวาทเพราะสุนัข หมวดธรรมมี 2 หมวดคือ พรหมวิหาร 4 ข้อเมตตากรุณา และสังคัตถ์ 4 โดยเฉพาะข้อทาน ให้การสงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ ส่วนการใช้วิธีระงับข้อขัดแย้งโดยไม่ให้เกิดความรุนแรงคือหลักอวิหิงสา การไม่เบียดเบียนกันและกัน ไม่ว่าคนกับสัตว์ หรือคนกับคน โดยเฉพาะหลักเมตตาธรรมนั้น คือพื้นฐานของการให้อภัยกัน การแผ่เมตตาต่อสรรพสัตว์จะทำให้คนมีความสุข เพราะเมตตาธรรมเป็นเครื่องค้าจุนโลก

บรรณานุกรม

เบญจวรรณ ลิขณนาลัย. การดำเนินการเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการควบคุมจำนวนสุนัขจรจัดจากการทำลายเป็นการทำหมันสุนัขจรจัดปล่อยกลับที่เดิม.

แนวร่วมเพื่อการควบคุมสัตว์เลี้ยงระหว่างประเทศ (International Companion Animal Management Coalition, ICAM). แนวทางการควบคุมประชากรสุนัขเร่ร่อน.

London: Society for the Protection of Animals, 2018.

กองควบคุมโรค สำนักรอนามัย. “การศึกษานิเวศวิทยาของสุนัขในเขตกรุงเทพมหานครกับการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า: ฝ่ายระบาดวิทยา”. ตุลาคม, 2541.

กองสุขภาพ. กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กองสุขภาพ, 2452.

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. “วิจัยประเมินผลกระทบสุขภาพและสังคมของนโยบายการควบคุมสุนัขจรจัดและโรคพิษสุนัขบ้าในเขตกรุงเทพมหานคร. สำนักรอนามัย กรุงเทพมหานคร กันยายน 2547.

จันทร์หา ลิงห้วย. “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำทะเบียนสุนัขของเจ้าของสุนัขที่มารับบริการในสถานพยาบาลสัตว์”. วารสารสัตวแพทย์ผู้ประกอบโรคบำบัดสัตว์. ฉบับที่ 3 ปีที่ 16 (กรกฎาคม-กันยายน 2547).

ทรรคนัย ศรีรัตนมงคล. “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายการจัดระเบียบสุนัขไปปฏิบัติ”. เอกสารวิจัยภาควิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2545).

ธีระพงษ์ ตันทวีเชียร. โรคพิษสุนัขบ้า ประสพการณ์และแนวทางการป้องกันโรค. วารสารเวชศาสตร์สิ่งแวดล้อม, 2542.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

มารค ตามไท. สันติวิธี: ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันยุทธศาสตร์สำนักงานสภาพัฒนาการแห่งชาติ, 2542.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์จำกัด, 2546.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผล

ของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท

INNOVATIVE LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS AND EFFECTIVENESS
OF HIGH SCHOOL IN CHAINAT

ปิยโชติ รอดหลง, Piyachot Rodlong¹

E-mail: taninpanna@gmail.com

มัทนา วังธนอมศักดิ์, Mattana Wangthanomsak²

E-mail: nong_sunshine@yahoo.com

Received: June 22, 2023 Revised: May 14, 2024

Accepted: May 15, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทราบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยนาท 2) เพื่อทราบประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท และ 3) เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท ประชากร คือ โรงเรียน มัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท จำนวน 13 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 2 คน หัวหน้ากลุ่มงานบริหาร จำนวน 4 คน ครูจำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 130 คน เครื่องมือวิจัยเป็น แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ตามแนวคิดของ เฮนเดอร์และประสิทธิผล ของโรงเรียน ตามแนวคิดของลูเนนเบิร์กและออนสไตน์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

¹ นักศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร/ Master of Education students Education Administration Faculty of Education Silpakorn University

² อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร/ advisor Education Administration Faculty of Education Silpakorn University

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) การสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์ นวัตกรรม 2) การคัดเลือกคนเพื่อสร้างสรรค์ นวัตกรรม 3) การพัฒนาทักษะ 4) การให้รางวัลในการสร้างนวัตกรรม 5) การจัดการทีมนวัตกรรม 6) การสร้างทีม และ 7) การค้นหาและทำงานร่วมกับผู้สนับสนุน 2. ประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ความทุ่มเทเวลา ในการทำงาน 2) การตรวจสอบ ความก้าวหน้าของนักเรียน 3) พันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน 4) ความคาดหวังที่สูง 5) ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง 6) ภาวะผู้นำด้านวิชาการ และ 7) สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย 3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, ประสิทธิภาพของโรงเรียน

Abstract

The purposes of this research were to identify: 1) the innovative leadership of school administrators under high school in Chainat, 2) the school effectiveness under high school in Chainat, and 3) the relationship between the innovative leadership of school administrators under high school in Chainat and school effectiveness under high school in Chainat. The population were 13 schools under high school in Chainat. The respondents from each school consisted of two school administrators, four head of the administrative group and four teachers in the total of 130 respondents. The tools employed for data collection was a questionnaire about the innovative leadership concept based on Hender and the school effectiveness concept based on Lunenburg and Ornstein. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and Pearson's product moment correlation coefficient.

The findings were as follows: 1) The innovative leadership of school administrators under high school in Chainat, as a whole and an individual, were at the high level. The arithmetic mean ranking from the highest to lowest were as follows; 1) creating a climate for innovation, 2) recruiting for innovation, 3) developing skills, 4) rewarding innovation, 5) managing innovation teams, 6) team building and 7) finding and working with supporters. 2) The effectiveness of high school in Chainat, as a whole and an individual, were at the highest level. The arithmetic mean ranking from the

highest to lowest were as follows; 1) high time on task, 2) frequent monitoring of student progress, 3) a clear mission of school, 4) a high expectation, 5) positive home-school relations, 6) instruction leadership and 7) a safe and orderly environment. 3) The relationship between the innovative leadership of school administrators and school effectiveness under high school in Chainat as a whole were at .01 level of statistical significance.

Keyword: innovative leadership, school effectiveness

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฯ หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 (5) กล่าวว่า “ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ” มาตรา 30 กล่าวว่า “ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อ พัฒนาการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา” นโยบายการศึกษาจากแผนการศึกษาระดับชาติ (2560-2579) ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ มีเป้าหมายการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ และนวัตกรรมที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายให้มีการวิจัยเพื่อด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งเน้นการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมการศึกษา เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียนอื่น จะส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs8 Cs) มีการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติจริง (Active Learning) คิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุทัยธานี ชัยนาท ถือเป็นหน่วยงาน ต้นสังกัดที่กำกับดูแลสถานศึกษาในสังกัด มีหน้าที่ให้คำปรึกษาช่วยเหลือและแนะนำสถานศึกษา มีนโยบายให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีนวัตกรรมในการปฏิบัติงาน จึงควรจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนกระตุ้นให้สถานศึกษาครูและบุคลากรทางการศึกษา ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมการศึกษาในการปฏิบัติงานทุกตำแหน่ง ทั้ง

ในการบริหารการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ และนวัตกรรมที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ³

การพัฒนา นวัตกรรมเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทุกองค์การสร้างจุดยืนที่เข้มแข็งเป็นองค์การแห่งนวัตกรรม โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความอยู่รอด การเจริญเติบโตและการสร้างสมรรถนะในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ปัจจุบันความสำเร็จในการศึกษานอกจากความรู้ ความสามารถของผู้บริหารแล้วยังต้องคำนึงถึงบทบาทของผู้นำหรือผู้บริหารด้วย ดังนั้นการบริหารงานที่ดีผู้บริหารต้องนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ได้ การบริหารงานของผู้นำยุคใหม่ต้องบริหารงานอย่างเป็นระบบ ต้องมีนวัตกรรมในการบริหารสถานศึกษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพมากกว่าการบริหารงานแบบเดิม ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม หมายถึงนวัตกรรมในการเป็นผู้นำแบบปรัชญาที่ทันสมัยของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในการปฏิบัติงานขององค์กร ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมเกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์รูปแบบการเป็นผู้นำที่แตกต่างกันในองค์กรเพื่อโน้มน้าวให้พนักงานผลิตความคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์บริการและทางออกสู่ความสำเร็จ⁴ เพื่อให้เกิดศักยภาพในการพัฒนานวัตกรรมขององค์กร และยังมีมิติ ขององค์ประกอบอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจจะขึ้นอยู่กับรูปแบบธุรกิจ การรับมือกับ Disruption ทำให้ผู้นำองค์กร หรือผู้บริหารจะต้องกลับมาพิจารณาถึง บริบทแวดล้อมประกอบต่างๆ ของการปฏิรูปเร่งด่วน ซึ่งหมายถึง การปรับกลยุทธ์องค์กรให้สอดคล้องกับสมัยและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีไปอย่างพร้อมกันโดยจะต้องไม่มุ่งเน้นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง หรือยึดติดกับการดำเนินการและกลยุทธ์ที่เคยประสบความสำเร็จมาในอดีต ผู้ที่จะทำหน้าที่บริหาร ดังนั้น ผู้บริหารต้องแสดงออกถึงพฤติกรรมที่สามารถเชื่อมโยงทุกคนในองค์กรให้ทำงานร่วมกันได้ด้วยความเข้าใจตามเป้าหมายของโรงเรียนอย่างชัดเจนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบด้านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 39 ยังได้บัญญัติไว้ว่าให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไปยังคณะกรรมการสถานศึกษาโดยตรง⁵ ฉะนั้นภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงมีความจำเป็นเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะเกิดขึ้นในองค์กร เพราะประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญที่ทุกสถานศึกษาพึงตระหนักและให้ความสำคัญเพื่อให้เกิดผลบรรลุ

³ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท. "แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2564." 30 กันยายน 2564.

⁴ Anand and Saraswati A.K., "Innovative Leadership: A Paradigm in Modern HR Practices," *Global Journal of Finance and Management* (2014): 497–502.

⁵ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, 2545), 22–24.

ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ หรือจัดการศึกษาได้บรรลุเป้าหมายหรือไม่อย่างไร ซึ่งในการพิจารณาประสิทธิภาพของสถานศึกษานั้นมีตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง อาทิ สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัยพันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีบรรยากาศของความคาดหวังที่สูงทุ่มเทเวลาในการทำงาน มีการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง⁶

จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้น แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้บริหารสถานศึกษามีนวัตกรรมเพื่อใช้เป็นแรงขับเคลื่อนนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท
2. เพื่อทราบประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท
3. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท

3. วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้ ซึ่งในส่วนภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ผู้วิจัยใช้แนวคิดของเฮนเดอร์ (Hender) ซึ่งมีองค์ประกอบ 7 ด้านได้แก่ 1) ด้านการสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์นวัตกรรม (creating a climate for innovation) 2) ด้านการคัดเลือกคนเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม (Recruiting for Innovation) 3) ด้านการสร้างทีม (team building) 4) ด้านการจัดการทีมนวัตกรรม(managing innovation teams) 5) ด้านการให้รางวัลในการสร้างนวัตกรรม (rewarding innovation) 6) ด้านการพัฒนาทักษะ (developing skills) 7) การค้นหาและทำงานร่วมกับผู้สนับสนุน (finding and working with supporters)⁷ สำหรับประสิทธิผลของโรงเรียน ผู้วิจัยใช้แนวคิดของลูเนนเบิร์กและออสไตน์ (Lunenburg and Ornstein) มาเป็นตัวแปรตามในการศึกษา ประกอบด้วย

⁶ Fred C. Lunenburg and Allen C. Ornstein, **Educational Administration: Concepts and Practices**, 7th ed. (Belmont CA: Wadsworth Cengage Learning, 2022), 345.

⁷ Jill Hender, **Innovation leadership : Role and key imperatives** (United kingdom Grist Ltd, 2003), 2-6.

- 1) ด้านสภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย (a safe and orderly environment) 2) ด้านพันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน (a clear school mission) 3) ด้านภาวะผู้นำด้านวิชาการ (instruction leadership) 4) ด้านความคาดหวังที่สูง (a climate of high expectation) 5) ด้านความทุ่มเทเวลาในการทำงาน (high time on task) 6) ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (frequent monitoring of student progress) 7) ด้านความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง (positive home–school relations)⁸

3.1 ประชากร

โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท จำนวน 13 โรงเรียน

3.2 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูล โรงเรียนละ 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน (ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรองผู้อำนวยการ หรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน) จำนวน 2 คน หัวหน้ากลุ่มงานบริหาร (หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานวิชาการ หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานบุคคล หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานงบประมาณ และหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานทั่วไป) จำนวน 4 คน ครูจำนวน 4 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 130 คน

3.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรพื้นฐาน ตัวแปรต้นและตัวแปรตาม มีรายละเอียดดังนี้

1. ตัวแปรพื้นฐาน เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับสภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และ ประสบการณ์ในการทำงาน
2. ตัวแปรต้น (X_{it}) เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียน ตามแนวคิดของเฮนเดอร์ (Hender) ซึ่งมีองค์ประกอบ 7 ประการ ดังนี้ 2.1 การสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์นวัตกรรม (creating a climate for innovation) (X_1) 2.2 การคัดเลือกคนเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม (recruiting for innovation) (X_2) 2.3 การสร้างทีม (team building) (X_3) 2.4 การจัดการทีมนวัตกรรม (managing innovation teams) (X_4) 2.5 การให้รางวัลในการสร้างนวัตกรรม (rewarding innovation) (X_5) 2.6 การพัฒนาทักษะ (developing skills) (X_6) 2.7 การค้นหาและทำงานร่วมกับผู้สนับสนุน (finding and working with supporters) (X_7)

⁸ Fred C. Lunenburg and Allen C. Ornstein, **Educational Administration: Concepts and Practices**, 7thed. (Belmont CA: Wadsworth Cengage Learning, 2022), 16

3. ตัวแปรตาม เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน (Y_{tot}) ตามแนวคิดของลูเนนเบิร์กและออร์นสไตน์ (Lunenburg and Ornstein) ซึ่งมีองค์ประกอบ 7 ประการ ดังนี้ 3.1 สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย (a safe and orderly environment) (Y_1) 3.2 พันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน (a clear school mission) (Y_2) 3.3 ภาวะผู้นำด้านวิชาการ (instruction leadership) (Y_3) 3.4 ความคาดหวังที่สูง (a climate of high expectation) (Y_4) 3.5 ความทุ่มเทเวลาในการทำงาน (high time on task) (Y_5) 3.6 การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (frequent monitoring of student progress) (Y_6) และ 3.7 ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง (positive home-school relations) (Y_7)

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสอบถาม (Opinionnaire) 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ รายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถามรายละเอียดเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ประสบการณ์ในการทำงาน ในตำแหน่งมีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดไว้ให้ (forced choice)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท ตามแนวคิดของ เฮนเดอร์ (Hender)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท ตามแนวคิดของลูเนนเบิร์กและออร์นสไตน์ (Lunenburg and Ornstein)

3.5 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

การพัฒนาเครื่องมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเครื่องมือโดยการปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยพิจารณาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษาและเนื้อหาตามข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (try out) กับผู้ให้ข้อมูลในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี 3 แห่ง สถานศึกษาละ 10 ฉบับ รวมเป็นจำนวน 30 ฉบับ

ขั้นตอนที่ 4 นำคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามกลับมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)⁹ โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α -Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .962

ขั้นตอนที่ 5 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลจากประชากร

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (frequencies : f) และร้อยละ (percentage : %)

2. การวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท ใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Arithmetic mean : μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : σ) โดยนำค่ามัธยฐานเลขคณิต เปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best)¹⁰

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient)¹¹

3.7 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงกำหนดรายละเอียดและขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย ศึกษาปัญหาศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร วารสาร ตำรา บทความ ทฤษฎี รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาจัดทำโครงร่างการวิจัย เสนอขอความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง และเสนอขออนุมัติ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงานตามโครงการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือ พัฒนาเครื่องมือทดสอบความเชื่อมั่นเครื่องมือและปรับปรุงแก้ไข นำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่ม

⁹ Lee J. Cronbach, *Essentials of Psychological Testing*, 3rd ed. (New York: Harper and Row Publisher, 1974), 161.

¹⁰ John W. Best, *Research in Education* (New York: Prentice, 1970), 190.

¹¹ ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ, *การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), 251.

ตัวอย่าง นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความ ถูกต้อง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และแปลผลวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย จัดทำร่างรายงานการวิจัยนำเสนอต่อ คณะกรรมการผู้ควบคุม วิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง ทำการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ตามที่คณะกรรมการผู้ควบคุม เสนอแนะ จัดพิมพ์รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อ คณะกรรมการผู้ควบคุมและบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากรต่อไป

4. ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย นำเสนอโดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean: μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: σ) ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยนาททั้งในภาพรวมและจำแนกตามรายด้านของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ที่กำหนดไว้ ดังรายละเอียดตาม ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยภาพรวม (X_{tot})

(N = 130)

ด้าน	ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ ผู้บริหาร	μ	σ	ระดับ
1	การสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์นวัตกรรม (X_1)	4.55	0.57	มากที่สุด
2	การคัดเลือกคนเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม (X_2)	4.41	0.63	มาก
3	การสร้างทีม (X_3)	4.34	0.68	มาก
4	การจัดการทีมนวัตกรรม (X_4)	4.34	0.61	มาก
5	การให้รางวัลในการสร้างนวัตกรรม (X_5)	4.38	0.59	มาก
6	การพัฒนาทักษะ (X_6)	4.40	0.63	มาก
7	การค้นหาและทำงานร่วมกับผู้สนับสนุน (X_7)	4.22	0.79	มาก
รวม (X_{tot})		4.38	0.55	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยภาพรวม (X_{tot}) อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.38$, $\sigma = 0.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน อยู่ในระดับมาก 6 ด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยเลขคณิตจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ การสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์นวัตกรรม มีค่ามัธยเลขคณิตมากที่สุด ($\mu = 4.55$, $\sigma = 0.57$) รองลงมา คือการคัดเลือกคนเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม ($\mu = 4.41$, $\sigma = 0.63$) การพัฒนาทักษะ ($\mu = 4.40$, $\sigma = 0.63$) การให้รางวัลในการสร้างนวัตกรรม ($\mu = 4.38$, $\sigma = 0.59$) การจัดการที่มนวัตกรรม ($\mu = 4.34$, $\sigma = 0.61$) การสร้างทีม ($\mu = 4.34$, $\sigma = 0.68$) และการค้นหาและทำงานร่วมกับผู้สนับสนุน มีค่ามัธยเลขคณิตน้อยที่สุด ($\mu = 4.22$, $\sigma = 0.79$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) มีการกระจายของข้อมูลอยู่ระหว่าง 0.57 – 0.79 แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการหาค่ามัธยเลขคณิต (arithmetic mean: μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: σ) ของประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท ทั้งในภาพรวมและจำแนกตามรายด้านของประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ที่กำหนดไว้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่ามัธยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยภาพรวม (Y_{tot})

(N = 130)

ด้าน	ประสิทธิผลของโรงเรียน	μ	σ	ระดับ
1	สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย (Y_1)	4.43	0.58	มาก
2	พันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน (Y_2)	4.55	0.56	มากที่สุด
3	ภาวะผู้นำด้านวิชาการ (Y_3)	4.45	0.62	มาก
4	ความคาดหวังที่สูง (Y_4)	4.54	0.53	มากที่สุด
5	ความทุ่มเทเวลาในการทำงาน (Y_5)	4.62	0.52	มากที่สุด
6	การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (Y_6)	4.56	0.56	มากที่สุด
7	ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง (Y_7)	4.50	0.54	มากที่สุด
รวม (Y_{tot})		4.52	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาทโดยภาพรวม (Y_{tot}) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.52$, $\sigma = 0.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน โดยเรียงลำดับค่ามัธยเลขคณิตจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ความ

ทุ่มเทเวลาในการทำงาน ($\mu = 4.62$, $\sigma = 0.52$) มีค่ามัธยฐานอันดับมากที่สุด รองลงมา คือ การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน ($\mu = 4.56$, $\sigma = 0.56$) พันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน ($\mu = 4.55$, $\sigma = 0.56$) ความคาดหวังที่สูง ($\mu = 4.54$, $\sigma = 0.53$) ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง ($\mu = 4.50$, $\sigma = 0.54$) ภาวะผู้นำด้านวิชาการ ($\mu = 4.45$, $\sigma = 0.62$) และสภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย มีค่ามัธยฐานอันดับน้อยที่สุด ($\mu = 4.43$, $\sigma = 0.58$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) มีการกระจายของข้อมูลอยู่ระหว่าง $0.52 - 0.62$ แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท

ผู้วิจัยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท ในภาพรวม โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation-coefficient: r_{xy}) ดังรายละเอียดตามตารางที่ 4

1. ตัวแปรต้น (X_{tot}) คือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารตามแนวคิดของเฮนเดอร์ (Hender) ซึ่งมีองค์ประกอบ 7 ด้าน ดังนี้

- X_1 : การสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์นวัตกรรม
- X_2 : การคัดเลือกคนเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม
- X_3 : การสร้างทีม
- X_4 : การจัดการทีมนวัตกรรม
- X_5 : การให้รางวัลในการสร้างนวัตกรรม
- X_6 : การพัฒนาทักษะ
- X_7 : การค้นหาและทำงานร่วมกับผู้สนับสนุน

2. ตัวแปรตาม (Y_{tot}) คือ ตัวแปรเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน ตามแนวคิดของลูเนนเบิร์กและออร์นสไตน์ (Lunenburg and Ornstein) ซึ่งมีองค์ประกอบ 7 ด้าน ดังนี้

- Y_1 : สภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย
- Y_2 : พันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน
- Y_3 : ภาวะผู้นำด้านวิชาการ
- Y_4 : ความคาดหวังที่สูง
- Y_5 : ความทุ่มเทเวลาในการทำงาน
- Y_6 : การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน

Y_7 : ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท

(N = 130)

ตัวแปร	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7	Y_{tot}
X_1	.543**	.708**	.781**	.580**	.636**	.552**	.589**	.771**
X_2	.475**	.448**	.591**	.396**	.478**	.414**	.468**	.576**
X_3	.617**	.572**	.612**	.514**	.493**	.433**	.463**	.653**
X_4	.597**	.606**	.701**	.565**	.552**	.431**	.559**	.706**
X_5	.567**	.547**	.577**	.556**	.528**	.433**	.492**	.650**
X_6	.576**	.621**	.709**	.537**	.542**	.576**	.510**	.718**
X_7	.522**	.472**	.522**	.427**	.360**	.450**	.413**	.568**
X_{tot}	.654**	.663**	.755**	.597**	.595**	.552**	.587**	.776**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโดยภาพรวม (X_{tot}) มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนโดยภาพรวม (Y_{tot}) ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะคล้อยตามกันอยู่ในระดับสูง ($r_{xy} = .776^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโดยภาพรวม (X_{tot}) มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนรายด้าน (Y_{1-7}) ทุกด้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะคล้อยตามกัน โดยด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุดคือ ด้านภาวะผู้นำด้านวิชาการ (Y_3) มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($r = .755^{**}$) ส่วนด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์น้อยที่สุด คือ ด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (Y_6) มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .552^{**}$)

เมื่อพิจารณาประสิทธิผลของโรงเรียนโดยภาพรวม (Y_{tot}) มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารรายด้าน (X_{1-7}) ทุกด้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะคล้อยตามกัน โดยด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุดคือ ด้านการสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์นวัตกรรม (X_1) มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($r = .771^{**}$) ส่วนด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์น้อยที่สุด คือ ด้านการค้นหาและทำงานร่วมกับผู้สนับสนุน (X_7) มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .568^{**}$)

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่ามัธยเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ การสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์นวัตกรรม การคัดเลือกคนเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม การพัฒนาทักษะ การให้รางวัลในการสร้างนวัตกรรม การจัดการทีมนวัตกรรม การสร้างทีม และการค้นหาและทำงานร่วมกับผู้สนับสนุน

2. ประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่ามัธยเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ความทุ่มเทเวลาในการทำงาน การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน พันธกิจของโรงเรียนมีความชัดเจน ความคาดหวังที่สูง ความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครองภาวะผู้นำด้านวิชาการ และสภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาทมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในการทำงานร่วมกันกับผู้ร่วมงานในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และมีส่วนช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จและเติบโตได้ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาทนั้นได้ตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ในการบริหารบุคลากรในโรงเรียนและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำพาโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จท่ามกลางการแข่งขันทางการศึกษาที่สูง ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาทนั้นจึงมีความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการที่จะเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานแบบเดิม ๆ ให้มีการนำนวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาใช้ในการสร้างสรรค์งานมากขึ้น โดยให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดสร้างสรรค์และทำงานเป็นทีม กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ทันสมัย สนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรสร้างสรรค์นวัตกรรมโดยมุ่งถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับโรงเรียนเป็นหลักและทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของปวีณา กันถิ่น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระราชวัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประชารัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร นวนทอง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาทมีการบริหารโรงเรียนที่เป็นระบบ มีผลการดำเนินการปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิผล กำหนดทิศทาง นโยบาย และนำพาสถานศึกษา ไปสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้ผู้บริหารยังมีความเป็นผู้นำด้านวิชาการในเรื่องการจัดการเรียนการสอน และสามารถนิเทศให้คำแนะนำครูเพื่อไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น สนับสนุนให้มีการ จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นระเบียบและปลอดภัย กำหนดพันธกิจของโรงเรียนอย่างชัดเจน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ปกครอง ครูและบุคลากรมีความทุ่มเทเวลาในการทำงาน ครูตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนและรายงานความก้าวหน้าของนักเรียนต่อผู้บริหารและผู้ปกครองอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวุฒิ ศรีสนิท ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำ เชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ดเขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฏฐา คุ่มเงิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐมเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีคุณลักษณะของผู้นำให้ตนเอง

สามารถปฏิบัติงานได้โดดเด่นกว่าบุคคลอื่น โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะ การคิดเชิงนวัตกรรมของตนเอง ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท จึงพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม บริหารโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนสร้างสรรค์นวัตกรรมโดยมุ่งถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับโรงเรียนเป็นหลักและทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน มีการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ทันสมัย ส่งผลให้การบริหารงานภายในโรงเรียนนั้นโรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุชิต โฉมศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

7. ข้อเสนอแนะของการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการค้นหาและทำงานร่วมกับผู้สนับสนุน มีค่ามัธยเลขคณิตน้อยที่สุด ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท จึงควรสนับสนุนงบประมาณในการสร้างสรรค์นวัตกรรมให้แก่โรงเรียนในสังกัด และนอกจากให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณแล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท ควรสนับสนุนให้จัดทำโครงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านนวัตกรรมระหว่างโรงเรียนในสังกัด เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทักษะกระบวนการในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาด้านนวัตกรรม หากโรงเรียนใด มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นอย่างดี ก็ให้ส่งบุคลากรไปเป็นวิทยากรอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้แก่บุคลากรโรงเรียนอื่น ๆ

2. จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมเป็นระเบียบและปลอดภัย มีค่ามัธยเลขคณิตน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาทควรกำหนดมาตรการในการดูแลสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นระเบียบและมีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น มีการดูแลรักษาความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ สนับสนุนงบประมาณสำหรับการซ่อมแซมสิ่ง อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ จัดให้ภายในโรงเรียนมีแหล่ง การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เพียงพอสำหรับนักเรียน จัดบรรยากาศของโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมสาธารณประโยชน์

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยนาท มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท จึงควรให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ได้แก่ การสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์นวัตกรรม การคัดเลือกคนเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม การสร้างทีม การจัดการทีมนวัตกรรม การให้รางวัลในการสร้างนวัตกรรม การพัฒนาทักษะ การค้นหาและทำงานร่วมกับผู้สนับสนุน เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้มากยิ่งขึ้น

7.1 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ณัชชา คุ่มเงิน. “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 2564.
- ณัฐวุฒิ ศรีสนิท. “ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3” **วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม** 11, 1 (มกราคม – เมษายน 2563): 20.
- ปวีณา กันถิ่น. “ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระราชรัฐ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5.” **สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**, 2560.
- ปาริฉัตร นวนทอง. “ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2.” (การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 13, 13 พฤษภาคม 2565).
- ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท. “แผนปฏิบัติการประจำปี
งบประมาณ 2564.” 30 กันยายน 2564.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค,
2545.

อนุชิต โฉมศรี. “ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของ
โรงเรียนมาตรฐานสากลในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เขต 1” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2562.

Anand and Saraswati A.K. “Innovative Leadership: A Paradigm in Modern Hr Practices.” **Global
Journal of Finance and Management** (2014): 497–502.

Best, John W. **Research in Education**. New York: Prentice, 1970.

Cronbach, Lee J. **Essentials of Psychological Testing**. 3rd ed. New York: Harper and Row
Publisher, 1974.

Hender, Jll. **Innovation Leadership : Role and Key Imperatives**. United kingdom Grist Ltd,
2003.

Lunenburg, Fred C. and Allen C. Ornstein. **Educational Administration: Concepts and
Practices**. 7th ed. Belmont CA: Wadsworth Cengage Learning, 2022.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข
ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี

THE TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF ADMINISTRATOR
AND BEING HAPPY WORKPLACE OF SCHOOL UNDER THE
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE KANCHANABURI

รุจิกร ตูลาธาร, Rujikorn Tulatharn¹

Email: rujikom.tul@kn.ac.th

นุชนารา รัตนศิริประภา, Nuchnara Rattanasiraprapha²

Email: nuchnara14@hotmail.com

Received: June 15, 2023 Revised: May 14, 2024

Accepted: May 15, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัย มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี 2) การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี จำนวน 28 โรงเรียน มีผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 4 คน และครู 2 คน รวมทั้งสิ้น 112 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ทั้งภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อย คือ การเป็นแบบอย่างที่ดี การแสดงความเชื่อมั่นต่อผู้ตาม การกระทำเชิงสัญลักษณ์เพื่อเน้นย้ำวิสัยทัศน์และค่านิยม การปฏิบัติงานอย่างมั่นใจและมองโลกในแง่ดี การวางแนวทางเพื่อบรรลุตามวิสัยทัศน์ และการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและน่าสนใจ 2) การเป็นองค์กรแห่ง

¹ นักศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ความสุขของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ทั้งภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยเลขคณิตจากมากไปน้อย คือ คนทำงานมีความสุข ชุมชนสมานฉันท์ และที่ทำงานน่าอยู่ และ 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร, การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี

Abstract

This research paper contains 3 objectives: 1) transformational leadership of school administrators under the Kanchanaburi Secondary Educational Service Area Office, 2) how to happy school organization. Under the Kanchanaburi Secondary Educational Service Area Office, 3) relationship between the transformational leadership of administrators and being a happy organization of schools under the Kanchanaburi Secondary Educational Service Area Office. The sample group consisted of 28 schools under the Kanchanaburi Secondary Educational Service Area Office. There were 4 informants per school and 2 teachers, totaling 112 people. The instrument was a questionnaire regarding the transformational leadership of school administrators.

The results were found that 1) transformational leadership of school administrators under the jurisdiction of the Kanchanaburi Secondary Educational Service Area Office, the overall was at the highest level, arranged from highest to lowest arithmetic mean, was to be a good example, showing confidence in follower, symbolic actions to emphasize vision and values, working performance with confidence and optimistic view, setting guidelines to achieve the vision and a clear and interesting vision, 2) Being a happy organization for schools under the Kanchanaburi Secondary Educational Service Area Office, overall, was at the highest level, arranged from highest to lowest arithmetic mean, i.e., happy working people, reconciliated community and a desired workplace, and 3) transformational administrators' leadership and being a happy school organization under the jurisdiction of the Kanchanaburi Secondary Educational Service Area Office, in overall, were at high level of relationship between them with statistically significant at the .01

Keywords : transformational leadership of administrators, school happiness organization, Kanchanaburi Educational Service Area Office

1. บทนำ

การพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการพัฒนา คือ ให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวจะบรรลุได้หรือไม่นั้น โรงเรียนหรือองค์กรการศึกษาย่อมมีหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ก้าวไกล หากกล่าวถึงปัจจัยหรือสิ่งที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จนั้น ผู้นำถือเป็นปัจจัยที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพแวดล้อมขององค์กรทั้งภายใน และภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีทั้งชนิดฉับพลันมีลักษณะรุนแรงและค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งยากแก่การคาดการณ์ ดังนั้นโรงเรียนหรือองค์กรการศึกษาจะต้องมีผู้นำที่มีความสามารถเพื่อนำองค์กร ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างมีประสิทธิภาพ มิฉะนั้นจะสูญเสียความสามารถในการแข่งขันและเกิดความเสียหาย³

ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย ต้องมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ต้องมีวิสัยทัศน์ในการบริหาร ต้องพัฒนาบุคลากรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ต้องปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเสมอภาค สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการบริหารงาน เพราะการบริหารงานในปัจจุบัน เป็นการบริหารงานท่ามกลางสภาวะแห่งความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารต้องพร้อมเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่เดิม พร้อมรับฟังและพร้อมที่จะร่วมมือกับทุกฝ่าย เพื่อให้การบริหารงานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายที่สังคมคาดหวัง⁴ แสดงถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้านได้ ดังนี้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและน่าสนใจ ผู้บริหารจะต้องพัฒนาวิสัยทัศน์หรือสร้างวิสัยทัศน์ใหม่ที่มีความชัดเจน มีความเป็นไปได้ มีการจัดลำดับความสำคัญโดยการสร้างหรือพัฒนาวิสัยทัศน์นั้นจะต้องมาจากการคิดเห็นของทุกฝ่าย และประชาสัมพันธ์วิสัยทัศน์ให้ทราบทั่วกัน ด้านการวางแผนทางเพื่อบรรลุตามวิสัยทัศน์ ผู้บริหารจะต้องโน้มน้าวใจถึงความเป็นไปได้ของวิสัยทัศน์อย่างน่าเชื่อถือ ตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย และได้ใจความที่สำคัญ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ด้านการปฏิบัติงานอย่างมั่นใจและมองโลกในแง่ดี ผู้บริหารจะต้องมั่นใจในตนเอง มองโลกในแง่ดี ไม่ยึดติดกับความผิดพลาด ให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์ ที่สำคัญจะต้องรักษาคำพูดของตนเอง ด้านการแสดงความเชื่อมั่นต่อผู้ตาม และสามารถชี้แนะแนวทาง ส่งเสริม และสนับสนุนครูให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและ

³ ภิภาพ พันธ์แพ, ผู้นำการจัดการเปลี่ยนแปลง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์, 2554), หน้า 2-4.

⁴ ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554), หน้า 70.

สม่ำเสมอ ให้กำลังใจครู ยอมรับและชื่นชมเมื่อครูปฏิบัติงานได้ดี ด้านการกระทำเชิงสัญลักษณ์เพื่อเน้นย้ำวิสัยทัศน์และค่านิยม ผู้บริหารจะต้องมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และค่านิยมของโรงเรียน ปลุกฝังวิสัยทัศน์และค่านิยมของโรงเรียนให้แก่ครูอย่างเป็นรูปธรรม แพร่หลาย และต่อเนื่อง ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับทุกคนตามมาตรฐานเดียวกัน เมื่อเกิดปัญหาจะต้องแสดงความรับผิดชอบร่วมกับส่วนรวม ผู้บริหารจะต้องสร้างความผูกพันต่องานที่ทำและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การทำงานของผู้บริหารจะต้องตรวจสอบได้ และจะต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอยู่เสมอ หากผู้บริหารขาดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือไม่แสดงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะทำให้ผู้ตามขาดความศรัทธาและไม่เชื่อมั่นในตัวผู้บริหาร อาจก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องแสดงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นจากผู้ตาม นำไปสู่องค์การแห่งความสำเร็จ

นอกเหนือจากการที่ผู้นำมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้องค์การขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จในด้านการบริหารงานแล้วการบริหารคนย่อมสำคัญเช่นกัน หนึ่งในแนวคิดการบริหารคนที่สำคัญแนวคิดหนึ่ง คือ Happy Workplace ซึ่งเป็นการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้คนพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง นำพาองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน⁵ โดยแนวคิดดังกล่าวจะมุ่งเน้นให้คนทำงานมีความสุข (Happy People) คือ บุคลากรสามารถจัดสมดุลชีวิตได้ ตระหนักว่าตนเองเป็นบุคคลที่สำคัญขององค์กร มีความเป็นมืออาชีพ มีความเป็นอยู่ที่ดี มีศีลธรรมอันดีงาม และเอื้ออาทรต่อตนเองและสังคม ประการต่อมา ที่ทำงานน่าอยู่ (Happy Home) คือ บุคลากรจะรู้สึกว่าการเป็นเหมือนบ้านหลังที่สอง มีความรัก ความสามัคคีในองค์กร และประการสุดท้ายคือ ชุมชนสมานฉันท์ (Happy Teamwork) ชุมชนต้องมีความสามัคคี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เอื้ออาทรสังคมาบซ้าง ยังหมายความว่ามีความรวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กร รวมถึงชุมชน สังคมพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานขององค์กร⁶ หากผู้นำการเปลี่ยนแปลงมุ่งเน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ แต่ไม่คำนึงถึงความสุขของบุคลากรภายในองค์กร ย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาองค์กร เนื่องจากบุคลากรขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน ผลงานที่ได้อาจขาดประสิทธิภาพ และอาจเกิดความขัดแย้งขึ้นในอนาคต ในทางกลับกันถ้าผู้นำคำนึงถึงการพัฒนา และการพัฒนาคนควบคู่กัน มีภาวะผู้นำที่เป็นพฤติกรรมปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่การพัฒนา หรือสร้างวัฒนธรรมองค์กรรูปแบบใหม่ๆ ที่มุ่งเน้นบรรยากาศในการทำงานที่ดี ย่อมส่งผลให้

⁵ จุฑามาศ แก้ววิจิตร และคนอื่น ๆ, 123 **สู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข**, (นนทบุรี: สองขาครีเอชั่น, 2556), หน้า 9.

⁶ ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีรธรรม วุฑฒิชัยแก้ว, **คู่มือมาสร้างองค์กรแห่งความสุขกันเถอะ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2559** (กรุงเทพฯ: แอทไฟร์พริ้นท์, 2559), หน้า 8.

บุคลากรรู้สึกรักและผูกพันกับเพื่อนร่วมงานและองค์กร เมื่อองค์กรเกิดวิกฤต ประสพปัญหา บุคลากรจะอยู่เคียงข้างองค์กร มีความเชื่อและทุ่มเทให้กับองค์กรอย่างเต็มที่ ยอมเสียสละส่วนตน เพื่อให้องค์กรอยู่รอด

ความเป็นมาและความสำคัญข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารโรงเรียน และการเป็นองค์กรแห่งความสุขเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนและ พัฒนาโรงเรียนให้สามารถบริหารและจัดการศึกษาได้บรรลุตามเป้าหมายและพันธกิจที่กำหนดไว้ เนื่องจากผู้บริหารมีความเข้าใจ และตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิด บรรยากาศขององค์กรแห่งความสุข ครูย่อมมีความสุขในการทำงาน มีขวัญ และกำลังใจ รวมทั้งมี ความพึงพอใจ ในการทำงาน ทำให้ครูทำงานได้ดี และส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี เป็นทรัพยากรมนุษย์ของประเทศที่มีคุณภาพ ตัวผู้บริหารเองสามารถพัฒนาโรงเรียนโดยใช้ศักยภาพ ของบุคลากรครูอย่างเต็มที่ดังนั้นภาวะผู้นำของผู้บริหารที่จะเปลี่ยนแปลงให้โรงเรียนกลายเป็น องค์กรแห่งความสุข จึงเป็นภารกิจสำคัญที่จะนำพาโรงเรียนไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จได้อย่างมี ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี
2. เพื่อทราบการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากาญจนบุรี
3. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็น องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี

3. วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการ วิจัยไว้ดังนี้ ในส่วนของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยใช้แนวคิดของยูกิ (Yuki) มาเป็นตัวแปรต้น ในการศึกษา ประกอบด้วย 1) การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและน่าสนใจ (Articulate a clear and appealing vision) 2) การวางแนวทางเพื่อบรรลุตามวิสัยทัศน์ (Explain how the vision can be attained) 3) การ ปฏิบัติงานอย่างมั่นใจและมองโลกในแง่ดี (Act confident and optimistic) 4) การแสดงความเชื่อมั่นต่อผู้ ตาม (Express confidence in followers) 5) การกระทำเชิงสัญลักษณ์เพื่อย้ำวิสัยทัศน์และค่านิยม (Use dramatic, symbolic actions to emphasize key values) และ 6) การเป็นแบบอย่างที่ดี (Lead by example) ในส่วนขององค์กรแห่งความสุข ผู้วิจัยได้นำแนวคิด “Happy Workplace” ตามคู่มือมาสร้าง

องค์กรแห่งความสุขกันเถอะ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2559 ของชาญวิทย์ วสันต์ธนรัตน์ และธีรธรรม วุฑฒิชัยแก้ว ประกอบด้วย 1) คนทำงานมีความสุข (Happy People) 2) ที่ทำงานน่าอยู่ (Happy Home) และ 3) ชุมชนสมานฉันท์ (Happy Teamwork)

3.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาการุญบุรี จำนวน 29 โรง จำแนกเป็นโรงเรียนในอำเภอเมืองการุญบุรี 2 โรง อำเภอท่าม่วง 6 โรง อำเภอพนมทวน 2 โรง อำเภอท่ามะกา 5 โรง อำเภอด่านมะขามเตี้ย 1 โรง อำเภอบ่อพลอย 3 โรง อำเภอไทรโยค 2 โรง อำเภอห้วยกระเจา 1 โรง อำเภอหนองปรือ 2 โรง อำเภอเลาขวัญ 1 โรง อำเภอศรีสวัสดิ์ 1 โรง อำเภอทองผาภูมิ 2 โรง และอำเภอลงขันบุรี 1 โรง

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาการุญบุรี จำนวน 28 โรง ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางประมาณการกำหนดขนาดตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan)⁷ แล้วเลือกกลุ่มตัวอย่างตามโอกาสตามสถิติด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

3.3 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 4 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และ ครู จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 112 คน ดังรายละเอียดตาม

3.4 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรพื้นฐาน ตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรพื้นฐาน เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งปัจจุบัน และประสบการณ์การทำงาน
2. ตัวแปรต้น (X_{0t}) เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามแนวคิดยูคัล (Yukl) ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังต่อไปนี้ 2.1) การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและน่าสนใจ (Articulate a clear and appealing vision: X_1) 2.2) การวางแนวทางเพื่อบรรลุตามวิสัยทัศน์ (Explain how the vision can be attained: X_2) 2.3) การปฏิบัติงานอย่างมั่นใจและมองโลกในแง่ดี (Act confident and optimistic: X_3) 2.4) การแสดงความเชื่อมั่นต่อผู้ตาม (Express confidence in followers: X_4) 2.5) การกระทำเชิงสัญลักษณ์

⁷ Robert V. Krejcie and Daryle W. Morgan, "Determining Sample Size for Research Activities," *Journal for Education and Psychological Measurement* 3, 7 (November 1970): 608.

เพื่อเน้นย้ำวิสัยทัศน์และค่านิยม (Use dramatic, symbolic actions to emphasize key values: X_5) และ 2.6) การเป็นแบบอย่างที่ดี (Lead by example: X_6) หมายถึง

3. ตัวแปรตาม (Y_{tot}) เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับองค์กรแห่งความสุข ตามคู่มือมาสร้างองค์กรแห่งความสุขกันเถอะ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2559 ของชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีรธรรม วุฑฒิชัยแก้ว ดังต่อไปนี้ 3.1) คนทำงานมีความสุข (Happy People: Y_1) 3.2) ที่ทำงานน่าอยู่ (Happy Home: Y_2) 3.3) ชุมชนสมานฉันท์ (Happy Teamwork: Y_3)

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งปัจจุบัน และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ซึ่งผู้วิจัยสร้างเครื่องมือตามแนวคิดของ ยูคัล (Yukl)

ตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ซึ่งผู้วิจัยสร้างเครื่องมือตามคู่มือมาสร้างองค์กรแห่งความสุขกันเถอะ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2559 ของชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีรธรรม วุฑฒิชัยแก้ว

แบบสอบถามในตอนที่ 1 มีลักษณะเป็นการเลือกตอบตามที่กำหนดคำตอบไว้ให้ ส่วนแบบสอบถามความคิดเห็นตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วน 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's 5 rating scale)⁸

3.6 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ขั้นที่ 1 ศึกษาวรรณกรรมและแบบสอบถามที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามภายใต้การแนะนำและคำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและการปรับปรุงพัฒนา

ขั้นที่ 2 ตรวจสอบ ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่สร้างและพัฒนาขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษาที่ใช้ ตลอดจนความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามตัวแปรของการวิจัย ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยใช้เทคนิค IOC (Index of item objective congruence) ซึ่งค่า IOC ของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง 0.6 – 1.0 ผู้วิจัยใช้คำถามทุกข้อ

⁸ Rensis Likert, *New Pattern of Management* (New York: McGraw-Hill, 1961), P. 4.

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไข แล้วไปทดลองใช้ (try out) กับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 โรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามโรงเรียนละ 4 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และครู จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 32 คน

ขั้นที่ 4 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาคำนวณหาความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยวิธีการของครอนบาค (Cronbach)⁹ โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ (alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี (X) เท่ากับ .979 ตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี (Y) เท่ากับ .959 และทั้งฉบับเท่ากับ .982

ขั้นที่ 5 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี จำนวน 28 โรงเรียน

3.8 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ความถี่ (frequency: f) และร้อยละ (percentage: %)
2. การวิเคราะห์ระดับของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนและการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ มัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D) โดยนำค่ามัชฌิมเลขคณิตไปเทียบกับเกณฑ์ขอบเขตของค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของเบสท์ (Best)¹⁰
3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

⁹ Lee J. Cronbach, *Essential of psychological Testing*, 3rd ed. (New York: Harper & Row Publishers, 1987), P. 161.

¹⁰ John W. Best, *Research in Education*, 2nd ed. (New Jersey: Prentice Hall, 1997), PP. 204-208.

โดยมีเกณฑ์การแปลผลตามแนวคิด ของ บุญใจ ศรีสถิตนรากร ซึ่งมี 3 ระดับ คือ ระดับสูง กลาง และ ต่ำ¹¹

3.7 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ให้บรรลุวัตถุประสงค์มีระบบ และสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรายละเอียดและขั้นตอน การดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย ศึกษาข้อมูล สถิติ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากตำรา เอกสาร ทางวิชาการ วารสาร เว็บไซต์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อ จัดทำโครงการวิจัยตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นำเสนอโครงร่างงานวิจัยต่อภาค วิชาการบริหารการศึกษาเพื่อขอความเห็นชอบและอนุมัติโครงร่างงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย เพื่อเก็บข้อมูล ทดลอง ปรับปรุง และพัฒนาเครื่องมือวิจัย นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งได้รับการ ตรวจสอบคุณภาพโดยวิธีการหาความเชื่อมั่นแล้ว ไปเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มา ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย จัดทำรายงานผลการวิจัย นำเสนอร่างรายงาน ผลการวิจัยต่อคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ตามคำแนะนำของ คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ จัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอรายงานผลการวิจัย เพื่อขออนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

4. ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย นำเสนอโดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย จำแนกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Arithmetic Mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ทั้งในภาพรวมและจำแนกตามรายด้าน จากกลุ่ม

¹¹บุญใจ ศรีสถิตนรากร, *ระเบียบวิธีการวิจัยทางการพยาบาลศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: ยูเอสนไอ อินเตอร์ มีเดีย, 2553), หน้า 377.

ตัวอย่าง 28 โรง ผู้ให้ข้อมูล 112 คน แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ที่ได้กำหนดไว้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวม (X_{tot})

(n=112)

ด้าน	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน (X_{tot})	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1	การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและน่าสนใจ (X_1)	4.56	0.68	มากที่สุด	6
2	การวางแนวทางเพื่อบรรลุตามวิสัยทัศน์ (X_2)	4.57	0.69	มากที่สุด	5
3	การปฏิบัติงานอย่างมั่นใจและมองโลกในแง่ดี (X_3)	4.61	0.58	มากที่สุด	3
4	การแสดงความเชื่อมั่นต่อผู้ตาม (X_4)	4.62	0.59	มากที่สุด	2
5	การกระทำเชิงสัญลักษณ์เพื่อเน้นย้ำวิสัยทัศน์และค่านิยม (X_5)	4.61	0.64	มากที่สุด	4
6	การเป็นแบบอย่างที่ดี (X_6)	4.64	0.60	มากที่สุด	1
รวม (X_{tot})		4.60	0.60	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านเช่นเดียวกัน โดยเรียงจากค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย คือ การเป็นแบบอย่างที่ดี มีค่ามัชฌิมเลขคณิตมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.60) รองลงมา คือ การแสดงความเชื่อมั่นต่อผู้ตาม ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.59) การปฏิบัติงานอย่างมั่นใจและมองโลกในแง่ดี ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.58) การกระทำเชิงสัญลักษณ์เพื่อเน้นย้ำวิสัยทัศน์และค่านิยม ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.64) การวางแนวทางเพื่อบรรลุตามวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.69) และการมี

วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและน่าสนใจ มีค่ามัชฌิมเลขคณิตน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า อยู่ระหว่าง 0.58–0.64 ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่ามีการกระจายของข้อมูลน้อย หมายความว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ทั้งในภาพรวมและจำแนกตามรายด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง 28 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล 112 คน แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ที่ได้กำหนดไว้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับผลการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวม (Y_{tot}) (n=112)

ด้าน	การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน (Y_{tot})	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1	คนทำงานมีความสุข (Y_1)	4.74	0.46	มากที่สุด	1
2	ที่ทำงานน่าอยู่ (Y_2)	4.68	0.47	มากที่สุด	3
3	ชุมชนสมานฉันท์ (Y_3)	4.69	0.49	มากที่สุด	2
รวม (Y_{tot})		4.70	0.45	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 พบว่า การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงจากค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คนทำงานมีความสุข มีค่ามัชฌิมเลขคณิตมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.46) รองลงมา คือ ชุมชนสมานฉันท์ ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.49) และที่ทำงานน่าอยู่ ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.47) มีค่ามัชฌิมเลขคณิตน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพบว่า อยู่ระหว่าง 0.46–0.49 ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า มีการกระจายของข้อมูลน้อย หมายความว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากาญจนบุรี

ผู้วิจัยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการ
เป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรีโดยใช้
การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product-moment correlation
coefficient) ดังรายละเอียดตามตารางที่ 4

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน (X_{tot})

X_1 หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและน่าสนใจ

X_2 หมายถึง การวางแผนทางเพื่อบรรลุตามวิสัยทัศน์

X_3 หมายถึง การปฏิบัติงานอย่างมั่นใจและมองโลกในแง่ดี

X_4 หมายถึง การแสดงความเชื่อมั่นต่อผู้ตาม

X_5 หมายถึง การการกระทำเชิงสัญลักษณ์เพื่อย้ำวิสัยทัศน์และค่านิยม

X_6 หมายถึง การเป็นแบบอย่างที่ดี

การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน (Y_{tot})

Y_1 หมายถึง คนทำงานมีความสุข

Y_2 หมายถึง ที่ทำงานน่าอยู่

Y_3 หมายถึง ชุมชนสมานฉันท์

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของบริหารกับ
การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี
โดยภาพรวมและรายด้าน

(n=112)

ตัวแปร	Y_1	Y_2	Y_3	Y_{tot}
X_1	.756**	.678**	.762**	.774**
X_2	.730**	.655**	.737**	.749**
X_3	.808**	.699**	.747**	.794**
X_4	.803**	.730**	.782**	.816**
X_5	.791**	.700**	.737**	.785**
X_6	.851**	.689**	.814**	.830**
X_{tot}	.828**	.726**	.801**	.830**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโดยภาพรวม (X_{tot}) มีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนโดยภาพรวม (Y_{tot}) ในลักษณะคล้อยตามกัน อยู่ในระดับสูง ($r_{xy} = .830^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวม (X_{tot}) กับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของรายด้าน ($Y_1 - Y_3$) พบว่า มีความสัมพันธ์ในลักษณะคล้อยตามกัน ทุกคู่อยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .726 – .828 โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คู่ที่มีความสัมพันธ์ 3 อันดับแรก ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโดยภาพรวม (X_{tot}) กับที่คนทำงานมีความสุข (Y_1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r_{xy} = .828^{**}$) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโดยภาพรวม (X_{tot}) กับชุมชนสมานฉันท์ (Y_3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r_{xy} = .801^{**}$) และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโดยภาพรวม (X_{tot}) กับที่ทำงานน่าอยู่ (Y_2) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r_{xy} = .726^{**}$)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนรายด้าน ($X_1 - X_6$) กับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนโดยภาพรวม (Y_{tot}) พบว่า มีความสัมพันธ์ในลักษณะคล้อยตามกัน ทุกคู่อยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .749 – .830 โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คู่ที่มีความสัมพันธ์ 3 อันดับแรก ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดี (X_6) กับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน โดยภาพรวม (Y_{tot}) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r_{xy} = .830^{**}$) การแสดงความเชื่อมั่นต่อผู้ตาม (X_4) กับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนโดยภาพรวม (Y_{tot}) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r_{xy} = .816^{**}$) และการปฏิบัติงานอย่างมั่นใจและมองโลกในแง่ดี (X_3) กับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนโดยภาพรวม (Y_{tot}) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r_{xy} = .794^{**}$)

5. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงค่ามัธยเทศจากมากไปหาน้อย คือ การเป็นแบบอย่างที่ดี การแสดงความเชื่อมั่นต่อผู้ตาม การกระทำเชิงสัญลักษณ์เพื่อนำย้าวิสัยทัศน์และค่านิยม การปฏิบัติงานอย่างมั่นใจและมองโลกในแง่ดี การวางแนวทางเพื่อบรรลุตามวิสัยทัศน์ และการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและน่าสนใจ

2) การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงค่ามัธยเลขคณิตจากมากไปหาน้อย คือ คนทำงานมีความสุข ชุมชนสมานฉันท์ และที่ทำงานน่าอยู่

3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยสามารถนำอภิปรายผลเพื่อความชัดเจนได้ดังนี้

1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่เป็นไปตามกับสมมุติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ว่าระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดี มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการบริหาร ต้องการพัฒนา ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงนโยบายต่าง ๆ เพื่อสร้างระบบการทำงานที่ก้าวหน้า โดยผู้บริหารจะต้องลงมือทำด้วยตนเอง เป็นแบบอย่างในการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทำให้ครูเกิดแรงบันดาลใจในการปฏิบัติตาม นำไปสู่การร่วมมือร่วมใจกัน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาโรงเรียน แม้บางครั้งอาจมีอุปสรรคหรือข้อจำกัดต่าง ๆ มีความมั่นใจในตนเอง มองโลกในแง่ดีเกี่ยวกับความสำเร็จว่าสามารถเกิดขึ้นได้ ไม่ยึดติดกับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในอดีต ให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์มากกว่าอุปสรรคและความเสี่ยง รักษาคำพูดของตนเอง ยอมรับคำพูดและการแสดงออกของตนเอง มีความมั่นใจในความสามารถของครู ตั้งความคาดหวังต่อครูไว้สูง ชี้แนะแนวทางให้กับครูเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ ส่งเสริมและสนับสนุนครูให้พัฒนาจุดเด่นของตนเอง ส่งเสริมและสนับสนุนครูให้มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ให้กำลังใจเมื่อครูขาดความมั่นใจ ในการทำงาน แสดงการยอมรับและชื่นชมเมื่อครูปฏิบัติงานได้สำเร็จ มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมของโรงเรียน ปลุกฝังวิสัยทัศน์ของโรงเรียนให้แก่ครูด้วยการกระทำเชิงสัญลักษณ์ ปลุกฝังค่านิยมของโรงเรียนให้แก่ครูด้วยการกระทำเชิงสัญลักษณ์ปลุกฝังวิสัยทัศน์ของโรงเรียนแก่ครูอย่างแพร่หลายและต่อเนื่อง ปลุกฝังค่านิยมของโรงเรียนแก่ครูอย่างแพร่หลายและต่อเนื่อง ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครู ปฏิบัติตนตามมาตรฐานเดียวกันทุกคน แสดงความรับผิดชอบร่วมกับครูเมื่อเกิดปัญหาขึ้น รักษาค่านิยมร่วมให้คงอยู่และสามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน สร้างความผูกพันต่อภารกิจและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สามารถตรวจสอบการทำงานได้ ตระหนักถึงความสำคัญของการแสดงความคิดเห็นหรือการกระทำใด ๆ ต่อผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ กิตติธัช ออไอศุรีย์ เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาใน

กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญลักษณ์ โพธิ์ช่วย เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภคมน ทิพย์พรบรรเจิด เรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต 2” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการวิจัย พบว่า การเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเป็นองค์กรแห่งความสุข โดยบุคลากรในองค์กรสามารถจัดสมดุลชีวิตได้ เห็นคุณค่าชีวิตของตนเอง ตระหนักว่าตนเองเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญของโรงเรียน มีความเป็นมืออาชีพ มีความเป็นอยู่ที่ดี มีครอบครัวที่อบอุ่น มีศีลธรรมอันดีงาม มีความเอื้ออาทรต่อสังคม มีการกำกับดูแลโรงเรียนที่ดี สามารถบริหารด้วย ความเป็นธรรม เคารพสิทธิและการปฏิบัติต่อครูอย่างเป็นธรรม มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน มีการร่วมมือในการพัฒนาชุมชนและสังคม มีการดูแลรักษาสสิ่งแวดล้อม มีการเผยแพร่ข่าวสารจากการดำเนินงานและมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีการจัดทำรายงานด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม สร้างความพึงพอใจให้แก่ทุกภาคส่วนต่อการดำเนินงานของโรงเรียน สอดคล้องกับ จันทร์พร ปานคล้าย ที่ศึกษา เรื่อง การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า องค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ในระดับสูง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r_{xy} = 0.830$) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรีมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และค่านิยมในโรงเรียนที่ตึงตังและชัดเจน มีการปลูกฝังอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง มีการลงมือปฏิบัติงานเพื่อเป็นแบบอย่าง มีการแสดงออกว่ามีความมั่นใจในครู เพื่อให้ครูทำงานอย่างมีความสุข โรงเรียนเป็นที่ทำงานที่น่าอยู่ และขยายเครือข่ายไปสู่การเป็นชุมชนที่มีความสมานฉันท์ โดยผลการวิจัยนี้พบว่า ระดับของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญของการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญต่อกระบวนการเชิงบริหารทุกระบบ ทุกงาน ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้นำอย่างเต็มความสามารถ ทำให้ครองใจผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงาน ให้ร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้นำมีความเชื่อมั่นในตนเอง ได้รับความนับถือ ความอบอุ่น กำลังใจในการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการสร้างจริยธรรมในการบริหารงาน และส่งเสริมสิทธิของบุคลากรบนพื้นฐานปัจจัยด้านสุขภาพ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความพึงพอใจในการทำงาน และความปลอดภัย เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญลักษณ์ โพธิ์ช่วย ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับคุณภาพชีวิตของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับคุณภาพชีวิตของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 มีความสัมพันธ์แบบคล้อยตามกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาเนชัน และคนอื่น ๆ (Kanesan and others) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสุขในที่ทำงาน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความผูกพันต่อองค์กร ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลโดยตรงต่อความสุขในที่ทำงานและความผูกพันต่อองค์กร นอกจากนี้ ความสุขในที่ทำงานได้กลายเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญต่อความผูกพันต่อองค์กร ผลการวิจัยยังพิสูจน์ว่าความสุขในที่ทำงานสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่สำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความผูกพันต่อองค์กรด้วย

7. ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อผลการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี
3. ควรศึกษารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี

4. ควรศึกษารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับ สมบูรณ์ (4 สี)**. เข้าถึงเมื่อ 3 เมษายน 2565. เข้าถึงได้จาก https://www.kroobannok.com/news_file/p59087671156.pdf
- กิตติธัช ออไอศุรีย์. “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัด สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของ ผู้บริหารและครู.” **วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร 2,1** (มกราคม – มิถุนายน 2561): 49.
- จันทร์ทร ปานคล้า. “การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่ง ความสุขในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ศิลปากร, 2557.
- จุฑามาศ แก้ววิจิตร และคนอื่น ๆ. **123สู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข**. นนทบุรี: สองขา ครีเอชั่น, 2556.
- ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีรธรรม วุฑฒิชัยแก้ว. **คู่มือมาสร้างองค์กรแห่งความสุขกันเถอะ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2559**. กรุงเทพฯ: แอทไฟร์พริ้นท์, 2559.
- ธัญลักษณ์ โพธิ์ช่วย. “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1.” **วิทยานิพนธ์ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 2561.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางการพยาบาลศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ยู แอนไอ อินเตอร์ มีเดีย, 2553.
- พิภาพ พันธุ์แพ. **ผู้นำการจัดการเปลี่ยนแปลง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พริ้นท์, 2554.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. **ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลผลิตภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทาง การศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554

ภคมน ทิพย์พรบรรเจิด. “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา.” **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา** 1,2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2561):18.

Best, John W. **Research in Education**, 2nd ed. New Jersey: Prentice Hall, 1997.

Cronbach, Lee J. **Essentail of psychological Testing**. 3rd ed. New York: Herper& Row Publishers, 1987.

Kanesan, Abdul Ghani and others. “Workplace Happiness, Transformational Leadership and Affective Commitment.” **Advanced Science Letters**, 23, 4 (April 2017): 2872–2875.

Krejcie, Robert V. and Daryle W. Morgan. “Determining Sample Size for Research Activities.” **Journal for Education and Psychological Measurement** 3,7 (November 1970): 608.

Likert, Rensis. **New Pattern of Management**. (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice–Hall Inc., 1969), 45–62.

Yukl, Gary A. **Leadership in organizations**. 8th ed. New Jersey: Pearson Education, Inc., 2013.

ผลการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก
เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

The Effects of Using Collaborative Strategic Reading and Graphic
Organizers to Enhance the Reading Comprehension of Grade 11
Students

ณัฐกานต์ บุญป่อง, Nattagan Boonpong¹

Email : ifahny1995@gmail.com

สรณบดีนทร์ ประสารทรัพย์, Soranabordin Prasansaph²

Email : tea9796@hotmail.com

Received: June 9, 2023 Revised: May 16, 2024

Accepted: May 16, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ด้วยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 1 ห้องเรียน 30 คน จากนั้นทำการทดลองโดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน จำนวน 4 บทเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก ใช้เวลาทั้งสิ้น 6 ชั่วโมงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) หน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 4 หน่วย ได้แก่ 1) Preparing for the Cave of Crystals 2) Move as Millions, SURVIVE AS ONE 3) Heading South for the Winter 4) Navigating Through the Air 2) แบบทดสอบวัดความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เป็นแบบปรนัยชนิด

¹ นักศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ที่ปรึกษา ดร. ภาควิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจต่อการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือ, เทคนิคแผนผังกราฟิก, การอ่านเพื่อความเข้าใจ

Abstract

The purposes of this research were to: 1) compare students English comprehensive reading ability before and after using collaborative strategic reading and graphic Organizers to Enhance the Reading Comprehension of Grade 11 Students; 2) investigate students' opinions toward collaborative strategic reading and graphic technique. The sample, selected by a simple random sampling technique, comprised 30 grade-eleven students at Sriwichaiwitthaya school during the first semester of academic year 2022. The students studied 4 lesson units with collaborative strategic reading and graphic organizers to enhance comprehensive reading ability. Each unit was conducted in 1 hour and the experiment covered 6 hours in total. The instruments used for this research consisted of 1) 4 units with collaborative strategic reading and graphic organizers, 2) an English reading comprehension test, used as a pretest and posttest, and 3) an opinion questionnaire toward collaborative strategic reading and graphic organizers. Mean and standard deviation of items were used to evaluate the students' opinions toward collaborative strategic reading and graphic organizers. The paired-simple t-test was used to analyze the students' ability in English comprehensive reading. The results of the study were as follows: 1) The students' English comprehensive reading ability after using collaborative strategic reading and graphic organizers were significantly higher at the .05 level. 2) The students' satisfaction toward collaborative strategic reading and graphic organizers were at the highest level.

Keywords: Collaborative Strategic Reading, Graphic Organizer, Reading Comprehension

1. บทนำ

ภาษาอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตของคนไทยและคนทั่วโลก เนื่องจากผู้คนใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารกัน นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาษาอังกฤษในการศึกษา แสวงหาความรู้เพิ่มเติม หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นภาษาอังกฤษจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากในชีวิตประจำวัน ผู้ที่มีทักษะภาษาอังกฤษ และสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว จะถือว่าได้เปรียบผู้อื่นมาก แต่การที่ผู้เรียนจะสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างเหมาะสมนั้นก็ขึ้นอยู่กับทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ ดังนั้นผู้เรียนจะได้รับโอกาสในการฝึกใช้ทักษะภาษาอังกฤษให้มากที่สุดทั้งในและนอกห้องเรียน อันจะนำไปสู่การศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพซึ่งเป็นจุดหมายสำคัญประการหนึ่งของแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐–๒๕๗๙) คนไทยปัจจุบันนิยมเรียนภาษาอังกฤษเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้³ การเรียนภาษาอังกฤษเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ ทักษะภาษาอังกฤษที่สามารถพัฒนาไปสู่ทักษะอื่นได้ คือ⁴ ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ถือว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างมากในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้การอ่านเพื่อความเข้าใจเป็นเป้าหมายสำคัญของการอ่านทุกประเภท⁵ ความเข้าใจในการอ่านเป็นความสามารถการอ่านในใจที่เข้าใจลายลักษณ์อักษร หรือข้อความที่อ่านอย่างครบถ้วนหรืออ่านรู้นั่นเอง

จากรายงานของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) ถึงผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test หรือ O – NET) ตั้งแต่ปี 2562 – 2563 ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยวิชาภาษาอังกฤษมีคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 มีแนวโน้มต่ำลงทุกปี และจากรายงานผลการทดสอบระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ช่วงชั้นที่ 4 (นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6) ปีการศึกษา 2563 มีจำนวนนักเรียนผู้เข้าสอบ 365,170 คนพบว่าคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษคิดเป็นร้อยละ 29.94 และผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O –

³ กรมวิชาการ, เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คู่มือการจัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ, (กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว, 2551), หน้า 63

⁴ วิสัช จิตวิตร, การสอนเขียนภาษาอังกฤษ, (นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551), หน้า 53,

⁵ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, การสอนภาษาไทยขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา, กรุงเทพฯ: เกรท เอ็ดดูเคชั่น,(2552), , หน้า 63

NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา พบว่า คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 24.27 ซึ่งมีความน้อยกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ ซึ่งอยู่ระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ

จากการศึกษาเอกสาร และแนวทางการสอนอ่านที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าการอ่านเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็น ส่งผลให้การสอนทักษะการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง แต่ทักษะการอ่าน เป็นทักษะซับซ้อน เพราะการอ่านไม่ใช่เพียงแต่อ่านตัวอักษรออกเท่านั้น แต่ผู้อ่านต้องมีความเข้าใจด้วย โดยทั่วไปผู้เรียนมักประสบปัญหาในการอ่านภาษาอังกฤษ ผู้เรียนไม่มีความเข้าใจในบทที่อ่านมากพอ เป็นปัญหาที่เกิดจากตัวผู้เรียนเองคือ ผู้เรียนขาดความกระตือรือร้นในการเรียน เพราะขาดทักษะ ไม่รู้จักคำศัพท์ ไม่รู้จักกลวิธีการอ่านที่ถูกต้อง ไม่มีนิสัยรักการอ่าน ปัญหาอีกด้านที่เกี่ยวข้องคือ ปัญหาด้านวิธีการสอนอ่าน ครูควรจะสอนกลวิธีการอ่านให้ผู้เรียนเพื่อช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษากลวิธีการอ่านแบบร่วมมือ (Collaborative Strategic Reading) หรือ กลวิธี CSR ผู้คิดกลวิธีนี้คือ Janette K. Klingner อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยไมอามี ประเทศสหรัฐอเมริกา และ Sharon Vaughn อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเทกซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา⁶ กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือ มีพื้นฐานจากการบูรณาการกลวิธีการอ่าน (Reading Strategy) เข้ากับการเรียนแบบร่วมมือ (Collaborative Strategic Reading) ซึ่งให้ผู้เรียนที่มีระดับความสามารถแตกต่างกันทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มละ 4 คน ประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความสามารถสูง 1 คน ปานกลาง 2 คน และต่ำ 1 คน ซึ่งสมาชิกแต่ละคนผลัดกันแสดงบทบาทของหัวหน้ากลุ่ม ผู้นำอธิบายศัพท์ ผู้นำจับใจความสำคัญและผู้ประสานงาน เพื่อช่วยเหลือกันทำความเข้าใจบทอ่านและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการอ่านร่วมกัน โดยเริ่มจากการนำความรู้และประสบการณ์เดิมของแต่ละคนมาใช้เป็นพื้นฐานในการอ่าน และคาดคะเนเนื้อหาที่จะอ่าน ฝึกการแก้ปัญหาเมื่อพบคำศัพท์ใหม่ ฝึกจับใจความสำคัญ รวมทั้งถามตนเองเพื่อทบทวนและประเมินความเข้าใจ เพื่อให้สรุปสาระความรู้จากสิ่งที่อ่านได้ด้วยตนเอง ซึ่งกลวิธีนี้เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่าง

⁶ Klingner, J, K., Vaughn, S., & Schumm, J, S, **Collaborative Strategic Reading**, During Social studies in heterogeneous fourth-grade classroom, (Elementary School Journal, 1998), PP, 99, 3–21,

⁷ Klingner, J, k., Vaughn S., Dimino, J., Schumm, J, S., and Bayant, D, **Collaborative Strategic Reading**, Longmont: Sopris West, 2001), PP, 98,

ผู้เรียนด้วยกันในการสร้างองค์ความรู้จากบทอ่านด้วยตนเองมากกว่าจะรับรู้จากครู ซึ่งการอ่านเป็นกิจกรรมทางสังคม และถือว่าการเรียนรู้จากเพื่อนเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา แนวทางการสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจ และงานวิจัยของ Clark พบว่าผังกราฟิกช่วยเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อแสดงความคิดเห็นและความเข้าใจออกมาเป็นรูปธรรม ช่วยให้นักเรียนมีการสะสมความรู้ได้ดี และเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และผังกราฟิกสามารถพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้เรียนได้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าวิธีที่ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาที่อ่านได้ คือ ผังกราฟิก (Graphic Organizer) ซึ่งผังกราฟิกนี้ได้รับการพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้แนวคิดทฤษฎีกระบวนการสอนทางสมองในการประมวลข้อมูล การสร้างผังกราฟิกเป็นเทคนิคหนึ่งที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนสรุปใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ง่าย การวิเคราะห์สรุปผลการเรียนรู้เป็นผังจะนำไปสู่การค้นหาความรู้ตามความสนใจ มีการจัดระบบข้อมูลหาความคิดหลัก ความคิดรอง และความคิดย่อยเชื่อมโยงความสัมพันธ์เป็นหมวดหมู่ ง่ายต่อการจดจำและทำความเข้าใจซึ่งผังกราฟิกพัฒนามาจากการจัดโครงสร้างความคิด โดยการใช้ผังกราฟิกนี้จะถูกนำเสนอในรูปแบบของไดอะแกรมและรูปภาพต่าง ๆ ซึ่งผังกราฟิกแต่ละแบบก็มีวัตถุประสงค์ของการนำเสนอข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นการเลือกใช้ผังกราฟิกเพื่อนำเสนอข้อความรู้ที่ได้จัดกระทำแล้วนั้นต้องเลือกตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ผังกราฟิกสามารถช่วยพัฒนาทักษะการอ่านได้ คือ ก่อนที่ผู้เรียนจะถ่ายโอนข้อมูลที่ได้จากการอ่านไปสู่การสร้างผังกราฟิกนั้นผู้อ่านจำเป็นต้องตีความ อนุมานและสรุปใจความสำคัญของเรื่องออกมาเป็นความคิดรวบยอดแล้วจึงจะนำมาสร้างเป็นผังกราฟิก นอกจากนี้ผังกราฟิกยังทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาที่อ่านได้ง่ายขึ้น รวมถึงเป็นการฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การแยกแยะ การเรียงลำดับ การจัดกลุ่ม การเปรียบเทียบและการประเมินค่าข้อมูลที่ได้จากการอ่าน และผังกราฟิกยังช่วยให้ผู้เรียนมีความจำคงทนต่อเรื่องที่ได้อ่านและมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะนำแนวคิดกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือมาพัฒนาร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของผู้เรียน โดยจะทำการวิจัยในเรื่องผลการใช้

⁸ อาริรักษ์ มีแจ้ง, การพัฒนารูปแบบการสอนกลวิธีการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้หลักการเรียนรู้แบบร่วมมืองานเพื่อส่งเสริมผลการเรียนรู้การอ่านสำหรับนิสิตนักศึกษา, *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาคศึกษาศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 96,

⁹ Klingner, J, k., Vaughn S., Dimino, J., Schumm, J, S., and Bayant, D, *Collaborative Strategic Reading*, (Longmont: Sopris West, 2001), P,65,

กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิกในการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนเรียนและหลังเรียน
ด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับ
เทคนิคแผนผังกราฟิก

3. วิธีการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา
อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ 4 (อ32102) จำนวน 7 ห้องเรียน มีนักเรียน
จำนวน 215 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา
อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน
ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

- 2.1 ตัวแปรต้น คือ กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก
- 2.2 ตัวแปรตาม คือ
 - 2.2.1 ทักษะในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ
 - 2.2.2 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการใช้กลวิธีการอ่าน
แบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 3.1. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิก
จำนวน 4 แผนการสอนที่มีเนื้อหาแตกต่างกันไป ประกอบไปด้วย 1) Preparing for the Cave of
Crystals 2) Move as Millions, SURVIVE AS ONE 3) Heading South for the Winter 4) Navigating
Through the Air
- 3.2. แบบทดสอบวัดทักษะในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อนการทดลอง
(Pre-Test)
และหลังการทดลอง (Post-Test) เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20

3.3. แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire) ที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิก

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะเวลาในการทดลองในการวิจัยเรื่อง ผลการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โดยสัปดาห์แรกใช้เวลาในการทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pretest) จำนวน 1 ชั่วโมง ใช้ระยะเวลาในการทดลอง สัปดาห์ละ 1 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง รวมจำนวน 4 คาบ และทำแบบทดสอบหลังเรียน (Posttest) จำนวน 1 ชั่วโมง เมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบทดสอบวัดทักษะในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิก ผู้วิจัยใช้สถิติ t-test แบบจับคู่ และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิก สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำไปแปลความหมายค่าระดับตามเกณฑ์ของลิเคิร์ท

4. ผลการวิจัย

1. ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนหลังเรียนด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของกลุ่มทดลองก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก ด้วยการทดสอบค่า t (t-test) แบบจับคู่ (n=30)

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{D}$	t	df	p-value
ก่อนเรียน	20	11.90	1.73	4.53	16.78	29	0.000
หลังเรียน	20	16.43	1.48				

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิกกับการอ่านเพื่อความเข้าใจที่ได้จากแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็นทั้งหมด 3 ด้าน คือด้านเนื้อหา ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านประโยชน์ พบว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยได้ผลคะแนน ดังนี้

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ	ลำดับที่
ด้านเนื้อหา				
1. ตัวอักษรในแบบฝึกหัดมีขนาดเหมาะสม	4.83	0.37	มากที่สุด	3
2. รูปภาพในแบบฝึกหัดมีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.87	0.43	มากที่สุด	2
3. ความยากง่ายของบทอ่านมีความเหมาะสมต่อระดับของนักเรียนเรียน	4.40	0.84	มาก	10
4. ปริมาณเนื้อหาที่มีความเหมาะสมต่อเวลาเรียน	4.27	0.57	มาก	11
5. มีการเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก	4.50	0.76	มากที่สุด	9
6. เนื้อหาในแบบฝึกหัดเป็นไปตามลำดับขั้นตอน	4.27	0.34	มาก	11
ค่าเฉลี่ยรวมด้านเนื้อหา	4.52	0.55	มากที่สุด	2
ด้านการจัดการเรียนการสอน				
7. กิจกรรมแต่ละขั้นตอนมีความชัดเจนและสอดคล้องกัน	4.70	0.59	มากที่สุด	5
8. กิจกรรมขั้น Pre-reading ช่วยให้สามารถคาดการณ์เนื้อหาในบทอ่านได้	4.80	0.48	มากที่สุด	4
9. กิจกรรมขั้น While-reading ทำให้ได้พัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ	4.90	0.30	มากที่สุด	1
10. กิจกรรมขั้น Post-reading ทำให้ได้พัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ	4.07	0.51	มาก	13

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ	ลำดับที่
11. กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ	4.83	0.37	มากที่สุด	3
12. กิจกรรมเปิดโอกาสให้นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในห้องเรียน	4.83	0.37	มากที่สุด	3
ค่าเฉลี่ยรวมด้านการจัดการเรียนการสอน	4.69	0.44	มากที่สุด	1
รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ	ลำดับที่
ด้านประโยชน์				
13. แบบฝึกหัดช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในบทอ่านมากยิ่งขึ้น	4.83	0.45	มากที่สุด	3
14. นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น	4.60	0.61	มากที่สุด	7
15. นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจด้วยการใช้กลวิธีการอ่านแบบรวมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิก	4.10	0.30	มาก	12
16. นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจด้วยเทคนิคการอ่านแบบ skimming	4.27	0.57	มาก	11
17. นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจด้วยเทคนิคการอ่านแบบ scanning	4.57	0.56	มากที่สุด	8
18. กลวิธีการอ่านแบบรวมมือรวมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกช่วยให้นักเรียนระบุใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้	4.87	0.34	มากที่สุด	2
19. กลวิธีการอ่านแบบรวมมือรวมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกช่วยให้นักเรียนระบุรายละเอียดของเรื่องที่อ่านได้	4.63	0.55	มากที่สุด	6

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความ	ลำดับที่
20. กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิค แผนผังกราฟิกช่วยให้นักเรียนสรุปอ้างอิงหรือ ลงความเห็นของเรื่องที่อ่านได้	4.07	0.57	มาก	13
ค่าเฉลี่ยรวมด้านประโยชน์	4.49	0.49	มากที่สุด	3
ค่าเฉลี่ยรวม	4.57	0.49	มากที่สุด	

จากตารางพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการอ่านแบบร่วมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิกในการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.57$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นแยกเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้

ด้านการจัดการเรียนการสอน นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.69$, S.D. = 0.44) รายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 9 กิจกรรมชั้น While-reading ทำให้ได้พัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ($\bar{X}=4.90$, S.D. = 0.30) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ 10 กิจกรรมชั้น Post-reading ทำให้ได้พัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ($\bar{X}=4.07$, S.D. = 0.51)

ด้านเนื้อหา นักเรียนมีความคิดเห็นต่อด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.52$, S.D. = 0.55) รายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 2 รูปภาพในแบบฝึกหัดมีความเหมาะสมกับเนื้อหา ($\bar{X}=4.87$, S.D. = 0.43) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ 4 ปริมาณเนื้อหามีความเหมาะสมต่อเวลาเรียน ($\bar{X}=4.27$, S.D. = 0.57) และ ข้อ 6 เนื้อหาในแบบฝึกหัดเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ($\bar{X}=4.27$, S.D. = 0.34)

ด้านประโยชน์ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อด้านประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.49$, S.D. = 0.49) รายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 18 กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกช่วยให้นักเรียนระบุนใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ ($\bar{X}=4.87$, S.D. = 0.34) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือข้อ 20 กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกช่วยให้นักเรียนสรุปอ้างอิงหรือลงความเห็นของเรื่องที่อ่านได้ ($\bar{X}=4.07$, S.D. = 0.57)

จากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามตอนที่ 2 ของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมการอ่านแบบร่วมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิกในการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ด้านเนื้อหา แบบฝึกหัดมีรูปภาพประกอบสวยงาม ตัวอักษรอ่านง่าย

เนื้อหาของบทอ่านมีความน่าสนใจ ด้านการจัดการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะว่า กิจกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นตอนชัดเจน ทำให้นักเรียนเข้าใจบทอ่านได้ง่ายขึ้น ด้านประโยชน์ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะว่า กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิกทำให้สามารถจับใจความสำคัญของบทอ่านได้ดียิ่งขึ้น ทำให้ได้พัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ

5. องค์ความรู้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด หลักการและขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยการอ่านกลวิธีแบบร่วมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิก เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนหลังเรียนด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก อยู่ในระดับมากที่สุด

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องผลการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา จังหวัดนครปฐม จากการดำเนินการทดลองและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยข้อที่ 1 พบว่า ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิกเป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งมีวิธีการสอน คือ Click and Clunk ขั้นตอนนี้ ครูให้นักเรียนอ่านบทอ่านแล้วรวบรวมคำศัพท์หรือสำนวนที่ไม่เข้าใจเพื่อหาความหมายของคำศัพท์หรือสำนวนนั้น และ Get the Gist ในขั้นตอนนี้นักเรียนจับใจความสำคัญของบทอ่าน ระบุนใจความสำคัญของแต่ละย่อหน้า รวมทั้งทำแผนผังกราฟิกเพื่อให้นักเรียนได้คิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งทั้งสองขั้นตอนทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่ากลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับแผนผังกราฟิก ช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทอ่านมากยิ่งขึ้น โดยในทุกขั้นตอนของการอ่านนักเรียนได้ฝึกทักษะการอ่านอย่างต่อเนื่องจากง่ายไปยาก ตามขั้นตอนของกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับ ¹⁰Vaughn และ ¹¹Bryant and others ที่ได้กล่าวว่า กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือเป็นกลวิธีที่สามารถพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อ

¹⁰ Vaughn, S, **Collaborative Strategic Reading (CSR): Improving reading comprehension skills**, Available from: <http://www.ncset.org>[2004, November 19],

¹¹ Bryant, D,P., Linan-Thomson,S., Ugel, N,m Hamff, A., and Hogen, M**The effect of professional development for middle school general and special education teachers on implementation of reading strategies in inclusive content area classes**, (Learning Disability Quarterly , 2001), 24: 251-264,

ความเข้าใจของนักเรียนที่นักเรียนสามารถลงมือทำได้ด้วยตนเอง ซึ่งครูสามารถนำไปใช้ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับ¹²พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2549: 129) ที่ได้กล่าวว่า ฟังกรรพิก คือแบบของการสื่อสาร เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ ได้คิดอย่างเป็น

1.2 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดชั้นเรียนแบบละความสามารภ ทำให้นักเรียนได้ช่วยเหลือกันขณะเรียน โดยผู้วิจัยได้จัดกลุ่มนักเรียน กลุ่มละ 5 คน การจัดกลุ่มผู้เรียน มีการจัดโดยให้นักเรียนภายในกลุ่มมีการละความสามารภในการเรียนภาษาอังกฤษ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลางและกลุ่มอ่อน กลุ่มเก่งคือนักเรียนที่มีผลคะแนนการเรียนภาษาอังกฤษดี กลุ่มปานกลางคือนักเรียนที่มีผลการเรียนปานกลาง กลุ่มอ่อนคือนักเรียนที่มีผลการเรียนควรปรับปรุง โดยผู้วิจัยได้ตัดสินกลุ่มการเรียนจากผลการสอบของหน่วยการเรียนรู้และการสังเกตภายในกลุ่มมีการร่วมมือกันอ่านบทอ่านตามขั้นตอนของกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือและสร้างฟังกรรพิกของนักเรียนในกลุ่ม การจัดกิจกรรมนี้ทำให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันกับเพื่อน มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน นักเรียนมีอิสระในการคิด นักเรียนทุกระดับความสามารถได้พัฒนาทักษะการอ่านร่วมกัน ทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ¹³Klingner et al. ที่ได้กล่าวว่ากลวิธีการอ่านแบบร่วมมือเป็นรูปแบบการสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจที่ต้องใช้การอภิปรายของเพื่อนในกลุ่ม และยังสอดคล้องกับ¹⁴Clark และ Bayer ที่กล่าวว่า ฟังกรรพิก เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสะสมความรู้ได้ดีและเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

2. จากผลการวิจัยข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกรรพิก อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกรรพิกทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนานและตื่นตัวตลอดเวลา เนื่องจากกลวิธีการอ่านเป็นวิธีการที่เน้น

¹² พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: แนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน 1, (กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์, 2544), , หน้า 65,

¹³ Klingner, J, k., Vaughn S., Dimino, J., Schumm, J, S., and Bayant, D, Collaborative Strategic Reading, (Longmont: Sopris West, 2001), PP, 6–9,

¹⁴ Clark, J,H, Using visual organizers to focus on thinking, (Journal Reading, 1991), PP, 37, 38, , Klingner, J, Promoting English acquisition and content learning through collaborative strategic reading, Paper presented at the annual meeting of the American Educational research Association, Chicago, 1997), P, 183

ความร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการอ่าน ในกลุ่มผู้เรียนจะมีการจัดละ ความสามารถกลุ่มละ 5 คน โดยกำหนดบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน นักเรียนแต่ละคนจึงมีบทบาทและ หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ ทำให้นักเรียนรู้สึกตื่นตัวตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ¹⁵Slavin ที่ กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องเรียนรู้ร่วมกัน รับผิดชอบงานกลุ่ม ด้วยกัน ความสำเร็จของกลุ่มคือความสำเร็จของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม อีกทั้งนักเรียนยังต้องนำ ความคิดของตนเองมาแลกเปลี่ยนกับความคิดของเพื่อน ซึ่งก่อให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ โดยการที่ นักเรียนต้องทำงานร่วมกันทำให้นักเรียนต้องตื่นตัวตลอดเวลา เนื่องจากนักเรียนต้องพยายาม รวบรวมความคิดของตนเองก่อน มีสมาธิในการอ่าน ไม่วอกแวก เพื่อที่จะได้นำมาอธิบายให้เพื่อนใน กลุ่มฟัง เพื่อให้งานกลุ่มสำเร็จลุล่วงไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ¹⁶Vaughn ที่กล่าวว่า กลวิธีการอ่านแบบ ร่วมมือทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนานและมีความสุขในการทำกิจกรรมการอ่านเพื่อให้งานกลุ่มสำเร็จ ลุล่วง

2.2 นักเรียนรู้สึกว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับ เทคนิคแผนผังกราฟิกมีประโยชน์ ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ นักเรียนเห็นประโยชน์ในการเรียนรู้ด้วย กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินความ คิดเห็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจาก การทำกิจกรรมเป็นไปตามกระบวนการของ กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับเทคนิคแผนผังกราฟิก นักเรียนสามารถนำกระบวนการต่าง ๆ จาก การเรียนรู้ด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือและเทคนิคแผนผังกราฟิกไปปรับใช้ในการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ได้ ตั้งแต่ขั้นก่อนอ่าน ซึ่งสอดคล้องกับ ¹⁷Carrell ที่ได้กล่าวว่าการอ่านเพื่อความเข้าใจเป็น กระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาและความรู้เดิมของผู้อ่าน ผ่านกระบวนการภายใน บุคคลที่มีความเข้าใจในการแปลความสิ่งที่อ่านให้เป็นรายละเอียดของเรื่อง ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดความเข้าใจในการอ่านมากยิ่งขึ้น ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้คำศัพท์จากเรื่องที่อ่าน ช่วย พัฒนาการเรียนรู้ด้าน

¹⁵ Slavin, R.E, (1990), **Cooperative Learning**, Massachusetts: A division of Simon and Schuster,

¹⁶ Vaughn, S, 2002, **Collaborative Strategic Reading (CSR): Improving reading comprehension skills**, Available from: <http://www.ncset.org> [2004, November 19],

¹⁷ Carrell, P, **Interactive Text Processing: Implications for ESL and Second Language Classrooms**, In *Interactive Approaches to Second Language Reading*, 239–259, Edited by P, Carrell, J, Devine, and D, Eskey, Cambridge, UK: Cambridge UP, (1988),

2.3 เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับผังกราฟิกโดยเรียงจากมากไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านเนื้อหา และด้านประโยชน์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.3.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนต้องเรียนตามขั้นตอนของกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือ โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ซึ่งการจับกลุ่มนักเรียนในลักษณะเช่นนี้ ช่วยให้บรรยากาศการเรียนการสอนเต็มไปด้วยความร่วมมือกันของนักเรียนในกลุ่ม นักเรียนทุกคนมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ช่วยกันแก้ไขปัญหา เป็นกลวิธีที่เน้นความร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการอ่าน ซึ่งทุกขั้นตอนมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มให้ข้อสรุปจากบทอ่านที่ผู้เรียนอ่าน

2.3.2 ด้านเนื้อหา พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเนื้อหาของแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้มีความทันสมัย เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ แบบฝึกหัดจัดทำอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ภาพประกอบสวยงาม นักเรียนจึงรู้สึกกระตือรือร้น ให้ความสนใจในการอยากเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี มีการเลือกเนื้อหาที่นำมาใช้ในการวิจัยที่ตรงกับความสนใจและระดับชั้นของนักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับ บุญนำ เกษี¹⁸ ที่กล่าวว่าแบบฝึกเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจนเกิดความรู้ความเข้าใจ และทำให้นักเรียนมองเห็นความก้าวหน้าจากผลการเรียนรู้ของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ¹⁹Skierso ที่ระบุว่าแบบเรียนที่ดีควรมีความชัดเจนในการนำเสนอ ตัวอักษรอ่านง่าย มีภาพประกอบที่น่าสนใจ

2.3.3 ด้านประโยชน์ พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด การเรียนการสอนด้วยกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับแผนผังกราฟิกช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทอ่านมากยิ่งขึ้น เนื่องจากนักเรียนสามารถระบุนใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ นอกจากนี้การทำแผนผังกราฟิกยังช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดที่เป็นขั้นเป็นตอน จึงส่งผลให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่าน

¹⁸ บุญนำ เกษี, รายงานผลการใช้แบบฝึกทักษะ เรื่องระบบสมการเชิงเส้น, ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพนาทองสภานุรักษ์ อำเภอนพพิต้อง จังหวัดชลบุรี, 2556),

¹⁹ Skierso, A, *Textbook selection and evaluation* (Boston: Heinle & Heinle Publishers, 1991) , PP, 34

ภาษาอังกฤษ และยังมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ²⁰Chang and Shimizu ที่กล่าวว่าประโยชน์ที่ได้รับจากกลวิธีการอ่านแบบร่วมมือ คือนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือได้รับการพัฒนาทั้งด้านความเข้าใจในการอ่าน ความสามารถในการให้ความร่วมมือกับผู้อื่น และความสามารถในการอภิปรายในกลุ่ม สอดคล้องกับนันทิยา ประจันต์เสน ที่พบว่าการใช้เทคนิคแผนผังกราฟิกเป็นกิจกรรมที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ ซึ่งสามารถช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่อาจจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนและการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการเรียนการสอน

1. การเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการเรียนการสอน โดยการสร้างความคุ้นเคย ในการเรียนโดยใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับแผนผังกราฟิกให้กับนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อทำความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างครูกับนักเรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
2. ครูผู้สอนควรเลือกบทอ่านโดยคำนึงถึงความรู้เดิมของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถคาดเดาบทอ่านล่วงหน้าได้ นักเรียนจะได้พยายามเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เดิมกับเนื้อหาของบทอ่าน เพื่อให้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับแผนผังกราฟิก ร่วมกับตัวแปรอื่น ๆ เช่น อายุ เจตคติ หรือความวิตกกังวลของนักเรียนที่ต้องทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อนที่ไม่สนิทว่าจะส่งผลต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจหรือไม่ รวมถึงศึกษาวิธีแก้ปัญหาเมื่อนักเรียนรู้สึกวิตกกังวลในการทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อนที่ไม่สนิท แล้วนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ของนักเรียนต่อไป

²⁰ Chang, J, & Shimizu, W, **Collaborative strategic reading** : Cross-age and cross- cultural applications, Paper presented at the Council for Exceptional Children Symposium on Culturally and Linguistically Diverse Exceptional Learners, New Orleans, L,A, 1997),

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2551). **เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คู่มือการจัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). **การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: แนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน 1**. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์
- ทีศนา แหมมณี. (2555). **ศาสตร์การสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 16 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญนำ เกษี. (2556). **รายงานผลการใช้แบบฝึกทักษะ เรื่องระบบสมการเชิงเส้น**. ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพานทองสหกรณ์ปทุม อำเภopanทอง จังหวัดชลบุรี.
- วิสาข์ จิตวิตร. (2551). **การสอนเขียนภาษาอังกฤษ**. นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันวิสาข์ มาสุตร. (2556). “การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิคการบอกกระบวนการ ความคิดผังกราฟิก เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านและการใช้กลวิธีการอ่านสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตมหาวิทยาลัย**. ศิลปากร,
- ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2552). **การสอนภาษาไทยขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ: เกรท เอ็ดดูเคชั่น.
- อารีรักษ์ มีแจ้ง. (2547)การพัฒนาแบบการสอนกลวิธีการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมผลการเรียนรู้อ่านสำหรับนิสิตนักศึกษา. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตภาควิชาอุดมศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bryant, D.P., Linan–Thomson,S., Ugel, N.m Hamff, A., and Hogen, M. (2001). **The effect of professional development for middle school general and special education teachers on implementation of reading strategies in inclusive content area classes**. Learning Disability Quarterly 24: 251–264.
- Carrell, P. (1988). **Interactive Text Processing: Implications for ESL and Second Language Classrooms**. In Interactive Approaches to Second Language Reading, 239–259. Edited by P. Carrell, J. Devine, and D. Eskey. Cambridge, UK: Cambridge UP.
- Chang, J, & Shimizu, W. (1997). **Collaborative strategic reading** : Cross–age and cross– cultural applications. Paper presented at the Council for Exceptional Children Symposium on Culturally and Linguistically Diverse Exceptional Learners, New Orleans, L.A.

- Clark, J.H. (1991). **Using visual organizers to focus on thinking**. Journal Reading, 34, 7(April), 526-534.
- Klingner, J. (1997). Promoting English acquisition and content learning through collaborative strategic reading. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association. Chicago.
- Klingner, J. K., Vaughn, S., Dimino, J., Schumm, J. S., and Bayant, D. (2001). **Collaborative Strategic Reading**. Longmont: Sopris West.
- Klingner, J. K., Vaughn, S., & Schumm, J.S. (1998). **Collaborative Strategic Reading**. During Social studies in heterogeneous fourth-grade classroom. Elementary School Journal, 99, 3-21.
- Skierso, A (1991). **Textbook selection and evaluation** พิมพ์ครั้งที่ 2. Boston: Heinle & Heinle Publishers.
- Slavin, R.E. (1990). **Cooperative Learning**. Massachusetts: A division of Simon and Schuster.
- Vaughn, S. 2002. **Collaborative Strategic Reading (CSR)**: Improving reading comprehension skills. Available from: <http://www.ncset.org> [2004, November 19].

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงาน
ประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร

Guidelines for Developing the Participation of Teachers in Conducting
Educational Quality Assurance in Education Institutions Under the local
Government Organization, Samut Sakhon Province

สินีรัตน์ แก้ววิชิต¹

Sineerat keawvichit

E-mail : Sineerat07@gmail.com

พรเทพ ฐัฒน²

Pornthep Rupan

E-mail : drpornthep@yahoo.co.th

Received: August 5, 2023 Revised: May 16, 2024

Accepted: May 16, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร 2) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัจจุบันและปัญหาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

¹ นิสิต คุรุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

² อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ด้านการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.02 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.45 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.41 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ด้านการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.06 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และด้านจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.03 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยตามลำดับ

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันศึกษามาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความต้องการของชุมชน บริบท ความพร้อม เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา 2) การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันตัดสินใจกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา 3) การดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา 4) การประเมินผลและตรวจ สอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา คณะกรรมการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจัดทำรายงานสรุปผลการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 5) การติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษา ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและ 6) การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง ส่งเสริมให้ครูรวบรวมหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ตรงกับประเด็นพิจารณาตามมาตรฐานการศึกษาและค่าเป้าหมายความสำเร็จที่สถานศึกษาประกาศไว้

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา, การมีส่วนร่วมของครู, ประกันคุณภาพการศึกษา, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร,

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study the conditions and problems of teachers' participation in the implementation of educational quality assurance within educational institutions under the Local Government organization, Samut Sakhon Province, 2) to propose guidelines for developing teachers' participation in educational quality assurance operations within

educational institutions under the Local Government organization, Samut Sakhon Province with quantitative research methods.

The results showed that

Current conditions and problems of teachers' participation in educational quality assurance operations within educational institutions under the Local Government organization, Samut Sakhon Province, overall level was moderate. The average mean was 2.52, when considering each aspect, it showed that the highest mean was the setting of educational standards of educational institutions with 3.15, participation was moderate, followed by the implementation of the plan with 3.20, the participation was moderate, for the preparation of educational management development plans of educational institutions, it was at 2.45, the participation was at a low level. Assessment and examination of educational quality within educational institutions was 2.41, while the participation was at a low level. In terms of monitoring the results of the implementation to develop educational institutions to meet the quality standards of education was 2.06, the participation was low. Preparation of self-assessment reports was 2.03, the participation was at a low level respectively.

Proposal for the development of teacher participation in educational quality assurance operations within educational institutions consisting of 1) setting educational standards of educational institutions, school administrators and teachers work together to study national education standards, Policies of local government organizations needs the community, context, readiness, unity and identity of the educational institution, 2) making an educational management development plan conducted by school administrators and teachers who jointly decide to set the vision, mission, goals of the school, 3) Implementation as the plan set out with supervision committees who appoint to supervise and follow up on the implementation of the school's annual action plans, 4) Evaluation and inspection on the quality of education within educational institutions. The Educational Quality Assessment and Inspection Committee prepares a report summarizing the results of educational evaluation and quality inspection within educational institutions, 5) Follow up on the results of operations to develop educational institutes to meet the quality standards of education, appointing a committee to follow up on the results of educational institute development for best quality of educational standards and 6) Preparation of a self-assessment report by encouraging teachers to collect empirical evidence that meets the issues of educational standards and target values set by institutions.

Keyword : Development Guidelines, Teachers' Participation, Education Quality Assurance, Local Administrative Organization, Samut Sakhon Provincial,

1. บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้หน่วยงานระดับรองของรัฐหรือกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นจัดการปกครองและดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของรัฐและผลประโยชน์ของท้องถิ่นโดยตรง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกจัดตั้งขึ้นและควบคุมโดยรัฐบาล แต่จะมีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเองได้ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 ให้เทศบาลเมืองพัทยาและองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนของตนเอง (9) การจัดการศึกษา และมาตรา 17 ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ในท้องถิ่นของตนเอง (6) การจัดการศึกษา และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา³ ส่วนที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิ์จัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม ความต้องการภายในท้องถิ่น มาตรา 42 ให้กระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ในการประสาน และส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะ การจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีสำนักงานบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง ได้รับมอบหมายจากกระทรวงมหาดไทย ให้มีหน้าที่ดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้ทุกระดับทั้งในระบบและนอกระบบโดยคำนึงถึงความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสถานศึกษาในสังกัด ได้แก่ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียน วิทยาลัย สถาบัน

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร⁴มีสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในสังกัดจำนวน 19 แห่ง โดยแบ่งเป็น เทศบาลนครสมุทรสาคร 6 แห่ง เทศบาลตำบลบางปลา 1 แห่ง เทศบาลตำบลนาดี 1 แห่ง เทศบาลตำบลบางหญ้าแพรก 1 แห่ง เทศบาลเมืองกระทุ่มแบน 2 แห่ง เทศบาลอ้อมน้อย 4 แห่ง เทศบาลเมืองคลองมะเดื่อ 1 แห่ง องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร 2 แห่ง ในส่วนของโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน จะต้องจัดการศึกษาให้เป็นไปตาม

³ กระทรวงศึกษาธิการ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา**, <https://www.moe.go.th> (สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2566).

⁴ สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร, <http://www.oic.go.th/INFOCENTER23/2364/> (สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2566).

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา ในมาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นระบบที่สถานศึกษาจะสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้รับบริการ ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร สถานประกอบการที่จะรับผู้เรียนเข้าศึกษาต่อหรือรับเข้าทำงานให้ทราบว่าสถานศึกษาได้จัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดด้วยการบริหารจัดการที่มีคุณภาพโดยใช้การมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา ทุกคนตระหนักถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียนโดยคำนึงถึงหลักการและกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) หลักการมีส่วนร่วมแบบร่วมแรงร่วมใจในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของทุกคนในสถานศึกษา 2) หลักการร่วมรับผิดชอบในผลของการจัดการศึกษาที่ตรวจสอบได้มีร่องรอยสารสนเทศที่จะอธิบายคุณภาพต่อสาธารณชนที่สามารถตรวจสอบได้ และ 3) หลักการประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของทุกคนในสถานศึกษาที่ต้องรับผิดชอบและร่วมลงมือดำเนินการทุกขั้นตอนของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ต่อมาได้มีการประกาศใช้กฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ได้ให้แนวทางไว้ว่า 1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 3) ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 4) ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 5) ติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 6) จัดทำรายงานผลการประกันตนเอง สำนักทดสอบทางการศึกษา⁵ ซึ่งก็ได้นำมาใช้ในสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

จากรายงานวิจัยเรื่อง การศึกษาผลกระทบของการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบว่าการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประเมินคุณภาพไม่ได้สะท้อนคุณภาพที่แท้จริงของผู้เรียน ครูมีการงานเอกสารเพิ่มขึ้นส่งผลให้ประสิทธิภาพการสอนน้อยลง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลไปในทิศทางที่ไม่พึงประสงค์ส่งผลให้ขาดประสิทธิภาพและคุณภาพลดลง จึงทำให้ครูดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยขาดความรู้

⁵ สำนักทดสอบทางการศึกษา. แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561. (กรุงเทพมหานคร : สำนักทดสอบทางการศึกษา , 2561), หน้า 3–22.

ความเข้าใจ และเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา (จตุภูมิ เขตจัตุรัส)⁶ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของครู พบว่า ปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของครู ในภาพรวมการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (จำนงค์ จันวิจิตร)⁷

จากข้อมูลข้างต้นที่ผู้วิจัยได้กล่าวมานั้น พบว่า การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษายังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ซึ่งน่าจะมีสาเหตุมาจากการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาที่ยังไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของครู ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษหาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร และนำข้อมูลมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร ให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น อาจส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพและยกระดับคุณภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 2 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษา

⁶ จตุภูมิ เขตจัตุรัส. การศึกษาผลกระทบของการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2560), หน้า 68.

⁷ จำนงค์ จันวิจิตร. การศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. (มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2559), หน้า 62.

วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อตอบโจทย์วิจัยตามวัตถุประสงค์โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร

2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร

3. การตั้งสมมติฐานการวิจัย ประกอบด้วย 1. สถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร มีสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษามากน้อยเพียงใด 2. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร ควรเป็นอย่างไร

4. ขอบเขตของการวิจัย ประกอบด้วย ขอบเขตด้านเนื้อหาหรือตัวแปรวิจัย ได้แก่ 1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาครในด้าน เช่น เพศ อายุ การศึกษา และรายได้ เป็นต้น 2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ 6 ด้าน 1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 3) ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ 4) มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 5) ติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 6) จัดทำรายงานผลการประเมินตนเองให้แก่องค์กรต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี

5. ขอบเขตประชากร ได้แก่ ครู ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 678 คน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน นำมาวิเคราะห์และอภิปรายผล

6. ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร

7. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่วิจัยระยะเวลาที่วิจัย ได้แก่ ระยะเวลาในการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นเวลา 1 ปี (ระหว่างเดือน สิงหาคม 2565 – สิงหาคม 2566)

4. ผลการวิจัย/ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร 6 ด้าน

1.1 การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดมาตรฐาน

การศึกษาของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ด้านการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.02 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.45 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.41 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ด้านการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.06 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และด้านจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.03 การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยตามลำดับ

1.2 การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการนำมาตราฐานการศึกษาของสถานศึกษาและค่าเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาที่ประกาศมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนจัดการเรียนการสอนการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการรับรู้การประกาศใช้มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและค่าเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 และการมีส่วนร่วมในการศึกษากระบวนการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อนำมากำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการนำผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐานการศึกษามากำหนดเป็นมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.55 ตามลำดับ

1.3 การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.45 เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการนำแผนปฏิบัติการประจำปีไปใช้เป็นแนวทางการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 รองลงมา คือ มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดภาพความสำเร็จ บทบาทหน้าที่ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษารวมทั้งโครงการและ กิจกรรมในแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ระยะ 5 ปีการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.35 ตามลำดับ

1.4 สภาพการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร ด้านการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.02 เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ กิจกรรมตามที่สถานศึกษามอบหมายการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 และการมีส่วนร่วมในการจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาและวางแผนการดำเนินโครงการ กิจกรรม การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การนำผลการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี มาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการดำเนินโครงการ กิจกรรมในปีต่อไป การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.39 ตามลำดับ

1.5 สภาพการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.41 เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการนำข้อมูลสารสนเทศจากรายงานสรุปผลการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเองในปีต่อไปให้ดียิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกข้อมูลสารสนเทศที่ใช้ในการวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษาและเป้าหมายของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.42 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานสรุปผลการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.25 ตามลำดับ

1.6 สภาพการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร ด้านการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.06 เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมในการนำผลการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม การดำเนินโครงการ กิจกรรมให้เป็นไปตามช่วงเวลาที่ ระบุไว้ในแผน และปฏิทินการดำเนินการ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.30 และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามแผนที่กำหนดไว้

การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.18 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.33 ตามลำดับ และสภาพการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร ด้านจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02 เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศและตัดสินใจ คัดสรรหลักฐานเพื่อใช้ในการประเมินตนเองของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและค่าเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.28 และการมีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานประเมินตนเองของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาและค่าเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.25 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาต่อสาธารณชน การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.42 ตามลำดับ

2. การเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร

1. ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 1. จัดให้มีการอบรมโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ เพื่อให้ครูเห็นความสำคัญของการศึกษามาตรฐานการศึกษาของชาติ เพื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐานการศึกษา 2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันศึกษามาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความต้องการของชุมชน บริบท ความพร้อม เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา 3. ระดมความคิดเห็นเชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความต้องการของชุมชน บริบท ความพร้อม เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา เพื่อนำไปกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 4. เปิดโอกาสให้ครูเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐานการศึกษา เพื่อระดมความคิดเห็นนำผลการวิเคราะห์มากำหนดเป็นมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

2. ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา 1. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันตัดสินใจกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา 2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันรวบรวมข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพภายในและภายนอกของสถานศึกษาด้านปริมาณ เช่น จำนวนนักเรียน จำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา แหล่งเรียนรู้และทรัพยากรภายในสถานศึกษา 3. เปิดโอกาสให้ครูเสนอโครงการเพื่อการปรับปรุงและแก้ไขจุดที่ควรพัฒนาของสถานศึกษา 4. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันกำหนดโครงการจัดทำรายละเอียดการดำเนินโครงการ เพื่อ

ประมาณการการใช้งบประมาณ 5. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ

3. ด้านการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ 1. สร้างกระบวนการดำเนินโครงการอย่างเป็นขั้นตอน ตามกระบวนการ PDCA 2. ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา 3. ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ร่วมกันดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา เป็นไปตามระยะเวลา และบรรลุเป้าหมาย 4. ประชุมชี้แจงผลการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี 5 ระดมความคิดเห็นในการนำผลการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีมาปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินโครงการให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

4. ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 1. แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 2. ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาร่วมกันดำเนินการวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษาและเป้าหมายของสถานศึกษาที่ประกาศไว้ 3. คณะกรรมการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาร่วมกันวางแผน ออกแบบเครื่องมือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ง่ายและสะดวกในการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา และค่าเป้าหมายที่ประกาศไว้ 4. คณะกรรมการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจัดทำรายงานสรุปผลการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

5. ด้านการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 1. แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษา ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 2. เปิดโอกาสให้ครูเสนอแนวทางการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ ระดมความคิดเห็นในการวางแผนกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ 3. คณะกรรมการดำเนินการติดตามผลการปฏิบัติตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี โดยการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

6. ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง 1. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันวางแผนกำหนดขั้นตอนและปฏิทินการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา 2. ส่งเสริมให้ครูรวบรวมหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ตรงกับประเด็นพิจารณาตามมาตรฐานการศึกษาและค่าเป้าหมายความสำเร็จที่สถานศึกษาประกาศไว้ 3. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันประเมินคุณค่าของหลักฐานให้เหมาะสมกับมาตรฐานการศึกษาและค่าเป้าหมายความสำเร็จที่สถานศึกษาประกาศไว้ 4. เปิดโอกาสให้ครูผู้รับผิดชอบในแต่ละมาตรฐานเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการ สถานศึกษาชั้น

พื้นฐาน เพื่อรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
หน่วยงานต้นสังกัด และเผยแพร่ทางเว็บไซต์

5. บทสรุป

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ภายใน
สถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร มีการนำเสนอการดำเนินงานประกัน
คุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 6 ด้าน

1. ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จัดให้มีการอบรมความรู้แก่ครู
เกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ รับทราบนโยบายและให้สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ความต้องการของชุมชน บริบท ความพร้อม เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของ
สถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐานการศึกษา เพื่อเป็นทิศ
ทางการกำหนดเป็นมาตรฐานการศึกษาภายในสถานศึกษา

2. ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันตัดสินใจ
กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูเสนอโครงการเพื่อการปรับปรุง
และแก้ไขจุดที่ควรพัฒนาของสถานศึกษารวมถึงการใช้งบประมาณจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี
งบประมาณ

3. ด้านการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ สร้างกระบวนการดำเนินโครงการอย่างเป็น
ขั้นตอน ตามกระบวนการ PDCA แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตาม
แผนปฏิบัติการประจำปี ประชุมชี้แจงผลการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ
ประจำปี มาปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินโครงการให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

4. ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา แต่งตั้ง
คณะกรรมการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการ
ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาร่วมกันดำเนินการวิเคราะห์มาตรฐานการศึกษาและ
เป้าหมายของสถานศึกษาที่ประกาศไว้ โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาและจัดทำ
รายงานสรุปผลการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

5. ด้านการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน
การศึกษา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษา เปิดโอกาสให้
ครูเสนอแนวทางการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ ระดมความคิดในการวางแผน
กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ
โดยการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษา
ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

6. ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูร่วมกันวางแผน
กำหนดขั้นตอนและปฏิทินการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครู

รวบรวมหลักฐานเชิงประจักษ์ เปิดโอกาสให้ครูผู้รับผิดชอบในแต่ละมาตรฐาน เข้าร่วมประชุม คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาต่อ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หน่วยงานต้นสังกัดและเผยแพร่ทางเว็บไซต์

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมี ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนโยบายจะต้องสอดคล้องความต้องการบริบทของ ชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทางการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยดำเนินการให้เป็นแบบอย่างและเป็น รูปธรรมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ, “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 5 การบริหารและ การจัดการศึกษา”, 3 สิงหาคม 2566, <https://www.moe.go.th> (3 August 2566).

จตุภูมิ เขตจัตุรัส. การศึกษาผลกระทบของการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2560.

จำนงค์ จันวิจิตร. การศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2559.

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร, 3 สิงหาคม 2566, <http://www.oic.go.th/INFOCENTER 23/2364/>. (3 August 2566).

สำนักทดสอบทางการศึกษา. แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตาม กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร : สำนัก ทดสอบทางการศึกษา, 2561.

ความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต
ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ

The Opinion of Service Business in Phuket City Municipality towards
the Non-O Retirement

สิญจกรณ์ สมสงวน, Sinjapon Somsanguan¹

E-mail : sinjapon.s@ku.th

จุฑาทิพ คล้ายทับทิม, Juthatip Klaitabtim²

E-mail : fsocjtk@ku.ac.th

Received: July 31, 2023 Revised: May 8, 2024

Accepted: May 16, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็น และศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ จำแนกตามปัจจัยด้านผู้ประกอบธุรกิจบริการ และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 321 ราย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบ คือการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (one way ANOVA) ผู้วิจัยหาความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต มีความคิดเห็นต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุอยู่ในระดับมากจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ที่มีปัจจัยด้านผู้ประกอบธุรกิจบริการธุรกิจต่างกัน ได้แก่ ประเภทของธุรกิจบริการทุนจดทะเบียน ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ และจำนวนพนักงาน ที่แตกต่างกัน จะมี

¹ นักศึกษาปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการ ต่อนโยบายวีซ่าเกษียณอายุไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยรายได้ ต่อเดือนที่ต่างกันจะมีความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการ ที่มีต่อนโยบายวีซ่าเกษียณอายุ แตกต่างกัน และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวีซ่าเกษียณอายุของผู้ประกอบ ธุรกิจบริการในอำเภอเมืองจังหวัดภูเก็ต ต่างกัน จะมีความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการใน อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ความคิดเห็น, ผู้ประกอบธุรกิจบริการ, นโยบายวีซ่าเกษียณอายุ

Abstract

The objectives of this research entitled ‘The Opinion of Service Business in Phuket City Municipality towards the Non-O Retirement’ were to study the level of opinions and to compare of service entrepreneur in Phuket city municipality towards the non-o retirement policy classified by factor and news receiving factors about the Non-O Retirement Policy of the entrepreneur in Phuket city municipality. The sample used in the research was service entrepreneur, The research tools were questionnaires. The statistics used for analysis were percentage, mean and standard deviation. The statistics used for testing were one-way analysis of variance (ANOVA), the investigators determined pairwise differences by Scheffe’s method, the statistical significance at 0.05 level.

The research results showed that the opinion of service entrepreneur in Phuket City Municipality towards the non-o retirement policy was at a high level. For hypothesis test, it indicated that service entrepreneur in Phuket city municipality with different business operation factors, such as type of business, registered fund, length of business and number of employees had caused no difference in opinions towards the Non-O Retirement Policy, the factor of monthly income on opinion of service entrepreneur in Phuket City Municipality towards the non-o retirement policy caused difference, news receiving factors did not cause difference in the opinion with the statistical significance at 0.05 level.

Keywords: The Opinion, Service Entrepreneur, The Non-O Retirement Policy

1. บทนำ

ปัจจุบันการเดินทางท่องเที่ยว หรือการพำนักรต่างประเทศแบบระยะยาวเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีผู้สูงอายุชาวต่างประเทศนิยมมาพำนักรแบบถาวร

(Long Stay) เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่รัฐบาลส่งเสริมเพื่อกระตุ้นสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดโครงการขึ้นมาเพื่อส่งเสริมให้จำนวนนักท่องเที่ยวมีอัตราที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจจำนวนมาก ความมีเสน่ห์เหล่านี้ ไม่เพียงแต่ดึงดูดให้ชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังดึงดูดให้ชาวต่างชาติต้องการที่จะมาเยือนเสน่ห์ของประเทศไทยด้วย โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวตามที่ทางองค์การการท่องเที่ยวโลก (The World Tourism Organization) กำหนดไว้มี 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) และ รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) (วาริชต์ มัชฌิมบุรุษ, 2556) ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษกำลังเป็นที่นิยมมากขึ้น เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่ผสมผสาน นั่นคือนอกจากท่องเที่ยวแล้วยังรวมกับความต้องการอื่นตามความสนใจของนักท่องเที่ยวด้วย เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ และการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long stay) เป็นต้น (วาริชต์ มัชฌิมบุรุษ, 2556) อย่างไรก็ตาม จากการสรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวประเทศไทยในปี พ.ศ. 2564 ที่ผ่านมาของกรมการท่องเที่ยว พบว่ามีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาเที่ยวประเทศไทย 427,869 ล้านคน เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ทั่วโลก นานาประเทศเร่งยกระดับมาตรการควบคุมโรค รวมทั้ง “จำกัดการเดินทางระหว่างประเทศ” เพื่อควบคุมการระบาดฯ ขณะที่ไทยคงมาตรการกักตัวผู้ที่เดินทางมาจากต่างประเทศ 14 วัน

ประเทศไทยได้เริ่มโครงการส่งเสริมธุรกิจบริการเพื่อสุขภาพระยะยาว (Long-stay and Health Care Project) ขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ต่อมาได้ออกวีซ่าเกษียณอายุขึ้น โดยมีระยะเวลา 1 ปี (O-A) สามารถต่ออายุ ได้คราวละ 1 ปีโดยผู้สมัครต้องมีอายุ 50 ปี ขึ้นไป มีบัญชีเงินฝากในประเทศไทยจำนวน 800,000 บาท ซึ่งอาจเป็นเงินเกษียณอายุ ก็ได้ หรือมีรายได้เดือนละไม่น้อยกว่า 65,000 บาท ต่อมาไทยได้ออกวีซ่าระยะเวลา 5 ปีต่ออายุได้อีก 5 ปีรวมเป็นเวลา 10 ปี (O-X) แต่สงวนให้กับผู้เกษียณอายุ 50 ปีขึ้นไปจากบางประเทศในยุโรป ญี่ปุ่น และสหรัฐ ฯ เท่านั้น โดยผู้สมัครต้องมีเงินฝากไม่ต่ำกว่า 3,000,000 บาท มีรายได้ต่อปี 1,200,000 บาท ขึ้นไป จึงสามารถกล่าวได้ว่าที่ผ่านมาไทยประสบความสำเร็จพอสมควรในการดึงดูดผู้เกษียณอายุชาวต่างชาติโดยในปี พ.ศ. 2552 มีชาวต่างชาติที่ถือวีซ่าเกษียณอายุของไทยจำนวน 72,969 คน นอกจากวีซ่าเกษียณอายุแล้ว ไทยยังมีวีซ่าประเภทอื่นสำหรับผู้พำนักระยะยาวด้วย ที่สำคัญคือ Thailand Elite Visa ซึ่งเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2546 โดยจับกลุ่มผู้มีรายได้สูงวีซ่ามีอายุ 5 ปี 10 ปีและ 20 ปี ตามลำดับ เห็นได้ว่ามีหลากหลายโปรแกรมให้เลือก โดยมีค่าใช้จ่ายตั้งแต่ 600,000 ถึง 2,000,000 บาท ซึ่งปัจจุบัน มีสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการประมาณ 10,000 คน กลุ่มเป้าหมายเป็นชาวจีน ญี่ปุ่น ยุโรปและสหรัฐ ฯ เป็นหลัก สำหรับภูเก็ตเป็นจังหวัดที่นิยมของชาวต่างประเทศในเชิงของการท่องเที่ยว และคนใช้พำนักร

หลังเกษียณ โดยในปี พ.ศ. 2564 ที่ผ่านมาสํานักงานตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดภูเก็ต รายงานข้อมูลนักท่องเที่ยว ภูเก็ต แซนด์บ็อกซ์ ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 ถึง 3 กันยายน พ.ศ. 2564 นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาราชอาณาจักร สูงสุด 5 ลำดับแรก ได้แก่ 1.สหรัฐอเมริกา 3,647 คน 2.อังกฤษ 3,437 คน 3.อิสราเอล 3,141 คน 4.ฝรั่งเศส 2,174 คน และ 5.เยอรมนี 2,159 คน ตามลำดับ นักท่องเที่ยวภูเก็ตแซนด์บ็อกซ์ สะสม จำนวน 27,609 คน เดินทางกลับไปออกราชอาณาจักร จำนวน 10,355 คน คงเหลือ จำนวน 17,254 คน ซึ่งกระจายไปอยู่ทั่วประเทศ และคงเหลือในจังหวัดภูเก็ต จำนวน 4,762 คน ประกอบกับข้อมูลของกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ข้อมูล ณ 2 กันยายน พ.ศ. 2564 สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยว 2 เดือน ของภูเก็ตแซนด์บ็อกซ์ นับตั้งแต่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 – 31 สิงหาคม พ.ศ. 2564 พบว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวสะสม 26,400 คน จำนวนคืนพักสะสม 366,971 คืน รายได้จากนักท่องเที่ยวสะสม ค่าที่พัก 565 ล้านบาท ค่าซื้อสินค้า และบริการท่องเที่ยว 376 ล้านบาท ค่าอาหาร และเครื่องดื่ม 350 ล้านบาท บริการทางการแพทย์ และสุขภาพ 229 ล้านบาท รวมสร้างรายได้ 1,634 ล้านบาท ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต จึงได้รองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวประเภท ด้วยธุรกิจที่มีประเภทหลากหลาย เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจการจัดส่งสินค้า ธุรกิจการซ่อมบำรุง ธุรกิจการทำความสะอาด หรือธุรกิจการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ประกอบการธุรกิจบริการสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาปรับปรุงธุรกิจเพื่อการดำเนินตามนโยบายวิชาเกษียณอายุได้อย่างเหมาะสมผ่านวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ โดยจำแนกตามปัจจัยด้านผู้ประกอบการ และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ โดยจำแนกตามปัจจัยด้านผู้ประกอบการ และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุ

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาปรับปรุงธุรกิจเพื่อการดำเนินตามนโยบายวิชาเกษียณอายุ
2. หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการให้ที่พักพิง หรือ การออกวีซ่าเกษียณสำหรับชาวต่างชาติ สามารถนำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุไปปรับใช้ เพื่อสร้างความคิดเห็นที่ดีต่อประชาชนในพื้นที่ได้อย่างตรงจุด และมีประสิทธิภาพ

4. ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ

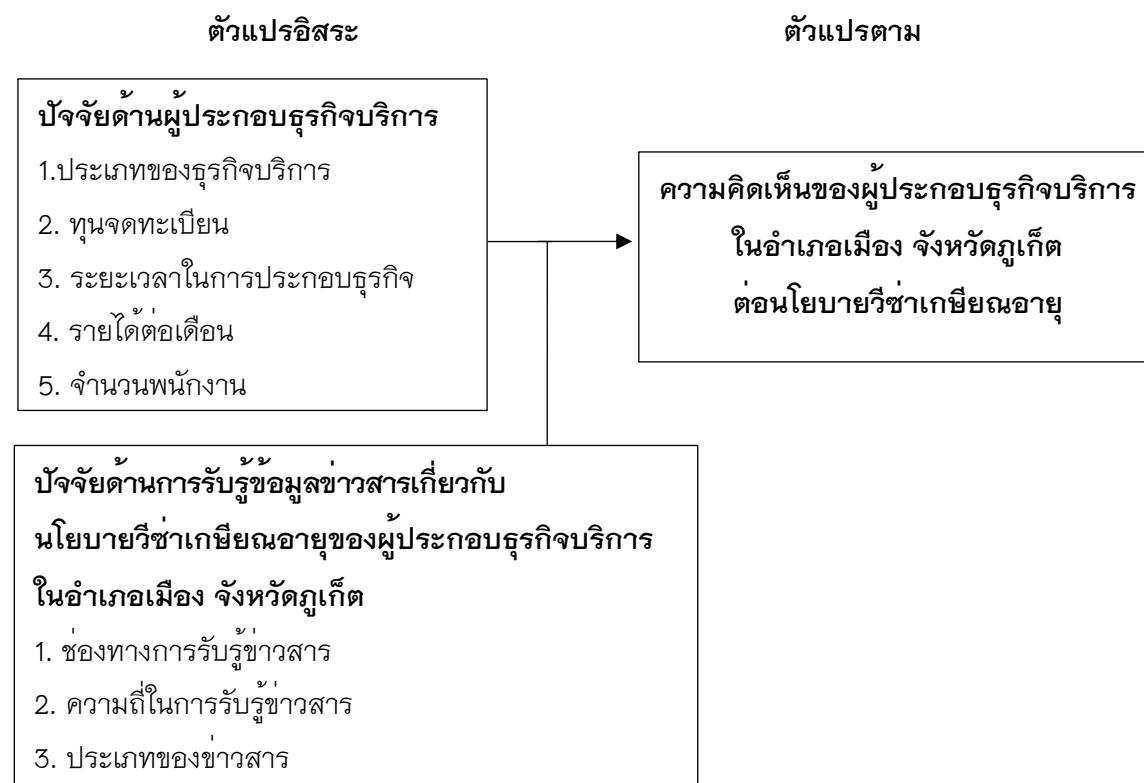
2. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ เป็นการวิจัยผ่านการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยมีระยะเวลาการวิจัยทั้งสิ้น 4 เดือน ตั้งแต่ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2566

3. ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ มีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 321 ราย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

- ผู้ประกอบการธุรกิจบริการที่มีปัจจัยด้านผู้ประกอบการธุรกิจบริการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวีซ่าเกษียณอายุ แตกต่างกัน
 - ผู้ประกอบการธุรกิจบริการที่ประเภทของธุรกิจบริการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวีซ่าเกษียณอายุ แตกต่างกัน
 - ผู้ประกอบการธุรกิจบริการที่มีทุนจดทะเบียนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวีซ่าเกษียณอายุ แตกต่างกัน
 - ผู้ประกอบการธุรกิจบริการที่มีระยะเวลาในการประกอบธุรกิจแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวีซ่าเกษียณอายุ แตกต่างกัน
 - ผู้ประกอบการธุรกิจบริการที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวีซ่าเกษียณอายุ แตกต่างกัน
 - ผู้ประกอบการธุรกิจบริการที่มีจำนวนพนักงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวีซ่าเกษียณอายุ แตกต่างกัน
- ผู้ประกอบการธุรกิจบริการที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวีซ่าเกษียณอายุ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวีซ่าเกษียณอายุ แตกต่างกัน

2.1 ผู้ประกอบธุรกิจบริการที่มีช่องทางการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ แตกต่างกัน

2.2 ผู้ประกอบธุรกิจบริการที่มีความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ แตกต่างกัน

2.3 ผู้ประกอบธุรกิจบริการที่มีประเภทของข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ แตกต่างกัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ธุรกิจสปา ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจโรงแรม และธุรกิจโลจิสติกส์ จำนวน 1,607 คน (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2564) กำหนดจำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ตามตารางเปรียบเทียบสำเร็จรูปของ Yamane (1973: 125) ที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 โดยสามารถแสดงการคำนวณได้ดังต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ	n	=	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	=	จำนวนประชากร 1,607
	e	=	ระดับความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับร้อยละ 0.05

แทนค่าโดย

$$n = \frac{1607}{1 + 1607(0.05)^2}$$

$$n = 320.27$$

จากการคำนวณข้างต้น พบว่าการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบธุรกิจบริการธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 321 เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยสุ่มจากผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ที่สมัครใจตอบแบบสอบถาม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

1.1 ร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับการอธิบายข้อมูลปัจจัยด้านผู้ประกอบการธุรกิจบริการ ประกอบด้วย ประเภทของธุรกิจบริการทุนจดทะเบียน ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ รายได้ต่อเดือน และจำนวนพนักงาน และ ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย ช่องทางการรับรู้ข่าวสาร ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และประเภทของข่าวสาร

1.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สำหรับอธิบายปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย ช่องทางการรับรู้ข่าวสาร ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และประเภทของข่าวสาร ของผู้ตอบแบบสอบถาม และวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เป็นการทดสอบสมมติฐาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ประกอบด้วย

2.1 การวิเคราะห์การผันแปร (One-way ANOVA) ใช้สำหรับวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นตัวแทนตาม กับ ตัวแปรอิสระ

2.2 หาความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ เชฟเฟ (Scheffe) ใช้สำหรับแสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของ ผู้ประกอบการธุรกิจบริการที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แตกต่างกัน เป็นรายคู่

4. ผลการวิจัย

4.1 ปัจจัยด้านผู้ประกอบการธุรกิจบริการ

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ประกอบการธุรกิจบริการ จำแนกตามปัจจัยด้านผู้ประกอบการธุรกิจบริการ

(n = 321)

	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทของธุรกิจบริการ		
ธุรกิจการรักษายาบาล	1	0.3
ธุรกิจเกี่ยวกับการคมนาคม	1	0.3
ธุรกิจเกี่ยวกับที่พักอาศัย	154	48.1
ธุรกิจสปา	13	4.0
ธุรกิจอื่น (ธุรกิจประเภทร้านอาหาร)	152	47.3
ทุนจดทะเบียน		
1,500,001 – 2,000,000 บาท	80	25.2
2,000,001 – 2,500,000 บาท	74	23.0
2,500,001 – 3,000,000 บาท	85	26.4
3,000,001 – 3,500,000 บาท	82	25.4
ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจ		
3 – 4 ปี	103	32.0
5 – 6 ปี	102	31.7
7 – 8 ปี	116	36.3
รายได้ต่อเดือน		
250,001 – 300,000 บาท	86	26.7
300,001 – 350,000 บาท	123	38.5
มากกว่า 350,000 บาท	112	34.8

(n = 321)

	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนพนักงาน		
3 – 4 คน	67	20.8
5 – 6 คน	74	23.3
7 – 8 คน	56	17.4
9 – 10 คน	59	18.3
มากกว่า 10 คน	65	20.2

4.2 ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุ

ตารางที่ 2 จำนวน ร้อยละ ปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุ
ด้านช่องทางการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุที่ท่านได้รับเป็นประจำ

(n = 321)

ช่องทางการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุ	จำนวน	ร้อยละ
โทรทัศน์	41	12.77
วิทยุ	50	15.58
สังคมออนไลน์	76	23.68
เว็บไซต์	51	15.89
ประกาศจากภาครัฐ	30	9.35
ปากเปล่าจากเพื่อน หรือคนรู้จัก	43	13.40
ข้อความทางโทรศัพท์ (SMS)	23	7.17
ช่องทางอื่น	7	2.18

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละ ปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุ
ด้านความถี่การรับรู้ข่าวสารโดยเฉลี่ย

(n = 321)

ความถี่การรับรู้ข่าวสารโดยเฉลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
1 – 5 ครั้งต่อสัปดาห์	152	47.5
2 ครั้ง ต่อสัปดาห์	169	52.5

ตารางที่ 4 จำนวน ร้อยละ ปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุ

ด้านประเภทของข่าวสารที่ท่านได้รับเกี่ยวกับนโยบายวิชาเกษียณอายุ

(n = 321)

ประเภทของข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
ข่าวที่เน้นบอกรายละเอียดของนโยบายวิชาเกษียณอายุ	157	49.1
ข่าวที่เน้นการวิเคราะห์ และขยายความนโยบายวิชาเกษียณอายุ	164	50.9

ความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ

ตารางที่ 5 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมืองจังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ

(n = 321)

บริการ ฯ ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ	จำนวน (ร้อยละ)					$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1.นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้เศรษฐกิจภาพรวมของจังหวัดภูเก็ตดีขึ้น	112 (34.8)	106 (32.9)	103 (32)	0 (0)	0 (0)	4.03	0.82	มาก
2. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีการจ้างงานทุกอาชีพเพิ่มมากขึ้น	110 (34.2)	110 (34.2)	101 (31.4)	0 (0)	0 (0)	4.03	0.81	มาก
3. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีรายได้เพิ่มมากขึ้น	108 (33.5)	92 (28.6)	121 (37.6)	0 (0)	0 (0)	3.96	0.84	มาก
4. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้ธุรกิจภาคบริการจังหวัดภูเก็ตมีรายได้เพิ่มมากขึ้น	100 (31.1)	104 (32.3)	117 (36.3)	0 (0)	0 (0)	3.95	0.82	มาก
5. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีเงินสดหมุนเวียนภายในจังหวัดเพิ่มมากขึ้น	103 (32)	110 (34.2)	107 (33.2)	1 (0.3)	0 (0)	3.98	0.82	มาก
6. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีการจ้างงานเฉพาะภาคบริการเพิ่มมากขึ้น	119 (37)	100 (31.1)	101 (31.4)	1 (0.3)	0 (0)	4.05	0.84	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(n = 321)

ความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจ บริการ ฯ ต่อนโยบายวิชา เกษียณอายุ	จำนวน (ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
7. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้ ธุรกิจของท่านมีจำนวนของ ผู้ใช้บริการเพิ่มมากขึ้น	100 (31.1)	103 (32)	118 (36.6)	0 (0)	0 (0)	3.94	0.82	มาก
8. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้ธุรกิจของท่านจ้างงาน ผู้เชี่ยวชาญฯ	106 (32.9)	111 (34.5)	103 (32)	1 (0.3)	0 (0)	4.00	0.82	มาก
9. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้ธุรกิจของท่าน มีการลงทุน เพิ่มมากขึ้น	104 (32.3)	92 (28.6)	125 (38.8)	0 (0)	0 (0)	3.93	0.84	มาก
10. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้ ธุรกิจของท่านสามารถขยาย สาขาเพิ่มมากขึ้น	109 (33.9)	99 (30.7)	113 (35.1)	0 (0)	0 (0)	3.99	0.83	มาก
11. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้ ธุรกิจของท่าน มีเงินสด หมุนเวียนภายในเพิ่มมากขึ้น	106 (32.9)	107 (33.2)	108 (33.5)	0 (0)	0 (0)	3.99	0.82	มาก
12. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้ ธุรกิจภาคบริการของท่านมี รายได้เพิ่มมากขึ้น	115 (35.7)	108 (33.5)	97 (30.1)	1 (0.3)	0 (0)	4.05	0.82	มาก
13. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้ ธุรกิจของท่านจ้างงานบุคลากร ทั่วไปเพิ่มมากขึ้น	99 (30.7)	117 (36.3)	105 (32.6)	0 (0)	0 (0)	3.98	0.80	มาก
14. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้ ธุรกิจของท่านมีอัตราหนี้สิน ภายในธุรกิจลดลง	109 (33.9)	98 (30.4)	114 (35.4)	0 (0)	0 (0)	3.98	0.83	มาก
15. นโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้ ธุรกิจของท่านสร้าง ผลตอบแทนให้ตัวท่านเอง	95 (29.5)	116 (36)	110 (34.2)	0 (0)	0 (0)	3.95	0.80	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม						3.99	0.82	มาก

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 6 แสดงผลสรุปการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

* คำนวณสำคัญทางสถิติระดับ .05

(n = 321)

สมมติฐานของการศึกษา	ระดับ นัยสำคัญ	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		เป็นไปตาม สมมติฐาน	ไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน
สมมติฐานที่ 1.1 ผู้ประกอบธุรกิจบริการที่ประเภทของ ธุรกิจบริการแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวิชา เกษียณอายุ แตกต่างกัน	0.089		✓
สมมติฐานที่ 1.2 ผู้ประกอบธุรกิจบริการที่มีทุนจด ทะเบียนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวิชา เกษียณอายุ แตกต่างกัน	0.324		✓
สมมติฐานที่ 1.3 ผู้ประกอบธุรกิจบริการที่มีระยะเวลาใน การประกอบธุรกิจแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ นโยบายวิชาเกษียณอายุ แตกต่างกัน	0.739		✓
สมมติฐานที่ 1.4 ผู้ประกอบธุรกิจบริการที่มีรายได้ต่อ เดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวิชา เกษียณอายุ แตกต่างกัน	0.044	✓	
สมมติฐานที่ 1.5 ผู้ประกอบธุรกิจบริการที่มีจำนวน พนักงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวิชา เกษียณอายุ แตกต่างกัน	0.802		✓
สมมติฐานที่ 2.1 ช่องทางการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับ นโยบายวิชาเกษียณอายุ แตกต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ แตกต่างกัน	0.939		
	0.167		
	0.817		
	0.290		
	0.531		✓
	0.134		
	0.519		
สมมติฐานที่ 2.2 ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับ นโยบายวิชาเกษียณอายุ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ นโยบายวิชาเกษียณอายุ แตกต่างกัน	0.515		
	0.235		✓
สมมติฐานที่ 2.3 ประเภทของข่าวสารเกี่ยวกับนโยบาย วิชาเกษียณอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบาย วิชาเกษียณอายุ แตกต่างกัน	0.473		
	0.528		✓

5. ข้อวิจารณ์

จากการวิจัย เรื่องความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ตอนนโยบายวิชาเกียณอายุ พบว่า ความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ตอนนโยบายวิชาเกียณอายุ มีความเห็นด้วยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.99 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.82 เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 15 ข้อ โดยข้อที่สะท้อนออกมาผ่านระดับความเห็นด้วยมากที่สุด 3 ข้อ ได้แก่ ข้อคำถามที่ 6. นโยบายวิชาเกียณอายุ ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีการจ้างงานเฉพาะภาคบริการเพิ่มมากขึ้น ค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.05 รองลงมา ได้แก่ ข้อคำถามที่ 12. นโยบายวิชาเกียณอายุ ทำให้ธุรกิจภาคบริการของท่านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ค่าเฉลี่ย 4.05 รองลงมา ได้แก่ ข้อคำถามที่ 1. นโยบายวิชาเกียณอายุ ทำให้เศรษฐกิจภาพรวมของจังหวัดภูเก็ตดีขึ้น ค่าเฉลี่ย 4.03 โดยทั้ง 3 ข้อข้างต้น ได้รับอิทธิพลมาจากผู้ประกอบธุรกิจบริการ จังหวัดภูเก็ต ตอบรับมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจด้านธุรกิจบริการเพื่อสุขภาพระยะยาวโดยเน้นขยายฐานลูกค้าไปยังกลุ่มที่มีรายได้สูงและกลุ่มที่มีศักยภาพ³จากสถานการณ์ COVID-19 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 – 2567 ของภาครัฐบาล คาดการณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มที่มีรายได้สูงและกลุ่มที่มีศักยภาพ (มีจำนวน 21 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2566 และ 35 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2567 โดยจะกลับมาเท่าช่วงก่อน COVID-19 (ปี พ.ศ. 2562) ที่จำนวน 39 – 40 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2568 ส่วนด้านอัตราเข้าพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวจะทยอยเพิ่มขึ้นต่อเนื่องโดยอยู่ที่ 45% ในปี 2566 และ 60% ในปี 2567 โดยธุรกิจบริการประเภท โรงแรมในพื้นที่ท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต คาดรายได้ทยอยฟื้นตัว ตั้งแต่ปี 2565 มีอัตราเข้าพักเฉลี่ย 60 % ในปี พ.ศ. 2567

จากการวิจัย พบว่า ข้อคำถามที่ 6. นโยบายวิชาเกียณอายุ ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีการจ้างงานเฉพาะภาคบริการเพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจบริการเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.05 เนื่องจากผู้ประกอบธุรกิจบริการประเภทร้านอาหาร และ ประเภทที่พักอาศัยเตรียมพร้อมตอบรับนโยบายมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจด้านธุรกิจบริการจากสถานการณ์ COVID-19 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 – 2567 ของภาครัฐบาล ในการจ้างพนักงานเฉพาะภาคบริการเพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มที่มีรายได้สูงและกลุ่มที่มีศักยภาพเช่น นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ถือวีซ่าเกียณอายุจากการวิจัย พบว่า ข้อคำถามที่ 12. นโยบายวิชาเกียณอายุ ทำให้ธุรกิจภาคบริการของท่านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจบริการเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 เนื่องจาก กลุ่มลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติกลุ่มที่มีรายได้สูงและกลุ่มที่มีศักยภาพ เช่น นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ถือวีซ่าเกียณอายุ และจากการวิจัย พบว่า ข้อคำถามที่ 1. นโยบายวิชาเกียณอายุ ทำให้เศรษฐกิจภาพรวมของจังหวัดภูเก็ตดีขึ้น ค่าเฉลี่ย 4.03 ผู้ประกอบ

³ วิจัยกรุงศรี. 2556. แนวโน้มธุรกิจและอุตสาหกรรมไทยปี 2565–2567. (Online) <https://www.krungsri.com/th/research/home>, 12 กุมภาพันธ์ 2565.

ธุรกิจบริการเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 เนื่องจาก มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจด้านธุรกิจบริการกลุ่มลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีรายได้สูงและมีศักยภาพสามารถสร้างรายได้ให้ภาคธุรกิจบริการซึ่งเป็นรายได้หลักหมุนเวียนในจังหวัดภูเก็ตได้มากขึ้น จึงส่งผลให้ความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ที่ตอบสนองต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ มีความเห็นด้วยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. การศึกษาเรื่องความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจบริการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ เป็นการศึกษาเฉพาะธุรกิจประเภทเดียวที่อยู่ในพื้นที่บริเวณเกาะภูเก็ต แต่ในความเป็นจริงนั้น ธุรกิจหลายภาคส่วนมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นปัจจัยของบางธุรกิจอาจไปส่งผลกระทบต่อธุรกิจได้ ดังนั้นการศึกษาคครั้งถัดไป จึงควรศึกษาธุรกิจประเภทอื่นควบคู่ไปเพื่อให้สามารถอธิบายผลได้อย่างรอบด้าน
2. จากผลการศึกษาซึ่งพบว่าผู้ประกอบธุรกิจบริการที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อนโยบายวิชาเกษียณอายุ แตกต่างกันนั้น แต่บางธุรกิจไม่สามารถคำนวณรายได้เป็นรายเดือน หรือรายได้ที่สม่ำเสมอได้ ดังนั้นการศึกษาคครั้งถัดไปจึงควรทำการแบ่งประเภทของรายได้แบบประจำ และไม่ประจำ เพื่อให้ผลการศึกษามีความละเอียดมากยิ่งขึ้น
3. จากผลการศึกษาซึ่งพบว่านโยบายวิชาเกษียณอายุ ทำให้ธุรกิจภาคบริการของจังหวัดภูเก็ตมีการลงทุนเพิ่มมากขึ้น มีความคิดเห็นในเชิงเห็นด้วยที่สุดนั้น เนื่องจากการลงทุนนับว่าเป็นปัจจัยที่ต้องมีการส่งเสริมการลงทุนมารองรับ มากกว่าปัจจัยด้านการเพิ่มอุปสงค์เพื่อเพิ่มรายได้เท่านั้น เนื่องจากการลงทุนของธุรกิจภาคบริการมีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ดังนั้น หากรัฐบาลต้องการส่งเสริมการลงทุนของธุรกิจภาคบริการของจังหวัดภูเก็ต จึงควรเลือกใช้มาตรการการส่งเสริมการลงทุนอื่น นอกเหนือจากมาตรการการเพิ่มอุปสงค์ภายในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

วิจัยกรุงศรี. 2556. แนวโน้มธุรกิจและอุตสาหกรรมไทยปี 2565-2567. (Online)
<https://www.krungsri.com/th/research/home>, 12 กุมภาพันธ์ 2565.

แนวทางการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงาน

ในเขตกรุงเทพมหานครเชิงพุทธบูรณาการ

A Guideline to the Media Literacy of Social Media for Working Citizens in Bangkok Based on the Buddhist Integration

อุรารัตน์ ไชยรังสี¹

Urarat Chairungsee

E-mail : uraratc@gmail.com

Received: May 7, 2024 Revised: May 17, 2024

Accepted: May 20, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง แนวทางการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครเชิงพุทธบูรณาการ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันของสังคมไทย (2) เพื่อศึกษาหลักความรู้และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ และ (3) เพื่อนำเสนอแนวทางการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครเชิงพุทธบูรณาการ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัญหาของสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน ได้แก่ การหลอกลวง การทะเลาะวิวาท การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ การเสพข่าวลวง เป็นต้น ซึ่งล้วนเกิดจากกิเลสคือ ความโลภ ความโกรธ และ ความหลง ซึ่งสร้างความเสียหายให้แก่ตนเอง บุคคลอื่น และสังคม หลักพุทธธรรมที่จะนำมาบูรณาการสามารถนำมาปฏิบัติใช้เป็นเครื่องมือติดตัวสำหรับการพัฒนาปัญญา ความเฉลียวฉลาด ปฏิภาณไหวพริบที่ความถูกต้องในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยหลักพุทธธรรม ได้แก่ 1) หลักสติสัมปชัญญะ 2) หลักกาลามสูตร 3) หลักโยนิโสมนสิการ และ 4) หลักสัปปริสธรรม แนวทางการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์มีอยู่ 3 วิธี คือ 1) วิธีการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของผู้ส่งสาร 2) วิธีการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเนื้อหา และ 3) วิธีการการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของผู้รับสาร 3 วิธีนี้ต้องนำมาบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างองค์ความรู้

¹ นักศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ คือการมีสติใช้สื่ออย่างระมัดระวัง อย่างเรียบง่าย ไตร่ตรองด้วยเหตุผล และรู้จักการใช้งานให้เหมาะสม องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรียกว่า การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ (Effective Social Media Literacy) คือ “SKYS” = โดยที่ “S” (Sati-Sampajañña) คือ สติสัมปชัญญะ “K” (Kāḍḍhā Sutta) คือ กาลามสูตร “Y” (Yonisomanasikāra) คือ โยนิโสมนสิการ และ “S” (Sappurisadhamma) คือ สัปปุริสธรรม

คำสำคัญ: แนวทางการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์, สื่อสังคมออนไลน์, เชิงพุทธบูรณาการ

Abstract

This article was a part of a research titled ‘A Guideline to the Media Literacy of Social Media for Working Citizens in Bangkok based on the Buddhist Integration’, containing 3 objectives: (1) to study the problem of social media in Thailand, (2) to study the knowledge and the Buddhist teachings related to social media literacy, (3) to present the guidelines for social media literacy of working people in Bangkok using the Buddhist integration. It was the qualitative research with in-depth interviews. The research results indicated that the current problems of social media are the deception, quarrel, cyberbullying, fake news, etc., all are caused by 3 main defilements: greed, anger, and delusion, causing harms to oneself, others, and society. The Buddhist teachings integrated into social media literacy practiced as a tool for creating wisdom and effective social media literacy by relying on the Buddhist teachings, including 1) *Sati-Sampajañña* Principles or Mindfulness and Awareness, 2) Principle of *Kāḍḍhā Sutta*, 3) Principle of *Yonisomanasikāra* and 4) Principle of *Sappurisadhamma*.

As for the social media literacy guideline, there were 3 methods: 1) the method of messages’ social media literacy of sender, 2) the content of messages’ social media literacy method, and 3) the method messages’ social media literacy of receiver. These 3 methods must be integrated with the Buddhist teachings to create knowledge for social media were; mindfulness while using social media, reasonable thought, and proper using management of social media called Social Media Literacy Model which was “SKYS” = S (*Sati-Sampajañña* or mindfulness and awareness), K (*Kāḍḍhā Sutta*), Y (*Yonisomanasikāra* or deep consideration), and S (*Sappurisadhamma* or Wise virtues).

Keyword: A Guideline to the Media Literacy of Social Media, Social Media, Buddhist Integration

1. บทนำ

ปัจจุบันผู้คนเริ่มหันมาใช้สื่อสังคมออนไลน์แทนสื่อแบบเดิมๆ กันมากขึ้นในการสื่อสารข้อมูลถึงกันเพราะสะดวกและรวดเร็ว ทำได้จากทุกสถานที่ทั่วโลก ซึ่งในช่วงเริ่มแรกการใช้สื่อสังคมออนไลน์มักใช้ในลักษณะของงานอดิเรกสื่อสารกันระหว่างตนเองกับคนรู้จักใกล้ตัว จากนั้นได้มีการขยายการประยุกต์ใช้สู่ภาคธุรกิจ ซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้คนอย่างกว้างขวาง สาเหตุสำคัญที่ทำให้สื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมขึ้นเรื่อยๆ มาจากการใช้งานที่ง่ายเข้าถึงกลุ่มคนได้รวดเร็ว มีการแสดงความคิดเห็นไปมาและสื่อที่นำมาแบ่งปันมีลักษณะหลากหลาย รวมทั้งการพัฒนาตลอดเวลาของเทคโนโลยีการสื่อสารและอินเทอร์เน็ต ทำให้มีแนวโน้มค่อนข้างชัดเจนว่าสื่อสังคมออนไลน์จะเป็นสื่อหลักของผู้คนในโลกในปัจจุบันและอนาคตอย่างแท้จริง²

ในปี 2565 โดยภาพรวมคนไทยใช้เวลาในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเฉลี่ยอยู่ที่ 7 ชั่วโมง 4 นาที ต่อวัน จากผลการสำรวจ พบว่า เจนเนอเรชันที่ใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ Gen Y (ช่วงอายุ 22–41 ปี) อยู่ที่ 8 ชั่วโมง 55 นาทีต่อวัน เมื่อพิจารณาผู้ที่ใช้เวลาในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมากที่สุดรายพื้นที่ พบว่าผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นเพียงกลุ่มเดียวที่ใช้อินเทอร์เน็ตสูงกว่าค่าเฉลี่ยในภาพรวมโดยใช้เวลาในการออนไลน์สูงถึง 10 ชั่วโมง 5 นาทีต่อวัน³

จากสถิติจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2556–2564 จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ(กสทช.) ระบุว่าปี 2564 มีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตสูงถึง 52.5 ล้านคน หรือคิดเป็น 79.3% ของประชากรไทยทั้งประเทศที่มีจำนวน 66.2 ล้านคน เพิ่มขึ้นปีละ 3.6 ล้านคนโดยเฉลี่ย แสดงให้เห็นว่าปัจจุบัน

² นิชกุล เสนาวงษ์, การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนเจนเนอเรชั่นแซตในยุค New Normal ในกรุงเทพมหานคร, หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม, 2564, หน้า บทคัดย่อ.

³ รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565 Thailand Internet User Behavior 2022 [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.etda.or.th/getattachment/78750426-4a58-4c36-85d3-d1c11c3db1f3/IUB-65-Final.pdf.aspx> [25 กันยายน 2566].

ประชากรไทยมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตกันอย่างแพร่หลายและมีแนวโน้มของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่เพิ่มขึ้น⁴

ซึ่งสื่อเหล่านี้ต่างสร้างประโยชน์ต่างๆเป็นอย่างมากในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และความบันเทิง อย่างไรก็ตามการใช้สื่อสังคมออนไลน์ก็ยังนำพาปัญหาต่างๆเข้ามาในสังคมเป็นอย่างมากเพราะผู้ใช้ต่างใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองโดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ตัวอย่างการใช้สื่อที่ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมและสิทธิส่วนบุคคล เช่น การแสดงความคิดเห็นที่นำมาสู่ความแตกแยก การล่อลวง หลอกลวง หรือการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล หรือเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จ การกระทำเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อเหยื่อผู้ถูกระทำเป็นอย่างมากเพราะเทคโนโลยีในปัจจุบันที่เผยแพร่ด้วยความรวดเร็วและง่ายต่อการเข้าถึงทำให้ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นแผ่ขยายเป็นวงกว้าง ด้วยสภาพปัญหาที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าผลกระทบส่วนใหญ่เกิดจากการที่ผู้กระทำความผิดขาดความยั้งคิดในการใช้โซเชียลมีเดียซึ่งถือเป็นการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์⁵

ซึ่งเด็กเยาวชนและคนวัยทำงานถือเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการติดโซเชียลมีเดียและได้รับผลเสียจากการใช้ เช่น ถูกหลอกให้โอนเงิน ถูกหลอกให้ถ่ายรูปนาร้างส่งไปให้อีกฝ่ายดู การป้องกันและการให้การช่วยเหลือตั้งแต่แรกเริ่มจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของสื่อสังคมออนไลน์ คนวัยทำงานหรือวัยแรงงาน ในประเทศไทยจะมีอายุอยู่ในช่วง 15-59 ปี เป็นวัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นกลไกขับเคลื่อนผลผลิตของเศรษฐกิจและยังเป็นที่พักของคนที่ครอบครัว คนในวัยนี้จึงควรให้ความสนใจ ใส่ใจกับการดูแลตนเองให้ดีอยู่เสมอ มีความรอบรู้ รอบคอบ ไม่พาลังเล ไม่ขาดสติ จะต้องเตรียมพร้อมที่จะเป็นผู้สูงวัยที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ฟังตัวเองให้ได้มากที่สุด และเป็นภาระต่อสังคมน้อยที่สุด ถือเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ ของคนวัยทำงาน เพราะเป็นวัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ⁶

⁴ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.(2022). ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต ในประเทศไทย [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://webstats.nbtc.go.th/netnbtc/INTERNETUSERS.php> [25 กันยายน 2566].

⁵ กรุงเทพธุรกิจ, ความเสียหายจากสื่อสังคมออนไลน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/122281> [25 กันยายน 2566].

⁶ อ่างอิงพฤติกรรมสุขภาพของวัยทำงานอายุ 15-59 ปีในเขตสุขภาพที่ 5 [ออนไลน์], แหล่งที่มา https://hpc.go.th/rcenter/_fulltext/20190619093005_3707/HealthBehaviorRegional5Area13page.pdf, [3 มีนาคม 2566].

ในปัจจุบันพบว่าปัญหาของสื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้น้อยลง ในทางตรงกันข้ามกลับทวีความรุนแรงมากขึ้นกว่าเดิม เช่น ปัญหาการหลอกลวง การลงขาย การโฆษณาเกินจริง ข่าวดปลอม การบูลลี่ การกลั่นแกล้ง การดูถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม การปั่นกระแส การใช้ถ้อยคำหยาบคาย การหลอกลวงคุกคามทางเพศ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เป็นต้น ล้วนยังเป็นปัญหาใหญ่ในสังคมไทย ทั้งๆที่ปัจจุบันเรามองมีความรู้ในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์แล้วก็ตาม แต่ก็เรียกได้ว่ายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยประชาชนคนใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้และยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในการนำไปใช้เป็นเครื่องมือประดับสติปัญญาให้สามารถมีความรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครเชิงพุทธบูรณาการ” เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครที่จะช่วยในการแก้ปัญหาให้กับคนวัยทำงานไม่ทางใดก็ทางหนึ่งและช่วยบรรณงค์ให้ประชาชนคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครได้ตระหนักถึงการประพฤติปฏิบัติในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ได้ปรากฏอยู่ในสังคมในปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นหลักเป็นแนวทางในการรับรู้ เตือนสติ เตือนใจ ทำให้รู้จัก คิด วิเคราะห์ แยกแยะ ตระหนัก ไตร่ตรอง และสังเกตอย่างมีหลักการและเหตุผลตามหลักของหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีความรู้ในด้านการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์เชิงพุทธบูรณาการ จะได้เกิดความปลอดภัยบนโลกสื่อสังคมออนไลน์ ลดผลกระทบในเชิงลบของข้อมูลเท็จ ข้อมูลหลอกลวง ข้อมูลโฆษณาเกินจริง ข้อมูลบิดเบือนในโลกสื่อสังคมออนไลน์ และเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้ใช้งานที่อยู่ในวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครให้สามารถมีปัญญาฉลาด รอบรู้ รู้เท่าทันเอาตัวรอด ปลอดภัย ใช้ชีวิตอย่างมีสติ ไม่ตกเป็นเหยื่อ โดยเป็นผู้รู้เท่าทันต่อภัยบนโลกสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกำลังหลักที่สำคัญต่อการพัฒนาสถาบันครอบครัว ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาสังคม และการพัฒนาประเทศชาติให้ประสบแต่ความผาสุก ความเจริญก้าวหน้าความสำเร็จ อย่างมั่งคั่ง มั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันของสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาความรู้ของการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครเชิงพุทธบูรณาการ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง "แนวทางการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครเชิงพุทธบูรณาการ" เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยภาคสนาม (Field Work Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังนี้

1) ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 พ.ศ. 2535 พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2560 และคัมภีร์อรรถกถา ภาคภาษาบาลี ภาคภาษาไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยภาคสนาม (Field Work Research) ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากพระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Tools)

ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview Form) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม (Field Work Research) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview)

โดยการนำข้อมูลที่ได้รับการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จากนั้นนำประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นรูปแบบร่างแนวทางการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครเชิงพุทธบูรณาการร่วมกันระหว่าง บทสัมภาษณ์ แนวคิดทฤษฎี สภาพปัญหา และหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4) สรุปผลการวิจัย และนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาของสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันของสังคมไทย

ปัญหาของสื่อสังคมออนไลน์ที่จะสรุปเนื้อหาประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหาในปัจจุบันของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะของสื่อสังคมออนไลน์มักจะได้อินถึงประโยชน์หรือข้อดีกับสื่อที่ทันสมัยแต่ก็อย่ามองข้ามผลกระทบหรือปัญหาที่จะตามมาในการใช้สื่อที่ทันสมัยที่มีผลกระทบต่อตัวผู้ใช้หรือบุคคลใกล้เคียง เพื่อเป็น

การเตือนสติให้กับคนในสังคมได้รับรู้ถึงประโยชน์และโทษของสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ คือ สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารสามารถพูดคุยกับกลุ่มบุคคลที่อยู่ห่างไกลได้สะดวกรวดเร็วขึ้นแต่ขณะเดียวกันก็มีผลกระทบที่เป็นปัญหาอยู่หลายประการด้วยกันที่เกิดขึ้นกับสังคมหรือตัวบุคคล จากผลการวิจัยเชิงลึก (In-depth Interview) สามารถสรุปผลกระทบหรือปัญหาของสื่อสังคมออนไลน์ของสังคมไทยในปัจจุบันได้ดังต่อไปนี้

1.1 สภาพปัญหาของสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันด้านความโลภ ประกอบด้วย

- 1) อาชญากรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เรื่องการหลอกลวงให้ลงทุนให้ผลตอบแทนสูง การหลอกให้โอนเงินในการลงทุนเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่สูง เป็นต้น
- 2) ปัญหาแก๊งค์คอลเซ็นเตอร์ (Call Center) การส่งเอสเอ็มเอส (SMS) หลอกลวงหลอกให้ติดตั้งแอป (App) หลอกให้กดลิงค์ (Link) นำไปสู่การดูดเงินจนหมดบัญชี
- 3) การหลอกลวงขายสินค้า การลงขายสินค้า ทำให้หลงเชื่อจากการโฆษณาขายสินค้าทางสังคมออนไลน์ โฆษณาไม่ตรงกับปก การโฆษณาเกินจริง มีการโฆษณาหลอกลวง
- 4) การแอบอ้างตัวตนของผู้อื่น การที่ให้ผู้อื่นลวงรู้ถึงรหัสผ่านแอปพลิเคชันหลักที่ใช้ประจำในการทำธุรกรรมในพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งอาจตกเป็นเหยื่อโดนรังแกด้วยการถูกสวมรอยใช้เฟซบุ๊กของตัวเองโพสต์ข้อความหยาบคายให้รายบุคคลอื่นโพสต์รูปอนาจารคลิปวิดีโอลามกหรือสร้างความเสียหายในรูปแบบต่างๆ โดยไม่รู้ตัว
- 5) ปัญหาการถูกละเมิดลิขสิทธิ์ ขโมยผลงาน หรือถูกแอบอ้าง เพราะโซเชียลมีเดียเซอร์วิส (Social Media Service) เป็นสื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ผลงาน รูปภาพต่างๆ ของเราให้บุคคลอื่นได้ดูและแสดงความคิดเห็น

1.2 สภาพปัญหาของสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันด้านความโกรธ ประกอบด้วย

- 1) คำพูดแบบการทำร้ายด้วยวาจา (Hate Speech) ตัวอย่างเช่น สถานการณ์ทางการเมืองของเรามีลักษณะอย่างหนึ่ง คือตอนแรกก็พูดจาท่อว่ากันแล้วก็ตามมาด้วยการบูลลี่ สุดท้ายมีการทำร้ายด้วยวาจาแบบ (Hate Speech) คือแยกเขา แยกเราเลย มีการรุมด่าทอ
- 2) ปัญหาเรื่องการแบลคเมล โดยผู้ไม่หวังดีมีเจตนากลั่นแกล้งทำให้เสียหาย นำความลับหรือภาพลับของคนอื่นมาเปิดเผยผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ทำให้มีการแชร์ต่อกันไปอย่างกว้างขวาง หรือการใส่ร้ายป้ายสี
- 3) การทะเลาะวิวาทได้ง่ายขึ้น เพราะสังคมเมืองยุคปัจจุบันใครไม่พอใจใครหรือไม่พอใจสิ่งใดก็โพสต์ระบาย โพสต์ด่าทอ บางคนถึงขนาดสร้างบัญชีปลอม (Account) ขึ้นมาหลายชื่อ เพื่อทำลายด่าทอสิ่งที่ตนเองไม่ชอบ การที่ทัศนคติไม่ตรงกันความคิดเห็นไม่ตรงกันจะทำให้

คนเราสามารถเกิดภาวะทางอารมณ์ที่รุนแรงได้ เกิดความเกลียดชังกัน แบ่งข้างกัน ทะเลาะกันไม่จบสิ้น

4) การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การบูลลี่ในโลกโซเชียล การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) เป็นการกระทำรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ออนไลน์ เกิดการละเมิดสิทธิต่างๆ จนทำให้ผู้อื่นหวาดกลัว ตกใจ รู้สึกแย่ ไร้ค่าและกลายเป็นตัวตลกของสังคม

1.3 สภาพปัญหาของสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันด้านความหลง ประกอบด้วย

1) การถูกชักนำ เพราะว่าคำว่ากระแสคือการชักนำซึ่งไม่ใช่เรื่องแต่อย่างใดมีเรื่องเท็จปนด้วย จึงใช้คำว่าเรื่องข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกิดจากการสร้างการปั่น สร้างกระแส

2) การเกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียม เกิดความรู้สึกด้อย คนทั่วไปที่จิตใจไม่แข็งแรง ไม่เข้มแข็งก็จะรู้สึกไม่ดี ด้อยค่าตัวเองมีปมด้อยและบางคนมีพฤติกรรม อยากอวด อยากได้ อยากมี อยากเป็นจนทำให้เกิดการหลอกตัวเองและเป็นทุกข์ มีปัญหาในที่สุด

3) การเสพยาขาว ขาวปลอม (Fake News) เป็นการกระทำที่พบเห็นบ่อยครั้งซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นกระทำเพื่อผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งและมักจะทำในรูปแบบโจมตีฝ่ายตรงข้าม

4) ปัญหาการคุกคามทางเพศ การหลอกลวงให้ถ่ายภาพโป๊ คลิปวีดีโอโป๊ การหลอกลวงในเชิงชู้สาว การหลอกลวงลวงละเมิดทางเพศ พวกโรแมนซ์สแกมเมอร์ (Romance Scammer) การทำให้บุคคลเป้าหมายชื่นชมในภาพลักษณ์จนมีการนัดเจอเพื่อทำมิดีมิร้าย หลอกให้หลงรัก หลอกให้มีเพศสัมพันธ์ หรือทำอนาจาร

5) มีทัศนคติมองโลกเชิงลบ สังคมออนไลน์ที่มีเนื้อหาทางลบที่ไม่ดี เช่น ข่าวร้ายๆจะทำให้คนเข้าไปดูมากซึ่งจะส่งผลทำให้ให้สภาพจิตใจมองโลกในแง่ลบมีทัศนคติเชิงลบ การการเสพสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นข่าวร้าย ข่าวด้านลบมากจนเกินไปจะทำให้เกิดปัญหาเรื่องอารมณ์หงุดหงิดง่าย ควบคุมอารมณ์ตัวเองไม่ได้

6) เกิดความเสียหายต่อวัฒนธรรมในสังคมไทย ปกติผู้ที่มีอาวุโสน้อยกว่าจะต้องมีความอ่อนน้อม มีการเคารพผู้ใหญ่ ผู้น้อยก็รู้ว่าเราต้องวางตัว วางกิริยาอย่างไรให้เหมาะสม แต่ปัจจุบันในสังคมไทยเกิดความผิดปกติ บิดเบี่ยง เปลี่ยนแปลงไปในทางตรงกันข้าม

7) ปัญหาการลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ผิด ในปัจจุบันมีการเสนอภาพความรุนแรงและพฤติกรรมที่ผิดผ่านทางสื่อออนไลน์มากขึ้น ทำให้เยาวชนลอกเลียนแบบและเอาเป็นแบบอย่างด้วยวุฒิภาวะที่น้อยและขาดผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด

8) ปัญหาข้อมูลมากเกินไป (Information Overload) คือ มีข้อมูลข่าวสารมากเกินไปในแต่ละวัน เพราะทุกคนสามารถผลิตข้อมูลข่าวสารได้หมด แท้บ้าง จริงบ้าง มีประโยชน์บ้าง ไม่มีความประโยชน์บ้าง แต่ว่าสิ่งที่คนขาดคือขาดชั้นกรองไม่มีชั้นกรองที่ดีทำให้ในแต่ละวันเราได้รับข้อมูลข่าวสารมากเกินไป

9) ปัญหาปฏิสัมพันธ์ต่อสังคมไม่ดี การใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่มากเกินไปจนละเลยชีวิตจริง จะทำให้ชีวิตที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีปัญหาได้ เช่น ในด้านของมิติความสัมพันธ์ของสังคมในครอบครัว

10) การหมกมุ่นมากเกินไป ทำให้เสียเวลา เสียสุขภาพ การไม่แบ่งเวลาให้ดีก็จะมีข้อเสีย คือจะเป็นสังคมก้มหน้า ดูสื่อสังคมออนไลน์เป็นหลักไม่ได้สนใจเรื่องอื่น จะทำให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตเสียหายได้ อยู่กับโลกของตัวเองโลกส่วนตัวไม่ไปไหนไม่ออกไปข้างนอกมีปัญหาเรื่องสุขภาพ

11) ปัญหาการปกครองของสังคมทำได้ยากมากขึ้น ทุกคนสามารถเรียกร้องในทุกๆ เรื่องผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ได้ซึ่งการเรียกร้องหลายสิ่งเกิดจากการขาดซึ่งวุฒิภาวะความรู้และประสบการณ์ทำให้เกิดเป็นปัญหาทางด้านการเมืองการปกครองได้

สรุปได้ว่าผลกระทบของโลกาภิวัตน์ในสื่อสังคมออนไลน์ต่อการรับข้อมูลข่าวสารของคนทั่วไปทั้งในด้านบวกและด้านลบมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยยะที่สำคัญ ดังนั้นในปัจจุบันและอนาคตจะมีกลุ่มคนที่เป็นปัญญาชนยุคใหม่ที่ใช้ชีวิตในชุมชนออนไลน์สามารถใช้อำนาจทางสังคมเครือข่ายปลูกฝังความเชื่อได้ทั้งแง่บวกและแง่ลบผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการสร้างปัญหาในแง่ลบให้กับผู้คนในสังคมออนไลน์ เช่น การสร้างปัญหาอาชญากรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ การหลอกลวงการสร้างข่าวลวง การฉ้อโกง การปลุกระดม การคุกคามทางเพศ การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การทำร้ายด้วยวาจา และปัญหาอื่นๆ ในสังคมซึ่งจะทำให้สังคมไม่มีความสุข ดังนั้น การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Literacy) จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะช่วยเป็นเครื่องมือ เครื่องเตือนสติเตือนใจให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ได้มีองค์ความรู้ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างรู้เท่าทันจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ให้มีความปลอดภัยอย่างมั่นคง อย่างยั่งยืนต่อไป

2. ปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาสื่อสังคมออนไลน์ของสังคมไทยในปัจจุบัน

อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาหลายๆ เรื่องของสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย ได้แก่ ปัญหาการสืบสวนและสอบสวนจับกุมตัวผู้กระทำความผิดในสื่อสังคมออนไลน์เป็นไปได้ยาก กล่าวคือแม้จะมีพระราชบัญญัติการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 มาตรา 18 (1) – (8) ให้อำนาจเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้การสืบสวนและสอบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดนั้น แต่การกระทำความผิดในสื่อสังคมออนไลน์มีผู้ใช้บริการเป็นจำนวนมาก รวมทั้งการกระทำความผิดเกิดขึ้นในหลายท้องที่ต่อเนื่องกัน ประกอบกับ มีผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ทั่วประเทศและทั่วทุกมุมโลก ทำ

ให้ยากต่อการสืบสวนสอบสวนและหลายครั้งที่จับผู้กระทำความผิดคนหนึ่งได้แต่ผู้กระทำความผิดคนอื่นที่ใช้บัญชีเดียวกันก็จะลบข้อมูลออกไปซึ่งในที่สุดแล้วก็ไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อีกทั้งตัวเจ้าหน้าที่เองก็ยังขาดความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในสื่อสังคมออนไลน์⁷

ในขณะที่ผู้กระทำความผิดนั้นมีความรู้ มีความเชี่ยวชาญทางเทคนิคเป็นอย่างดีในการหาช่องทางในการกระทำความผิด เช่น การติดตั้งระบบเซิร์ฟเวอร์ (Server) ไว้ในต่างประเทศ การทำระบบคอลเซ็นเตอร์ (Call Center) ในประเทศเพื่อนบ้าน การส่งระบบเอสเอ็มเอส (SMS) จากเซิร์ฟเวอร์ (Server) ที่ติดตั้งอยู่ในประเทศเพื่อนบ้านมาหลอกลวงให้ประชาชนคนไทยโอนเงิน หรือให้ติดตั้งแอปพลิเคชันปลอมแล้วมีการดูดเงินออกจากบัญชีของผู้เสียหาย เป็นต้น จากปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้ล้วนส่งผลทำให้การควบคุม การแก้ปัญหาภัยจากสื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องยังไม่มีประสิทธิภาพพอเพียงพอและยังคงมีการเผยแพร่อาชญากรรมทางเทคโนโลยีในโลกสื่อสังคมออนไลน์โดยทั่วไปในปัจจุบัน

จะเห็นว่าอุปสรรคและการแก้ไขปัญหาสื่อสังคมออนไลน์ของสังคมไทยในปัจจุบันยังคงมีอยู่อย่างหลากหลายประการ ตั้งแต่ปัญหากฎหมายที่ล้าสมัยไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ปัญหาการประสานงานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ เช่น การขอข้อมูลผู้กระทำความผิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนยังเป็นไปด้วยความล่าช้า ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ หรือปัญหายังขาดกฎหมายรองรับที่จะให้หน่วยงานของภาครัฐหน่วยงานใดมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับ ควบคุม ดูแลสื่อสังคมออนไลน์อย่างเป็นรูปธรรม เป็นต้น

3. หลักความรู้และหลักธรรมในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครเชิงพุทธบูรณาการ

หลักธรรมในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งทั้งในด้านการทำงาน การศึกษา การบริหารงาน การจัดการกับเรื่องราวต่างๆ ทั้งเรื่องส่วนตัวและส่วนรวมที่ประสบพบเห็นในสังคมทุกวันนี้ เพราะเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการดำรงชีวิตของคนในสังคมของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและประชาชนทั่วไปผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างแท้จริง อีกทั้งยังเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลรอบข้างในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ได้อย่างมี

⁷ ปิยวัช นาคเวียง, ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารออนไลน์, [ออนไลน์], ที่มา: http://www.lawgrad.ru.ac.th/AbstractsFile/6312019059/1662977054908535c4f40fe67e9d03d78a11069cde_abstract.pdf, [วันที่ 30 กันยายน 2566].

ประสิทธิภาพและปลอดภัย ไม่ตกเป็นเหยื่อในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมั่นคงและปลอดภัย อย่างยั่งยืน โดยได้รับความรู้จากการวิจัย ดังนี้

3.1 สติ สัมปชัญญะ (Sati–Sampajañña) เป็นสิ่งสำคัญมากในการดำเนินชีวิต เวลาที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์และปัญหาอุปสรรคต่างๆ ซึ่งแต่ละคนอาจจะพบเจอความทุกข์ยาก ไม่เท่ากันแต่สิ่งที่จะช่วยให้สถานการณ์ทุกอย่างคลี่คลายลงได้นั้นคือการมีสติสัมปชัญญะ แต่ความสามารถในการประยุกต์ใช้สติ สัมปชัญญะ ของแต่ละคนก็มีความแตกต่างกัน แต่ที่เหมือนกัน คือ เมื่อสติเกิดขึ้นจะทำให้เห็นปัญหาและสามารถแก้ปัญหาตามความเป็นจริงได้ดีขึ้น สตินั้นทำให้เกิดสมาธิและสมาธิทำให้เกิดปัญญา ปัญญาที่มีสมาธิเป็นฐานนั้นจะมีพลังมาก

ดังนั้นสติคือความระลึกได้สำนึกอยู่ ความไม่เพลา ความระมัดระวัง ความไม่ประมาท ความไม่หลับ การปฏิบัติกรรมฐานด้วยการใช้สติตามรักษาคิดเน้นการพิจารณาอยู่เฉพาะในร่างกาย ในการยืน เดิน นั่ง นอน ด้วยความระลึกอยู่ตลอดเวลา ตั้งความรู้สึกรู้ตัวให้สติ ฝ้าดูอารมณ์และการเคลื่อนไหวของตนเองกับกิจที่ตนกำลังทำอยู่ตื่นตัวอยู่เสมอไม่ประมาทนอนใจ ถือเป็นธรรมสำคัญที่ต้องใช้ความเพียรพยายามอยู่ตลอดเวลาและความสำคัญของสัมปชัญญะ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในชีวิตประจำวันคือปัญญาความรอบรู้ ความรู้ชัด รู้จริง ที่นำมาแก้ปัญหาเฉพาะหน้านั้นได้เพราะสัมปชัญญะคือความรู้เท่าทันความรู้เท่าถึงการเห็นเหตุแล้ว คาดว่าผลลัพธ์อะไรจะตามมาคือการมองภาพกว้างมองหน้าและมองหลังรู้เท่าทันกับสิ่งที่มากระทบ

การนำหลักสติสัมปชัญญะมาใช้ในการบูรณาการในการกับความรู้ในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) หยุดคิด ก่อนคลิก ก่อนกด ควรที่จะต้องมึสติก่อนว่าถ้าเราโพสต์อย่างนี้แล้วจะเป็นอย่างไร ดังนั้นก่อนที่จะเราจะโพสต์ก่อนที่จะเราจะส่งสาร คือจะต้องควรคิด ก่อนคลิก โดยมีหลักคิด คือก่อนโพสต์ต้องหยุดคิดก่อนทุกครั้ง

(2) ควบคุมสติอารมณ์ให้มีความใจเย็น อย่ารีบร้อน คือต้องใจเย็น ถ้าเราใจเย็นตั้งสติ ถอยมาสัก 1 ก้าว หายใจลึกๆ นับ 1-10 ตรวจสอบก่อนว่าข้อมูลจริงหรือไม่ แล้วเรค่อยส่งต่อจะเป็นสิ่งที่ดีที่เราควรทำ

(3) มีจิตใต้สำนึกรู้จักผิดชอบชั่วดี ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องต้องนำเสนอในสิ่งที่ถูกต้องและมีความเป็นความจริงเท่านั้นมีเหตุมีผลตรวจสอบได้และจะต้องไม่ทำหรือโพสต์อะไรด้วยความคึกคะนอง ความสะใจจะต้องทำด้วยจิตใต้สำนึกรู้จักผิดชอบชั่วดี

(4) ตอบโต้อย่างมีสติ ไม่ทำให้เกิดความเสียหาย ไม่พูดพาดพิงคนอื่นหรือทำให้คนอื่นเสียหาย คิดให้รอบคอบไตร่ตรองให้ละเอียดตระหนักให้มาก อะไรที่เป็นเรื่องแท้ อะไรที่เป็นเรื่องเท็จ อะไรที่เป็นเรื่องกระแส อะไรดี อะไรเลว อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ

(5) ไม่โลภ ไม่อยากได้ของคนอื่น ถ้าไม่มีความโลภโลภก็จะไม่ถูกหลอก แต่ถ้าเกิดความโลภอย่างเดียวแล้วรู้เท่าทันสังคมออนไลน์เมื่อรู้ว่าเขามาหลอกก็จะปฏิเสธไม่เอาจะสามารถเอาตัวรอดได้ กรณีที่เกิดความเสียหายคือไม่รู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์และมีความโลภในใจด้วย

ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับการบูรณาการหลักสติสัมปชัญญะเข้ากับหลักความรู้การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้แก่ 1). มีสติ เกิดปัญญา 2). จิตใจเข้มแข็ง หนักแน่น 3). ปราศจากอคติ 4). ใจเย็น รู้เท่าทันอารมณ์ 5). รู้เท่าทัน โลก โกรธ หลง 6). รู้เท่าทัน ปัญหา แก้ปัญหาได้ และ 7). คิดก่อนพูด คิดก่อนทำ

3.2 กาลามสูตร (Kālāma Sutta) กาลามสูตร เป็นพระสูตรอันว่าด้วยเรื่องทีพระพุทธรองค์เคยทรงแสดงไว้ถึงสิ่งที่ไม่ควรยึดถือหรือ"สิ่งที่ไม่ควรเชื่อ" หลักกาลามสูตรจะสอนว่า "อย่าเชื่อใคร แม้แต่ตัวเอง แต่ให้เชื่อความจริงที่เกิดขึ้นจาก การปฏิบัติจนเห็นผลอย่างแน่ชัดแล้วเท่านั้น" ต้องไม่เชื่อง่ายไว้วางใจ อย่าเพิ่งเชื่อ อย่าเพิ่งโอนไว อย่าให้เร็ว ถ้ารู้เท่าทันก็จะไม่ถูกหลอก ถ้าเชื่อทันที โอนไว ไม่ใคร่ครวญทบทวนให้รอบคอบก็มีโอกาสพลั้งพลั่วได้ง่าย และเราต้องมีข้อมูลข่าวสารรอบด้านคอยติดตามข้อมูลข่าวสารเพื่อให้เกิดปัญญารู้เท่าทันด้วย

หลักกาลามสูตร ก่อนที่จะรับข้อมูลเข้ามาก็จะต้องมีหลักในการพิจารณาว่า อย่าเพิ่งไปเชื่อสิ่งนั้นสิ่งนี้ เพราะเหตุนี้เหตุนี้อาจเพราะเป็นครูบาอาจารย์ของเราหรือว่าอยู่ในตำราที่มีอ้างมาเหล่านี้เป็นต้น ก่อนที่จะเชื่อให้มีสติในการรู้เท่าทัน ซึ่งเป็นหลักในการป้องกันเพื่อไม่ให้ตัวเองต้องตกเป็นเหยื่อของความเสียหายจากสื่อสังคมออนไลน์ ฟังอะไรมาเราอย่าเพิ่งเชื่อ ต้องพิจารณาก่อนว่าเขาพูดมาเพื่ออะไร ต้องดูก่อนว่าเขาต้องการอะไร เขาจะสื่ออะไรมาให้เรา เราก็จะต้องพิจารณาดู เพราะฉะนั้นเราจะต้องมีสติ ใช้ปัญญา อย่าเชื่อเลย อย่าด่วนสรุปและให้ไปตรวจสอบก่อน

การนำหลักกาลามสูตรมาใช้ในการบูรณาการกับความรู้ในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) ไม่เชื่อง่าย อย่าเพิ่งเชื่อ อย่าให้เร็ว ถ้ารู้ทันจะไม่ถูกหลอก ถ้าเชื่อทันที โอนไว ใจเร็ว ไม่ใคร่ครวญทบทวนให้รอบคอบก็มีโอกาสเสียรู้ให้กับพวกมิจฉาชีพได้ง่าย ในการเชื่ออย่าไม่ใคร่ครวญ ไม่ถ่วงไม่รอบคอบก็เป็นเหยื่อได้ง่าย ทุกครั้งให้สงสัยว่าทำไม? Why? มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร มีโอกาสเป็นไปได้หรือไม่ ให้ชั่งน้ำหนักให้ดีกว่าก่อน ให้พิจารณารายละเอียดว่าเป็น

อย่างไร ให้เราตกผลึกให้ได้ก่อนตัดสินใจ อย่ารีบด้วยความโลภหรือใจร้อนซึ่งมักจะมีโอกาสพลาดพลั้งได้ง่าย

ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับจากการบูรณาการหลักกาลามสูตรเข้ากับหลักความรู้การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้แก่ 1). ไตร่ตรอง ไม่เชื่ออะไรใครง่าย ๆ 2). เชื่อตามหลักเหตุและผล 3). เชื่อบนพื้นฐานข้อมูลที่ถูกต้อง 4). ไม่เป็นคนตื่นข่าว ไม่ตื่นตระหนก 5). เกิดสติ ปัญญาในการพิจารณาทุกเรื่อง และ 6). ไม่ตกเป็นเหยื่อของข่าวลวง การหลอกลวง

3.3 โยนิโสมนสิการ (Yonisomanasikāra) โยนิโสมนสิการ คือวิธีการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการซึ่งประกอบด้วยวิธีคิด 10 วิธี ถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาทางปัญญาที่สูงสุดสำหรับผู้นับถือพระพุทธ ศาสนา ด้วยวิธีคิดแบบนี้จะทำให้บุคคลเข้าใจสภาพของชีวิต สภาพของสังคมและสภาพของโลก สามารถจัดระเบียบชีวิตของตนเองจัดระบบของสังคมและสภาพแวดล้อมทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ แม้การใช้อาจจะไม่ครบทุกวิธีทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหา จึงควรพิจารณาเลือกวิธีคิดแต่ละแบบใช้ให้เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวิธีคิดทั้ง 10 ข้อนี้มาใช้ในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ก็จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เรามีปัญญา รู้เท่าทัน ข่าวเท็จ ข่าวลวง ข่าวหลอก ทำให้เรารอด ปลอดภัย ไม่เสียหาย ไม่เสียหาย ไม่เครียด ไม่กังวล ไม่กลัวใจ ไม่ผัดพ้อ ไม่หวั่นไหว ไม่เศร้าใจ ไม่ทุกข์ใจในการใช้สื่อสังคมออนไลน์

คนที่มีโยนิโสมนสิการสูง เขาสามารถจะพ้นทุกข์ด้วยตัวเองได้ สามารถป้องกันตัวเองได้ ด้วยโยนิโสมนสิการ ท่านจึงเปรียบธรรมข้อนี้ว่าเป็นผู้อุปการะคุณ อุปถัมภ์ชีวิตให้อย่างดีเยี่ยม เป็นกัลยาณมิตรที่คอยช่วยเราไม่ให้เราตกเป็นเหยื่อหรือเป็นทุกข์เพราะฉะนั้นต้องฝึกธรรมข้อนี้ให้เก่งให้มาก โดยการฝึกหัดเทียบเคียง ตรีกตรอง แยกคาย เปรียบเทียบให้ดีว่าอย่าเป็นคนเชื่อง่าย เราต้องถือหลักสองอย่าง คืออย่าเพิ่งรีบรับ เพราะถ้ารับไปแล้วเรื่อนั้นเลวร้ายเราจะเสียหายได้ และ ต้องไม่รีบปฏิเสธ โดยจะต้องหาข้อมูลที่แท้จริงเชิงประจักษ์ให้ชัดเจนแล้วจึงค่อยรับหรือปฏิเสธ หลักตรงนี้สำคัญ การสืบหาข้อมูลที่ดีเราจะได้ทั้งฝ่ายบวกและฝ่ายลบ เราก็จะรอดปลอดภัย จะทำให้เราไม่ตกเป็นเหยื่อของสื่อสังคมออนไลน์

การนำหลักโยนิโสมนสิการมาใช้ในการบูรณาการกับความรู้ในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) เนื้อหาเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ แชรไปแล้วจะเกิดประโยชน์หรือไม่จะต้องพิจารณาข้อมูลนั้นว่าเป็นเรื่องจริงที่มีประโยชน์หรือไม่ ซึ่งจะต้องตรวจสอบให้ชัดเจนก่อน ถ้าเป็นเรื่องจริงแต่ไม่เกิดประโยชน์ก็ไม่จำเป็นต้องแชร์

(2) เนื้อหาเป็นเรื่องจริง เป็นข้อมูลจริง เรื่องนั้นเป็นเรื่องจริงไม่ใช่เรื่องเท็จ ต้องเป็นข้อเท็จจริงหรือความเห็นที่ให้ข้อมูลที่ถูกต้องไม่สร้างความเข้าใจที่บิดเบือนไป ไม่ส่งข้อมูลต่อไปยังผู้อื่นหากเป็นข้อมูลเท็จ

(3) ควบคุมแยกแยะอารมณ์ออกจากความเป็นจริง จะต้องเปิดรับสื่อด้วยความเป็นจริง เปิดรับสื่อเสร็จแล้วจะต้อง วิเคราะห์ แยกแยะ ว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไร เมื่อมีการตอบโต้ ควรใช้ความคิดและเหตุผลก่อนอารมณ์เสมอ

(4) คัดกรอง ไตร่ตรองข้อมูล พิจารณา ตรชนกให้มาก ให้ตรวจสอบสื่อที่เป็นประโยชน์และเชื่อถือได้ ควรที่จะต้อง ตรชนก ไตร่ตรอง ใครควร เทียบเคียง หยั่งลึกตรึกตรองในข้อมูลข่าวสารให้ละเอียดรอบคอบและพยายามติดตามข้อมูลข่าวสารให้สม่ำเสมอ

(5) คิดวิเคราะห์ แยกแยะ ดีความ ประเมินคุณค่า รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ ดีความ ประเมินคุณค่าว่าอะไรคือคุณค่าแท้ อะไรคือคุณค่าเทียม ถ้าเราใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อประโยชน์ที่เป็นคุณค่าแท้ก็จะรู้จักความพอดีได้ง่ายและเกิดประโยชน์ที่แท้จริง

(6) ใช้ปัญญาในการพิจารณาให้มาก ต้องตรวจสอบข้อมูลว่าเรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่ ถ้าเราเป็นคนทำข้อมูลข่าวสารเองจะต้องทำข้อมูลข่าวสารให้ครบถ้วน ถูกต้อง สมบูรณ์ โดยใช้ปัญญาในการพิจารณาเป็นแนวทางก่อนโพสต์และแชร์ข้อความเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาในเรื่องความขัดแย้ง

(7) เลือกรับสื่อสังคมออนไลน์ที่สร้างสรรค์ ไม่รับสื่อที่มีการให้ร้าย ยุยง ปลุกปั่น ใส่ร้ายป้ายสี ดูถูก ดูหมิ่นเหยียดหยาม พาดคำหยาบคาย สื่ออบายมุข สื่อลามกอนาจาร สื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องชู้สาว สื่อที่นำเสนอข้อมูลเพียงด้านเดียวเพื่อเลือกข้างสร้างความขัดแย้ง

ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับการบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการเข้ากับหลักความรู้การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้แก่ 1). เกิดการพัฒนาทางปัญญา 2). รู้จักพิจารณา ตรชนก ไตร่ตรอง อย่างละเอียด รอบคอบ แยกแยะ 3). รู้จัก คิด วิเคราะห์ แยกแยะ สังเคราะห์ ดีความ ประเมินคุณค่า 4). มีปัญญารู้จักเหตุและผล 5). มีคุณธรรม สามารถแยกแยะ ผิดชอบ ชั่วดี 6). สามารถประเมิน คุณค่า ความดี ความชั่ว ความจริง ความเท็จ 7). มีปัญญา รู้เท่าทัน โลก โกรธ หลง และ 8). สามารถจัดระเบียบของชีวิตและสังคม

3.4 สัปปริสธรรม (Sappurisadhamma) ถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาทางปัญญาที่สูงที่สุดสำหรับผู้นับถือพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีคิดทั้ง 7 ข้อแบบนี้จะทำให้บุคคลเข้าใจสภาพของชีวิต สภาพของสังคม และสภาพของโลกสามารถจัดระเบียบชีวิตของตนเองจัดระบบของสังคมและสภาพแวดล้อมทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ แม้การใช้อาจะจะไม่ครบ

ทุกวิธีทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาจึงควรพิจารณาเลือกวิธีคิดแต่ละแบบใช้ให้เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวิธีคิดทั้ง 7 ข้อนี้มาใช้ในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ก็จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เรามีปัญญา รู้เท่าทัน ข่าวเท็จ ข่าวลวง ข่าวหลอก ทำให้เรารอด ปลอดภัย ไม่เสียทรัพย์ ไม่เสียหาย ไม่เครียด ไม่กังวล ไม่กลุ้มใจ ไม่ผิดหวัง ไม่หวั่นไหว ไม่เศร้าใจ รอด ปลอดภัยในการใช้สื่อสังคมออนไลน์

การนำหลักสัปปุริสธรรมมาใช้ในการบูรณาการกับความรู้ในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) เนื้อหาเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ แห้งไปแล้วจะเกิดประโยชน์หรือไม่ จะต้องพิจารณาข้อมูลนั้นว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่จริงมีประโยชน์หรือไม่ จะต้องตรวจสอบให้ชัดเจนก่อนถ้าเป็นเรื่องจริงแต่ไม่เกิดประโยชน์ก็ไม่จำเป็นต้องแชร์

(2) เนื้อหาเป็นเรื่องจริง เป็นข้อมูลจริง เรื่องนั้นเป็นเรื่องจริงไม่ใช่เรื่องเท็จ ต้องเป็นข้อเท็จจริงหรือความเห็นที่ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่สร้างความเข้าใจที่บิดเบือนไป ไม่ส่งข้อมูลต่อไปยังผู้อื่นหากเป็นข้อมูลเท็จ

(3) เนื้อหาดีเหมาะสม ถูกเวลา ถูกกาลเทศะ สารนั้นดีมีประโยชน์ ถูกเวลา เหมาะสมกับคนรับหรือไม่ ซึ่งผู้ส่งสารต้องคิดต้องพิจารณา บางครั้งสื่อดี มีประโยชน์ แต่ไม่ถูกเวลา ก็ใช้ไม่ได้ ถือว่าไม่ตรงเป้าหมายไม่สัมฤทธิ์ผล

(4) บริหารการใช้งานให้เหมาะสม พอดี โดยจะต้องดูแลตนเองให้ดี ดูแลสุขภาพตัวเองให้การสนใจในด้านสังคมด้วยทั้งสี่ด้านคือ ตัวเอง ครอบครัว สังคมและจิตใจของตนเอง ต้องรู้จักความพอดีในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อไม่ให้เกิดโทษ

(5) รู้เท่าทันเทคโนโลยี เราต้องรู้ให้เท่าทันว่าสิ่งเหล่านี้เข้าตัดต่อขึ้นมาหรือไม่ มีการตัดต่อทั้งภาพและเสียงหรือไม่เพื่อจุดประสงค์หวังผลทางการเมืองหรือการโฆษณาขายสินค้า เราจำเป็นที่จะต้องรู้เท่าทันจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีเรื่องของเอไอ (AI, Artificial Intelligence)

ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับจากการบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมเข้ากับหลักความรู้การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้แก่ 1). เป็นผู้รู้จริง ลึกซึ้ง แດกฉาน 2). เป็นคนมีเหตุผลไม่โง่งมง่าย 3). มีคุณธรรมประจำตน 4). บริหารเวลาได้อย่างยอดเยี่ยม 5). รู้จักกาลเทศะเหมาะสม 6). มองคนออก แยะแยะคนเป็น 7). ทำประโยชน์ตน และคนอื่น และ 8). เป็นผู้ไม่ประมาท ทั้งทางโลก และทางธรรม

5. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการที่จะสามารถนำไปสู่วิถีทางแห่งการแก้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นไปเพื่อความเจริญรุ่งเรืองต่อตัวบุคคล สังคม และประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลที่ดีแก่ตนเอง คนอื่น และสังคม โดยเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างถ่องแท้และรู้จักวิธีการที่จะสามารถแก้ไขปัญหานั้นๆรวมไปถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างถูกวิธีให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์โดยการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์จะทำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถมองเห็นได้ว่าในฐานะที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงสมควรและเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารสังคมออนไลน์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างรู้เท่าทัน รอด ปลอดภัย เบิกบานใจ ไร้ปัญหา

โดยวิธีการนำหลักพุทธธรรมทั้ง 4 ประการตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาทางปัญญาที่สูงที่สุดสำหรับผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ด้วยวิธีคิดแบบพุทธบูรณาการนี้จะทำให้บุคคลเข้าใจสภาพของชีวิต จิตใจของตนเองและผู้อื่น รวมถึงสภาพของสังคม สภาพของโลก สามารถจัดระเบียบชีวิต จัดระเบียบวิธีคิด สามารถควบคุมจิตใจของตนเอง มีสติและปัญญา มีวิสัยทัศน์ มองโลกอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและความเป็นจริง คิดเป็น พูดเป็น ทำเป็น วิเคราะห์เป็น แยกแยะเป็น จัดหมวดหมู่เป็น ดีความเป็น ประเมินคุณค่าเป็น มีความฉลาดหลักแหลม มีปฏิภาณไหวพริบ มีจริยธรรม มีคุณธรรม รู้จักแยกแยะผิด ชอบ ชั่ว ดี สอนตนเองได้ จัดระบบของสังคมและสภาพแวดล้อมทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ทั้ง 4 ประการนี้ ในการนำมาใช้ในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ก็จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เรามีปัญญา รู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ไม่ว่าจะเป็น ข่าวเท็จ ข่าวลวง ข่าวหลอก ทำให้เรารอด ปลอดภัย ไม่เสียทรัพย์ ไม่เสียหาย ไม่เครียด ไม่กังวล ไม่กลัวใจ ไม่ผิดหวัง ไม่หวั่นไหว ไม่เศร้าใจ ไม่ตกเป็นเหยื่อ ไม่ทุกข์ใจและสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างแข็งแรง มั่นคงและปลอดภัยอย่างยั่งยืน

จากที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่สามารถนำมาใช้บูรณาการร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อเป็นองค์ความรู้ของแนวทางในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครเชิงพุทธบูรณาการ โดยได้องค์ความรู้ตามหลักพุทธธรรม ดังนี้ “SKYS”(สกายเอส) = “EFFECTIVE SOCIAL MEDIA LITERACY MODEL” ประกอบไปด้วยหลักธรรมที่มีรายละเอียด ดังนี้ 1. “S”(Sati-Sampajañña) คือ สติ สัมปชัญญะ 2. “K”(Kālaṃ

Sutta) คือ กาลามสูตร 3. “Y”(Yonisomanasikāra) คือ โยนิโสมนสิการ และ 4. “S”(Sappurisdhamma) คือ สัปปริสธรรม

องค์ความรู้ “SKYS”(สกายเอส) นี้ถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครรวมถึงในต่างจังหวัดทั่วประเทศไทยเพราะเป็นองค์ความรู้ที่จะช่วยให้ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เกิดสติ เกิดปัญญา ไม่ใจร้อน ไม่วุ่นวาย ไม่รีบร้อน ไม่ตื่นตระหนกตกใจ มีสภาวะจิตใจและอารมณ์ที่เข้มแข็งหนักแน่น มีพลัง ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ ต้องมีการตรวจสอบพิสูจน์ความจริงเท็จบนหลักการของเหตุและผล เกิดการพัฒนาปัญญาให้มีความสามารถในการรู้จักคัดกรองข้อมูลข่าวสาร รู้จักการคิดเชิงวิเคราะห์ แยกแยะ จัดรวบรวมนวมดหมั ตีความ รวมทั้งประเมินคุณค่าของข้อมูลข่าวสาร อีกทั้งยังจะช่วยให้สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีมีคุณธรรมมีศีลมีธรรมเป็นคนดีของสังคม รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น รู้จักความพอดี รู้จักประมาณ บริหารชีวิตและเวลาได้อย่างถูกต้อง รู้บทบาท รู้ความเหมาะสม รู้จักกาลเทศะ รู้จักคิดดี พูดดี ทำดี รู้จักบทบาท หน้าที่ของตนและคนอื่นในสังคม

สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้บุคคลในวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์จะมีภูมิคุ้มกัน มีภูมิต้านทานและมีความรู้มีความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยจะทำให้ไม่ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ ไม่ถูกหลอก ไม่ถูกโกง ไม่ถูกชักจูงไปในทางที่ผิด ไม่เสียทรัพย์ มีความสามารถ มีสติ ปัญญา มีปฏิภาณไหวพริบ มีความรอบรู้ ฉลาดหลักแหลม รู้เท่าทันคน รู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร สามารถเอาตัวรอดปลอดภัยจากสื่อสังคมออนไลน์ไม่ว่าจะเป็น ข่าวเท็จ ข่าวลวง ข่าวหลอก หลอกขาย ลวงขาย ฉ้อโกงต้มตุ๋น ลามกอนาจาร จะไม่เสียหาย ไม่เครียด ไม่กังวล ไม่กลุ้มใจ ไม่ผัดพ้อ ไม่หวั่นไหว ไม่เศร้าใจ ไม่ตกเป็นเหยื่อในการใช้สื่อสังคมออนไลน์และมีความปลอดภัยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยจะส่งผลทำให้ภาคประชาชนมีความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ได้เป็นอย่างดี มีสภาวะที่อยู่เหนือสื่อสังคมออนไลน์ สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างเป็นสุข เบิกบานใจ สบายใจ รอด ปลอดภัยต่อทั้งตนเองและผู้อื่น ตลอดจนปลอดภัยจากการสูญเสียทรัพย์สิน ปลอดภัยจากการตกเป็นเหยื่อแก๊งค์มิจฉาชีพได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

- กรุงเทพธุรกิจ. ความเสียหายจากสื่อสังคมออนไลน์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/122281> [25 กันยายน 2566].
- ณัชกุล เสนาวงษ์. การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนเจนเนอเรชั่นแซตในยุค New Normal ในกรุงเทพมหานคร. หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม, 2564.
- ปิยวัช นาคเวียง. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารออนไลน์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.lawgrad.ru.ac.th/AbstractsFile/6312019059/1662977054908535c4f40fe67e9d03d78a11069cde_abstract.pdf, [วันที่ 30 กันยายน 2566].
- พฤติกรรมสุขภาพของวัยทำงานอายุ 15-59 ปีในเขตสุขภาพที่ 5 [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://hpc.go.th/rcenter/_fulltext/20190619093005_3707/HealthBehaviorRegional5Area13page.pdf, [3 มีนาคม 2566].
- รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565. Thailand Internet User Behavior 2022 [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.etda.or.th/getattachment/78750426-4a58-4c36-85d3-d1c11c3db1f3/IUB-65-Final.pdf.aspx> [25 กันยายน 2566].
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2022). ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://webstats.nbtc.go.th/netnbtc/INTERNETUSERS.php> [25 กันยายน 2566].

รูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ

Buddhist Integrated Model of Dhamma Dissemination for the New Generation

นางสาวฉัตรสุตา ส่องแสงเจริญ¹

Chatrasuda Songsaengcharoen

E-mail : somkideswong@gmail.com

Received: May 2, 2024 Revised: May 20, 2024

Accepted: May 20, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพ หลักการ และวิธีการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ 2) เพื่อพัฒนาแนวทางและกระบวนการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาโวหาร ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพ หลักการ และวิธีการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการพัฒนา 4 ด้าน คือ (1) นักเผยแผ่ ควรเป็นต้นแบบการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย (2) เนื้อหาธรรมะ ควรใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย (3) ช่องทางการสื่อสารควรมีเป้าหมายและการวางแผนที่สอดคล้องกับลักษณะและพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ และ (4) คนรุ่นใหม่ เลื่อมศรัทธาต่อนักเผยแผ่ 2) การพัฒนาแนวทางและกระบวนการการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่เน้นให้คนรุ่นใหม่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยการเผยแผ่ธรรมะแบบเชิงรับ เชิงรุก และเชิงผสมผสานที่ยึดมั่นในหลักธรรม ปรับเนื้อหาธรรมะให้ง่าย ประยุกต์ เหมาะสม และพิสูจน์ได้ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย และ 3) รูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ (1) นักเผยแผ่ ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา (2) เนื้อหาธรรมะ ควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สอดรับกับวิถีคนรุ่นใหม่ (3) ช่องทางการเผยแผ่ เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการเรียนรู้แบบผสมผสาน เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่

คำสำคัญ: รูปแบบการเผยแผ่, คนรุ่นใหม่, บูรณาการ

¹ หลักสูตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Abstract

In this dissertation, three objectives were purposely made: 1) to study the conditions, principles, and methods of propagating Dhamma for the new generation. 2) to develop guidelines and processes for propagating Dhamma for the new generation and 3) to present a model for propagating Dhamma for the new generation based on integrated Buddhism. This research used qualitative research methods. by studying documents in-depth interview and group discussion and presentation of descriptive information. Research findings were shown as follows: 1) Conditions, principles, and methods for propagating Dhamma for the new generation that should be developed in 4 areas: (1) The missionary should be a model for conduct according to the Dhamma and Vinaya. (2) Dhamma content should use language that is easy to understand. (3) Communication channels There should be goals and planning that are consistent with the characteristics and behaviors of the new generation and (4) The new generation has lost faith in missionaries. 2) Developing guidelines and processes for propagating Dhamma for the new generation. It is a two-way communication that places the new generation at the center of learning. By propagating Dhamma in a passive, proactive and integrated way that adheres to Dhamma principles. Adjust Dhamma content to be simple, applicable, appropriate, and verifiable. through the learning process Cognitive, affective and range skills and 3) A model for propagating Dhamma for the new generation based on integrated Buddhism.(1) Missionaries must behave as a good example according to Buddhist principles. (2) Dhamma content should use language that is easy to understand. In line with the lifestyle of the new generation(3) Propagation channels Emphasis on practical learning and blended learning. Suitable for the new generation.

Keywords: Propagation model, new generation, integration

1. บทนำ

ในมหาปริณิพพานสูตร² พระพุทธเจ้าทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัท 4 ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งมีบทบาทหน้าที่สำคัญ คือ (1) ศีลธรรม (2) ปฏิบัติธรรม (3) เผยแผ่ธรรมะ และ (4) ปกป้องพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่า พระพุทธองค์ทรงเห็นความสำคัญของศาสนิกในการทำหน้าที่และการมีส่วนร่วมเพื่อรักษา สืบสาน และธำรงไว้ซึ่งธรรมะ สังคมไทยในอดีต พระสงฆ์เป็นนักเผยแผ่ธรรมะเพื่อวางรากฐานให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม แต่ในปัจจุบันคนรุ่นใหม่เริ่มห่างเหินจากการเข้าวัด การเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ กำลังเผชิญกับสถานการณ์ท้าทาย ในการนำคนรุ่นใหม่เข้าสู่วิถีธรรม หรือวิถีปฏิบัติเหมือนในอดีต

นักวิชาการหลายสาขาให้คำนิยาม “คนรุ่นใหม่” ตามช่วงอายุ แต่บริบทโลกได้มีเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2563 ทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต คนรุ่นใหม่ต่างต้องปรับตัวในการใช้ชีวิตใหม่ (New Normal) ที่แตกต่างไปจากเดิม โดยการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารออนไลน์ เพื่อการศึกษา การดำเนินธุรกิจ อุปโภค บริโภค รวมถึง รูปแบบการเข้าวัด ทำบุญ ฟังธรรม ปฏิบัติธรรมผ่านออนไลน์ ซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด ทั้งนี้ นิยาม “คนรุ่นใหม่” ในยุคปัจจุบัน อาจมีได้จำแนกบุคคลตามช่วงวัยอีกต่อไป สะท้อนจากการศึกษาวิจัยของบริษัท วิจัยชั้นนำด้านการตลาดระดับโลก หากเรามองแบบผิวเผิน คนรุ่นใหม่ อาจเป็นคนที่แบ่งตามยุคสมัย หรือช่วงวัย (Generation) เช่น เบบี้บูมเมอร์ (Baby boomer), เจนเอ็กซ์ (Gen X), เจนวาย (Gen Y), เจนแซด (Gen Z), เจนซี (Gen C) ไปจนถึง Gen Alpha ซึ่งคนในแต่ละช่วงวัยนั้นมีพฤติกรรมและความสนใจที่แตกต่างกันออกไป คนรุ่นใหม่อาจเป็นกลุ่ม เจนเนอเรชัน (Generation) รุ่นหลัง หากแต่อาจยังไม่มีการวิจัยขึ้นใดระบุหรือชี้แน่ชัดได้เลยว่า อายุมากน้อยเท่าใด จึงจัดว่าเป็นคนรุ่นใหม่ หลายปีที่ผ่านมาเจนวาย (Gen Y) อาจถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปเจนวาย (Gen Y) ผ่านพ้นช่วงวัยรุ่นตอนปลายเข้าสู่วัยทำงาน บางคนกำลังเข้าสู่ เจนเอ็กซ์ (Gen X) ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า และ เจนแซด (Gen Z) กำลังก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญทางสังคมสูงมากขึ้น ส่วนกลุ่มเจนอัลฟา (Gen Alpha) ก็กำลังเติบโตและพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างก้าวกระโดดในยุคดิจิทัล เจนวาย (Gen Y) จึงอาจไม่ใช่คนรุ่นใหม่อีกต่อไปแล้ว และหากเรานิยาม คนรุ่นใหม่ คือ คนที่ขับเคลื่อนสังคม เศรษฐกิจ หรือประเทศชาติ กลุ่มคนที่กำลังเป็นฐานสำคัญทางเศรษฐกิจในภาพรวม

² ที.ม. (ไทย) 10/168/113–115.

ปัจจุบันมีการกล่าวถึงการเผยแพร่ธรรมะในบริบทที่แตกต่างกันเป็นจำนวนมาก เนื่องจากคุณภาพการเผยแพร่ธรรมะเป็นตัวสะท้อนคุณภาพประชาชนคนรุ่นใหม่และการพัฒนาประเทศ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกล้วนส่งผลต่อการดำเนินชีวิต การจัดกระบวนการทัศนและการชี้นำสังคมโลกทั้งเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ศาสนา และเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้า นำสมัย เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้การเผยแพร่ธรรมะในยุคปัจจุบันต้องปรับให้ก้าวทันกระแสโลกที่เปลี่ยนไป การเผยแพร่ธรรมะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาที่สำคัญ เพราะกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นนั้น เป็นตัวขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ผลักดัน และพัฒนาคนรุ่นใหม่ เพื่อไปถึงจุดหมาย หรือเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การเผยแพร่ธรรมะแบบดั้งเดิม หรือการเผยแพร่ธรรมะเชิงรับ (Passive Learning) ถูกวิพากษ์มากขึ้น โดยเฉพาะการเผยแพร่ธรรมะแบบบรรยาย ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่คนรุ่นใหม่เป็นผู้รับความรู้เพียงฝ่ายเดียว แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการโต้ตอบ พูดคุย หรือทำกิจกรรมมากนัก ซึ่งไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันได้ การเผยแพร่ธรรมะเชิงผสมผสาน แบบออนไลน์และออนไลน์ (Blended Learning) ถูกกล่าวถึงกันมากขึ้นในวงการวิชาการการศึกษา เพราะรูปแบบการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่แต่ละคนนั้นมีความแตกต่าง หลากหลาย บางคนมีความถนัดในการเรียนรู้ในรูปแบบเฉพาะตนที่ไม่เหมือนใคร บางคนชอบเรียนรู้ด้วยการฟัง (Audio Learning) บางคนชอบเรียนรู้ด้วยการมองเห็น (Visual Learning) บางคนชอบเรียนรู้ด้วยการอ่านและเขียน (Read/Write Learning) หรือบางคนชอบเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ (Kinesthetic Learning)³

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและพัฒนา “รูปแบบการเผยแพร่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ โดยการนำหลักพุทธธรรมและศาสตร์สมัยใหม่ หรือศาสตร์ตะวันตกมาพัฒนาหลักการ วิธีการ แนวทาง และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างสรรค์และขับเคลื่อนการเผยแพร่ธรรมะทั้งแบบเชิงรับ เชิงรุก และเชิงผสมผสาน ในการพัฒนาทักษะชีวิตคนรุ่นใหม่ให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม โดยการนำทรัพยากรต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม อันนำมาซึ่งความสุข ความสำเร็จ และประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาสังคมประเทศชาติ และสังคมโลกต่อไปในอนาคต

³Study Skill and Supplemental Instruction Centre, Wilfrid Laurier University, **Understanding your learning style**, [Online], Sources: https://web.wlu.ca/learning_resources/pdfs/Learning_Styles.pdf, [September 22, 2022].

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ คือ

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพ หลักการและวิธีการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่
- 2.2 เพื่อพัฒนาแนวทางและกระบวนการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่
- 2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) ซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาสภาพ หลักการและวิธีการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ อีกทั้งแนวทางและกระบวนการเผยแผ่ธรรมะเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตคนรุ่นใหม่ทางกาย จิต ปัญญา และสังคม จนได้ร่างรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ แล้วจึงนำไปประยุกต์ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research)

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยมุ่งเน้นการศึกษาที่รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพ หลักการและวิธีการ รวมถึงหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎีศาสตร์ตะวันตกที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพ หลักการและวิธีการ รวมถึงหลักพุทธธรรมเพื่อการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่
- 2) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับกระบวนการและแนวทางการเผยแผ่ธรรมะทางศาสตร์ตะวันตกด้านการสื่อสาร สื่อสังคมออนไลน์ กระบวนการเรียนรู้ ทักษะชีวิตทางปัญญา รวมถึงลักษณะและพฤติกรรมคนรุ่นใหม่ เพื่อความเข้าใจและการเข้าถึงคนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

1) การสัมภาษณ์ สอบถาม หรือพูดคุยรายละเอียดเชิงลึก แบบ 1 ต่อ 1 เพื่อค้นหาคำตอบในหัวข้อซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้อง และมองหาคำความคิดเห็น รวมถึงประสบการณ์ที่หลากหลายจากกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่าง

2) การสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์และฆราวาสผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่ธรรมะทั้งออนไลน์และออฟไลน์ การสื่อสาร การวิจัย และการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อทราบถึงสภาพ หลักการ และวิธีการ รวมถึงแนวทางและกระบวนการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ

3) ประมวลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ

4) สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพ หลักการและวิธีการ รวมถึงหลักพุทธธรรม อีกทั้งแนวทางและกระบวนการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อพัฒนาและนำเสนอร่างรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ

3.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion)

1) การเชิญกลุ่มคนรุ่นใหม่ประมาณ 6-12 คน ต่อ 1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ Baby Boomer, Gen X, Gen Y, Gen Z มาสนทนากลุ่มร่วมกัน

2) ใช้เวลาในการสนทนา หรือพูดคุยกันประมาณ 1-2 ชั่วโมงโดยประมาณ เกี่ยวกับสภาพ หลักการ และวิธีการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่

3) จุดประสงค์หลัก คือ การที่ผู้วิจัยจะเข้าใจและรับรู้ความคิดเห็น ความรู้สึก รวมทั้งพฤติกรรมจากประสบการณ์ตรงของผู้เข้าร่วมสนทนา

4) ผู้สัมภาษณ์ หรือผู้วิจัยจะเป็นคนเปิดประเด็นการพูดคุย ชักถามข้อสงสัย หรือข้อแนะนำต่าง ๆ เพื่อการค้นหาและสำรวจกลุ่มเป้าหมายให้ได้แนวคิดใหม่ ๆ รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นที่มีต่อแนวคิดที่เป็นเชิงต้นแบบ (Concept) อยู่ โดยจะสนใจข้อมูลในภาพรวมที่เกิดจากประสบการณ์และมุมมองที่หลากหลายจากคนรุ่นใหม่หลาย ๆ คนในแต่ละเจเนอเรชัน

5) กระชับหัวข้อและประเด็นที่ต้องการสนทนา โดยการประหยัดเวลาและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ในการทำความเข้าใจสิ่งที่เหมือนและแตกต่างจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความหลากหลาย

6) มองหาคำความคิดเห็น หรือข้อสรุปจากความคิดเห็นของคนหมู่มาก

3.4 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ร่างรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการที่ได้จากการสังเคราะห์จะถูกนำมาผ่านการวิจัยเชิงคุณภาพเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวความคิดของ Kemmis & McTaggart โดยใช้กระบวนการ 4 ขั้นตอน (POAR) ซึ่งประกอบไปด้วยการวางแผน

(Planning), การปฏิบัติตามแผน (Action), การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการต่อไป

3.5 กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ผู้วิจัยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้วิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งลักษณะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สำหรับงานวิจัยนี้ มีเกณฑ์การคัดเลือกคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับพระสงฆ์และฆราวาส คือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การเผยแผ่ธรรมะ มีผลงานทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารและการพัฒนาทักษะชีวิต และเป็นที่รู้จัก หรือยอมรับของคนรุ่นใหม่ในสังคมไทย โดยการเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงนั้นต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้าน และประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ อย่างละเอียดลึกซึ้งของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละบุคคล

3.6 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ แบบสังเกต แบบประเมินตนเอง (Self-Assessment Report) ที่จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์และฆราวาสผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเผยแผ่ธรรมะและการพัฒนาทักษะชีวิต รวมถึงคนรุ่นใหม่ เพื่อศึกษาสภาพ หลักการและวิธีการในการเผยแผ่ธรรมะในพระพุทธศาสนา รวมถึงกระบวนการและแนวทางการเผยแผ่ธรรมะเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตคนรุ่นใหม่ทางร่างกาย จิต ปัญญา และสังคม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะเพื่อประเมินการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ ตามรายละเอียดการดำเนินงานวิจัยดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ ใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างมีโครงสร้าง (Structured In-depth interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ สอบถามประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์ ตรงตามขอบเขตวัตถุประสงค์งานวิจัย อีกทั้งความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง

2) แบบสังเกต (Observation) เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความจริง ความคิดเห็น ปัญหา ข้อเสนอแนะ ความรู้สึก เจตคติ ทักษะ ทักษะ รวมถึงเครื่องมืออื่น ๆ ได้แก่ สมุดบันทึก ภาคสนาม กล้องถ่ายรูป เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องอัดเสียง โทรศัพท์มือถือ เครื่องมือแต่ละประเภทจะมีลักษณะที่สำคัญและความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป

3) แบบประเมินตนเอง (Self-Assessment Report) เพื่อใช้ประเมินตนเองของผู้เข้าร่วมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

4. ผลการวิจัย/ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ พระสงฆ์ และฆราวาสผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา ศิลปะ และ ศาสตร์แขนงต่าง ๆ รวมถึงการสนทนากลุ่ม (Focus Group) คนรุ่นใหม่ สามารถแยกประเด็น ออกมาเป็น 4 หัวข้อใหญ่ที่สำคัญ ดังนี้

4.1 สภาพการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ฆราวาส และคนรุ่นใหม่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำมาวิเคราะห์สภาพการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ ในปัจจุบันว่า สภาพการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เป็นการรับฟังทางออนไลน์มีความสนใจ ธรรมะของคนรุ่นใหม่เป็นแบบไหน การสื่อสารธรรมะกับคนรุ่นใหม่ที่เหมาะสมควรเป็นเช่นไร หรือ ควรใช้เครื่องมืออะไร อีกทั้งคนรุ่นใหม่ต้องการเรียนรู้ธรรมะแบบไหน โดยผู้วิจัยแบ่งประเด็นสภาพ การเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ ตามองค์ประกอบหลักของการสื่อสาร 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ผู้ ส่งสาร (นักเผยแผ่) สาร (เนื้อหาธรรมะ/ คอนเทนต์) ช่องทางการสื่อสาร (สื่อ / กระบวนการ เรียนรู้) และผู้รับสาร (คนรุ่นใหม่)

4.2 หลักการและวิธีการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์กลุ่มพระสงฆ์และฆราวาสเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมร่วมกับหลักการ และวิธีการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ แบ่งประเด็นสำคัญออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ นักเผยแผ่ (ผู้ส่งสาร/พุทธบริษัท) เนื้อหาธรรมะ (สาร/ข้อความ/คอนเทนต์) ช่องทางการเผยแผ่ (รูปแบบ/ เทคนิค/วิธีการ) และคนรุ่นใหม่ (ผู้รับสาร) จะถูกนำไปพัฒนาแนวทางและกระบวนการเผยแผ่ ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ ดังนี้

นักเผยแผ่ ควรยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์ อันได้แก่ อุดมการณ์ 4 หลักการ 3 และ วิธีการ 6 ซึ่งเป็นหลักการและหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคน รุ่นใหม่ อีกทั้งพรหมวิหาร 4 และกัลยาณมิตร 7 เพื่อการทำให้คนรุ่นใหม่เปิดใจยอมรับ

เนื้อหาธรรมะ ได้แก่ อริยสัจ 4 เพื่อให้คนรุ่นใหม่เห็นทุกข์ สาเหตุแห่งทุกข์ วิธีการดับ ทุกข์ และหนทางแห่งการพ้นทุกข์ โดยใช้หลักไตรสิกขา ตามแนวทางแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ด้วย การเจริญภาวนา 4 ทางกาย จิต ปัญญา และสังคัม รวมถึง การมีพรหมวิหาร 4 และกัลยาณมิตร 7 เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและความสำเร็จ โดยมีอิทธิบาท 4

ช่องทางการเผยแผ่ การนำกระบวนการเรียนรู้ของเบนจามิน บลูม (Benjamin Bloom) มาใช้ในการเผยแผ่ธรรมะอย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยการเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning) เชิงรุก (Active Learning) และเชิงผสมผสาน (Blended Learning) ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ จะช่วย ทำให้คนรุ่นใหม่เข้าใจและเข้าถึงธรรมะได้ง่ายมากขึ้น

คนรุ่นใหม่ ควรใช้หลักกาลามสูตร ในการพิจารณาสาร หรือเนื้อหาธรรมะด้วยการ พิสูจน์และตระหนักรู้ด้วยตนเองตามความเป็นจริง

4.3 การพัฒนาแนวทางและกระบวนการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ พระสงฆ์และฆราวาสผู้เชี่ยวชาญด้านศาสน์ ศิลป์ และศาสตร์ ทำให้สามารถพัฒนา 1) แนวทางการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ 2) กระบวนการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ ดังนี้

1) แนวทางการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ ควรเป็นการเผยแผ่ธรรมะแบบ ผสมผสาน (Blended Learning) ทั้งออนไลน์และออนไลน์ (Onsite & Online) การเผยแผ่ธรรมะแบบ เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง ที่เน้นให้คนรุ่นใหม่เป็นศูนย์กลางในการลง มือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง ให้รู้จักคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล มากกว่าการเผยแผ่ธรรมะ แบบเชิงรับ (Passive Learning) เพียงทางเดียว เนื่องจากจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าการเผยแผ่ แบบบรรยาย นอกจากนั้น ยังทำให้มีทัศนคติในการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ด้วยการเลือกใช้รูปแบบและ กิจกรรมที่หลากหลายอย่างเหมาะสม ในส่วนของเนื้อหาธรรมะ ต้องทำให้ธรรมะเข้าใจง่าย กระชับ เป็นเหตุเป็นผล และนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และควรเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเผยแผ่และคนรุ่นใหม่ เพื่อความรู้ ความเข้าใจในการสื่อสาร ระหว่างกันมากขึ้น นอกจากนั้น การสื่อสารที่ตรงจริง โดยคุณลักษณะ พฤติกรรม รวมถึงความ สนใจ และความต้องการของคนรุ่นใหม่ โดยเจาะประเด็นที่เป็นปัญหาเฉพาะบุคคล เฉพาะกลุ่ม หรือกระแสสังคม ทั้งนี้ยังคงไว้ซึ่งแก่นธรรม ปรับธรรมะให้อยู่ตรงกลาง พอเหมาะ พอดีสำหรับคน รุ่นใหม่ ทุกกลุ่ม ทุกวัย รวมถึงสอดคล้องกับยุคสมัย และบริบทของสังคม อีกทั้ง การนำ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแผ่ธรรมะหลากหลายรูปแบบ จะ ช่วยทำให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ง่ายและเป็นวงกว้างมากขึ้น โดยไม่ยึดติดแบบแผน แต่มีวิธีการที่ ยืดหยุ่น คือ การทำธรรมะให้ง่าย ๆ (Simplify), ประยุกต์ใช้ได้ (Modify), เหมาะสม (Qualify) และ พิสูจน์ได้ (Verify) และควรสร้างพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่ได้รวมตัวกันเพื่อการเรียนรู้ธรรมะ สนทนา ธรรม และปฏิบัติธรรม

2) กระบวนการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ เริ่มต้นจากการกำหนดวัตถุประสงค์ และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสังเกตพฤติกรรมในการสื่อสารและการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม โดยการออกแบบคอนเทนต์ (Design Content) ที่ตรงจริง ความต้องการ และปัญหาของคนรุ่นใหม่ ในลักษณะที่มีส่วนร่วมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ แล้วจึงดำเนินการตามกระบวนการเผยแผ่ธรรมะ 6 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ 1) สร้างฐานความรู้ 2) คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ดีความ 3) นำ องค์ความรู้และวิธีการมาประยุกต์ใช้ 4) ใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ 5) ปฏิบัติจริง 6) สร้างเครือข่ายให้

เกิดแนวร่วม โดยการสร้างความร่วมมือจากพุทธศาสนิกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะช่วยให้พระพุทธานุศาสนาดำรงอยู่ได้ และทำให้การเผยแผ่ธรรมะขยายออกไปในวงกว้างมากยิ่งขึ้น ด้วยการสร้างเครือข่ายนักเผยแผ่รุ่นใหม่ ๆ นอกจากนั้น ก่อนเผยแผ่ ควรศึกษาข้อมูลว่า จะเผยแผ่อะไร กับใคร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร อะไรคือ ปัญหา อุปสรรค และความสนใจของคนรุ่นใหม่ ระหว่างเผยแผ่ ดำเนินงานตามแผนการที่ได้วางไว้ และหลังการเผยแผ่ ต้องวิเคราะห์ สรุป รายงาน ติดตามผล และประเมินผล เพื่อนำมาแก้ไข ป้องกัน ปรับปรุง และพัฒนาการเผยแผ่ธรรมะให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากขึ้น โดยนำศาสตร์ตะวันตกที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับการเผยแผ่ธรรมะมากขึ้น โดยเริ่มฝึกปฏิบัติอย่างเป็นลำดับขั้นตอน จากการสวดมนต์ ไหว้พระ ทำสมาธิ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในศีลสมาธิ ปัญญา ตามทางแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ด้วยการเจริญภาวนา ร่วมกับการทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ร่วมสมัย

4.4 องค์ความรู้จากการวิจัย

“รูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ” เรียกว่า “Wisdom Room 4B-Model” ประกอบด้วย การผสมผสานองค์ประกอบในการเผยแผ่ทั้ง 4 ด้าน คือ นักเผยแผ่ เนื้อหาธรรมะ ช่องทางการเผยแผ่ และคนรุ่นใหม่ **Blended Sender (B-S)** นักเผยแผ่ควรมี **อุดมการณ์** 4 ที่ประกอบด้วยอดทนอดกลั้น มุ่งให้ถึง ไม่พึงทำผู้อื่นให้ลำบาก และไม่เบียดเบียน หลักการ 3 คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม และทำจิตให้บริสุทธิ์ ส่วน วิธีการ 6 คือ ไม่กล่าวร้าย ไม่ทำร้าย สำนวณ รู้จักประมาณ มีความสันโดษ และมีความเพียร ที่ถูกต้องตามโอวาทปาฏิโมกข์ ด้วยการประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างต้นแบบที่ดีและทำงานร่วมกันเป็นทีมร่วมกับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์คนรุ่นใหม่ตามระดับสติปัญญาและบุคลิกลักษณะนิสัย เพื่อการวางแผนและออกแบบสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ให้ตรงกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่ธรรมะอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

Blended Message (B-M) เนื้อหาธรรมะ (Content) ตรงตามความสนใจและความต้องการของคนรุ่นใหม่ที่มีความแตกต่างหลากหลาย การ **เข้าใจปัญหา** โดยการนำอริยสัจ 4 เพื่อให้คนรุ่นใหม่เห็นทุกข์ ค้นหาสาเหตุแห่งทุกข์ หาหนทางแก้ไขทุกข์ หรือปัญหา และวิธีการพ้นออกจากทุกข์ หรือปัญหานั้น ๆ โดยใช้ปัญญาพิจารณาอย่างถูกต้อง เหมาะสม โดยใช้หลักไตรสิกขา ตามทางแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ด้วยการเจริญภาวนา 4 เพื่อการพัฒนากาย จิต ปัญญา และสังขม อีกทั้งการมีพรหมวิหาร 4 และกัลยาณมิตร 7 ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น จะช่วยให้คนรุ่นใหม่ **เปิดใจยอมรับสาร** หรือธรรมะด้วยความเข้าใจ โดยพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ทั้งหลายตามความเป็นจริงด้วยโยนิโสมนสิการ และ **พิสูจน์เห็นจริงได้** ด้วยปัญญาตามหลักกาลามสูตร เพื่อการค้นพบแก่นสารชีวิตในการดำเนินชีวิตบนวิถีคนรุ่นใหม่ให้ประสบความสำเร็จด้วยอิทธิบาท 4

Blended Channel (B-C) ช่องทางการเผยแพร่ธรรมะมีแนวทางหลากหลาย การเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี (Blended Learning) ทั้งออนไลน์และออนไลน์ (Onsite & Online) เพื่อการเข้าถึงคนรุ่นใหม่ ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (Active Learning) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางศาสตร์สมัยใหม่ หรือศาสตร์ตะวันตกของเบนจามิน บลูม (Bloom Taxonomy) ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

Blended Receiver (B-R) คนรุ่นใหม่เปิดใจยอมรับหลักธรรม ศีลภาปฏิบัติ จนทำให้เกิดปัญญา มีคุณธรรมนำชีวิต และดำเนินชีวิตไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ให้ประสบความสำเร็จอย่างถูกต้อง เหมาะสม โดยการพัฒนาทักษะชีวิตทั้ง 12 ด้าน (12 Quotients) เพื่อการเจริญ 4 ด้าน คือ กาย จิต ปัญญา และสังคม เป็นการสร้างสมดุลชีวิต โดยนำธรรมะที่ปฏิบัติแล้วเห็นผลนั้นมาแบ่งปันอย่างสร้างสรรค์ไปยังผู้คนรอบข้างและสังคม เพื่อประโยชน์สุขทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมแห่งสันติสุขภายใต้ร่มเงาแห่งธรรมในพระพุทธศาสนา

5. บทสรุป

สรุปประเด็น เนื้อหาที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงผลการศึกษาวิจัยจากการรวบรวมวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการเผยแพร่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ” มีประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.1 สภาพการเผยแพร่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ สามารถแบ่งประเด็นสำคัญออกเป็น 4 ส่วน ตามองค์ประกอบหลักของการสื่อสาร คือ นักเผยแพร่ เนื้อหาธรรมะ ช่องทางการสื่อสาร (รูปแบบ สื่อ เทคนิค วิธีการเผยแพร่) และผู้รับสาร (คนรุ่นใหม่) ดังนี้

สภาพการเผยแพร่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ : นักเผยแพร่

1) ไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ภาพลักษณ์ไม่เหมาะสมทำให้คนรุ่นใหม่ขาดความเลื่อมใส ศรัทธา และเชื่อมั่น อีกทั้งยังขาดการนำธรรมไปปฏิบัติจนเห็นผลก่อนนำมาเผยแพร่ หรือสอนผู้อื่น

2) ขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ไม่รับผิดชอบตนในฐานะเป็นพุทธบริษัท ขาดความตระหนักและการเตรียมความพร้อมในการศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่ และปกป้องรักษา เพื่อการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา

3) ขาดทักษะการสื่อสารและประสบการณ์ในการเผยแพร่ธรรมะ มีโอกาสเทคนิคน้อย ทำให้ขาดทักษะการสื่อสาร ความเชี่ยวชาญ และความชำนาญในการถ่ายทอดธรรมะให้เป็นเรื่องง่าย สอดคล้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างเข้าใจ เข้าถึง และดึงดูดในรูปแบบสังคมยุคใหม่

4) ขาดความรู้ด้านพระธรรมวินัย ศาสตร์สมัยใหม่ ภาษา และเทคโนโลยี ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ตื่นตัว ไม่ปรับตัว และไม่เปิดรับวิทยาการสมัยใหม่ในรูปแบบการสื่อสาร การเรียนรู้วิธีการที่มีความแตกต่าง หลากหลาย จึงทำให้ไม่สามารถตอบโจทย์ชีวิต ปัญหา หรือความต้องการของคนรุ่นใหม่ และใช้สื่อได้อย่างเหมาะสมในยุควิถีใหม่

5) ขาดความเข้าใจพฤติกรรมและการบริโภคสื่อของคนรุ่นใหม่ ไม่เข้าใจกลุ่มคนรุ่นใหม่ว่ามีลักษณะอย่างไร จริตแบบไหน ชอบอะไร มีปัญหาเรื่องอะไร เสพสื่อช่องทางไหน เพื่อความเข้าใจและเข้าถึงคนรุ่นใหม่

6) ไม่มีความเป็นเอกภาพ แยกกันทำงาน ขาดการวางแผนยุทธศาสตร์ หรือการประสานงานร่วมกันระหว่างองค์กรและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อการเข้าถึงคนรุ่นใหม่

สภาพการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ : เนื้อหาธรรมะ

1) ภาษาเข้าใจยากและเข้าถึงยาก ใช้ภาษาบาลี ภาษาวัดมากเกินไป ขาดศิลปะในการถ่ายทอดข้อมูล ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่เข้าใจ ไม่เปิดรับ ไม่อยากเข้าใจ เพราะมองธรรมะเป็นเรื่องไกลตัวและไม่เห็นประโยชน์ในการที่จะนำธรรมะไปปฏิบัติ

2) การนำเสนอและการเขียนคอนเทนต์ไม่น่าสนใจ ไม่น่าติดตาม ขาดเทคนิคการสื่อสารที่ทันสมัย ใช้รูปแบบเก่า ๆ เดิม ๆ หรือแบบบรรยาย ขาดความสนุก เพลิิดเพลิน ไม่ตรงใจ จึงไม่สามารถดึงดูดความสนใจคนรุ่นใหม่

3) ไม่ตอบโจทย์ชีวิต ปัญหา และความต้องการของคนรุ่นใหม่ ไม่มุ่งประเด็นปัญหา หรือ Pain point เพื่อการนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนรุ่นใหม่

4) ไม่เหมาะกับยุคสมัยและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ ไม่พอเหมาะพอดี กับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่ต้องการเนื้อหาธรรมะที่เข้าใจง่าย สั้น กระชับ ตรงประเด็น ไม่ซับซ้อน ในเวลาที่เหมาะสม

5) ไม่สามารถพิสูจน์เห็นจริงได้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ ยังไม่สามารถทำให้ธรรมะสามารถจับต้องได้ เป็นเหตุเป็นผลได้ เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น และพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ในเวลาอันรวดเร็ว

สภาพการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ : ช่องทาง/ รูปแบบการสื่อสาร

1) ขาดช่องทางการเผยแผ่ธรรมะที่หลากหลาย ควรใช้วิธีการเผยแผ่ธรรมะที่หลากหลาย ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เลือกเทคนิคให้ขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละบุคคล ผ่านสื่อออนไลน์ที่นิยม ผ่านคนที่มีอิทธิพล หรือมีชื่อเสียง เพื่อเป็นตัวช่วยให้แก่คนรุ่นใหม่

2) **ขาดรูปแบบ เทคนิค และวิธีการที่เข้าถึง สัมผัส และเห็นประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม** ควรจะต้องสอนและทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้สัมผัส ปฏิบัติให้เป็นแรงบันดาลใจ และพา ลงมือปฏิบัติ ซึ่งทำให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้ได้ดีที่สุด

3) **ขาดกระบวนการเผยแพร่ธรรมะที่เห็นเด่นชัด** การนำศาสตร์สมัยใหม่ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย มาบูรณาการร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ โดยการเผยแพร่ธรรมะ อย่างเป็นลำดับขั้นตอน จากง่ายไปหายาก เพื่อการฝึกพัฒนาปัญญา จิต และกาย

4) **ขาดการสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนรุ่นใหม่ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน** การเผยแพร่ธรรมะแบบเชิงรับ เชิงรุก และเชิงผสมผสาน สามารถ สร้างความเข้าใจและการเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ทุกกลุ่ม ทุกวัย ได้อย่างรวดเร็ว ทุกที่ ทุกเวลา

สภาพการเผยแพร่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ : คนรุ่นใหม่

1) **ขาดความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักเผยแผ่** นักเผยแผ่ต้องประพฤติปฏิบัติตนตาม พระธรรมวินัยในการเป็นต้นแบบที่ดี ทั้งบุคลิกภาพภายนอกและคุณธรรมภายใน

2) **มองธรรมะเป็นเรื่องไกลตัว ไม่ยึดติดศาสนา** ต้องการหลักการใช้ชีวิต แต่ไม่ อยากรยึดติด ธรรมะที่สามารถนำมาอธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรมและนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการ ดำเนินชีวิต

3) **เผชิญปัญหา หรือความท้าทายที่มีความแตกต่างหลากหลาย** ชีวิตอยู่กับการ เริงรีบและการแข่งขัน ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความทุกข์ ความเครียด ความกดดัน อีกทั้งสภาวะทาง การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี

4) **มีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต หรือสื่อสังคมออนไลน์สูง** คนรุ่นใหม่มีวิธีการ ดำเนินชีวิตด้วยการติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงกับโลกออนไลน์เป็นเวลานาน ซึ่งอาจส่งผลต่อ สุขภาพกายและสุขภาพจิต รวมถึงปัญหาอื่นๆ ในสังคมตามมา หากไม่รู้เท่าทันการใช้อินเทอร์เน็ต อย่างเหมาะสม

5) **เชื่อในสิ่งที่เห็นเป็นเหตุผล พิสูจน์และเห็นจริงได้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์** คนรุ่นใหม่ต้องการธรรมะที่สามารถเรียนรู้ เห็น เข้าใจ และจับต้องได้จริง

5.1.2 การพัฒนาแนวทางและกระบวนการเผยแพร่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่

1) **เน้นคนรุ่นใหม่เป็นศูนย์กลางและปฏิบัติด้วยตนเอง** โดยการเผยแพร่เชิงรุก ชวนคนรุ่นใหม่ให้รับรู้ สัมผัสสิ่งเกี่ยวกับตนเอง ให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุดด้วยการลงมือทำ โดย นักเผยแผ่เป็นเพียงผู้ชี้ทาง ส่วนการเดินทางเป็นหน้าที่ของคนรุ่นใหม่

2) เนื้อหาธรรมะเข้าใจง่าย อยู่ในวิถีชีวิต ใช้ได้จริง เป็นเหตุเป็นผล สามารถเรียนรู้ เห็น เข้าใจ และจับต้องได้ สัมผัสได้จริง เป็นภาพชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ชีวิตดีขึ้น มีความสุขขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เป็นสิ่งจำเป็น ขาดไม่ได้ เหมือนลมหายใจ เหมือนน้ำ

3) สื่อสารด้วยภาษาที่ร่วมสมัยบนความพอดี และตรงจิตคนรุ่นใหม่ เข้าใจภาษาที่คนรุ่นใหม่สื่อสารกัน ใช้ภาษาที่สอดคล้องกับคนรุ่นใหม่ในกลุ่มนั้น ๆ พูดให้โดนใจ เปรียบเปรย เชื่อมโยง มีกลิ่นไอของธรรมะประกอบกับภาษานิยม ปรับธรรมะให้อยู่ตรงกลาง มีความพอดี

4) เจาะประเด็นที่เป็นปัญหารายบุคคล หรือกระแสสังคม และกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ความคิดเชิงบวกอย่างสร้างสรรค์ นำปัญหาของบุคคลนั้นเป็นตัวตั้ง ดูประเด็น เน้นแก้ปัญหาเป็นรายตัวบุคคล ทุกคนมีความต้องการที่จะพ้นทุกข์ ใช้คำพูด ให้เขาคิดเชิงบวกกับปัญหาที่พบ

5) วิธีการยืดหยุ่น สอดคล้องกับยุคสมัย พิสูจน์เห็นจริง และอยู่ในแก่นธรรม ยึดหลักธรรมะที่เป็นของพระพุทธเจ้า ใช้วิธีการยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและยุคสมัย แต่ไม่ยึดติด ถือนั่นในแบบแผน ทำธรรมะให้ง่าย นำไปประยุกต์ได้ มีคุณสมบัติที่ครบถ้วน และสามารถพิสูจน์ได้

6) สร้างพื้นที่การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนสนทนาธรรม (Blended Learning) การเผยแผ่ธรรมะในเชิงพื้นที่ยังคงต้องมีอยู่ ด้วยการสร้างพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่มารวมตัวกันเพื่อเรียนรู้สนทนาธรรม และปฏิบัติธรรม

5.1.3 รูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ

รูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ หรือ Wisdom Room 4B-Model ประกอบด้วย การผสมผสานองค์ประกอบ การเผยแผ่ 4 ด้าน คือ นักเผยแผ่ เนื้อหาธรรมะ ช่องทางการเผยแผ่ และคนรุ่นใหม่ ดังนี้

Blended Sender (B-S) นักเผยแผ่ควรยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่ดี ทำงานร่วมกันเป็นทีม วิเคราะห์คนรุ่นใหม่ตามระดับสติปัญญา และบุคลิกลักษณะนิสัย เพื่อการวางแผน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ เพื่อการเผยแผ่ธรรมะอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

Blended Message (B-M) เนื้อหาธรรมะ ตรงความสนใจ ความต้องการของคนรุ่นใหม่ โดยใช้วิธี 4 เพื่อเข้าใจปัญหา หาเหตุแห่งปัญหา และการแก้ไขปัญหา โดยไตรสิกขา อริยมรรคมีองค์ 8 และ ภาวนา 4, มีพรหมวิหาร 4 และกัลยาณมิตร 7 ต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้คนรุ่นใหม่เปิดใจยอมรับธรรมะ พิจารณาสังเกตทั้งหลายด้วยโยนิโสมนสิการ และพิสูจน์เห็นจริงได้ด้วยกาลามสูตร เพื่อการค้นพบแก่นสารชีวิตในการดำเนินชีวิต ให้ประสบความสำเร็จด้วยอิทธิบาท 4

Blended Channel (B-C) ช่องทางการเผยแพร่ธรรมะมีแนวทางหลากหลาย การเรียนรู้แบบผสมผสานวิธี ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อเข้าถึงคนรุ่นใหม่ ให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (Active Learning) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางศาสตร์ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

Blended Receiver (B-R) คนรุ่นใหม่ เปิดใจ **ศึกษา ปฏิบัติ ธรรม** ทำให้เกิดปัญญา ดำเนินชีวิตไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยการพัฒนาทักษะชีวิตทั้ง 12 ด้าน (12 Quotients) เพื่อการเจริญ กาย จิต ปัญญา และสังคม เพื่อสร้างสมดุลชีวิต นำสิ่งที่ปฏิบัติแล้วเห็นผล แบ่งปันอย่างสร้างสรรค์ คั้นสู่สังคมผู้คนรอบข้าง นำมาซึ่งประโยชน์สุขต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย “รูปแบบการเผยแพร่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

5.2.1 สภาพ หลักการและวิธีการเผยแพร่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ นักเผยแผ่ควรมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย เพื่อให้คนรุ่นใหม่เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา นักเผยแผ่อาจมีความรู้ทางธรรม แต่มักขาดประสบการณ์ ขาดทักษะในการถ่ายทอด หากนักเผยแผ่ศึกษา ปฏิบัติจนเห็นผลด้วยตนเอง แล้วนำผลจากการปฏิบัตินั้นไปเผยแผ่เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ย่อมสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่คนรุ่นใหม่ ส่วนด้านความรู้ทางโลก นักเผยแผ่ยังขาดทักษะในการสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารในรูปแบบสังคมออนไลน์ จึงต้องการธรรมะที่สามารถเรียนรู้ สัมผัส และพิสูจน์ได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา ตอบโจทย์ชีวิต หรือดำเนินชีวิตได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาไท อิสฺสรธมฺโม (ธรรมกิจ) ซึ่งกล่าวไว้ในคชฎานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการสร้างศรัทธาของชาวพุทธรุ่นใหม่ด้วยการท่องเที่ยวแบบสันตินวัตกรรม” ถึงสภาพปัจจุบันของชาวพุทธไว้ว่า ชาวพุทธรุ่นใหม่ให้ค่านิยมตามกระแสสังคมโลกาภิวัตน์และวัตถุนิยม มีพฤติกรรม ไม่อยากเข้าวัด หรือ ศาสนสถาน เพราะพิธีกรรมซับซ้อน สถานที่ไม่สะอาด ขาดเสียหายทางสื่อ ของพระสงฆ์ ศรัทธาชาวพุทธรุ่นใหม่ในพระพุทธศาสนาเริ่มน้อยลง⁴

5.2.2 การพัฒนาแนวทางและกระบวนการเผยแพร่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่ โดยการเผยแพร่ธรรมะแบบเชิงรุก (Active Learning) และเชิงผสมผสาน (Blended Learning) เพื่อให้เกิดประสบการณ์และเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ยังควรทำให้ธรรมะเข้าใจ

⁴ พระมหาไท อิสฺสรธมฺโม (ธรรมกิจ), “กระบวนการสร้างศรัทธาของชาวพุทธรุ่นใหม่ด้วยการท่องเที่ยวแบบสันตินวัตกรรม”, **คชฎานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มิถุนายน 2565), หน้า ก-ข.

ง่าย กระชับ และนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยการสื่อสารสองทางด้วยถ้อยคำที่ตรงกับจริตของคนรุ่นใหม่ และเจาะประเด็นปัญหาที่เป็นกระแสสังคม และประเด็นปัญหาของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะ และปรับให้ธรรมะอยู่ตรงกลาง มีความเหมาะสมสำหรับคนทุกกลุ่มวัย โดยมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของสังคมและสอดคล้องกับยุคสมัย หรือร่วมสมัย และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่ยึดติด ยึดมั่นในแบบแผน ทำธรรมะให้ง่าย ๆ (Simplify), นำไปประยุกต์ใช้งาน (Modify), มีคุณภาพ (Qualify) และสามารถพิสูจน์ได้ (Verify) นอกจากนี้ควรมีการสร้างพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่ได้รวมตัวกันเพื่อการเรียนรู้ธรรมะซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาศรีพยัคฆ์ กงพาน** ทำวิจัย เรื่อง “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย19” รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย เป็นรูปแบบเชิงกลยุทธ์ ซึ่งมี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) แบบเชิงรุก 2) แบบเชิงรับ และ 3) แบบผสมผสาน ไปประยุกต์ในการเผยแผ่โดยเชื่อมโยงกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ ด้านนักเผยแผ่ ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ ด้านช่องทางในการเผยแผ่ และด้านการรับรู้การเผยแผ่⁵

5.2.3 รูปแบบการเผยแผ่ธรรมะสำหรับคนรุ่นใหม่เชิงพุทธบูรณาการ การเผยแผ่ 4 ด้าน คือ นักเผยแผ่ เนื้อหาธรรมะ ช่องทางการเผยแผ่ และคนรุ่นใหม่ ได้แก่ Blended Sender (B-S) นักเผยแผ่ยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบ ทำงานเป็นทีม วิเคราะห์คนรุ่นใหม่ตามสติปัญญา/บุคลิกลักษณะนิสัย วางแผน กิจกรรมการเรียนรู้ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ทำให้การเผยแผ่ธรรมะมีประสิทธิภาพประสิทธิผล Blended Message (B-M) เนื้อหาธรรมะ ตรงความสนใจ ความต้องการ ใช้ร้อยลัจ 4 เพื่อเข้าใจปัญหา หาเหตุแห่งปัญหา แก้ไขปัญหาด้วย ไตรสิกขา อริยมรรคมีองค์ 8 และภาวนา 4, มีพรหมวิหาร 4 และกัลยาณมิตร 7 ทำให้คนรุ่นใหม่เปิดใจยอมรับธรรมะ พิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการ พิสูจน์ให้เห็นจริงด้วยกาลามสูตร เพื่อค้นพบแก่นสารการดำเนินชีวิต และประสบความสำเร็จด้วยอิทธิบาท 4 Blended Channel (B-C) ช่องทางการเผยแผ่ที่หลากหลาย การเรียนรู้ผสมผสานวิธี ให้คนรุ่นใหม่ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (Active Learning) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย, Blended Receiver (B-R) คนรุ่นใหม่ เปิดใจ ศึกษา ปฏิบัติ ให้เกิดปัญญา ดำเนินชีวิตไปสู่จุดหมาย พัฒนาทักษะชีวิตทั้ง 12 ด้าน เพื่อเจริญ กาย จิต ปัญญา และสังคม สร้างสมคุณชีวิต นำสิ่งที่ปฏิบัติแล้วเห็นผล แบ่งปันสู่สังคมผู้คนรอบข้าง นำประโยชน์สุขมาสู่ตนเอง ผู้อื่น และสังคมสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูบวรกิจคุณธาร (อนันต์ วรปัญญา)**, **พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงอก**

⁵ พระมหาศรีพยัคฆ์ กงพาน, “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย”, **ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม**, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา มิถุนายน, 2562), บทคัดย่อ.

โร), **ประเสริฐ ธิลา** ซึ่งนำเสนอไว้ในบทความ “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร” ไว้ว่า “องค์ประกอบของการเผยแผ่ประกอบด้วย ทฤษฎีการสื่อสาร SMCR คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับสาร”⁶

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. **การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2541.

พระมหาไธ อัสสธมฺโม (ธรรมกิจ). “กระบวนการสร้างศรัทธาของชาวพุทธรุ่นใหม่ด้วยการท่องเที่ยวแบบสันตินวัตวิถี”. **ดุญฺญินิพนธ์พุทธศาสตรดุญฺญิบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, มิถุนายน 2565).

พระมหาศรีพยัคฆ์ กงพาน. “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเผยแผ่ที่สอดคล้องกับสังคมไทย”. **ดุญฺญินิพนธ์ สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม**, คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา มิถุนายน, 2562.

พระครูบรรณกิจคุณธาร (อนันต์ วรปัญญา). พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงุโร) และ ประเสริฐ ธิลา. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร”. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มีนาคม 2564): 116–124.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

⁶ พระครูบรรณกิจคุณธาร (อนันต์ วรปัญญา), พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงุโร) และ ประเสริฐ ธิลา. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร”. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มีนาคม 2564): 116–124.

เกษตรทฤษฎีใหม่บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนา

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรและชุมชน

The New Theory Agriculture Basing on Philosophy of Sufficiency
Economy for Live Quality Development of Farmers and Community

สมภาพร เรืองสังข์¹

Samaporn Ruangsang

E-mail : samaporn@vru.ac.th

Received: March 6, 2023 Revised: May 1, 2024

Accepted: May 8, 2024

บทคัดย่อ

การทำเกษตรตามแนวยุคลปฏิวัติเขียว เน้นการทำเกษตรเชิงเดี่ยว ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งในพื้นที่ โดยมีการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เครื่องจักรกลทางการเกษตร เพื่อเพิ่มผลผลิตให้ได้ปริมาณมากเพียงพอต่อการจำหน่าย การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อผลิตผลผลิตทางการเกษตรตามแนวปฏิวัติเขียวอย่างต่อเนื่อง ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม พืชผลทางการเกษตรมีสารพิษตกค้าง ต้นทุนปัจจัยการผลิตสูง เกิดปัญหาสุขภาพและภาวะหนี้สิน ขณะเดียวกันวิถีชีวิตของเกษตรกรดั้งเดิมเริ่มสูญหาย ขาดผู้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและการทำการเกษตรอันเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นไทย ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชดำริ “เกษตรทฤษฎีใหม่” เพื่อแบ่งสัดส่วนพื้นที่ทำการเกษตรด้วยกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ เกิดความมั่นคงด้านอาหารและการบริหารจัดการที่ดินและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรทฤษฎีใหม่มี 3 ขั้น คือการเกษตรเพื่อเลี้ยงครอบครัว กลุ่มเกษตรกรเข้มแข็ง และชุมชนเข้มแข็งมีเครือข่ายภายนอก การทำเกษตรตามหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยแก้ปัญหาแก่เกษตรกรและชุมชน ทั้งในระดับแนวทางการประยุกต์หลักการให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และระดับนำหลักการที่ปรับเข้ากับบริบทพื้นที่ไปปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ ได้แก่ การทำนา 1 ไร่ ได้ 1 แสนบาท, โคกหนองนา โมเดล, การจัดการฟาร์มคาเฟ่, แนวทางการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

การบูรณาการภูมิปัญญาเดิมเข้ากับเทคโนโลยีปัจจุบัน การเพาะปลูกพืชหลากหลายชนิด การรวมกลุ่มผลิตสินค้าเกษตรที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน การขยายตลาด การสร้างตราสินค้า การโฆษณาประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ: เกษตรกร, เกษตรทฤษฎีใหม่, คุณภาพชีวิต, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

Agriculture according to the Green Revolution era emphasized on monoculture farming by growing a particular crop or animal in the area by using chemical fertilizers, pesticides and agricultural machinery in order to increase the products to a large enough quantity for sale, long term utilization of resources to produce agricultural products with the Green Revolution deteriorates the environment. It causes pesticide residues in crops, high inputs costs, health problems and debt. At the same time, the traditional living of farmers began to disappear, inheritors of cultural traditions related to the local life and agriculture which are unique to Thailand slowly disappeared, which affect the quality of life of farmers and consumers. His Majesty King Rama IX had initiates 'New Theory Agriculture' to divide the proportion of agricultural areas with environmental friendly production processes, leading to self-reliant, food security and efficient land and water management. There are 3 stages of New Theory Agriculture, namely farming for the family, strong farmers group and strong communities with external networks. Farming according to the New Theory of Agriculture based on the philosophy of sufficiency economy will solve problems for farmers and communities both at the level of application guideline of principles to suit the local context and at the level of implementation of principles which are adapted to the local context until successful results, such as 1 rai of rice get 100,000–baht, Kok Nong Na model, farm cafe management. Guidelines of development include the development of new generation farmers, integrating old wisdom with current technology, cultivation of various crops, grouping farmers producing certified agricultural products, market expansion, brand building and advertisement.

Keywords: Farmers, New Theory Agriculture, Life Quality, Philosophy of Sufficiency Economy

1. บทนำ

อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนไทยมาเนิ่นนาน การทำการเกษตรเป็นอาชีพที่ต้องใกล้ชิดสิ่งแวดล้อม ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พันธุ์พืช ดิน น้ำ อากาศ เมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ภาคการเกษตรจึงไม่เพียงเป็นการผลิตอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน แต่ต้องจำหน่ายเพื่อเลี้ยงประชากรให้เพียงพอ ในขณะที่พื้นที่ทำการเกษตรลดลง เมื่อ ค.ศ. 1960 มีการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตรเกิดขึ้นในประเทศฝั่งตะวันตกโดยการนำของสหรัฐอเมริกา เรียกว่า ยุคปฏิวัติเขียว (green revolution) เป็นการพัฒนาทางการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิตให้ได้ปริมาณมากในพื้นที่ทำการเกษตรที่จำกัด โดยการใช้พืชพันธุ์ใหม่โดยเฉพาะพืชไร่ที่ผ่านการปรับปรุงพันธุ์ให้ผลผลิตสูง ได้แก่ ข้าวสาลีและข้าวเจ้าต้นเตี้ยปานกลาง (semi-dwarf varieties)² มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรรวมทั้งเครื่องจักรกลการเกษตรเป็นจำนวนมาก ผลคือได้ผลผลิตจำนวนมาก การปฏิวัติเขียวเข้าสู่ประเทศไทยช่วงปลาย พ.ศ. 2510 (ค.ศ. 1967) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510-2514 มีนโยบายส่งเสริมการผลิตพืชผลทางการเกษตรเพื่อการพาณิชย์ตามรูปแบบการเกษตรแผนใหม่หรือ “ปฏิวัติเขียว” ซึ่งเปลี่ยนจากรูปแบบเดิมที่เป็นการผลิตเพื่อบริโภค ส่งเสริมการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน สร้างระบบชลประทานและเขื่อนขนาดใหญ่ มีการนำเครื่องจักรกลขนาดใหญ่มาใช้ทางการเกษตร และส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้า มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้น เร่งรัดการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตการเกษตรให้ได้ในปริมาณมาก เพื่อเพิ่มการขยายตัวทางเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ของประชาชนให้สูงขึ้น³

ปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคสังคมดิจิทัลทำให้เกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ ยังคงมุ่งเน้นพัฒนาด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เกิดการแข่งขันด้านอาชีพและการเข้าถึงทรัพยากร ด้านการเกษตรมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อผลิตผลผลิตทางการเกษตรตามแนวปฏิวัติเขียวอย่างต่อเนื่อง ขาดความตระหนักถึงผลกระทบในระยะยาว มุ่งเน้นผลผลิตและรายได้จากการค้าขายจนขาดการบำรุงและฟื้นฟูระบบนิเวศเกษตรในพื้นที่ ผลที่ตามมาคือ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ แหล่งน้ำเกิดมลพิษหรือดินเค็ม พื้นที่ป่าไม้ลดลงกลายเป็นพื้นที่ทำการเกษตร หรือสร้างที่อยู่อาศัย พืชผลทางการเกษตรมีสารพิษตกค้าง ต้นทุนปัจจัยการผลิตสูง เกิดปัญหาสุขภาพและภาวะหนี้สิน

² Davies, P. (2003). An historical perspective from the Green Revolution to the Gene Revolution. Nutrition Reviews 61(6): 124-134.

³ วิรัชพัชร ประเสริฐศักดิ์. (2558). ความมั่นคงทางอาหาร: จากพัฒนาการเกษตรสู่เศรษฐกิจพอเพียง. วารสารการเมืองการปกครอง 5(2): 144-160.

ขณะเดียวกันวิถีชีวิตของเกษตรกรดั้งเดิมเริ่มสูญหาย ชาดผู้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและการทำการเกษตรอันเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นไทย ความสามัคคี การเห็นแก่ส่วนรวม มีจิตสาธารณะ เสียสละน้อยลง เกิดการเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ สัตว์อื่นและสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค เกษตรกรและชุมชนขาดความเข้มแข็ง ต่อมารัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรตามแนวระบบเกษตรยั่งยืน ที่เป็นการทำการเกษตรให้ได้ผลผลิตคุณภาพดี ปลอดภัย ใช้กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ประหยัดต้นทุน ลดความเสี่ยงเรื่องรายได้ไม่สม่ำเสมอ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 กำหนดนโยบายด้านการเกษตรเน้นผลิตรายได้โดยใช้พื้นที่เท่าเดิม การใช้ทรัพยากรโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ยึดแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่นโยบายการทำเกษตรยั่งยืน ระบบเกษตรยั่งยืนที่ระบุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมี 5 ระบบ ได้แก่ เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร และเกษตรทฤษฎีใหม่⁴ ระบบเกษตรยั่งยืนสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระบบเกษตรแต่ละระบบมีที่มาแตกต่างกัน เกษตรธรรมชาติเกิดจากการเสียสมดุลของระบบนิเวศ เกษตรอินทรีย์เกิดจากสารเคมีตกค้างในผลผลิตทางการเกษตร และสิ่งแวดล้อม สำหรับเกษตรผสมผสานเกิดจากความไม่มั่นคงของรายได้ในครัวเรือนเกษตรกร กรณีวนเกษตรเกิดจากปัญหาการลดลงของป่าไม้ในประเทศ และเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นการคิดค้นโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนน้ำทางการเกษตร ซึ่งทุกระบบที่กล่าวมานี้มีที่มาจากผลกระทบของการทำเกษตรเคมีเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะผลระยะยาวจากการทำเกษตรในแนวปฏิบัติเดียว

2. เกษตรทฤษฎีใหม่และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การทำการเกษตรมักประสบปัญหาหลักคือ ความแห้งแล้ง ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงทราบและตระหนักถึงความทุกข์ยากของเกษตรกร จึงทรงพระราชดำริเพื่อแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพของเกษตรกรโดยเน้นที่เกษตรกรยากจนในเขตน้ำฝน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย แนวทางการแก้ปัญหาคือ การจัดการแหล่งน้ำให้พอเพียงต่อการปลูกพืชในช่วงที่ไม่มีฝน เนื่องจากน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกพืช หากมีน้ำเพียงพอเกษตรกรจะสามารถปลูกพืชได้ทั้งปี มีงานทำและมีรายได้ตลอดทั้งปีไม่ต้องอพยพเคลื่อนย้ายไปทำงานที่อื่น ดังกระแสพระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้อำนวยการสำนักงาน

⁴ อาทิตยา พงพรม. (2562). **หลักการและรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและคณะฯ ณ สวนจิตรลดา เมื่อ 17 มีนาคม 2529 ความว่า

“หลักสำคัญต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้”

นอกจากการจัดการในเรื่องแหล่งน้ำแล้ว การแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพตามแนวพระราชดำรินี้ยังเน้นการจัดการระบบการปลูกพืชที่เหมาะสม เช่น แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าวไว้บริโภคในครอบครัว และพื้นที่ปลูกพืชอื่นๆ ไว้บริโภค ใช้สอย และจำหน่าย แนวทางการประกอบอาชีพการเกษตรแบบน้ำจะทำให้เกษตรกรมีงานทำ มีอาหารไว้บริโภค มีรายได้เพียงพอต่อการครองชีพ สามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามอัตภาพ อันจะเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ซึ่งจะก่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ นับว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติในอนาคต แนวทางในการแก้ปัญหามหาการประกอบอาชีพการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” โดยมีหลักการแนวทางสำคัญดังนี้⁵

1. เป็นวิธีการปฏิบัติของเกษตรกรที่มีที่ดินแปลงเล็ก เป็นเกษตรกรรายย่อย แบ่งพื้นที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามกำลังของครอบครัว เน้นเกษตรกรที่ทำนาและทำไร่เป็นหลักอยู่เดิม
2. เกษตรกรมีความพอเพียงโดยเลี้ยงตัวเองได้ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น เน้นให้มีอาหารเพียงพอแก่การบริโภคทั้งปี สิ่งแวดล้อมดี สุขภาพและอนามัยดี มีรายได้เพียงพอซื้อเครื่องนุ่งห่ม สิ่งที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตที่พอเพียงและมีที่อยู่อาศัย เกษตรกรควรมีความพอใจในชีวิตและมีความสามัคคีในชุมชน
3. มีการผลิตข้าวบริโภคตลอดปี คนไทยรับประทานข้าวเป็นหลักประจำวันเฉลี่ย 200 กิโลกรัมต่อปี ถ้าหากสามารถบริหารจัดการน้ำและควบคุมน้ำให้ดี อาจได้ผลผลิตเพิ่มมากกว่านี้ ซึ่งจะเป็นส่วนสามารถจำหน่ายเป็นรายได้ของครอบครัว
4. มีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อการเพาะปลูก และสำรองไว้ในฤดูแล้ง พื้นที่เพาะปลูกต้องมีน้ำประมาณ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่

⁵ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2559). ทฤษฎีของพ่อ สู่วิถีแห่งความพอเพียง โครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ในเขตปฏิรูปที่ดิน. กรุงเทพฯ : กองประสานงานโครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.

5. แปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ ประกอบด้วย สระน้ำ นาข้าว พืชไร่พืชสวน และที่อยู่อาศัย ทั้งนี้การจัดสรรพื้นที่เพาะปลูกและแหล่งน้ำใช้จะต้องคำนึงถึงลักษณะภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมด้วย

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์⁶ ระบุว่า เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นระบบการเกษตรที่มีกิจกรรมการผลิตหลายชนิด ในพื้นที่ขนาดเล็ก ประมาณ 10-15 ไร่ โดยมีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ พื้นที่กักเก็บน้ำ ประมาณ 30% พื้นที่ปลูกข้าว ประมาณ 30% พื้นที่ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ประมาณ 30% และพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ประมาณ 10% โดยสามารถปรับสัดส่วนพื้นที่และเพิ่มเติมกิจกรรมการผลิตได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องการให้ เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารและการบริหารจัดการที่ดินและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับการทำเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เกษตรทฤษฎีใหม่มีความเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 รัฐบาลน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้สำหรับเป็นแนวทางและกรอบวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 เป็นต้นมา⁷ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ประกอบด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ภายใต้เงื่อนไข ความรู้และคุณธรรม การทำเกษตรตามหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของเกษตรกรและชุมชนได้โดยเกิดการทำเกษตรที่คำนึงถึงสุขภาพพืช เกษตรกร ผู้บริโภค ชุมชนและสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล เป็นมิตรต่อกัน เกษตรทฤษฎีใหม่เน้นที่ระบบการผลิตแบบพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตนเองได้ในระดับครัวเรือนก่อน แล้วจึงพัฒนาไปสู่ขั้นก้าวหน้าและเข้มแข็งขึ้นตามลำดับ

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่มี 3 ขั้น คือ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นแรกจะเน้นให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ สามารถทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงครอบครัว จากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด มีแหล่งน้ำใช้ทางการเกษตร มีกิจกรรมที่สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจที่หลากหลายเพื่อกระจายความเสี่ยงจากผลกระทบภายนอก เช่น สภาพภูมิอากาศแปรปรวน ราคา

⁶ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2562). คู่มือการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ปีงบประมาณ พ.ศ.2563-2565. กรุงเทพฯ : กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

⁷ วิรัชพัชร ประเสริฐศักดิ์. (2558). ความมั่นคงทางอาหาร: จากพัฒนาการเกษตรสู่เศรษฐกิจพอเพียง. วารสารการเมืองการปกครอง 5(2): 144-160.

ตลาดโลกที่ไม่สามารถควบคุมได้ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรให้สามารถช่วยเหลือ ฟังพา และเพิ่มอำนาจการต่อรองในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของกลุ่ม ส่วนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 จะส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่มีเครือข่ายต่างๆ ภายนอกชุมชน ดังนั้น ประโยชน์ของการเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงทำให้เกษตรกรพออยู่พอกิน สมควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัดไม่อดอยากและเลี้ยงตนเองได้ไม่เดือดร้อนจนเกิดปัญหาชีวิต ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย เกษตรกรสามารถมีน้ำใช้ตลอดปี เนื่องจากมีบ่อกักเก็บน้ำ ไม่ต้องพึ่งพาระบบชลประทาน ซึ่งอาจจะไม่ทั่วถึงและล่าช้า เกษตรกรยังมีผลผลิตทางการเกษตรได้ต่อเนื่อง สำหรับบริโภคและจำหน่าย^๘

3. การประยุกต์เกษตรทฤษฎีใหม่

การนำแนวพระราชดำริการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาแก่เกษตรกรและชุมชน สามารถพบได้ในหลายพื้นที่ ทั้งในระดับที่ประยุกต์หลักการให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่เพื่อเป็นแนวทางแก่เกษตรกรและระดับที่นำหลักการที่ปรับเข้ากับบริบทพื้นที่ไปปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ การศึกษาของวิศรุตฯ ทองแถมแก้ว และชนินทร์ จักรภพโยธิน^๙ ศึกษาปัจจัยระหว่างนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรผู้ผลิตยางพาราของรัฐบาลและการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรมีอิทธิพลต่อการแก้ปัญหาาราคายางภาคใต้ตกต่ำอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า นโยบายการแก้ปัญหาาราคายางตกต่ำของรัฐบาลไม่มีอิทธิพลต่อการแก้วิกฤตยางพาราภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญ แต่การทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีอิทธิพลต่อการแก้วิกฤตยางพาราภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเกษตรกรชาวสวนยางควรนำแนวทางการเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ในการแก้ปัญหาด้านยางพารา โดยการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1 ที่เน้นการจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดไม่ใหญ่มากให้เกิดประโยชน์สูงสุด เริ่มจากการขุดบ่อเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในครัวเรือนและทำการเกษตร ทำให้มีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี การปลูกพืชหลากหลายชนิดเพื่อกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ การเลี้ยงสัตว์ และทำโรงเรือนไว้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น การเพาะเห็ด จะทำให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ จากนั้นจึงทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่

^๘ วิศรุตฯ ทองแถมแก้ว และชนินทร์ จักรภพโยธิน. (2559). การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะตัวแปรกำกับระหว่างนโยบายรัฐกับการแก้ปัญหาวิกฤตยางพาราภาคใต้. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 3(3): 128-148.

^๙ วิศรุตฯ ทองแถมแก้ว และชนินทร์ จักรภพโยธิน. (2559). การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะตัวแปรกำกับระหว่างนโยบายรัฐกับการแก้ปัญหาวิกฤตยางพาราภาคใต้. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 3(3): 128-148.

2 เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับชุมชน โดยการรวมกลุ่มผู้ผลิตยางพาราในการสร้างผลผลิตต่างๆ จากยางพารา เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับน้ำยาง เช่น การแปรรูปน้ำยางพาราเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ การนำพืชเศรษฐกิจอื่นที่ปลูกนอกเหนือจากยางพารามาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การรวมกลุ่มจะเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการตลาด ไม่ถูกกดขี่ราคาจากพ่อค้าคนกลางหรือนายทุน หลังจากนั้นจึงนำการเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 มาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ในการหาแหล่งทุน พัฒนาความรู้ของเกษตรกร โดยร่วมมือกับองค์การภายนอก หรือบริษัทขนาดใหญ่ เช่น ธนาคาร บริษัท เพื่อสร้างประโยชน์ร่วมกัน (mutual benefits)

จากการวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่า การนำนโยบายรัฐไปถ่ายทอดให้ท้องถิ่นนำไปปฏิบัติ แม้จะมีการสนับสนุนงบประมาณอาจไม่ทำให้การแก้ปัญหาทางการเกษตรประสบผลสำเร็จได้ สิ่งสำคัญคือการมองเห็นปัญหา คิดหาหนทางและลงมือแก้ไขด้วยตัวของเกษตรกรร่วมกับกลุ่มอาชีพในชุมชนจะเป็นกำลังสำคัญที่จะทำให้การแก้ปัญหาทางการเกษตรของเกษตรกรประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ให้ระบิดจากข้างใน และการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล รวมถึงความรู้และเทคโนโลยีจากนักวิชาการ เกษตร และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จะทำให้เกิดการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย การแก้ปัญหาด้านการเกษตรด้วยหลักเกษตรทฤษฎีใหม่บนฐานของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างยั่งยืนได้

ต่อมาการศึกษาของชยุต อินทร์พรหม¹⁰ พบว่า การนำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่มาประยุกต์ในการทำนา 1 ไร่ ได้ 1 แสนบาท โดยเน้นกิจกรรม ประมง และปศุสัตว์ในพื้นที่ขนาดเล็ก มีการจัดการที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงและฟื้นฟูระบบนิเวศเกษตร สร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน เงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จคือ ศักยภาพและคุณธรรมของเกษตรกร เพื่อปรับตัวให้ทันต่อสังคมที่เปลี่ยนแปลงเร็ว ภายใต้ภาวะการแข่งขันทางการตลาดสูง เกษตรกรต้องมุ่งมั่นทุ่มเท เรียนรู้ เกิดการระเบิดจากข้างใน นั่นคือต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาลีก่อนแล้วค่อยออกสู่สังคมภายนอก เกษตรกรต้องเข้าใจเหตุปัจจัยที่เกื้อหนุนและเป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตร และมีภาวะผู้นำสาธารณะ (public leadership) มีความเสียสละ ทำงานเพื่อส่วนรวม รู้ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอน แสวงหาความรู้มาพัฒนาปรับปรุงการทำเกษตรให้ดีขึ้นกว่าเดิม การตลาด เกษตรกรสร้าง

¹⁰ ชยุต อินทร์พรหม. (2561). เศรษฐกิจพอเพียงกับเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์. วารสารพัฒนาสังคม 20(2): 1-15.

ช่องทางการตลาดด้วยตนเอง โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง หรือถูกครอบงำตามกลไกระบบตลาด เช่น การสร้างกลุ่มตลาดออนไลน์ การสืบทอด ถ่ายทอดความรู้ สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ประยุกต์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพสมาชิก เครื่องช่วย เกษตรกรเป็นผู้มีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับ เกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มและเครือข่าย และการพึ่งตนเองของเกษตรกร การพึ่งพาตนเองมีลักษณะคือ เกษตรกรให้ความสำคัญกับการผลิตอาหารไว้บริโภคในครัวเรือนได้ มีการผลิตและใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์สรรพพลังช่วยปรับโครงสร้างของดิน น้ำ อากาศ พืชผักให้มีคุณค่าทางอาหารสูง มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ปลอดภัยและลดรายจ่ายในครัวเรือนได้ เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้จำหน่าย มีรายได้จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์ มีการใช้ความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์ และแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งอื่น และหาโอกาสทางการตลาดได้ เกษตรกรเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์หรือเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อขอรับการสนับสนุนความรู้ อุปกรณ์ เครื่องมือ หรือเทคนิคต่างๆ ที่กลุ่มสามารถให้ประโยชน์ได้

กรณีการศึกษาของนิธิพัฒน์ ชารี¹¹ ที่สัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างในจังหวัดสกลนคร เพชรบุรี และฉะเชิงเทรา ด้านการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่าเกษตรกรเคยทำเกษตรเคมีเชิงเดี่ยว ซึ่งเกิดผลกระทบเมื่อราคาแปรเปลี่ยนตามสถานการณ์ของตลาด อุปสงค์ อุปทานรวมทำให้ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำในบางช่วงเวลา เกิดปัญหารายได้ไม่แน่นอน สภาพดินและน้ำขาดความอุดมสมบูรณ์ เพาะปลูกได้ผลผลิตต่ำ พึ่งพาปัจจัยภายนอก ต้นทุนสูง เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้เอง แต่ราคาจะอยู่ที่กลไกการตลาด ทำให้เกษตรกรเกิดหนี้สะสม เกษตรกรจึงให้ความสนใจโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ โดยเข้าใจว่าเป็นหลักการทำการเกษตรของในหลวง ร.9 เกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่ในการทำการเกษตรแบบ 30-30-30-10 และใช้สารอินทรีย์วัตถุในการผลิต หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ เกษตรกรประยุกต์การแบ่งสัดส่วนพื้นที่ทำการเกษตรตามความเหมาะสม ไม่ได้ยึดติดว่าต้องแบ่งส่วนให้เท่ากับหลักการ และเปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบผสมผสานปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ บำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ ปุ๋ยพืชสด หญ้าแฝก ทำคันดินกักเก็บน้ำเพิ่มความชุ่มชื้น

¹¹ นิธิพัฒน์ ชารี. (2562). การศึกษาการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรจังหวัดสกลนคร เพชรบุรี และฉะเชิงเทรา. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ให้แก่ดิน มีการขุดบ่อเป็นแหล่งน้ำทางการเกษตรและเลี้ยงปลา บางแห่งมีอ่างเก็บน้ำและอ่างพวง เชื่อมโยงกัน หลังการเปลี่ยนแปลงมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดจากการทำเกษตรผสมผสาน ได้รับรายได้หลายทาง ความเสี่ยงจากผลกระทบความผันผวนของ ราคาตลาดลดลง ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิตจากภายนอกที่เป็นสารเคมีราคาสูง มี รายได้เลี้ยงครอบครัว โดยมีสหกรณ์เป็นผู้สนับสนุน มีการทำบัญชีครัวเรือน ได้รับความรู้จากการ เข้าอบรมวิชาการและมีพี่เลี้ยงในการประกอบอาชีพ มีการแปรรูปผลผลิต ทำให้รายได้ต่อหน่วย เพิ่มขึ้น ผลผลิตส่วนใหญ่นำขายตลาดชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง มีการต่อยอดธุรกิจผ่าน การตลาดออนไลน์ อุปสรรคสำคัญของการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่คือ ต้นทุนในการขุดสระ ค่อนข้างสูง และต้องพิจารณาความสามารถในการเก็บกักน้ำของดิน ช่วงไม่มีฝน น้ำจะลดลงมาก ต้องมีความรู้ในการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีที่ใช้สารเคมีน้อยที่สุด เรียนรู้ธรรมชาติของพืชผักที่ ต้องการปลูก เรียนรู้เรื่องน้ำ ธาตุอาหาร อินทรีย์วัตถุ การจัดการ การตลาด การแปรรูป ใช้พื้นที่ดิน ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาจต่อยอดนำเทคโนโลยีการเกษตรและนวัตกรรมมาใช้

สำหรับมาริษา ศรีษะแก้ว สถาพร วิชัยรัมย์ และสากล พรหมสถิตย์¹² ศึกษาการ ประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่อีกรูปแบบหนึ่งที่รู้จักกันแพร่หลายคือ โคก หนอง นา โมเดล เป็น หลักการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นการกักเก็บน้ำให้เพียงพอ และการ สร้างผลผลิตเพื่อดำรงชีพในระดับบุคคลและครัวเรือน องค์ประกอบของโคก หนอง นา ประกอบด้วย โคก (พื้นที่สูง) คือการใช้ดินที่ได้จากการขุดหนองน้ำมาเป็นโคก หรือคันนาที่มีขนาด ใหญ่ ปลูกพืชและไม้ผลเพื่อสร้างอาหารและรายได้ให้แก่ครัวเรือน หนอง (แหล่งกักเก็บน้ำ) เป็น การขุดหนองน้ำ ที่มีความลึกประมาณ 6–8 เมตร เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดทั้งปี รวมทั้งมีการขุด คลองไส้ไก่ กระจายน้ำไปยังส่วนต่างๆ ในพื้นที่ สร้างความชุ่มชื้นในพื้นที่ นา (พื้นที่ปลูกข้าว) คือ การปลูกข้าวแบบอินทรีย์เพื่อบริโภคอย่างปลอดภัย อันจะเป็นการใช้ทรัพยากรในพื้นที่แบบพึ่งพา ตนเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก สร้างความมั่นคงในครัวเรือนและชุมชน นำไปสู่ความเข้มแข็งใน การพัฒนาประเทศ ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบการจัดการพื้นที่ดังนี้ ส่วนโคกประกอบด้วย ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ไม้ 5 ระดับ ที่อยู่อาศัย ปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ ส่วนหนอง ประกอบด้วย หนอง น้ำ คลองไส้ไก่ หลุมขนมครก ฝายชะลอน้ำ และส่วนนา มีการปลูกข้าวแบบอินทรีย์และปลูกผักบน คันนา

¹² มาริษา ศรีษะแก้ว สถาพร วิชัยรัมย์ และสากล พรหมสถิตย์. (2020). ศาสตร์พระราชา: เกษตร ทฤษฎีใหม่ในรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล”. วารสารสหวิทยาการจัดการ 4(2): 31–40.

นอกจากนี้มีการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังงานวิจัยของญาณิศา เพื่อนพะวะ และ สันติธร ภูริภักดี¹³ ศึกษาแนวทางการจัดการฟาร์มคาเฟ่ ตามรอยเกษตรทฤษฎีใหม่ของผู้ประกอบการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวที่บูรณาการระหว่างการจัดการเกษตรทฤษฎีใหม่ และการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในรูปแบบของฟาร์มคาเฟ่ เน้นการจัดการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการตามเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรมที่คำนึงถึงสังคมส่วนรวม พร้อมทั้งบูรณาการการตลาดวางแผนการผลิตสินค้าและบริการที่ตรงตามความต้องการของลูกค้าและมีเอกลักษณ์ การจัดการฟาร์มคาเฟ่ ตามรอยเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบความสำเร็จ มีแนวทางคือ 1) ผู้ประกอบการควรมีเครือข่ายที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดเวลา ทันกับสถานการณ์ปัจจุบันและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง 2) การใช้นวัตกรรมที่เหมาะสมในการจัดการฟาร์มคาเฟ่จะช่วยให้การจัดการดำเนินงานภายในฟาร์มคาเฟ่มีประสิทธิภาพ 3) การเชื่อมโยงการบริหารจัดการการผลิตภายในฟาร์มและการทำการตลาด ต้องมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันพร้อมทั้งมีการวางแผนการสร้างคุณภาพของสินค้าและบริการในทุกๆ กิจกรรมการดำเนินงานภายในฟาร์ม 4) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการด้านการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ 5) การคำนึงถึงชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบการฟาร์มคาเฟ่ ตามรอยเกษตรทฤษฎีใหม่ ต้องมีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (green economy) รวมถึงการมีเครือข่ายในชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และต้องมีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง

4. ความยั่งยืนและแนวทางการพัฒนาการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้เกิดความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และสังคม โดยเกษตรกรใช้พื้นที่ทำการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รูปแบบทำการเกษตรเป็นแบบผสมผสานหลายกิจกรรม เช่น ปลูกพืชหลากหลายชนิด หรือปลูกพืชร่วมกับเลี้ยงสัตว์ ลดและแก้ปัญหาภัยแล้งโดยการขุดบ่อเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงที่มีฝนตกสำหรับเก็บไว้ใช้ทำการเกษตรในช่วงที่ขาดแคลน และแบ่งพื้นที่ทำนาข้าวเพื่อให้มีข้าวบริโภค

¹³ ญาณิศา เพื่อนพะวะ และ สันติธร ภูริภักดี. (2563). แนวทางการจัดการฟาร์มคาเฟ่ ตามรอยเกษตรทฤษฎีใหม่ของผู้ประกอบการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารมจรปริทัศน์ มหาวิทยาลัยเกริก 38(1): 7-20.

เพียงพอในครัวเรือนตลอดปี พื้นที่บางส่วนใช้ปลูกพืชผัก ไม้ผล และเลี้ยงสัตว์สำหรับบริโภคอย่างเพียงพอ เกิดความมั่นคงทางอาหาร

ผลผลิตทางการเกษตรที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือน สามารถนำมาจำหน่ายทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น จากผลผลิตที่หลากหลาย ลดรายจ่ายประจำวัน มีแบบแผนการออม มีวินัยในการออม เศรษฐกิจแบบบุคคลเปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจชุมชน เน้นเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศในการซื้อปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมั่นคงยิ่งขึ้น

เกษตรกรมีงานทำตลอดทั้งปี ไม่ต้องทิ้งถิ่นฐานไปทำงานในเมือง และมีการเข้าร่วมกลุ่มอาชีพทำกิจกรรมเกิดปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม มีการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการจัดการดินและน้ำเพื่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกัน ปัญหาสังคมลดลง เปลี่ยนจากสังคมต่างคนต่างอยู่ เป็นสังคมเรียนรู้ และเกื้อกูลกัน เกิดความผูกพันจากการรวมกลุ่ม ร่วมกิจกรรม ช่วยกันคิดช่วยกันทำ เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น เกิดการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน^{14,15}

อย่างไรก็ตามปัจจุบันเกษตรกรรุ่นเก่าคือผู้สูงอายุ การสืบทอดอาชีพเกษตรกรแก่ลูกหลานมีน้อย ขณะเดียวกัน จากปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย ทำให้มีคนรุ่นใหม่ส่วนหนึ่งหันกลับมาทำเกษตร โดยอาศัยความรู้จากสื่อสังคมออนไลน์ การอบรมเพิ่มความรู้จากหน่วยงานทางการเกษตรของรัฐและเอกชน การรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในกลุ่มอาชีพทางการเกษตร มีเกษตรกรบางส่วนที่สามารถทำการเกษตรได้ประสบความสำเร็จ แต่จำนวนผู้ที่ไม่ประสบความสำเร็จ มักเผชิญกับอุปสรรคสำคัญ ทั้งปัญหาด้านการผลิต และการตลาด เกษตรกรมักขาดข้อมูลเรื่องการตลาด การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โรคและแมลง การตลาดล่วงหน้า ขาดเทคโนโลยี ขาดเงินทุน แนวทางที่สามารถจะพัฒนาการเกษตรไทยได้ คือ การพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีความรู้วิชาการ และประสบการณ์ควบคู่กัน การประสานความร่วมมือระหว่างเกษตรกรรุ่นพ่อแม่

¹⁴ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). คู่มือการปฏิบัติงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

¹⁵ ปิยวัณศ์ ตัญญีรัตน์. (2547). การเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

กับรุ่นลูก ให้เกิดการบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาเดิมเข้ากับเทคโนโลยีปัจจุบันจะส่งเสริมความเข้มแข็งของเกษตรกรและชุมชนได้ทางหนึ่ง

แนวทางการพัฒนาการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรควรมีการเพาะปลูกแบบหลากหลายและไม่ควรเน้นพืชเศรษฐกิจมากเกินไป การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ผสมผสานทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ จะทำให้เกิดการเกื้อกูลกันของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศเกษตร ภาครัฐควรมีการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยต่อเกษตรกร ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินจะต้องมีการวางแผนทางเพื่อรับสถานการณ์ของภาวะ “เมืองขยาย” (urban sprawl) รวมทั้งการเปลี่ยนรูปแบบการใช้ที่ดินจากเกษตรกรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่อยู่อาศัย หรือเขตอุตสาหกรรม ควรมีการประกาศเขตที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (zoning) จะช่วยขจัดปัญหาการเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและช่วยพัฒนาการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ภาครัฐควรสนับสนุนการวิจัยทางการเกษตรทุกด้าน

แนวทางการพัฒนาการตลาด เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มเพิ่มช่องทางการตลาด และเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาผลผลิต เช่น การเปิดประมูลผลผลิต การทำตลาดผ่านช่องทางออนไลน์ การแปรรูปพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตทางการเกษตร การรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าเกษตรที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP หรือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จะทำให้ผลผลิตเป็นที่ยอมรับ เป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้า รวมถึงเพิ่มโอกาสในการส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ เป็นการขยายตลาด อีกทั้งการสร้างตราสินค้า การโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลผู้บริโภคทราบถึงข้อดีทั้งในด้านคุณภาพ และการให้ความรู้เกี่ยวกับสินค้าเกษตร การนำเสนอเรื่องราวเด่นของสินค้าโดยเชื่อมโยงกับข้อมูลเฉพาะของสินค้าหรือประวัติศาสตร์ ความเป็นอัตลักษณ์ของสินค้าหรือชุมชน ผ่านสื่อต่างๆ หรือใส่ข้อมูลในฉลากหรือจัดทำรายละเอียดในรูปแบบ QR code ติดไปกับบรรจุภัณฑ์ จะทำให้สินค้าเกษตรเป็นที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

5. สรุป

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อผลิตผลผลิตทางการเกษตรตามแนววิถีชีวิตอย่างอ่อนโยน ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม พืชผลทางการเกษตรมีสารพิษตกค้าง ต้นทุนปัจจัยการผลิตสูง เกิดปัญหาสุขภาพและภาวะหนี้สิน ขณะเดียวกันวิถีชีวิตของเกษตรกรดั้งเดิมเริ่มสูญหาย ชาดผู้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและการทำการเกษตรอันเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นไทย ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค เกษตรกรและชุมชนขาดความเข้มแข็ง การทำการเกษตรมักประสบปัญหาหลักคือ ความแห้งแล้ง ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงทราบและตระหนักถึงความทุกข์

ยากของเกษตรกร จึงทรงพระราชดำริ “เกษตรทฤษฎีใหม่” โดยเป็นระบบการเกษตรที่มีกิจกรรมการผลิตหลายชนิด ในพื้นที่ขนาดเล็ก ประมาณ 10-15 ไร่ โดยมีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ พื้นที่กักเก็บน้ำ ประมาณ 30% พื้นที่ปลูกข้าว ประมาณ 30% พื้นที่ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ประมาณ 30% และพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ประมาณ 10% โดยสามารถปรับสัดส่วนพื้นที่และเพิ่มเติมกิจกรรมการผลิตได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ วัตถุประสงค์ของเกษตรทฤษฎีใหม่คือ เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ เกิดความมั่นคงด้านอาหารและการบริหารจัดการที่ดินและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่มี 3 ขั้น คือ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นแรกจะเน้นให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ สามารถทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงครอบครัว จากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด มีแหล่งน้ำใช้ทางการเกษตร มีกิจกรรมที่สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจที่หลากหลายเพื่อกระจายความเสี่ยงจากผลกระทบภายนอก การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรให้สามารถช่วยเหลือ พึ่งพา และเพิ่มอำนาจการต่อรองในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของกลุ่ม ส่วนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 จะส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่มีเครือข่ายต่างๆ ภายนอกชุมชน เกษตรทฤษฎีใหม่มีความเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ภายใต้เงื่อนไข ความรู้และคุณธรรม การทำเกษตรตามหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของเกษตรกรและชุมชนได้ โดยเกิดการทำการเกษตรที่คำนึงถึงสุขภาพพืช เกษตรกร ผู้บริโภค ชุมชนและสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล เป็นมิตรต่อกัน

การนำแนวพระราชดำริการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาแก่เกษตรกรและชุมชน ทั้งในระดับที่เป็นแนวทางการประยุกต์หลักการให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และระดับนำหลักการที่ปรับเข้ากับบริบทพื้นที่ไปปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ ได้แก่ การทำนา 1 ไร่ ได้ 1 แสนบาท โคก หนอง นา โมเดล การจัดการฟาร์มคาเฟ่ แนวทางการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีความรู้วิชาการ และประสบการณ์ควบคู่กัน การผสมผสานความร่วมมือระหว่างเกษตรกรรุ่นพ่อแม่กับรุ่นลูก ให้เกิดการบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาเดิมเข้ากับเทคโนโลยีปัจจุบันจะส่งเสริมความเข้มแข็งของเกษตรกรและชุมชนได้ทางหนึ่ง การเพาะปลูกแบบหลากหลายและไม่ควรเน้นพืชเศรษฐกิจมากเกินไป การรวมกลุ่มผลิตสินค้าเกษตรที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP หรือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การขยายตลาด สร้างตราสินค้า การโฆษณาประชาสัมพันธ์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). **คู่มือการปฏิบัติงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่**.
กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ชยุต อินทร์พรหม. (2561). เศรษฐกิจพอเพียงกับเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์. **วารสารพัฒนาสังคม** 20(2):1-15.
- ญาณิศา เพื่อนเพาะ และ สันติธร ภูริภักดี. (2563). แนวทางการจัดการฟาร์มคาเฟ่ ตามรอยเกษตรทฤษฎีใหม่ของผู้ประกอบการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสารร่มพญักษ์มหาวิทยาลัยเกริก** 38(1): 7-20.
- นิธิพัฒน์ ซาวี. (2562). การศึกษาการประยุกต์ใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรจังหวัดสกลนคร เพชรบุรี และฉะเชิงเทรา. สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปิยวัลค์ ตัญญ์รัตน์. (2547). การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ กรณีศึกษา: ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มาริษา ศรีชะแก้ว สถาพร วิชัยรัมย์ และสากล พรหมสถิตย์. (2020). ศาสตร์พระราชา: เกษตรทฤษฎีใหม่ในรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล”. **วารสารสหวิทยาการจัดการ** 4(2): 31-40.
- วิรัชพัชร ประเสริฐศักดิ์. (2558). ความมั่นคงทางอาหาร: จากพัฒนาการเกษตรสู่เศรษฐกิจพอเพียง. **วารสารการเมืองการปกครอง** 5(2): 144-160.
- วิศรุตฯ ทองแกมแก้ว และชนินทร์ จักรภพโยธิน. (2559). การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะตัวแปรกำกับระบวนนโยบายรัฐกับการแก้ปัญหาวิกฤตยางพาราภาคใต้. **วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม** 3(3): 128-148.
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2559). **ทฤษฎีของพ่อ สู่วิถีแห่งความพอเพียง โครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ในเขตปฏิรูปที่ดิน**. กรุงเทพฯ : กองประสานงานโครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2562). **คู่มือการดำเนินงานโครงการเกษตร
ทฤษฎีใหม่ ปิงบประมาณ พ.ศ.2563–2565**. กรุงเทพฯ : กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อ
การเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
อาทิตยา พองพรหม. (2562). **หลักการและรูปแบบเกษตรกรรมยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.

Davies, P. (2003). An historical perspective from the Green Revolution to the Gene
Revolution. **Nutrition Reviews** 61(6): 124–134.

อนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

The Conservation of Palm Leaf Manuscripts at Wat Khongkharam,

Photharam District, Ratchaburi Province

พระครูสันตยาภิรต สันติ สันตติโกโร¹

PhrakruSantayaphirat Santi Santikaro

พระครูพิพิธวรกิจจานุการณ²

Phrakhrupipithvarakijjanukarn

สรวิชัย วงษ์สอาด³

Sorawit Wongsraad

E-mail: sorawit062231@Gmail.com

Received: May 16, 2023 Revised: May 2, 2024

Accepted: May 2, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” พบว่า คัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามที่มีความสำคัญทางด้านพระพุทธศาสนา ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ด้านวัฒนธรรมชุมชน และด้านภูมิปัญญาชุมชน โดยทางวัดคงคารามมีกรรมวิธีการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน คือ (1) กรรมวิธีจารคัมภีร์ใบลาน (2) การห่อคัมภีร์ใบลาน (3) ป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลาน (4) การใช้เชือกมัดคัมภีร์ใบลาน (5) สถานที่และอุปกรณ์ที่จัดเก็บรักษาคัมภีร์ใบลาน (6) การซ่อมแซมและบำรุงรักษาคัมภีร์ใบลานให้คงอยู่ตลอดไป และ (7) การเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับคัมภีร์ใบลานให้สาธุชนได้เรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม

คำสำคัญ : การอนุรักษ์คัมภีร์, คัมภีร์ใบลาน, วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

¹ นิลิตหลักศิลาพุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ABSTRACT

This article aims to study “The Conservation of Palm Leaf Manuscripts at Wat Khongkham, Photharam District, Ratchaburi Province” found that the ancient scriptures of Kongkaram temple provide the important value for Buddhism, community history, community’s culture, and community wisdom. Kongkararam temple has methods for preserving manuscripts, namely (1) method for inscription of manuscripts, (2) wrapping manuscripts, (3) labeling manuscript names, (4) using ropes to tie manuscripts, (5) a place and equipment for storing manuscripts, (6) repairing and maintaining manuscripts to long lasting, and (7) distribution of various knowledge involving the manuscripts to the public as the resource of learning, this is a guideline for the preservation of the Kongkaram temple scriptures.

Keywords: Scripture Conservation, Palm Leaf Manuscripts, Kongkaram Temple, Photharam District, Ratchaburi Province

1. บทนำ

สภาพสังคมปัจจุบัน คำสอนและคำแนะนำของพ่อแม่ย่อมมีความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์อยู่เสมอในการดำเนินชีวิตของชาวมอญที่มีคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแนวทางของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินชีวิตภายในครอบครัวที่มีพ่อแม่ลูกเป็นสถาบันครอบครัว และเป็นสมาชิกของชุมชนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้าน อันประกอบด้วยวัดกับโรงเรียนสถาบันครอบครัวของคนมอญจะยกย่องให้ความสำคัญแก่บุพชนียบุคคล คือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา และญาติผู้ใหญ่ทั้งหลาย การเคารพนับถือ การประพฤติอ่อนน้อมมีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสจึงเป็นคุณธรรมที่คนมอญจะถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด คนมอญไม่ได้มีเพียงปฏิบัติต่อพ่อแม่และญาติพี่น้องเท่านั้น แต่ยังได้ขยายผลไปถึงครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ พระสงฆ์ ผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือด้วย ดังจะเห็นได้ในเทศกาลสำคัญของคนมอญ เช่น เทศกาลสงกรานต์ เป็นเทศกาลที่รวมการแสดงออกทางกายกรรม วจีกรรม มโนกรรมทั้งดงาม สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี⁴ คนมอญจะทำบุญรักษาศีล ปฏิบัติธรรม และแสดงความเคารพกราบไหว้ พระอุปัชฌาย์ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ครูอาจารย์ ด้วยการไปกราบไหว้ รดน้ำขอพร ส่งสารรับข้าวแช่ สรงน้ำพระ ทำบุญอุทิศให้บรรพบุรุษ การปฏิบัติตนตามมงคลสูตรเป็นกิจที่คนมอญจะถือเคร่งครัดมาก การตั้งตนไว้ชอบ การบำรุงบิดามารดา การเป็นคนกตัญญูรู้คุณ และตอบแทนผู้มีพระคุณ คุณธรรมดังกล่าวนี้จะถูกนำไป

⁴ พระครูสุจิณฺเขมคุณ เขมาภิริโต (ฤทธิ์แคลว), “ศึกษาคุณคาประเพณีสงกรานต์ที่มีต่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านใหม่สุขเกษม อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558).

ปฏิบัติในเทศกาล และในชีวิตประจำวันของคนมอญ ทั้งนี้ด้วยอิทธิพลคำสอนในพระพุทธศาสนา คนมอญยังคงถือปฏิบัติต่อเนื่องมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรด้านวัตถุอันได้แก่ โปสธ เจตีย์ วิหาร คัมภีร์ใบลาน สมุดข่อย ธรรมาสน์ ฯลฯ ซึ่งสร้างขึ้นด้วยความวิจิตรงดงามและสติปัญญาอันล้ำเลิศของบูรพาจารย์ รวมไปถึงทรัพยากรด้านนามธรรม ก็คือ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา คติธรรม ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งล้วนมีความหมายและความสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำรงวิถีชีวิตในสังคม⁵

นอกจากนี้ยังเป็นวัฒนธรรมทางภาษาที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในชีวิตที่มีการสืบทอดกันมาเป็นเวลาอันยาวนานจากบรรพชนรุ่นหนึ่งสู่ชนรุ่นหลังสืบๆ กันมา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เป็นเสมือนกระจกส่องให้ชนรุ่นหลังได้รู้จักกาพิศหรือภูมิหลังหรือพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของตนเองและของชุมชน ตนเองได้เป็นอย่างดีเพราะเป็นหลักฐานขั้นต้นที่สำคัญต่อวงวิชาการที่บันทึกเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งคติโลกและคติธรรม เช่น หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ไทธศาสตร์วรรณกรรม พงศาวดาร กฎหมายโบราณ ตำรายา คาถาอาคม เป็นต้น⁶ จึงถือว่าเป็นคัมภีร์ที่ในพระพุทธศาสนาที่คนมอญยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน จึงถือว่าเป็นคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาภาษามอญ ผลงานของท่านพระอาจารย์อะพะมาเถระ⁷ ร้อยกรองไว้เมื่อประมาณ 300 ปี ที่มีเนื้อหาเป็นคำกลอนแนะนำศิลปะการดำเนินชีวิตเพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและไม่ทุกข์ร้อนด้วยการยกตัวอย่างให้เห็นเป็นตัวอย่างในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่อง นกมูลไถที่ระลึกถึงคำสอนของพ่อ, เรื่อง นกแร้งผู้ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดา, เรื่อง ผู้กระทำความดียอมเป็นศรีแก่ตน เป็นต้น แต่ละเรื่องแสดงให้เห็นโทษของการประพฤติดีมิชอบ การเป็นคนที่ไม่มีความดี โทษของความโลภ ความโกรธ ความหลง ความมีมานะถือตัว ความอิจฉาริษยา เป็นต้น ผู้ประพฤติดีมีเมตตา กรุณา มีคุณธรรมย่อมจะดำรงชีวิตอย่างสุขสบาย ไม่เดือดร้อน มีความสุขความเจริญ ในตอนสรุปของนิทานแต่ละเรื่อง ซึ่งเป็นคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนที่ดีตามแนวทางของชาวมอญที่ดี และของเยาวชนในอนาคตด้วย

ดังนั้นคัมภีร์โบราณของวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นคัมภีร์ที่มีอายุประมาณ 200 - 300 ปี เป็นการจารึกอักษรมอญเป็นส่วนมาก นอกจากนี้ยังมีจารึกเป็นอักษรขอมบางส่วน เป็นองค์ความรู้ ภูมิปัญญา คติธรรม ความเชื่อ คาถาอาคม นิทานชาดก นิทานพื้นบ้าน ตำราไทธศาสตร์ กฎหมาย บทสวดต่างๆ ผู้วิจัยเห็นว่า คัมภีร์ใบลานต่างๆ เหล่านี้ เป็นบันทึกภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นหากมีการส่งเสริมการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ทาง

⁵ พระชยานันท์มณี และคณะ, “การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559), หน้า 1.

⁶ สมชาย นิลอาธิ, **โลกทัศน์จากคัมภีร์ใบลาน: คติชนและวิถีชีวิต**, เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ, การสำรวจสถานภาพองค์ความรู้จากคัมภีร์ใบลานภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย, (มหาสารคาม: โครงการอนุรักษ์ใบลาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2555), หน้า 21.

⁷ พระอาจารย์อะพะมาเถระ เทพกวีศรีชาวมอญ, **ปุมปมาลิตธิ**, มปป.

พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมทางสังคม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงและทราบข้อเท็จจริงว่าอิทธิพลปรัชญาธรรมและคตินิยมซึ่งปรากฏในนิทานพื้นบ้านที่นักปราชญ์โบราณได้นำเสนอสอดแทรกไว้ในเนื้อหาสาระของนิทานพื้นบ้านในบทบาทของวิถีของบรรพชนในอดีต อนุชนปัจจุบัน และปัจเจกชนรุ่นหลัง อันจะนำมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมต่อไป จะเป็นการฟื้นฟูอดีต พัฒนาปัจจุบัน และสร้างสรรค์อนาคตเพื่อตน เพื่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

2. ประวัติและความเป็นมาของวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

1. ประวัติและความเป็นมาของวัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี

ประวัติและความเป็นมาของวัดคงคาราม หรือ “เกียโด” ในภาษารามัญหรือภาษามอญ แปลว่า “วัดกลาง” เป็นวัดแห่งเดียวในเขตบ้านคงคา หมู่ที่ 3 ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางและศูนย์รวมจิตใจของชนชาวมอญในลุ่มน้ำแม่กลอง หลักฐานการสร้างวัดไม่ปรากฏแน่ชัดว่าสร้างเมื่อปีใด แต่จากวัตถุหลักฐานที่วัดมีอยู่ ซึ่งได้มีจารึกเป็นภาษามอญมีอายุไม่น้อยกว่า 200 ปี แต่หลักฐานที่เป็นทางการของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดราชบุรีฝ่ายส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งได้จัดทำทะเบียนวัดของจังหวัดราชบุรีรวบรวมไว้เมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยมีประกาศตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2320 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อปี พ.ศ. 2330 เป็นวัดที่ชาวมอญอพยพมาได้พยายามทุ่มเทสร้าง เช่น อาคารไม้ทรงไทยกุฏิ 9 ห้อง กับ กุฏิ 7 ห้อง ในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้ทรงโปรดพระราชทานผ้ากฐินหลวงบ่อยครั้งและได้ทรงพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดคงคาราม” จวบจนเมื่อปี พ.ศ. 2518 กรมศิลปากรจึงได้ขึ้นทะเบียนวัดคงคารามเป็นโบราณสถานอันทรงคุณค่าของชาติ ไว้ให้เป็นมรดกทางสังคมของชุมชน⁸ ปัจจุบันนี้ เป็นที่อยู่ของคณมอญลูกหลาน 7 หัวเมือง โดยผู้ใหญ่ในอดีตได้เล่าว่า ก่อนที่จะตั้งหมู่บ้านแห่งนี้ขึ้นมา ได้มีการดูฤกษ์ยามของประเทศของมอญว่า มีลักษณะของปราสาทราชวัง จึงตั้งหมู่บ้านกวนเกียโดขึ้นมา มีพระสังฆาธิการ ที่ได้รับการแต่งตั้งสมณศักดิ์ชั้นสัญญาบัตร ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดคงคาราม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ (1) พระครูรามัญญาธิบดี (2) พระครูรามัญญาธิบดี (เมศ) (3) พระครูรามัญญาธิบดี (เตียงเร็ด) (4) พระครูรามัญญาธิบดี (สามิ) (5) พระครูรามัญญาธิบดี (6) พระครูรามัญญาธิบดี (ม็ก) (7) เจ้าอธิการกลั่น อินฺทโร (8) พระอาจารย์เมือง (รักษาการเจ้าอาวาส) (9) พระครูวิสุทธิธิบดี (เซ็ง อหิงฺสราชา) (10) พระครูวิสุทธิพุทธคุณ (เลียง ลิปฺปราช) และ (11) พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนฺติกโร) เจ้าอาวาสวัดคงคารามองค์ปัจจุบัน

2. กุฏิเรือนไทย 9 ห้อง (คณะโพธิ์) ของวัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี

สถานที่จัดเก็บคัมภีร์โบราณของวัดคงคาราม คือ คณะโพธิ์ ภาษามอญเรียก “เกียซัว” ปัจจุบัน คณะโพธิ์ เป็นพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดคงคาราม โดยท่านพระครูสันตยาภิรัตได้บูรณะซ่อมแซมคณะกุฏิทรงไทย 9 ห้องและหมู่คณะกุฏิใหญ่ประกอบกุฏิทรงไทย 9 ห้อง สถาปนา 9 ห้องเป็นไม้สัก มี

⁸ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดคงคาราม, ประวัติพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดคงคาราม, (ราชบุรี: วัดคงคาราม, 2553), หน้า 10.

บานหน้าต่างและสลักลวดลายงดงามไม่ซ้ำแบบกันในสภาพสมบูรณ์ทั้งกุฏิ กล่าวกันว่าช่างที่มาแกะสลักบานหน้าต่างนี้ต่างทุ่มเทความคิดแข่งฝีมือกันเต็มที่ถวายพระครูรามัญญาธิบดีที่ตนเคารพยิ่ง รวมทั้งพวกเดินป่าที่นำเอาเขาหัวกระติง มหิงสา เก้งกวาง ละมั่ง ละอง มาถวายไว้ เป็นคณะที่รวมศรัทธาชาวบ้านมาเก่าก่อน สมบัติโบราณวัตถุมีมากและแต่ก็สูญหายแตกทำลายยับเยินย้ายไปที่อื่นบ้าง จะมีก็แต่โต๊ะหมู่สมัยรัชกาลที่ 4 กับแท่นพระแกะสลักโปร่งงดงามและของอื่น ๆ บ้างประกอบไว้พองาม สถานที่แห่งนี้ได้ถูกจัดแสดงของมีค่าเก่าแก่ของวัดคงคารามและของที่ชาวบ้านนำมาถวายไว้ให้แก่ทางวัดคงคารามให้ชนรุ่นหลังได้ดูได้ศึกษาหาความรู้เพื่อสืบทอดทั้งศิลปวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า ปัจจุบันเป็นสถานที่จัดเก็บคัมภีร์ใบลานและเอกสารโบราณต่าง ๆ ของวัดคงคาราม และยังจัดแสดงให้แก่ผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้อีกด้วย

3. หลักการการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี

หลักการการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในการดูแลจัดเก็บคัมภีร์ใบ การดูแลจัดเก็บที่ถูกต้องเหมาะสมเพื่อช่วยยืดอายุของเอกสารในเบื้องต้นปฏิบัติได้ดังนี้ คือ (1) เก็บรักษาไว้ในห้องที่ติดตั้งเครื่องปรับอากาศ อุณหภูมิระหว่าง 22 – 24 องศาเซลเซียสควบคุมความชื้นระหว่าง 50 – 65% อุณหภูมิและความชื้นควรคงที่ตลอด 24 ชั่วโมง แต่ถ้าไม่สามารถควบคุมความชื้นให้ต่ำกว่า 70% ได้ควรปรับอุณหภูมิให้สูงกว่า 22 องศาเซลเซียส เพื่อป้องกันการควบแน่นกลั่นตัวเป็นหยดน้ำของไอน้ำในอากาศ ห้องที่เก็บรักษาควรมีตลิ่งเปิดไฟเฉพาะเวลาที่จำเป็นติดผ้า màn หรือมู่ลี่เพื่อป้องกันแสงจากภายนอก ประตูหน้าต่างที่เป็นบานกระຈိกลี ควรติดฟิล์มที่มีคุณสมบัติสะท้อนแสงและกรองรังสีอัลตราไวโอเล็ต (2) ถ้าไม่สามารถจัดเก็บไว้ในห้องที่ติดตั้งเครื่องปรับอากาศได้ ควรเก็บรักษาไว้ในห้องที่มีอากาศหมุนเวียนถ่ายเทได้ดี ห่างไกลจากความร้อน ความชื้นและแสงแดด ไม่ควรเก็บไว้ในห้องใต้ดินหรือใต้หลังคา เนื่องจากเป็นจุดที่อุณหภูมิและความชื้นที่ไม่เหมาะสม ประตู หน้าต่าง ควรกรุ้มลวดตาถี่ ๆ เพื่อป้องกันแมลงและสัตว์อื่น ๆ ควรระวังป้องกันอันตรายจากอัคคีภัยเป็นพิเศษ เพราะคัมภีร์ใบลานเป็นวัสดุติดไฟง่าย (3) ห้องที่จัดเก็บต้องปราศจากฝุ่นละออง แมลง จุลินทรีย์ หมั่นดูแลรักษาความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบปัญหาจะสามารถแก้ไขได้ทันที ใช้ผ้าแห้ง แปรงขนอ่อน เครื่องดูดฝุ่นทำความสะอาดระวังการใช้ผ้าเปียก เพราะจะทำให้ฝุ่นละออง สิ่งสกปรกเกาะติดมากยิ่งขึ้น นำเมล็ดพริกไทยใส่ผ้าโปร่งหรือล้าสีชุบน้ำมันการบูรวางตามซอกมุมต่าง ๆ เพื่อช่วยป้องกันและไล่แมลง หมั่นเปลี่ยนเมล็ดพริกไทยและน้ำมันการบูรเมื่อหมดกลิ่น (4) การเก็บรักษาไว้ในตู้ ลั่นชัก ชั้น กล่อง ถ้าที่จัดเก็บทำด้วยไม้ควรทาน้ำยาป้องกันแมลงไม่ควรใช้ตู้ที่ทำจากไม้อัด เพราะให้ไอระเหยที่เป็นอันตรายต่อเอกสาร อุตรอยร่วรอยแตกร้าวให้สนิทเพื่อป้องกันฝุ่น และแมลง ถ้าที่จัดเก็บเป็นโลหะควรเป็นโลหะปลอดสนิม กล่องกระดาศควรผลิตจากกระดาศที่ไม่เป็นกรด ไม่ควรวางกับพื้นไม้หรือพื้นโลหะโดยตรง ควรรองด้วยแผ่นพลาสติกไว้กรด หรือผ้าดิบที่ซักสะอาดปราศจากแป้งหรือกาบ (5) การใช้วัสดุห่อหุ้ม ควรเป็นวัสดุที่สะอาดปราศจากกรด ต่าง สารเคมีที่เป็นพิษ หรือทำให้เกิดคราบเปื้อน ไม่ควรใช้กระดาศที่มีคุณภาพต่ำ เช่น กระดาศสีน้ำตาล หรือกระดาศหนังสือพิมพ์เพราะมีฤทธิ์เป็นกรดและหมึกจะทำให้เกิดคราบเปื้อน ควรเลือกใช้

กระดาษหุ้มเนื้อละเอียดไม่มีกรด เช่นกระดาษทิชชูสีขาว กระดาษสาสีธรรมชาติ การใช้ผ้าเลือกผ้าที่สีไม่ตก หรือผ้าดิบชนิดไม่พอกนำมาซักให้สะอาด ปราศจากแป้งและกาว หรือสารเคมี ไม่ควรใช้ผ้าสักหลาดหรือผ้าที่มีเส้นใยขนสัตว์ผสมอยู่เพราะสามารถดึงดูดแมลงได้ง่าย (6) เอกสารโบราณที่ได้รับคืน รับมอบหรือจัดหาใหม่ ควรตรวจสอบหาร่องรอยของแมลงและเชื้อราอย่างละเอียด หากตรวจพบต้องกำจัดออกไปก่อนนำเข้าเก็บรักษา สถานที่เก็บรักษาต้องหมั่นตรวจหาร่องรอยของแมลงและเชื้อราอย่างสม่ำเสมอ หากพบควรรีบแยกเอกสารออกไว้ต่างหาก และดำเนินการกำจัดออกให้หมด (7) ล้างมือและสวมถุงมือที่สะอาดทุกครั้ง ก่อนจับต้องสัมผัสเอกสารโบราณ เพราะไขมันและความสกปรกจากมือ จะทำให้เอกสารโบราณเกิดความเปื้อน สกปรก เป็นแหล่งรวมเชื้อโรค การจับต้องหยิบยก เคลื่อนย้าย ทำเท่าที่จำเป็นโดยระมัดระวัง การฝึกขาด และการชำรุดที่อาจเกิดขึ้นได้ (8) ไม่ควรซ่อมแซมเอกสารด้วยเทปกาวใด ๆ เนื่องจากเทปกาวเหล่านี้เมื่อเวลาผ่านไปจะหดตัวและแยกออกจากกระดาษเหลือแต่คราบสกปรก สีน้ำตาล เหลือง ติดฝังแน่นอยู่บนกระดาษ ไม่ควรใช้เข็มหมุดเข็มกลัด ลวดเย็บกระดาษหรือลวดเย็บที่เป็นโลหะ เพราะนานไปจะเกิดสนิมทำลายเนื้อกระดาษ ถ้าจำเป็นต้องใช้เทปกาวติดซ่อมรอยฉีกขาด ควรเป็นเทปกาวที่ลอกออกได้ง่าย ไม่ทำลายเอกสาร เช่น เทปกาวที่ทำจากกระดาษสาเคลือบด้วยกาวเมทิล เซลลูโลส เป็นต้น (9) ไม่ควรซ่อมแซมเอกสารใด ๆ โดยพลการ ถ้าไม่แน่ใจในวิธีการซ่อม ควรจัดเก็บเอกสารในสภาพที่ปลอดภัย ปกป้องจากผู้รู้เพื่อไม่ให้เกิดการซ่อมแซมเป็นการทำลายเอกสารให้ชำรุดเสียหายมากขึ้นกว่าเดิม (10) สารเคมีที่นำมาใช้ต้องผ่านการวิเคราะห์และทดสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ใช้สารเคมีเมื่อมีความจำเป็น และใช้ด้วยความระมัดระวัง ถ้าไม่มีความชำนาญมากพอควรปรึกษาผู้รู้ เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ และ (11) เอกสารโบราณควรให้บริการจากสำเนาในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ไมโครฟิล์ม (Microfilm), ดิจิตอล (Digital), ภาพนิ่ง (Slide) เป็นต้น แล้วจัดเก็บต้นฉบับในสภาพที่ปลอดภัยให้มีความเสี่ยงต่อความชำรุดเสียหายน้อยที่สุด

หลักการอนุรักษ์ (Conservation) มีความหมายรวม 2 ประการ คือ (1) การป้องกัน เป็นการกระทำที่มุ่งเน้นการหยุดยั้งหรือชะลอการชำรุดเสื่อมสภาพที่จะเกิดขึ้น ต้องทำความเข้าใจถึงชนิดและคุณสมบัติของวัสดุ ศึกษาถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา ลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อหาทางป้องกันหรือหลีกเลี่ยงจากปัจจัยต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดการชำรุดเสื่อมสภาพและคงไว้ในสภาพเดิมให้นานมากที่สุด (2) การปฏิบัติการอนุรักษ์ เป็นวิธีการแก้ไขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป แล้วจึงทำการซ่อมแซมเสริมสร้างความมั่นคงแข็งแรงให้กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยไม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อรูปแบบ และเนื้อวัสดุ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องดำเนินการโดยบุคลากรที่ผ่านการการศึกษา หรือฝึกอบรมทางด้านการอนุรักษ์เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ขั้นตอนการอนุรักษ์ มีดังนี้ (1) ตรวจสอบชนิดของวัสดุ ตรวจสอบลักษณะของวัสดุ คุณสมบัติทางเคมีและความไวต่อสิ่งแวดล้อมด้วยกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ (2) ตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้น ตรวจสอบลักษณะการชำรุดที่เกิดขึ้นให้แน่ชัดว่ามาจากสาเหตุใดมีปัญหามากน้อยแค่ไหน สามารถแก้ไขได้อย่างไร (3) หยุดยั้งปัญหาและทำการแก้ไข เป็นการแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เป็นสาเหตุของการชำรุดเสื่อมสภาพให้หมดไป ตามลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นโดยนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม (4) ซ่อมแซมและเสริมสร้างความแข็งแรง เมื่อทำการแก้ไขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นให้

หมดแล้วจึงดำเนินการซ่อมแซมและเสริมสร้างความแข็งแรงให้กลับคืนมามีสภาพเดิมหรือใกล้เคียงกับสภาพเดิม (5) เก็บรักษาไว้ในสภาพที่เหมาะสม ภายหลังการดำเนินการซ่อมอนุรักษ์แล้ว ต้องทำการดูแลเก็บรักษาเพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้อีกหากพบจะได้ทำการแก้ไขได้ทันที

4. บัญชี เอกสารโบราณ และประเภทคัมภีร์โบราณของวัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี

กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ ได้สำรวจและอนุรักษ์เอกสารโบราณของวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 8 ครั้ง ตามโครงการอนุรักษ์เอกสารโบราณ ประจำปีงบประมาณ 2559 – 2562 ดังนี้

ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 15 – 21	กุมภาพันธ์ 2558
ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 2 – 9	กันยายน 2559
ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 27	พฤษภาคม – 2 มิถุนายน 2560
ครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 23 – 29	พฤษภาคม 2561
ครั้งที่ 5 ระหว่างวันที่ 14 – 22	สิงหาคม 2561
ครั้งที่ 6 ระหว่างวันที่ 24 – 31	พฤษภาคม 2562
ครั้งที่ 7 ระหว่างวันที่ 28	พฤศจิกายน – 4 ธันวาคม 2562
ครั้งที่ 8 ระหว่างวันที่ 18 – 26	มีนาคม 2564 ⁹

จากการสำรวจ เอกสารโบราณของวัดคงคาราม ประกอบไปด้วยคัมภีร์โบราณ จำนวน 724 มัด 1,468 เลขที่ 5,747 ผูก อักษรที่ใช้คือ อักษรอมฤต ขอม ไทย ธรรมอีสาน และธรรมล้านนา และหนังสือสมุดไทย จำนวน 259 เล่ม

3. ความสำคัญของคัมภีร์โบราณของวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

1. ความสำคัญทางด้านพระพุทธศาสนา

จากหลักฐานเท่าที่มีปรากฏคัมภีร์โบราณน่าจะจะมีมาตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวีเป็นต้นมา จนถึงสมัยของพระเจ้าแก้ว โดยพระภิกษุได้นำเอาคัมภีร์พระไตรปิฎกจากประเทศนั้นมาด้วยเป็นจำนวนมาก ความเป็นไปทางด้านศาสนาในระยะนั้นจะมีการศึกษาภาษาบาลีกันอย่างจริงจัง พระภิกษุมีความรู้ในภาษาบาลีอย่างแตกฉานจนสามารถแต่งคัมภีร์เป็นภาษาบาลีได้หลายสิบเรื่อง¹⁰ ที่ปรากฏในปัจจุบัน คือ

⁹ กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก, บัญชีสังเขปเอกสารโบราณประเภทคัมภีร์โบราณ วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, (สำนักหอสมุดแห่งชาติ: กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม), หน้า 2.

¹⁰ ปริยานุช อนุสุเรนทร์, “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลเข้าพรรษาของล้านนา: กรณีศึกษาจาก 4 วัด ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540), หน้า 22-23.

คัมภีร์ใบลาน เช่น เรื่อง “ติงสนิบาตร” จารเมื่อ พ.ศ. 2014 ในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช¹¹ เป็นหนังสือบันทึกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในคัมภีร์ใบลานส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้ง 3 ปีก คือ พระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม ที่บันทึกไว้ในรูปแบบภาษาโบราณตามยุคสมัยตามหลักของพระวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพระมอญหลักการประพฤติปฏิบัติตนของพระมอญจึงเคร่งครัดซึ่งถือได้ว่าเป็นการรักษาเอาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบต่อมาจวบจนปัจจุบัน ปัจจุบันนี้นิการามัญได้หมดไปจากประเทศไทยแล้วมีเพียงมหานิกายกับธรรมยุตซึ่งพระมอญที่สังกัดนิการามัญก็ได้เข้าสู่มหานิกายและธรรมยุตแต่ด้วยวิธีการประพฤติปฏิบัติของพระมอญยังคงมีให้เห็นอยู่ยังมีการสวดมนต์เป็นภาษามอญในบางวัดให้เห็นบ้าง คัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามก็มีการบันทึกบทสวดมนต์ต่าง ๆ รวมทั้งบทเทศน์ต่าง ๆ เอาไว้เป็นภาษามอญ การอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในด้านพระพุทธศาสนานั้นทำให้ทราบถึงต้นฉบับว่ามีการวิจารณ์ว่าอย่างไรตรงกับที่ใช้ในปัจจุบันหรือไม่สามารถที่จะสอบถามชำระให้ถูกต้องต่อไปได้และอาจนำไว้ใช้สำหรับการอ้างอิงและศึกษาถึงแหล่งที่มาว่ามาจากไหนปรากฏในคัมภีร์ใบลานของที่อื่นหรือไม่มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร การบันทึกคัมภีร์ทางศาสนาที่สำคัญในสมัยโบราณยังไม่มีมีการพิมพ์หนังสือ ฉะนั้นการทำคัมภีร์ใบลานนี้ก็เป็น การสืบทอดพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ยังใช้ในการสอนประชาชนเพื่อให้เข้าใจในข้อธรรมทางพระพุทธศาสนาและยังใช้คัมภีร์เหล่านี้ในการศึกษาเรียนรู้ต่อไปได้ด้วย”

กล่าวสรุปได้ว่า คัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามที่ได้มีการอนุรักษ์รักษาไว้ในขณะนี้เปรียบเสมือนห้องสมุดของชุมชน ที่ได้เก็บรวบรวมองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ในยุคปัจจุบันและเยาวชนคนรุ่นใหม่ในอนาคตได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายฆราวาส เพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่อย่างยั่งยืน และทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งความสำคัญของคัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านพระพุทธศาสนา เป็นการอนุรักษ์คำสอนของพระพุทธเจ้า วรรณกรรมต่าง ๆ ที่เป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตำรายา ตำราโหราศาสตร์ เป็นต้น ของบูรพาจารย์ชาวมอญที่ได้บันทึกไว้ในคัมภีร์ใบลานเป็นภาษามอญเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และยังเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลาย

2. ความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชน

หลักฐานทางประวัติศาสตร์และหลักฐานชั้นต้นที่สำคัญที่บันทึกเหตุการณ์ทั้งทางโลกและทางธรรม เช่น พงศาวดาร เหตุการณ์สำคัญประวัติศาสตร์ ตำนานพื้นบ้าน ประวัติวัด ตำนาน

¹¹ สนิทนาถ สมบูรณ์เอก, “พุทธศิลป์ล้านนา: คุณค่า ศรัทธา และการอนุรักษ์”, (ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555), หน้า 175.

การสร้างศาสนสถาน เช่น การสร้างเจดีย์ สร้างโบสถ์ วิหาร ศาสนวัตถุ เช่น การสร้างพระพุทธรูป ตู พระไตรปิฎก หอไตรฯ ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ตำรายา ตำราดูลัตว์ต่าง ๆ ซึ่งหลักฐานเหล่านี้สามารถนำมาวิเคราะห์และใช้ประกอบในการศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้นได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมมอญที่มาทับซ้อนกับวัดโบราณที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจะนั้นเรา จะเห็นว่าตรงนี้เป็นจุดสำคัญที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ชุมชนจะเห็นได้ว่าชุมชนในโพธารามเองก็จะมีหลากหลายของวัฒนธรรมโดยที่วัดคงคารามนี้ก็จะพบว่าคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มของชาวมอญสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ชุมชนว่าชาวมอญได้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ตรงนี้ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และก็จะมีส่วนพระมาลัยซึ่งก็ไม่ได้มีแต่อักษรมอญยังมีอักษรขอมอักษรไทยซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่นี้ไม่ได้มีแต่ชาวมอญหากมีกลุ่มไทยกลุ่มลาวเป็นต้น ก็อาจจะมีการผสมผสานของวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนว่ามีความหลากหลายของวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่าคัมภีร์ใบลานเหล่านี้เป็นกฎหมายสำคัญอย่างหนึ่งที่แสดงหลักฐานยืนยันถึงความเป็นตัวตนของชุมชนมอญและอักษรมอญที่จะลึกในคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามก็จะแสดงให้เห็นว่าเป็นอักษรมอญที่ใช้ในประเทศไทยที่จะไม่เหมือนอักษรมอญที่ใช้ในประเทศพม่า¹² นั่นเอง

ดังนั้นคัมภีร์ใบลานที่วัดคงคารามของชุมชนลุ่มแม่น้ำแม่กลองจะมีบันทึกถึงเจ้าแม่เบิกไพรซึ่งปัจจุบันศาลเจ้าแม่เบิกไพรตั้งอยู่ในเขตอำเภอบ้านโป่งด้วย เพราะว่าอดีตบริเวณลุ่มแม่น้ำแม่กลองนี้ ยังไม่ได้จำแนกแยกออกเป็นอำเภอหรือตำบลต่าง ๆ ชาวมอญอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานก็มีบันทึกไว้ในคัมภีร์มอญของวัดคงคาราม ปีที่มีการจารคัมภีร์ก็จะทำให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ชุมชนได้เช่นกันและทราบว่าในคัมภีร์นั้นบ่งบอกถึงที่มาของคนในชุมชนว่าเป็นชนชาติใดมีการโยกย้ายถิ่นฐานมาอย่างไรบ้าง จากภาษาที่ใช้ในการวิจารณ์ภาพที่ใช้ในการห่อคัมภีร์แสดงให้เห็นว่าจะมีความเจริญงอกงามทางการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างดี เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าบรรพชนของชุมชนชาวมอญได้ทำหน้าที่ในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาไว้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ชุมชนในการบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของชุมชนนั้นว่าเป็นอย่างไร

สรุปได้ว่า คัมภีร์ใบลานที่วัดคงคารามเก็บรวบรวมไว้นั้นอาจจำแนกได้เป็น 2 ช่วงระยะเวลาคือ (1) คัมภีร์ที่มีการจดจารเอาไว้ก่อนมีการตั้งวัดคงคารามซึ่งเป็นของส่วนบุคคลและของคณะสงฆ์ชาวมอญที่อพยพมาจากเมืองมอญในพม่าได้นำติดตัวมาด้วยผ่านมายังเมืองกาญจนบุรีโดยเจ้าเมืองมอญทั้ง 7 หัวเมืองและราษฎรเมื่อสิ้นสุดสงครามไทยกับพม่าจึงได้ย้ายถิ่นฐานมาตั้งอยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำแม่กลองของจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม และ (2) คัมภีร์ที่มีการจดจารในสมัยหลังยุคต่อมาเมื่อมีการสร้างบ้านแปลงเมืองนั้นก็มิใช่ทำให้เห็นถึงการพัฒนาการของชุมชน

¹² อรวรรณ กองพิลา, ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/X79An> [สืบค้น วันที่ 23 เมษายน 2565].

ตามลำดับ เช่น การบันทึกการสร้างวัด ศาสนสถาน การดำรงตำแหน่งของเจ้าอาวาส การประกอบศาสนพิธีที่สำคัญ ซึ่งมีคัมภีร์ใบลานอักษรมอญภาษามอญเป็นจำนวนมากแสดงถึงว่าเดิมพื้นที่นี้เป็นชุมชนของกลุ่มคนที่พูดภาษามอญ

3. ความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมในแต่ละท้องถิ่นหากแต่การเวลาหรือยุคสมัยเปลี่ยนไปวัฒนธรรมก็ย่อมต้องเปลี่ยนหมุนไปตามกาลเวลา แต่สิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดสืบกันมาจากรุ่นต่อรุ่นและชุมชนยังคงอยู่ไม่สูญสลาย วัฒนธรรมก็ยังเป็นตัวบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น วัฒนธรรมเกิดขึ้นมีอยู่ด้วยคนกระทำสืบต่อกันมา หลายประการลบเลือนหายไปตามกาลเวลาบางอย่างยังคงดำรงอยู่ได้ประยุกต์ไปตามสมัย การอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานไว้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนไว้ให้คงอยู่แต่อยู่ในรูปแบบสิ่งที่บันทึกไว้ในคัมภีร์ใบลาน เพราะในคัมภีร์หลายเล่มบันทึกเรื่องราวด้านวัฒนธรรมประเพณีการกระทำของคนในชุมชนนั้นเป็นตำราให้ได้ใช้เรียนรู้ เช่น คัมภีร์ใบลานบันทึกเรื่องเกี่ยวกับการพยากรณ์ เรื่องฤกษ์ยาม เรื่องการทำนา เรื่องลักษณะดีร้ายของสัตว์ เรื่องการไหว้บูชาผี เรื่องการบวช เรื่องของวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงความตาย วัฒนธรรมของชุมชนเหล่านี้มีอยู่ในคัมภีร์ใบลานบอกให้รู้ว่าชุมชนนี้มีวัฒนธรรมที่ดงามในอดีตเป็นความภาคภูมิใจของลูกหลานและได้ทำการสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนนับว่าเป็นสิ่งที่ประโยชน์ทั้งอดีตและปัจจุบันที่มีอยู่ในชุมชน

เอกสารคัมภีร์ใบลานเป็นเครื่องมือทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการจดบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมหรือชุมชน โดยการบันทึกเรื่องราวทางด้านวัฒนธรรมเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับสังคมมนุษย์เพราะวัฒนธรรมคือสิ่งดีงามที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้จรรโลงรักษาสังคมการเรียนรู้สืบทอดการดำรงชีวิตภายใต้กฎระเบียบที่ดีงามของสังคมนั้น ๆ โดยผ่านขนธรรมนิยมประเพณีข้อห้ามต่าง ๆ ที่สังคมเหล่านั้นยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมานานจากรุ่นสู่รุ่นสืบทอดกันไปอย่างไม่ขาดสายจนเป็นเหมือนหลักหรือข้อปฏิบัติที่คนในสังคมนั้น ๆ ต้องยึดถือและปฏิบัติจึงสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมนั้น ๆ ได้ ซึ่งข้อกำหนดเหล่านั้นเรียกว่า วัฒนธรรม ซึ่งเป็นวิถีชีวิตชาวมอญเมื่อเรานำมาศึกษาและเชื่อมโยงหลาย ๆ คัมภีร์ก็จะบอกได้ว่าวัฒนธรรมนี้เกิดขึ้นเพราะอะไรมีความเชื่ออะไรเป็นตัวสนับสนุน ทำไมถึงเกี่ยวเนื่องกันซึ่งจะเกี่ยวกับตัวคัมภีร์ใบลาน และอีกเรื่องคือเรื่องของการเทศน์มหาชาติจะมีการเทศน์ 3 ธรรมาสน์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ชาวมอญได้สืบเนื่องต่อกันมาวัดมอญทุกวัดสมัยก่อนจะมีการเทศน์ 3 ธรรมาสน์ จะมีพระมาลัย 1 พระอินทร์ 1 พระศรีอริยเมตไตรย์ 1 ถามตอบกัน เป็นการเทศน์ในวันแรกของการเทศน์มหาชาติชาดกซึ่งวัดคงคารามเองก็ยังคงรูปแบบการเทศน์มหาชาติแบบมอญเอาไว้ จนปัจจุบันก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์

สรุปได้ว่า คัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามที่เก็บรวบรวมไว้พบว่ามีการจารไว้จำนวนมากที่เกี่ยวข้องหรือพูดถึงวิถีความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ในลักษณะปัจเจกชนและสังคมอาทิเช่นคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เพ่งจดจาดถึงวิถีคิดของผู้คนในสังคมอดีตที่มีต่อวิธีการปกครองของผู้คนในสังคมเปรียบได้กับกฎหมายในขณะปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่สำคัญในการอธิบายถึงบทบาทหน้าที่และ

โครงสร้างทางสังคมให้ชนรุ่นหลังได้รับทราบอดีตกาลเขามีความรู้และการจัดการอย่างไร หนึ่งส่วน คัมภีร์โบราณคนอื่นที่กล่าวถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนสังคมอดีตในเรื่องความเชื่อพิธีกรรม ก็มีอยู่มาก ดังนั้นเราจึงสามารถค้นคว้าศึกษาเรียนรู้เรื่องราวผ่านคัมภีร์โบราณของวัดคงคารามได้ว่า บันทึกเรื่องราวอะไรไว้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในขณะปัจจุบันให้เกิดประโยชน์และสามารถส่งต่อไปกับคนรุ่นหลังสืบต่อไป

4. ความสำคัญทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เอง และนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ใช้แก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธีเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านที่คิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งได้สั่งสมสืบทอด และเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน¹³ ล้วนเป็นภูมิปัญญาของคนในชุมชนทั้งสิ้น อาจจะมีบ้างในบางเรื่องที่ได้รับการแนะนำโดยผู้รู้ภายนอกชุมชนจะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาในชุมชนที่ได้ถูกนำมาใช้ ด้านการสร้างคัมภีร์โบราณที่ยังคงเหลือปรากฏอยู่ที่วัดคงคารามเป็นสิ่งประกาศเกียรติคุณความรู้ความสามารถของชุมชนแห่งนี้ให้รู้กันทั่วชุมชนนี้ในอดีตมีชาวบ้านที่มีภูมิปัญญา มีความรู้มีความสามารถในการสร้างคัมภีร์โบราณสิ่งที่ทรงคุณค่าและได้รับการเก็บอนุรักษ์ไว้อยู่ที่ชุมชนบ้านวัดคงคารามนี้ เช่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน ตำรายา ตำราดูสัตว์ชนิดต่าง ๆ ตำราดูดาว ฯ กรรมวิธีในการทำโบราณ การจาร การถักทอ และตัดเย็บผ้าห่อคัมภีร์ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชนคัมภีร์โบราณนับว่าเป็นเอกสารโบราณประเภทหนึ่งซึ่งจารลายลักษณ์อักษรบนใบของต้นลาน กรรมวิธีในการทำโบราณ เป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่ง ตั้งแต่ขั้นตอนของการเตรียมโบราณ การหาโบราณ ตัดโบราณ การแทง การอบ ตลอดจนถึงการจารโบราณ จะต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในทุกขั้นตอน การคัดเลือกโบราณมาจารก็ต้องเข้าใจธรรมชาติของลาน ต้องเลือกโบราณที่มีคุณภาพดี ก่อนที่จะนำลามาทำหนังสือต้องคัดให้ได้ลานที่มีขนาดเท่ากัน เครื่องมือในการจารโบราณก็สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาในเชิงช่างของชุมชน การตกแต่งคัมภีร์ด้วยกรรมวิธีแบบศิลปกรรมไทยแบบต่าง ๆ ได้แก่ ลายรดน้ำ ถือเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่ง ประวัติศาสตร์ชุมชนซึ่งแสดงให้เห็นเฉพาะหรือว่าเป็นมอญแบบมอญในไทยและจะแสดงให้เห็นถึงภาพสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชุมชนที่ยังสืบทอดความรู้ที่ได้รับต่อเนื่องมาจากกลุ่มของชาวมอญที่อพยพเข้ามาในพื้นที่ชุมชนวัดคงคารามการสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากคัมภีร์โบราณในวัดอื่น ๆ ในประเทศไทย จะเห็นได้ว่า การสนับสนุนว่า ด้านภูมิปัญญาชุมชนของวัดคงคารามนั้น ได้มีบันทึกในคัมภีร์โบราณเช่นเดียวกันที่เด่น ๆ ก็มีเรื่องโรคหินทันท่วงได้ จารเป็นภาษามอญ เรื่องนี้เป็นการหาสมมติฐานทางโลกเพื่อที่จะวินิจฉัยโรคได้ถูกและจ่ายยารักษาผู้ป่วยได้ถูกต้อง และตำรายาที่ได้จารไว้ไว้ในโบราณที่วัดคงคารามก็เป็นแบบภูมิปัญญาของคนโบราณ มีทั้งกิ่ง

¹³ สถาบันวิจัยวลัยรุชเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://walai.msu.ac.th/walai/local%20wisdom.php> [สืบค้น วันที่ 23 เมษายน 2565].

ไสยศาสตร์และกึ่งวิทยาศาสตร์ก็คือมีการจัดยาในการรักษาผู้ป่วยโดยมีการเสกคาถาอาคมในยานั้นด้วย เพื่อใช้รักษาผู้ป่วยที่มาที่วัดคงคารามนี้ ตรงนี้ก็มีการจารในคัมภีร์ใบลานเพื่อเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึง ภูมิปัญญาของชุมชน และยังมีภูมิปัญญาของงานช่างต่าง ๆ ภาพที่ใช้ในการประกอบคัมภีร์แผ่นไม้ประกบ ผ้าห่อคัมภีร์หรือไม้แต่กลองที่ใช้ใส่คัมภีร์ล้วนบ่งบอกถึงภูมิปัญญาของผู้สร้างถวายทั้งสิ้นเมื่อมีการ อนุรักษ์ไว้ทำให้คนรุ่นหลังสามารถที่จะใช้ศึกษาและจะลอบไปถึงกลวิธีในการทำได้ การบันทึกคัมภีร์ใบ ลานนี้แสดงให้เห็นว่าชุมชนได้มีผู้รู้ผู้มีความสามารถอย่างมากในการรักษาคัมภีร์ใบลานไว้จนทุกวันนี้

สรุปได้ว่า คัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามนั้นพบว่ามีความสำคัญอย่างมากเพราะมีการจด การบันทึกในด้านขององค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาของชุมชนอยู่เป็นจำนวนมาก จะสังเกตได้ว่าภูมิปัญญานี้ ส่วนหนึ่งขององค์ความรู้ผ่านมาจากการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งผนวกกับองค์ความรู้ที่ผ่านการ ลงมือทำจริงจนเกิดกลายเป็นประสบการณ์รวมถึงเทคนิคใหม่ ๆ ที่พบเจอเมื่อนำความรู้ทั้ง 2 ชุดนี้เข้ามา ปรับประยุกต์ในท้ายสุดของเวลาย่อมทำให้เกิดภูมิปัญญาชุดนี้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเมื่อนำมาใช้ งาน เช่น คัมภีร์ที่จดจารตำรายาแพทย์แผนโบราณที่ใช้ตัวยาสมนไพรในสัดส่วนต่าง ๆ ในการปรุงยาต้อง มีการสวดคาถาการลงอักขระเพื่อให้เข้มขลังในการนำไปรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ให้กับผู้คนในชุมชนส่วน ภูมิปัญญาอื่น ๆ เช่นสูตรต่าง ๆ ในการปรุงภูมิ ศาลาบ้าน เพื่อให้การก่อสร้างบรรลุตามสัดส่วนที่เป็น มงคลและสวัสดิผลแก่ผู้อาศัย ภูมิปัญญาที่น่าสนใจและศึกษาภูมิปัญญาในเรื่องพิธีกรรมของผู้คนใน สังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของการเกิดงานมงคลงานอวมงคลที่มีการจารไว้

4. แนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี

1. กรรมวิธีการคัมภีร์ใบลาน¹⁴

กรรมวิธีการคัมภีร์ใบลาน ก่อนจารมีการตีเส้นบรรทัดลานหนึ่งหน้ากำหนดว่าจะมีจำนวน บรรทัดเท่าไรส่วนใหญ่มีระหว่าง 4-5 บรรทัดแต่ที่นิยมคือ 5 บรรทัดกำหนดขนาดหน้าลานได้เหมาะสม การบันทึกอักขระลงบนใบลานจารด้วยเหล็กจารในการขีดขีดเซาะให้เกิดร่องของตัวอักษรอาจใช้น้ำมันยางนำมาชุบทาบนใบลานที่จารด้วยเหล็กจารแล้ว น้ำมันยางจะไหลซึมเข้าสู่ร่องของตัวอักษร ทำ ความสะอาดใบลานเพื่อเอาน้ำมันยางที่อยู่ด้านบนออกไปคงเหลืออยู่เพียงร่องของตัวอักษรที่มีสีดำชัด ขึ้นมาเพราะใบลานมีความบางมากผู้จารรักษาน้ำหนักมือได้ดีไม่ให้ลงน้ำหนักลึกเกินไปไม่เห็นรอยอีกด้าน หนึ่ง กรรมวิธีการจารใบลานในปัจจุบันนี้มีพระภิกษุที่จารใบลานเป็นแบบจริงจังและถูกวิธีน้อยมาก คัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามจากการสำรวจพบว่าส่วนใหญ่มีอายุมากถึง 100 กว่าปีหรืออาจถึง 300 ปี จึงถือว่ากรรมวิธีการจารใบลานของคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามเป็นการจารใบลานโดยใช้เทคนิควิธีการ แบบโบราณ ซึ่งปัจจุบันนี้หาผู้รู้กรรมวิธีในการจารคัมภีร์ใบลานแบบดั้งเดิมเหลือน้อยมากจนอาจถึงขั้นไม่

¹⁴ พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนฺตโกโร) และคณะ, แนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2566). หน้า 135.

เหลือเลยก็ว่าได้ ดังนั้นคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามถือเป็นของมีค่าหายากและควรแก่การอนุรักษ์ให้ถูกวิธีเพื่อรักษารูปแบบเทคนิควิธีการจารใบลานที่ถูกต้องตามหลักวิธีแบบโบราณไว้ให้คนรุ่นใหม่ได้ชมและเรียนรู้เทคนิควิธีการจารคัมภีร์ใบลานแบบโบราณ การจารคัมภีร์ใบลานต้องมีความเคารพศรัทธาต่อคัมภีร์ใบลานเพราะมีคติความเชื่อว่าการจารอักษรหนึ่งตัวเท่ากับการสร้างพระพุทธรูป 1 องค์ ด้วยความเคารพศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์ใบลานเหล่านั้น ด้วยการดูแลรักษาและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามไว้ให้อยู่คู่ชาวอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และของประเทศไทย

คัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามจะเป็นการจารแบบสืบทอดกันมาในขณะที่คัมภีร์ใบลานที่เป็นฉบับหลวงของวัดปรมัยยิกาวาส จังหวัดนนทบุรี จะมีลักษณะของการเอาคัมภีร์ใบลานฉบับหลวงซึ่งเป็นตัวอักษรขอมเปลี่ยนมาเป็นตัวมอญตรงนี้เป็นลักษณะเฉพาะมาก อาจจะค้นคว้าการจารแบบมอญดั้งเดิมเป็นอย่างไรต้องมาดูที่วัดคงคารามซึ่งอาจจะมียางอย่างที่ไม่ตรงกันยกเว้นบางคัมภีร์ที่วัดปรมัยยิกาสืบทอดนอกฉบับหลวงก็จะเป็นอีกแบบหนึ่งซึ่งยังไม่ได้มีการศึกษาแบบการจารตรงนี้อย่างชัดเจน การจารคัมภีร์ของวัดคงคารามควรจะต้องมีการศึกษาต่อไปเช่นการจารตัวอักษรมอญในไทย ส่วนมอญในพม่าจะเป็นการจารอักษรแบบพม่า ฉะนั้นคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามจะมีการจารในแบบอักษรมอญโบราณเพราะชาวมอญที่อพยพเข้ามาในนี้จะยังคงรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมเอาไว้ซึ่งเราไม่ได้ใช้อักษรตามแบบมอญในประเทศพม่า การจารคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามจะพบว่าจะมีแบบครูที่เจ้าของข้อเขียนและมีคนจารในใบลานคือใบลานมี 2 แบบ แบบที่เป็นคนธรรมดาชาวบ้านทำเองและเวลาที่ซื้ออีกจะมีการลงรักปิดทองการจารคัมภีร์ใบลานนั้นจะเป็นการจารแบบจะว่าง่ายก็ไม่ง่ายจะว่ายากก็ไม่ง่ายเพราะคนที่จารใบลานจะต้องมีสมาธิที่ดีพอถ้าอาจารย์ผิดก็เท่ากับเสียหรือต้องทิ้งนั่นเอง

สรุปได้ว่า กระบวนการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในการกรรมวิธีการจารคัมภีร์ใบลาน เห็นว่าตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือที่จะทำให้ทราบถึงกรรมวิธีและว่าเป็นการแสดงตัวอย่างที่ดีรวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการจารด้วย กรรมวิธีในการจารคัมภีร์ชนรุ่นหลังจะไม่ทราบในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจะมีการจัดการอบรมการให้ความรู้ในการจารคัมภีร์ใบลานขึ้นเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ทราบวิธีการจารคัมภีร์ใบลานว่ามีความยากง่ายอย่างไรกระบวนการที่จะได้มาซึ่งคัมภีร์ใบลานแต่ละฉบับต้องทำอะไร ควรมีบุคลากรที่มีความรู้และสามารถแสดงกรรมวิธีการจารใบลาน ให้ผู้เข้าชมนิทรรศการเอกสารโบราณของวัดคงคาราม ได้เห็นและทดลองทำได้จริง

2. การห่อคัมภีร์ใบลาน

การห่อคัมภีร์ใบลาน¹⁵ หมายถึง ผ้าห่อคัมภีร์ซึ่งเป็นผ้าทอที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่นับถือพุทธศาสนาและปรากฏสืบเนื่องมาในชุมชนตั้งแต่สมัยอยุธยา ผ้าห่อคัมภีร์ คือ ผ้าห่อใบลาน จัดอยู่ในกลุ่มผ้าที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีอยู่หลายประเภทและมีการสร้างสรรค์โดยมีศรัทธาของคนในชุมชนเป็นเครื่องนำทาง เช่น ผ้าทังกา ผ้าพระบฏ ผ้าปูกราบ ผ้าหมอนถวายเป็นวัด ผ้าธง ตุง

¹⁵ เรืองเดียวกัน, หน้า 135 – 136

ผ้าพะเหวด เป็นต้น ผ้าที่เกี่ยวข้องกับศาสนาทุกประเภท ที่เป็นผ้าที่ใช้หุ้มภายนอกของคัมภีร์ใบลานเพื่อป้องกันฝุ่น แมลง และสิ่งสกปรกต่าง ๆ เป็นการช่วยถนอมรักษาให้คัมภีร์ใบลานสะอาดและใช้ได้ยาวนาน พบอยู่ทุกภาคของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากคัมภีร์ใบลานถือเป็นของสูงและชาวบ้านเคารพนับถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผ้าที่นำมาห่อคัมภีร์ใบลานจึงต้องเป็นผ้าใหม่ สวยงาม เนื้อดี นำไปถวายวัดด้วยจิตศรัทธา

การใช้ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีความสวยงามเป็นอย่างยิ่งและมีความเหมาะสมที่จะอนุรักษ์รักษาคัมภีร์เอาไว้ได้ ในงานอนุรักษ์รักษาโบราณสถานวัตถุและโบราณสถานเป็นงานที่มีความยากมีความละเอียดอ่อนสูงต้องใช้ประสบการณ์และที่สำคัญต้องมีความรู้ในวิธีการเฉพาะที่ตรงกับงานที่จะทำการอนุรักษ์ การห่อคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามก็อาจจะมี 1) วัสดุที่นำมาใช้ห่อตัวคัมภีร์ เช่น ผ้าที่มีหลากหลายชนิดแต่ชนิดไหนเหมาะสมเช่นความแข็งแรง ประสิทธิภาพในการรักษาอุณหภูมิการป้องกันความชื้นการทนต่อการกัดกร่อนของแมลง เป็นต้น ดังนั้น การเลือกใช้วัสดุก็จะต้องมีความรู้ 2) วิธีการห่อนั้นต้องมีวิธีการห่อหรือผูกที่ถูกวิธีเหมาะสมกับขนาดของคัมภีร์ 3) วัดคงคารามได้มีการขอความอนุเคราะห์จากส่วนราชการและสถาบันทางการศึกษาของภาครัฐที่มีความรู้และบุคลากรมาช่วยในการสอนและสาธิตให้ดูเพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้การห่อคัมภีร์ใบลานทำให้มั่นใจได้ว่าการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานนั้นมีความถูกต้องตามหลักการและวิธีการสากล

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานด้วยการห่อด้วยผ้าหรือกระดาษสาจึงต้องใช้ของที่มีคุณภาพดีและมีสารเคมีน้อยที่สุดเพื่อไม่ทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อผิวของคัมภีร์ใบลานเพราะถ้ามีสารเคมีจะทำให้เกิดการผุกร่อนของตัวคัมภีร์ใบลานได้และทำให้เกิดการซึมของหมึกที่จารทำให้ตัวหนังสือลบเลือนได้และทำให้ไม่สามารถอ่านข้อความที่จารได้ถูกต้องตามความหมายเดิมที่จารไว้จึงต้องให้ความสำคัญต่อการเลือกใช้วัสดุในการห่อคัมภีร์ใบลานเป็นอย่างมากเพื่อเป็นการยืดอายุและอนุรักษ์รักษาคัมภีร์ใบลานเหล่านั้นให้มีการเสื่อมสภาพน้อยที่สุดและช้าที่สุดเพื่อเป็นหลักฐานในการศึกษาคัมภีร์ใบลานต่อไป อย่างถูกต้องครบถ้วนในการรักษาเนื้อความที่จารไว้ไม่ให้เสื่อมสลายไปก่อนกาลเวลาโดยการทำลายด้วยฝีมือของมนุษย์หรือผู้ที่ไม่มีความรู้ในเรื่องการเก็บรักษาคัมภีร์ใบลานอย่างถูกต้องต่อไป

3. ป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลาน¹⁶

การจัดทำป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม โดยคณะผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดเก็บคัมภีร์ใบลานซึ่งเป็นส่วนงานของราชการกรมศิลปากรได้ร่วมมือกับทางวัดคงคารามจัดการคัดแยกคัมภีร์แต่ละคัมภีร์แล้วจัดทำป้ายชื่อบอกเรื่องในคัมภีร์นั้นไว้ต่อไป ดังนั้นการจัดทำป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลานจึงเป็นส่วนที่ทำให้ได้รู้ถึงเรื่องที่จารบันทึกไว้ในคัมภีร์นั้น ๆ อย่างถูกต้องว่าคัมภีร์ใบลานนั้นเกี่ยวกับอะไร ซึ่งการจัดทำป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลานก็เป็นส่วนสำคัญอีกด้านหนึ่งที่วัดคงคารามได้ให้ความสำคัญดำเนินการเป็นอย่างดีเหมาะสมดี ป้ายบอกชื่อคัมภีร์นั้นก็เป็นสิ่งสำคัญลักษณะของป้ายจะมีลักษณะเป็น

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136

ใบลานซึ่งทางกรมศิลปากรได้เข้ามาจะทำไว้ให้ส่วนป้ายของเก่าก็จะมีลักษณะเฉพาะที่จารเป็นภาษามอญอันเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เป็นของวัดคงคารามนั่นเอง ป้ายบอกชื่อคัมภีร์นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจะได้รู้ว่าคัมภีร์เล่มนั้น ๆ เป็นเรื่องอะไรอยู่หมวดไหน ในอดีตป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลานนั้นจะทำจากงาช้าง แผ่นเงิน แผ่นทอง ส่วนปัจจุบันนั้นก็ใช้ใบลานทำป้ายบอกชื่อคัมภีร์แทน การที่ใช้ใบลานเขียนชื่อคัมภีร์ใบลานเพื่อให้รู้ว่าในผ้าห่อมีเรื่องอะไรบ้างโดยไม่ต้องแกะห่อผ้าและเพื่อให้สะดวกต่อการค้นหา

ป้ายบอกชื่อนี้ ก็เหมือนกับบัตรรายการในห้องสมุดซึ่งทำให้คัมภีร์ใบลานเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไปเราสามารถสืบค้นหรือค้นหาคัมภีร์ใบลานที่ต้องการศึกษาเรียนรู้ได้อย่างง่ายดาย ป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลานจะทำจากไม้แกะสลักเป็นป้าย สามารถจารชื่อเรื่อง ผู้จาร วันเดือนปีที่จาร เจ้าศรัทธา ป้ายบอกชื่อเป็นสิ่งสำคัญในการจำแนกชุดความรู้ต่าง ๆ ออกจากกันเมื่อเบื้องต้นก่อน ขั้นตอนต่อมาก็คือการจัดกลุ่มแยกออกเป็นหมวดหมู่แล้วนำองค์ความรู้ในแต่ละคัมภีร์มาจัดเรียงเข้ากลุ่มในแต่ละกลุ่มอันเปรียบเสมือนหัวข้อหลักหัวข้อรองระบบย่อยตามลำดับ ซึ่งวัดคงคารามดำเนินการได้อย่างเป็นระบบอยู่แล้วในปัจจุบันงานของกระบวนการจัดทำป้ายชื่อคัมภีร์ใบลานมีความสำคัญคือทำให้การจัดทำงานทะเบียนมีความถูกต้องและสมบูรณ์ ในเรื่องของจำนวนกลุ่มประเภทเนื้อหาหัวข้อความสมบูรณ์และความชำรุดของตัวคัมภีร์และการจัดเก็บ ณ บริเวณส่วนของพื้นที่วัดคงคารามทำให้ง่ายต่อการสืบค้นเมื่อนำไปใช้งานและการนำส่งกลับเข้ามาจัดเก็บบริเวณเดิมและง่ายต่อการตรวจสอบหากมีการสูญหายเกิดขึ้นด้วย

สรุปได้ว่า ป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลานปัจจุบันนี้จะเขียนป้ายคัมภีร์ใบลานบนกระดาษแข็ง ผ้าดิบ หรือผ้าขาวบาง แทนการใช้ใบลานทำเป็นป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลานและใช้การเย็บติดกับตัวผ้าห่อคัมภีร์หรืออาจใช้สายพลาสติก คล้องติดป้ายกระดาษกับตัวผ้าห่อคัมภีร์เลย การเลือกใช้วัสดุจึงสำคัญมากต่อการทำป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลานเพราะอาจมีสารเคมีเจือปนมีฤทธิ์ทำให้ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเสื่อมสภาพขาดเปื่อยยุ่ยจนทำให้เกิดผลเสียต่อคัมภีร์ใบลานซึ่งอยู่ด้านในห่อเสียหายได้ เช่น ทำให้แมลงเข้าไปกัดกินผ้าห่อคัมภีร์และตัวเนื้อใบลานได้ จึงควรเลือกวัสดุในการทำป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลานที่มีสารเคมีน้อยที่สุดเพื่อรักษาและยืดอายุของคัมภีร์ใบลาน

4. การใช้เชือกมัดคัมภีร์ใบลาน

การใช้เชือกมัดคัมภีร์ใบลาน¹⁷ เพื่อเป็นการรักษาป้องกันความเสียหายของคัมภีร์ใบลานไว้นั้นสมัยอดีตก็เป็นวิธีการหนึ่ง ในสมัยปัจจุบันคัมภีร์ใบลานเหล่านั้นบางคัมภีร์มีสภาพเก่าชำรุดไป การใช้ผ้าห่อคัมภีร์และการใช้เชือกผูกมัดไว้เป็นการป้องกันรักษาคัมภีร์ให้มีความชำรุดน้อยลงถ้าปล่อยไปตามสภาพก็อาจจะกระจายเสียหายมากขึ้น กรรมวิธีสมัยปัจจุบันที่เหมาะสมในการใช้เชือกมัดคัมภีร์ใบลานเป็นส่วนหนึ่งที่ทางวัดคงคารามได้ทำขึ้นและเพื่อให้เห็นว่าสมัยเก่าโบราณมีการใช้เชือกลักษณะ

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136

อย่างไร ได้แสดงให้เห็นลักษณะวิธีแบบดั้งเดิมนั้นเป็นการรักษาภาพเการูปแบบเดิมกล่าวได้ว่าของใหม่ใช้ให้เหมาะสมของเกาอนุรักษ

การใช้เชือกมัดคัมภีร์ใบลาน คัมภีร์มีไม้ประกบหน้าหลังแล้วใช้เชือกมัดหัวท้าย ผ่าห่อคัมภีร์มัดโดยรอบด้วยเชือกเส้นเดียวยาวติดต่อกัน แบ่งเป็น 5 เปลาะ มีฉลากบอกชื่อคัมภีร์เสียอยู่หน้าห่อคัมภีร์ การใช้เชือกมัดคัมภีร์ใบลานแต่ละผูกรวมขึ้นเป็นมัดจะทำให้คัมภีร์ใบลานนั้นไม่งอและสามารถมัดเข้ากับไม้ขอบหรือไม้ประกบได้โดยง่าย เชือกมัดคัมภีร์ใบลานเก่า ๆ ของวัดคงคารามมีจำนวนมาก ควรมีพื้นที่จัดแสดง รวมถึงการแนะนำวิธีการมัดคัมภีร์ใบลานให้ผู้เข้าชมนิทรรศการได้ทราบถึงข้อมูลของเชือกมัดคัมภีร์ใบลาน เชือกที่ใช้ผูกคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามก็มีเชือกอันแรกก็คือสายสนองเป็นเชือกอีกอันหนึ่งก็คือเป็นเชือกผูกตัวคัมภีร์ ปัจจุบันทางวัดคงคารามก็มีการเปลี่ยนเชือกเพราะของเดิมจะเป็นเชือกที่มีการทอจากชาวบ้านแล้วนำมาถวญ การใช้เชือกมัดคัมภีร์ใบลานเชือกที่ทำขึ้นจากธรรมชาติดูแลแล้วมีความเหมาะสมเพราะจะไม่ใช้สิ่งแปลกปลอมสำหรับคัมภีร์ใบลาน การใช้เชือกมัดคัมภีร์ใบลานในการอนุรักษเก็บรักษาคัมภีร์ใบลานนั้นการจัดเก็บเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยป้องกันการชำรุดเสียหายของตัวคัมภีร์ ตลอดจนการเคลื่อนย้ายเมื่อต้องการนำไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากคัมภีร์ในแต่ละเรื่องละผูกนั้นจะต้องมีการกำหนดวิธีการว่าจะห่อหรือจะผูกหรือทั้งห่อทั้งผูกประกอบกับลักษณะรวมถึงขนาดของตัวคัมภีร์ซึ่งบุคคลตามได้มีการทำการตามแนวทางของผู้เชี่ยวชาญของภาครัฐและสถาบันทางการศึกษาได้ให้ความรู้ไว้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่า การใช้เชือกมัดคัมภีร์ใบลานจะใช้เชือกทำด้วยฝ้ายหรือด้ายเส้นยาว พันสามรอบ ห้ารอบมัดต่อกันห้าช่วงที่ใช้เชือกพันสามรอบตามความเชื่อในหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง พระรัตนตรัย หรือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ส่วนพันห้ารอบตามความเชื่อในหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ขันห้า หรือศีลห้า นิเวศห้า เมื่อมัดครบห้าช่วงแล้ว จะไม่ผูกปลายเชือกเป็นปมแต่จะหนีบปลายเชือกไว้กับใบลานที่เขียนชื่อผูกหรือชื่อเรื่องการเลือกใช้เชือกก็เป็นเรื่องสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการจัดหาวัดมาใช้ควรมีสารเคมีน้อยและไม่เป็นพิษต่อการเก็บรักษาคัมภีร์ใบลานก็จะเป็นการช่วยถนอมรักษานอนุรักษให้คัมภีร์ใบลานมีอายุยืนยาวขึ้นไม่เสื่อมสภาพไปก่อนกาลเวลาอันสมควร จึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและต้องใช้ความรอบคอบในการเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมต่อวัตถุที่จะนำมาใช้งานในการอนุรักษคัมภีร์ใบลาน

5. สถานที่และอุปกรณ์ที่จัดเก็บรักษาคัมภีร์ใบลาน¹⁸

สถานที่และอุปกรณ์ที่จัดเก็บรักษาคัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม ในการจัดสร้างอาคารในรูปแบบประยุกต์ผสมผสานแบบเก่าและสมัยใหม่ซึ่งมีความมั่นคงแข็งแรง ในส่วนอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ตู้เก็บคัมภีร์ใบลาน หรือวัตถุอื่น ๆ มีความเหมาะสมตามองค์ประกอบของอาคารสถานที่ที่เก็บรักษาคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามถือว่าจัดเก็บได้ดีอยู่ในตู้มีดชิดป้องกันความชื้นแมลงและอยู่ในระบบรักษาความ

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136 – 137.

ปลอดภัยเป็นอย่างดีมีกล้องวงจรปิด สภาพการเก็บรักษาที่วัดคงคารามจะมีการเก็บรักษาคัมภีร์ใบลานไว้ที่กุฏิเรือนไทย 9 ห้องซึ่งปัจจุบันยกขึ้นเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดคงคารามลักษณะของตัวอาคารเป็นอาคารไม้ใต้ถุนสูงอากาศปลอดโปร่งมีการระบายอากาศอย่างดี ตัวคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามก็ถูกจัดเก็บไว้ในตู้ลายรดน้ำซึ่งเป็นตู้ดั้งเดิมที่มีอยู่แล้วและเป็นผู้ที่มีความสอดคล้องกับการจัดเก็บคัมภีร์ เพราะฉะนั้นเมื่อมีการจัดเก็บเข้าตู้ก็จะมีการจัดวางและมีป้ายที่มีดัชนีซึ่งทางกรมศิลปากรได้มาจะทำให้มีการแยกสัดส่วนการจัดเก็บคัมภีร์ใบลานไว้อย่างดีป้องกันปลวกและแมลงได้

นอกจากนี้ สถานที่จัดเก็บคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามเป็นเรือนไทยทำด้วยไม้จึงมีสภาพแวดล้อมที่ดีในเรื่องของการถ่ายเทหมุนเวียนของอากาศซึ่งไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและปกป้องคัมภีร์ใบลานเสื่อมสภาพได้ง่ายหรือเร็วขึ้นแต่มีฝุ่นละอองที่สามารถเข้ามาจับหรือเกาะตัวผ้าห่อคัมภีร์ใบลานได้อาจมีผลต่อการนำแมลงหรือละอองเกสรดอกไม้มาทำลายผ้าห่อคัมภีร์ให้เสื่อมสภาพเร็วขึ้นกว่าที่สมควรเป็นและควรหาวิธีการป้องกันความชื้นที่เกิดจากฝนตกซึ่งอาจทำให้เกิดเชื้อราขึ้นบริเวณผนังห้องและตัวผ้าห่อคัมภีร์ใบลานได้ต้องหมั่นตรวจตราดูแลเป็นพิเศษในฤดูฝน ทั้งสภาพตัวอาคารหลังคามีสารพัดชำรุดทำให้ฝ้าหรือแมลงเข้ามาทำลายผ้าห่อคัมภีร์และตัวคัมภีร์ได้หรือไม่ ถ้าป้องกันสิ่งเหล่านี้ได้ก็จะสามารถอนุรักษ์รักษาคัมภีร์ใบลานให้มีอายุยืนยาวได้

สรุปได้ว่า การจัดเก็บคัมภีร์ใบลานของวัดคงคารามเป็นงานอันสำคัญมากที่สุดที่วัดคงคารามได้เตรียมการและดำเนินการเป็นอย่างดีรวมถึงได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมจากภาครัฐสถาบันต่าง ๆ ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดเก็บไว้ในอาคารทรงไทยที่เป็นกุฏิเก่าห้องมีความมั่นคงแข็งแรงป้องกันแสงแดดลมฝนได้ แต่ต้องมีการตรวจตราเฝ้าระวังเรื่องของการชำรุดของตัวอาคารและเรื่องของน้ำฝนที่จะกระทบต่อคัมภีร์ใบลานได้ ส่วนอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเก็บเป็นตู้ไม้ตู้กระจกสามารถล็อกกุญแจได้แน่นหนาป้องกันการสูญหายได้และยังมีการรักษาความปลอดภัยในเบื้องต้น

5. บทสรุป

จากการศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” พบว่า ส่วนมากเป็นคัมภีร์ที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่มีความสำคัญ คือ (1) ความสำคัญในด้านพระพุทธศาสนา เป็นเอกสารโบราณที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าของพระภิกษุสามเณร จากนั้นนำมาเผยแพร่แสดงแก่ประชาชนที่สนใจศึกษาต่อไป (2) ความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ชุมชน คัมภีร์ใบลานเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และหลักฐานชั้นต้นที่สำคัญที่บันทึกเหตุการณ์ทั้งทางโลกและทางธรรมของชุมชนชาวมอญวัดคงคาราม (3) ความสำคัญในด้านวัฒนธรรมชุมชน คัมภีร์ใบลานหลายเล่มบันทึกเรื่องราวด้านวัฒนธรรมประเพณีการกระทำของคนในชุมชนมอญวัดคงคาราม ซึ่งเป็นตำราให้ได้ใช้เรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนมอญวัดคงคารามได้เป็นอย่างดี และ (4) ความสำคัญในด้านภูมิปัญญาชุมชน คัมภีร์ใบลานที่วัดคงคารามเก็บอนุรักษ์ไว้ถูกสร้างขึ้นมาจากภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านการทำคัมภีร์ใบลานและภูมิปัญญาในด้านอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีกระบวนการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม โดยมีกระบวนการ

อนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน คือ (1) กรรมวิธีจารคัมภีร์ใบลาน (2) การห่อคัมภีร์ใบลาน (3) ป้ายบอกชื่อคัมภีร์ใบลาน (4) การใช้เชือกมัดคัมภีร์ใบลาน (5) สถานที่และอุปกรณ์ที่จัดเก็บรักษาคัมภีร์ใบลาน (6) การซ่อมแซมและบำรุงรักษาคัมภีร์ใบลานให้คงอยู่ตลอดไป และ (7) การเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับคัมภีร์ใบลานให้สาธารณะชนได้เรียนรู้ จะเห็นได้ว่า การอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดคงคาราม พบว่า มีบำรุงรักษาซ่อมแซมคัมภีร์ใบลานให้คงอยู่เท่านั้น ควรมีการถ่ายภาพเป็นไฟล์ดิจิทัลและมีการเผยแพร่เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้จากภาษามอญเป็นภาษาไทย เพื่อสืบทอดวิธีการและให้คนรุ่นใหม่เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของคัมภีร์ใบลาน และควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องของการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อรักษาคัมภีร์ให้คงอยู่และต้องมีการตรวจสอบเพื่อย่อยต่อการสืบค้นนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก. **บัญชีสังเขปเอกสารโบราณประเภทคัมภีร์ใบลาน วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี**. สำนักหอสมุดแห่งชาติ: กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.
- ปรียานุช อนุสุเรนทร์ “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลเข้าพรรษาของล้านนา: กรณีศึกษาจาก 4 วัด ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540.
- พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนฺติกโร) และคณะ. แนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, **วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร**. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1. มกราคม-มีนาคม 2566.
- พระครูสุจิตฺตเมธมุนี เขมาภิรโต (ฤทธิ์ แคล้ว). “ศึกษาคูณดาประเพณีสงกรานต์ที่มีต่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบานใหม่สุขเกษม อำเภอโกสโธรส จังหวัดสุโขทัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.
- พระชยานันท์มณี และคณะ, “การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน”, **รายงานการวิจัย**, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.
- พระอาจารย์อะพะสะ เทพกวีศรีชาวมอญ, **ปุมปมาลิตี**, มปป.
- พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดคงคาราม, **ประวัติพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดคงคาราม**, ราชบุรี: วัดคงคาราม, 2553.
- สถาบันวิจัยวลัยรुเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. **ภูมิปัญญาท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://walai.msu.ac.th/walai/local%20wisdom.php> [สืบค้น วันที่ 23 เมษายน 2565].

สมชาย นิลอาธิ, โลกทัศน์จากคัมภีร์ไบเบิล: คตินและวิถีชีวิต. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ , การสำรวจสถานภาพองค์ความรู้จากคัมภีร์ไบเบิลภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย. มหาสารคาม: โครงการอนุรักษ์ไบเบิล ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2555.

สินีนาง สมบูรณ์เอก. “พุทธศิลป์ล้านนา: คุณค่า ศรัทธา และการอนุรักษ์”. ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555.

อรรวรรณ กองพิลา. ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/X79An> [สืบค้น วันที่ 23 เมษายน 2565].

บทวิจารณ์หนังสือ

ชื่อเรื่อง : พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย
ผู้แต่ง : ปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษโดย มงคล เดชนครินทร์
ผู้วิจารณ์ : พระภาณุเดช จันทโชติ

1. ความนำ

หนังสือที่จะนำมาวิจารณ์ เรื่อง “พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย” เขียนโดยปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน ชาวออสเตรเลีย นี่ เป็นหนังสือแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษโดย มงคล เดชนครินทร์ มีทั้งหมด 10 บท 503 หน้า หากนับรวมปัจจัยมบท ภาคผนวก อภิธานศัพท์ เชิงอรรถ บรรณานุกรมและดรรชนีของหนังสือด้วยจำนวนหน้าจะมีมากกว่า 500 หน้า¹ ด้วยวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนพยายามจะให้ความรู้เรื่องในแนวความคิดที่ลึกซึ้งของท่านพุทธทาสภิกขุในทุกแง่มุมอย่างละเอียดถูกต้องตรงความจริง หนังสือเรื่อง พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย เขียนโดยนายปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน นี่ จึงเป็นหนังสือที่น่าอ่านที่ดีเล่มหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว เกิดความคิดเห็นที่จะได้ความคิดทางปัญญาญาณ และความเข้าใจท่านพุทธทาสภิกขุยิ่งขึ้น เพราะผู้เขียนได้นำเสนอแง่คิดของท่านพุทธทาสที่น้อยคนจะได้รู้ว่า ท่านพุทธทาสภิกขุเป็นห่วงเป็นใยชาวพุทธไทยที่จะรับมือกับโลกยุคใหม่อย่างไร โดยที่จะยังคงดำรงบรรดาค่านิยมและความเชื่อที่เป็นแกนหลักของวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีของคนไทยตลอดยุคสมัยที่ผ่านมาเอาไว้ได้ ท่านพุทธทาสได้เห็นแล้วว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น เป็นเสมือนทรัพยากรที่ชาวโลกจะได้ใช้เพื่อชีวิตที่ดี โดยให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจของโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามนวัตกรรมทางเทคโนโลยี แนวคิดและงานเขียนของท่านพุทธทาส ซึ่งอาจใช้เป็นแนวทางในการรับมือกับความท้าทายของโลกาภิวัตน์ในพุทธศตวรรษที่ 25 นี้ ท่านพุทธทาสจึงได้รับการยกย่องจากผู้ที่สนับสนุนและศิษยานุศิษย์ว่า เป็นนักปฏิรูปหัวก้าวหน้า เป็นบุคคลอัจฉริยะ ส่วนผู้ที่ไม่ชอบ

¹ ปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน, พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิ พรินท์ (1991) ,2557, 503 หน้า.

ท่าน ก็ตราหน้าท่านว่า เป็นพระนอกรีต² และเป็นบุคคลอันตรายที่สร้างผลงานออกมาบ่อนทำลาย คำสอนของพระพุทธเจ้าและสถาบันพระพุทธศาสนาไทยผู้เขียนได้สรุปเกี่ยวกับการประเมินคุณค่า ความสำคัญของท่านพุทธทาสในเชิงทฤษฎี และในเชิงสังคม การเมือง ตามทฤษฎีและการตีความ ภาพรวมในแนวใหม่ โดยผู้เขียนใช้วิธีการวิเคราะห์ ด้วยการเลือกเอาผลงานทางทฤษฎีของท่าน พุทธทาสที่เด่นเป็นฐานการวิเคราะห์

ผู้วิจารณ์ได้มีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงได้ศึกษาค้นคว้าแล้วนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิจารณ์ที่หามุมมองที่ตั้งข้อสังเกตให้เกิดความเข้าใจในประเด็นจึงได้สรุปประเด็นเนื้อหาเป็นการศึกษาเนื้อหาที่ทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับนิยายเถรวาทมากขึ้นในสังคมสมัยใหม่ที่มีความคิดที่ต่างกันไปในแต่ละมุมมองไม่ว่าจะเป็นในเรื่องทฤษฎีของท่านพุทธทาสในการตีความคัมภีร์ คือทฤษฎี ภาษาคน-ภาษาธรรม ตลอดจนเรื่องทฤษฎีเกี่ยวกับการหลุดพ้นที่ท่าน พุทธทาสตีความในแนวใหม่ โดยยึดหลักของจิตว่าง มาเป็นแนวคิดในการอ่านที่สร้างความเข้าใจ ในประเด็นต่างๆ อย่างชัดเจนขึ้น

2. เนื้อหาโดยย่อ

หนังสือเรื่อง พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวสมัย นิยมในประเทศไทย ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ภาค ดังนี้

ภาคที่ 1 ภาควิธีปฏิบัติ ประกอบด้วย บทนำ บทที่ 1 บริบททางสังคม และแนะนำทฤษฎีต่าง ๆ บทที่ 2 ว่าด้วย ทศนะเชิงนวัตกรรมของพุทธทาสภิกขุ

ภาคที่ 2 ว่าด้วยผลงานของท่านพุทธทาสภิกขุ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ผลงานทางทฤษฎีของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ ตั้งแต่บทที่ 3 ถึงบทที่ 9 และบทที่ 10 เป็นบทสรุปเกี่ยวกับเรื่องเบ็ดเสร็จของพุทธทาสภิกขุ

ภาคที่ 1 เริ่มต้นด้วย **บทนำ** เป็นบทเกริ่นนำกว้าง ๆ เกี่ยวกับท่านพุทธทาสและวิธีการวิเคราะห์ การประเมินคุณค่าองค์รวมของการตีความหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาตามแนวคิดใหม่ของท่านพุทธทาส ซึ่งผู้เขียนจะตั้งข้อสังเกตหลักคำสอนแนวใหม่ของท่านพุทธทาส โดยพิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยหัวข้อ บริบททางสังคมของงานทางทฤษฎี การตีความแนวใหม่ที่ท่านพุทธทาสใช้แก้หลักคำสอนในนิยายเถรวาท กับประวัติศาสตร์ของชนบประเพณีทางทฤษฎีของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และทศนะปฏิบัติ ผลกระทบที่แนวคิดมีต่อสังคม และ

² ปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน, พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและการปฏิรูปเชิงนวสมัยนิยมในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี พรีนซ์ (1991) , 2557). หน้า 24.

ผลตอบสนองของสังคมที่มีต่อแนวคิดของท่านพุทธทาส และในท้ายบทนำ ผู้เขียนได้กล่าวถึงชีวประวัติโดยย่อของท่านพุทธทาสเป็นการนำทาง

ในบทที่ 1 ผู้เขียนได้ตั้งหัวข้อว่า **บริบททางสังคมและทางทฤษฎีของผลงานของพุทธทาสภิกขุ** โดยกล่าวถึง คตินุรักษ์นิยมในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ตามชนมประเพณีด้านภูมิปัญญาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและประเทศอื่นที่นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท จะเน้นการปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นสัมมาปฏิบัติ และสัมมาศรัทธา เป็นฐานรองรับการตีความหลักคำสอนทางศาสนาในสังคมตะวันตก ในหัวข้อต่อไปนี้

1.1 สัมมาปฏิบัติ - สัมมาศรัทธา การเน้นที่การปฏิบัติที่ถูกต้องทำให้การตีความค่อนข้างจะเป็นอิสระเสรี ความขัดแย้งจากประเด็นด้านหลักคำสอนแทบจะไม่เกิด ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในคณะสงฆ์นั้นมีสาเหตุมาจากประเด็นด้านพระวินัยมากกว่า และกล่าวถึงความสำคัญของพระไตรปิฎก (หน้า 30 - 35)

1.2 สถานภาพรองของเหตุผล สำหรับแนวคิดในพระพุทธศาสนา คติในพระพุทธศาสนานั้นถือว่าเหนือเหตุผลมีความสำคัญยิ่งกว่าเหตุผลเพียงอย่างเดียว ดังนั้น คติดังกล่าวจึงไม่ถือว่า การสืบสอบแบบใช้เหตุผลมีความสำคัญสูงสุด ซึ่งแตกต่างจากชนมประเพณีเชิงภูมิปัญญาตะวันตกนั้น ตามประวัติศาสตร์แล้วถือว่ามัลลิกษณะเด่นอยู่ที่การยอมรับสิทธิอำนาจของเหตุผล (หน้า 35 - 39)

1.3 พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นคตินิยมของผู้ปกครองในประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่า พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศไทย มีนัยสำคัญเกี่ยวกับความเป็นไปในโลกนี้อย่างชัดเจนด้วย หลักการและแนวคิดต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาได้ทำให้คนไทยได้รู้ถึงข้อคิดเกี่ยวกับรัฐบาล การเมือง และปฏิสัมพันธ์ในสังคม (หน้า 40)

บทที่ 2 ผู้เขียนได้ตั้งหัวข้อว่า **ที่มาของทัศนะเชิงนวัตกรรมของพุทธทาสภิกขุ** ได้ให้ความเห็นว่า ผลงานของท่านพุทธทาสนั้น แสดงถึงการพัฒนาเชิงวิเคราะห์และเชิงปรัชญา ซึ่งแปลกแตกต่างไปจากคตินุรักษ์นิยม ซึ่งท่านพุทธทาสได้วิพากษ์วิจารณ์การตีความแบบดั้งเดิมเกี่ยวกับทฤษฎีของความเป็นเหตุเป็นผล คือ ปฏิจสุมุบาท และได้ตั้งข้อสงสัยว่า การเกิดใหม่มีอยู่จริงหรือไม่ โดยท่านได้ตีความหลักคำสอนใหม่ตามแบบของท่าน เป็นวิธีใหม่ในการแปลข้อความจากคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท ซึ่งเป็นเชิงวิถุวิสัย และตัดเรื่องราวปรัมปราออก ลดแง่มุมต่าง ๆ ในเชิงอภิปรายลงไปอย่างเป็นระบบ (หน้า 54)

2.1 แบบอย่างในอดีตสำหรับการตีความหลักคำสอนตามแนวใหม่ของท่านพุทธทาส ท่านพุทธทาสไม่ได้ถือว่า การตีความหลักคำสอนของเถรวาทตามแนวใหม่เป็นนวัตกรรม แต่เป็นการปฏิรูปที่อิงอาศัยหลักคำสอนมูลฐานในศาสนา ท่านกล่าวว่า เป้าประสงค์ของท่าน เพื่อ

ฟื้นฟูการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง อย่างที่มีในยุคต้น หรือสอดคล้องกับธรรมะที่แท้จริง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าก็เป็นวัตรกรรม (หน้า 59 – 55)

2.2 อิทธิพลของประเทศตะวันตกที่มีต่อการศึกษาพระพุทธศาสนา เริ่มด้วยมิชชันนารี และมหาอำนาจล่าอาณานิคม ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลต่อการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งเริ่มขึ้นที่ประเทศศรีลังกา และชาวพุทธไทยได้เห็นตัวอย่างจากคติชาตินิยมของชาวพุทธชาวสิงหล และได้รับสิ่งนี้มาเป็นแบบอย่างสำหรับขบวนการพระพุทธศาสนาแบบนวสมัยนิยมการฟื้นฟูความสำคัญทางภูมิปัญญาในพระพุทธศาสนานั้น (หน้า 55 – 79)

2.3 อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทยต่อความคิดของท่านพุทธทาส การพัฒนาประเทศไทยสู่ความทันสมัย เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลกระทบต่อประชากรและแนวคิดของท่านพุทธทาส และเห็นว่าผู้เป็นหลักสนับสนุนในการเปลี่ยนแปลงได้แก่คน 3 กลุ่มใหญ่ คือ พวกผู้นำทางทหาร ผู้นำทางการเมือง และเชื้อพระวงศ์บางท่าน ที่เรียกว่าเป็น "ชนชั้นกฏุมพีใหม่"(กระดุมพีใหม่) ต้องการพระพุทธศาสนาแบบใหม่ (หน้า 80 – 84)

ภาคที่ 2 ประกอบด้วยผลงานเขียนของท่านพุทธทาส ตั้งแต่บทที่ 3 ถึงบทที่ 9 และบทที่ 10 เป็นบทสรุป ในเชิงวิเคราะห์ ซึ่งผู้เขียนจะยกมาเป็นข้อสังเกตเชิงวิจารณ์

บทที่ 3 ว่าด้วยภาษาคน – ภาษาธรรม : วิธีตีความพระไตรปิฎกของท่านพุทธทาส ซึ่งกล่าวถึงเรื่องจิตว่างของท่านพุทธทาส ที่เป็นทฤษฎีสำคัญ ซึ่งท่านพุทธทาสเรียกวิธีตีความแบบใหม่ของท่านว่า ภาษาคน – ภาษาธรรม ภาษาคน คือภาษาระดับชาวโลกทั่วไป ภาษาธรรม คือภาษาของคนที่มีธรรมขั้นสูงระดับพ้นโลกไป ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ทางจิตวิญญาณ (หน้า 113 – 120)

3.1 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความลึกซึ้งทางจิตวิญญาณและความเข้ากันได้กับโลกปัจจุบันในงานของพุทธทาสภิกขุ แนวคิดนี้ ท่านพุทธทาสหวังว่า การตีความหลักคำสอนตามแนวใหม่ของท่านนั้น จะทำให้พระพุทธศาสนา ส่งผลเป็นที่พอใจของนักศึกษาในปัจจุบัน เห็นว่า คำสอนเหล่านี้เข้ากันได้กับโลกปัจจุบัน (หน้า 121 – 135)

3.2 ข้อยุ่งยากเกี่ยวกับทฤษฎีภาษาคน – ภาษาธรรม คือ ภาษา 2 ระดับ และการไม่ยอมรับหลักคำสอนที่ได้ยอมรับและการตรวจสอบมาดั้งเดิมจากคณะสงฆ์ ซึ่งผู้เขียนเห็นกับท่านพุทธทาสว่า ภาษาธรรมสอดคล้องกับหลักใหญ่ใจความของคำสอนในพระพุทธศาสนาในกายเถรวาท แต่ปฏิเสธพระอภิธรรมและอรรถกถา (หน้า 145)

บทที่ 4 ทศนะของพุทธทาสภิกขุเกี่ยวกับการเกิดใหม่และปัจจุสมุปบาท คำวิพากษ์วิจารณ์พระอภิธรรมปิฎก ท่านมุ่งติติงเรื่องกรรม การเกิดใหม่และความเชื่อแบบดั้งเดิมในพระพุทธศาสนาของไทยโดยเฉพาะ เพราะท่านเห็นว่าเรื่องทั้งสองได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์วิสุทธิ

มรรคและการตีความพระอภิธรรมปิฎกตามแบบประเพณีนิยม ซึ่งเป็นส่วนเกินและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจิตรุนแรงและเป็นไปได้ยาก (หน้า 153 – 205)

บทที่ 5 ว่าด้วยเรื่องจิตว่างและการล้มเลิกข้อแตกต่างระหว่างฆราวาสกับบรรพชิต ในบทนี้เป็นบทขยายความเรื่องจิตว่างจากบทที่ 3 กับอนัตตา ซึ่งท่านพุทธทาสให้ความหมายใหม่ว่า ความไม่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง และบัญญัติคำว่า อนัตตา ว่าตัวกู-ของกู และว่าจิตว่าง เป็นฐานหลักของความหลุดพ้นในพระพุทธศาสนา คือพระนิพพาน และเห็นว่า ฆราวาสและบรรพชิตมีบทบาทเหมือนกันในการบรรลุพระนิพพานได้ ซึ่งขัดแย้งกับหลักคำสอนดั้งเดิมในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และเป็นที่ยอมรับของผู้มีการศึกษาสูงและมีหัวก้าวหน้า (หน้า 207 – 245)

บทที่ 5 การปฏิบัติตามหลักจิตว่าง ท่านไม่เน้นย้ำเรื่องสมาธิ แต่ยืนยันว่า วิปัสสนาภาวนา หรือการปฏิบัติสมาธิเพื่อการเห็นแจ้งเป็นสิ่งสำคัญในการฝึกจิต และกล่าวว่า การปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริงก็คือการทำงานในหน้าที่ อุคมคติของท่านพุทธทาสก็คือ ทำงานเพื่องาน ทำงานเพื่อธรรมะ การทำงานคือการปฏิบัติธรรม และเห็นว่า การทำงานเป็นสิ่งประเสริฐ สูงส่ง หากเราทอดทิ้งงาน ก็จะมีสูญเสียความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องไป (หน้า 247 – 279)

บทที่ 7 จิตว่างกับเซน ในบทนี้ กล่าวถึง สุนฺยตา ความว่าง กับ ศูนย์ตา ความว่างในนิกายเซน อนัตตากับอนาตมัน ในภาษาสันสกฤต ท่านพุทธทาสยอมรับว่า ท่านยืมคำว่าจิตว่างมาจากนิกายเซน และกล่าวว่า เซน ไม่ใช่เป็นนิกายมหายาน แม้ว่าทัศนะของท่านพุทธทาสจะได้รับอิทธิพลอย่างมากมาจากนิกายเซนนี้ แต่ในความคิดของท่านก็คือ คติเถรวาท ไม่ใช่คติเซน จะเห็นได้ว่า เมื่อแนวคิดบางอย่างของเซนต่างกับของเถรวาท อันเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น ท่านก็จะใช้แนวคิดของเถรวาทแทนของเซนเสมอ สติเป็นบาทฐานของจิตว่าง (หน้า 281 – 319)

บทที่ 8 พุทธทาสภิกขุกับการก้าวสู่สมัยใหม่และการพัฒนา บรรดาชาวพุทธไทยที่ขอบความทันสมัยสนับสนุนท่านพุทธทาส จะเห็นความสำคัญของท่านพุทธทาสเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมกับเศรษฐกิจ และความเห็นของท่านเกี่ยวกับบ้านเมือง ซึ่งพัฒนามาจากพื้นฐานทางทฤษฎีการตีความหลักคำสอนตามแนวใหม่ของท่าน ท่านพุทธทาสเห็นว่า ความขัดแย้งทางการเมืองและความตึงเครียดทางสังคมของโลกยุคใหม่ เกิดจากความตกต่ำทางศีลธรรม (หน้า 321 – 375)

บทที่ 9 ข้อเสนอแนะด้านการเมืองของพุทธทาสภิกขุ ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าท่านพุทธทาสจะให้ความเห็นทางการเมืองในวงกว้าง ๆ เสมอ โดยหลีกเลี่ยงความเห็นเกี่ยวกับข้อโต้แย้งถกเถียงกัน โดยตั้งประเด็นหลักการที่ต้องทำตามพระพุทธศาสนาสำหรับการดำเนินการทางการเมืองด้วยจิตวิญญาน ทัศนะของท่านคือ การเมืองรูปแบบใดจะดีมีประโยชน์ต้องสนับสนุนให้ประชาชนก้าวไปสู่พระนิพพาน ด้วยการขจัดความยึดถือตัวตนเป็นศูนย์กลาง ทั้งปัจเจกบุคคลมีความสุขแบบ

ทางธรรม บรรลุจุดหมายปลายทางจิตวิญญาณ ซึ่งท่านเรียกว่า ธรรมาธิปไตย ท่านห่วงเรื่องต่าง ๆ ในสังคม (หน้า 377 - 417)

บทที่ 10 บทสรุปเชิงวิเคราะห์ ผลงานของท่านพุทธทาสภิกขุ โดยให้หัวข้อว่า **พุทธทาสภิกขุ - นักมูลวิวัติเชิงอนุรักษ์นิยมของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท** ท่านพุทธทาสได้รังสรรค์ผลงานสำคัญให้แก่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ในแนวคิด 3 ระดับ คือ 1.ระดับแนวคิดเกี่ยวกับเหตุผลนิยมในทางวิทยาศาสตร์ 2.ท่านได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับคำสอนที่ง่ายกว่าเดิมและหลีกเลี่ยงแบบอภิปราย 3.ระดับปฏิบัติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุนิพพาน ฆราวาสได้รับสิทธิทางจิตวิญญาณอีกทั้งศักยภาพเท่าเทียมกับพระสงฆ์ (หน้า 419 - 503)

3. หลักการที่ใช้ในการคิดวิเคราะห์

หลักการที่จะนำมาวิเคราะห์เรื่อง พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและการปฏิรูปเชิงวัฒนธรรมนิยมในประเทศไทย ผู้วิจารณ์ได้นำหลักการทางพระพุทธศาสนานำมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นจุดหมายหมายของงานว่าด้วยการหลักการเหตุผลเกี่ยวกับศาสตร์สมัยใหม่ที่มีความสำคัญกันโดยใช้หลักการของพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการสมัยใหม่มาเป็นฐานในการอธิบายและเป็นสื่อในการนำเสนอให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งวิถีชีวิตมากยิ่งขึ้นโดยยึดหลักการที่เกี่ยวกับนิกายทางพระพุทธศาสนา

4. บริบทของงาน

ผู้วิจารณ์ได้ศึกษาหนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่มุ่งเน้นการอธิบายในแง่ของการเผยแผ่หรือการสืบสานหลักคำสอนด้วยการชี้ให้เห็นกระบวนการวิเคราะห์วิธีการตีความของนักปราชญ์คนสำคัญในพระพุทธศาสนาอย่างเช่นพุทธทาสภิกขุ เพื่อศึกษาที่มาที่ไปแห่งการกำเนิดการตีความแนวใหม่และความพยายามของท่านในการปฏิวัติพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทอย่างเป็นระบบซึ่งลักษณะการตีความของพุทธทาสภิกขุนั้นแตกต่างจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาในชั้นอรรถกถาและวิสุทธิมรรคเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคัมภีร์อรรถกถาซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้วในแง่ของการตีความคำสอนเชิงอนุรักษ์นิยมจนได้รับการสืบทอดมาถึงปัจจุบันในลักษณะนี้ผู้เขียนพยายามอธิบายให้เห็นว่าคติอนุรักษ์นิยมของคำสอนพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบสุดขั้วและฉีกออกจากระบบภายในชนบทประเพณีของไทยนั้น ถือได้ว่า คติอนุรักษ์นิยมในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยยังต้องการคำอธิบายเพิ่มเติมอยู่มากให้เห็นมุมมองในการแนวคิด วิธีการ ในการนำไปสู่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทเอง และที่อยู่ในประวัติศาสตร์ของบทบาทพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันอย่างหนึ่งของระบบสังคมและการเมืองของไทย

5. บทวิจารณ์

จากเนื้อหาของหนังสือเล่มเรื่องพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมสมัยนิยมในประเทศไทย เล่มนี้ ได้กล่าวพรรณนาถึงตัวของท่านพุทธทาสภิกขุ โดยผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์จากผลงานการเขียนของท่านพุทธทาสเป็นฐานข้อมูลเป็นหลักทำให้ผู้วิจารณ์มีความประสงค์ในการเสนอข้อวิจารณ์ 2 ประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นที่เห็นด้วย และประเด็นที่ตั้งข้อสังเกต ของเนื้อหาบางส่วน ซึ่งเป็นประเด็นในมุมมองของผู้วิจารณ์ที่มีความสนใจในเรื่องนี้ผู้วิจารณ์จะได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้จากอ่านหนังสือเรื่องนี้จึงสรุปข้อวิจารณ์ได้ดังนี้

5.1 ประเด็นที่ผู้วิจารณ์เห็นด้วยมีอยู่ 5 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 เรื่อง สัมมาปฏิบัติ – สัมมาศรัทธา การเน้นที่การปฏิบัติที่ถูกต้องทำให้การตีความค่อนข้างจะเป็นอิสระเสรี ความขัดแย้งจากประเด็นด้านหลักคำสอนแทบจะไม่เกิด ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในคณะสงฆ์นั้นมีสาเหตุมาจากประเด็นด้านพระวินัยมากกว่า และกล่าวถึงความสำคัญของพระไตรปิฎก ที่มีความละเอียด โดยเฉพาะพระวินัย 8 เล่ม เป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติ เพราะหลักคำสอนในศาสนาชื่อว่า การบรรลุนิพพานหรือหรือความหลุดพ้นนั้น ขึ้นอยู่กับปัญญาที่จะพัฒนาขึ้นได้ด้วยศีลและสมาธิเท่านั้น และปัญญานี้ ก็ไม่อาจมีได้เพียงเพราะศรัทธาหรือความเลื่อมใสเพียงอย่างเดียว การบรรลุอริยผลไม่ได้เกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ ด้วยการเคร่งในพิธีกรรม ชาวบ้านพุทธศาสนิกชนจึงส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมากกว่าพระภิกษุที่ไม่พยายามปฏิบัติตามพระวินัย (หน้า 30 – 35) ผู้เขียนมีความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาถ่องแท้เลือกฐานข้อมูลมาได้ดีสามารถอ้างอิงได้ซึ่งลักษณะการตีความแนวใหม่ของพุทธทาสภิกขุ ด้วยความพยายามที่จะพัฒนาวิธีตีความแนวใหม่คือการที่พุทธทาสภิกขุต้องการทำให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับมาตรฐานทางตรรกะและวิทยาศาสตร์เพื่อการวิเคราะห์และการกล่าวอ้างซึ่งพบเห็นได้จากความพยายามที่จะตัดเรื่องปรัมปราและลตสถานะเรื่องราวเหนือธรรมชาติออกจากคำสอนในพระพุทธศาสนา รวมทั้งการลดสถานะของสิ่งที่อยู่เหนือประสบการณ์ของคนเรา ให้เป็นเพียงภาวะต่างๆ ทางจิตใจของคนเราเท่านั้น³ เป็นการที่จะได้รับประโยชน์สุขจากพระพุทธธรรมพระสงฆ์อย่างแท้จริง จำเป็นจะต้องมีศรัทธาที่ถูกต้อง คือสัมมาศรัทธา ศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ถ้ามีศรัทธาที่ไม่ใช่เป็นสัมมาศรัทธา คือ เป็นมิจฉาศรัทธา มีความเชื่อมีความศรัทธาในทางที่ผิดประโยชน์สุขที่จะพึงได้รับจากพระพุทธศาสนาก็จะไม่เกิดขึ้นมาความเชื่อมกมายก็คือความเชื่อที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง

³ แม่ชีธรรมอริยฐาน พรบันดาลชัย,บทวิจารณ์, เรื่อง พุทธทาสภิกขุ: พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมสมัยนิยมในประเทศไทย,วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 28 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2554, หน้า 173-179.

ประเด็นที่ 2 ว่าด้วยภาษาคน - ภาษาธรรม : วิธีตีความพระไตรปิฎกของท่านพุทธทาส ซึ่งกล่าวถึงเรื่องจิตว่างของท่านพุทธทาส ที่เป็นทฤษฎีสำคัญ และบทนี้จะเชื่อมโยงกับบทที่ 5 และบทที่ 5 ของหนังสือนี้ด้วย กับแนวคิดเรื่องสูญญตา ความว่าง ซึ่งท่านพุทธทาสเรียกวิธีตีความแบบใหม่ของท่านว่า ภาษาคน - ภาษาธรรม ซึ่งแนวคิดนี้ เกิดจากที่ท่านพุทธทาสเลือกอ่านพระไตรปิฎกบางส่วน และตัดพระอภิธรรมปิฎกทิ้งไป เพราะไม่รับกับทฤษฎีตามแนวคิดใหม่ของท่าน ซึ่งจะอยู่ในบทที่ 4 และท่านพุทธทาสยังไม่ยอมรับคำอธิบายพระไตรปิฎกตามคัมภีร์วิสุทธิมรรค ของพระพุทโธชาจารย์ นอกจากนี้ ท่านไม่ยอมรับข้อความในขุททกนิกาย สุตตันตปิฎกอีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่ มงาย โดยจะเน้นศึกษาใน ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย และอังคุตตรนิกาย เท่านั้น ภาษาคน คือภาษาระดับชาวโลกทั่วไป ภาษาธรรม คือภาษาของคนที่มีธรรมขั้นสูงระดับพ้นโลกไป ซึ่งตั้งอยู่บนบาทฐานของความรู้ทางจิตวิญญาณ (หน้า 113 - 120) เขียนได้อย่างละเอียดลออในแต่ละแง่มุมเกี่ยวกับท่านพุทธทาสทุกข้ออย่างมีความละเอียด ซึ่งรายละเอียดของเนื้อหาทำให้ท่านสนใจอ่านแล้วได้ความรู้และแนวคิดหลากหลาย อย่างน้อยได้รู้จักภาษาคน และภาษาธรรมที่ท่านพุทธทาสได้เขียนเห็นอย่างลึกซึ้งขึ้น จากที่เคยได้ยินได้ฟังมา ทั้งด้านที่นิยมและด้านที่ไม่น่าปลายปลื้ม โดยเฉพาะในเรื่องภาษาคน-ภาษาธรรม ผู้เขียนสามารถแยกแยะความหนักเบาในการไล่เรียงประเด็นการวิเคราะห์ให้เห็นระบบแนวคิดดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ซึ่งคำอธิบายเหล่านี้จะทำให้เรามองเห็นประโยชน์ของการสืบสวนทางปรัชญาในแง่ของการวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลในพระพุทธศาสนาที่ควรให้ความสำคัญอย่าเท่าเทียมกันกับการปฏิบัติ

ประเด็นที่ 3 พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นคตินิยมของผู้ปกครองในประเทศไทย พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศไทย มีนัยสำคัญเกี่ยวกับความเป็นไปในโลกนี้อย่างชัดเจนด้วย หลักการและแนวคิดต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาได้ทำให้คนไทยได้รู้ถึงข้อคิดเกี่ยวกับรัฐบาล การเมือง และปฏิสัมพันธ์ในสังคม ในบทนี้ ได้อ้างถึง อัครคณฺยสูตร ในพระสุตตันตปิฎก กล่าวถึงความโลภและความวุ่นวายในหมู่มนุษย์พวกแรกที่เกิดขึ้นในโลก และในมหาปริณิพพานสูตร ว่าผู้ปกครองเช่นนี้เป็นอุปการะบุคคล ที่ควรสร้างสกุญฺเจตยให้เป็นที่เก็บอัฐิและเป็นอนุสาวรีย์ โดยได้อ้างข้อสังเกตของ นีลส์ มุลเดอร์ว่า ตลอดเวลาในประวัติศาสตร์ของไทย ผู้ปกครองของประเทศได้ทราบดีถึงการทำหน้าที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ ในการประสานสามัคคีระหว่างคนในชาติ จึงได้พยายามอยู่เรื่อยมาที่จะควบคุมพระสงฆ์และวัตรปฏิบัติของท่าน เพื่อทำให้คณะสงฆ์อยู่ในความควบคุมดูแลของรัฐ (หน้า 40) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เขียนต้องการให้ คือการสื่อแนวคิดและการทำในการปฏิรูปพระพุทธศาสนาในไทยของท่านพุทธทาส ให้ทุกคนในประเทศไทย เป็นชาวพุทธที่แท้บริสุทธิ์ ไม่ใช่เป็นชาวพุทธที่มงาย หรือนับถือศาสนาในรูปแบบอภิปราย ให้เลิกความเชื่อวาลง-ศักดิ์สิทธิ์ เลิกการบูชาเทวดาและเลิกทำพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย ซึ่งได้พยายามที่จะพัฒนา

วิธีการประเมินคุณค่าลักษณะของการตีความหลักคำสอนในพระพุทธานุศาสตร์ตามแนวคิดใหม่ของ พุทธทาสภิกขุ เพื่อจะวิเคราะห์หลักคำสอนดังกล่าวด้วยการพิจารณาผ่านบริบททางสังคมของ ผลงานทางทฤษฎีของท่าน โยงไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างการตีความแนวใหม่ที่พุทธทาสภิกขุใช้ แก่หลักคำสอนในนิกายเถรวาทกับประวัติศาสตร์ของชนบประเพณีทางทฤษฎีของพระพุทธานุศาสตร์ นิกายเถรวาท

ประเด็นที่ 4 ผู้วิจารณ์มองว่าภาพรวมของหนังสือเล่มนี้มีการวิเคราะห์เรื่องตาม แนวคิดที่สังคมไทยในเวลานั้น กำลังต้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีการสำนวนการเขียนเป็น แบบฝรั่ง แนวคิดความเห็นจึงเป็นแบบฝรั่ง บางเรื่องอ่านเข้าใจได้ยาก ซึ่งทำให้คนไทยคิดวิเคราะห์ ไปกันเองเพราะไม่ใช่จิตวิญญาณไทย ซึ่งมีเอกลักษณ์อนุรักษ์นิยมเฉพาะ รวมทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณีที่มีอยู่ในสายเลือดย่อมแตกต่างกัน ไม่มากก็น้อยมีการใช้คำศัพท์ที่สูงทำให้คนทั่วไปอ่าน แล้วเข้าใจได้ยากในบางประเด็น บางช่วงบางตอนในหนังสือ อ่านเข้าใจยาก เช่น คำว่า มูลวิบัติ หรือคำศัพท์ว่า ปฏิทัศน์ นวัตกรรม นวสมัย พลวัตและ รางค์ เป็นต้น ผู้อ่านส่วนใหญ่จะไม่คุ้น คำศัพท์เหล่านี้ พาให้เกิดความไขว้เขว ถึงลดความเข้าใจลง แต่ศัพท์เหล่านี้อาจจะกลายเป็นศัพท์ที่มี นัยสำคัญทางวิชาการได้

5.1 ประเด็นที่ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกตมีอยู่ 2 ประเด็น คือ

ผู้วิจารณ์มีแนวคิดที่เห็นต่างกับผู้เขียนหนังสือนี้อยู่หลายประเด็น แต่มีประเด็นที่สำคัญ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 พุทธทาสภิกขุกับการก้าวสู่สมัยใหม่และการพัฒนา บรรดาชาวพุทธ ไทยที่ขอความทันสมัยสนับสนุนท่านพุทธทาส จะเห็นความสำคัญของท่านพุทธทาสเกี่ยวกับการ พัฒนาสังคมกับเศรษฐกิจ และความเห็นของท่านเกี่ยวกับบ้านเมือง ซึ่งพัฒนามาจากพื้นฐานทาง ทฤษฎีการตีความหลักคำสอนตามแนวใหม่ของท่าน ท่านพุทธทาสเห็นว่า ความขัดแย้งทาง การเมืองและความตึงเครียดทางสังคมของโลกยุคใหม่ เกิดจากความตกต่ำทางศีลธรรม แสดงให้ เห็นว่า การแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวัตถุนั้นไม่เพียงพอ เพราะปัญหาต่าง ๆ จะต้องแก้ด้วยวิธีการ ทางจิตใจด้วย แต่ท่านพุทธทาสก็เห็นด้วยกับประโยชน์ทางวัตถุที่ได้จากการพัฒนาสังคมและ เศรษฐกิจ แต่ไม่ต้องการให้เกิดโทษทางวัฒนธรรมและสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสูญเสียคุณค่า ทางจิตวิญญาณ และท่านยังเห็นความสำคัญของ ความยุติธรรมในสังคม ความมีศีลธรรม และ การศึกษาว่า จะแก้ปัญหาสังคมได้ เป็นทางให้บรรลุความหลุดพ้นทุกข์ การวิเคราะห์ของบทนี้ โดย ภาพรวมว่า ความพยายามของท่านพุทธทาสที่จะพัฒนาคำตีความหลักคำสอนแบบใหม่ยังไม่ ประสบผลสำเร็จเต็มที่ และยังเป็นงานที่ไม่สมบูรณ์ (หน้า 321 – 375) ซึ่งผู้วิจารณ์มองว่าประเด็น เกี่ยวกับแนวคิดของท่านพุทธทาสในการตีความหลักคำสอนของพระพุทธานุศาสตร์นิกายเถรวาท ซึ่ง มีทั้งที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎก และไม่ถูกต้องตามหลักคำสอนที่ยึดถือกันมาแต่เดิม รวมทั้งการ

ตีความที่ถูกต้องใจสังคม และไม่ถูกใจกลุ่มอนุรักษ์นิยม ในกรณีนี้ ผู้เขียนไม่วิเคราะห์ ไม่เปรียบเทียบ อธิบายออกมาให้ชัดเจนว่าถูกหรือไม่ถูกต้องตามหลักพระไตรปิฎกว่าไว้อย่างไร และควรจะขยายความออกมาให้เห็นทางถูกต้อง มิใช่ปล่อยตามกระแสสังคมในเวลานั้น เพราะการตีความมีทั้งคุณประโยชน์และโทษอย่างมหันต์ การตีความอาจถูกต้องพอใจส่วนหนึ่ง แต่สิ่งที่ไม่ถูกต้องจะเกิดปัญหาในภายภาคหน้าก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ผู้วิจารณ์จึงเห็นว่า ผู้เขียนยังเขียนไม่สมบูรณ์และคลุมเครืออยู่พระพุทธานุศาสนายังคงเข้ากันได้กับชีวิตและความมุ่งหวังของคนเราต่อไปได้เรื่อยๆ ในลักษณะของการเป็นฐานรองรับทางศีลธรรมและทางความคิดสำหรับการทำงานในสังคม และพรอมกันนั้นก็ช่วยให้ปัจเจกบุคคลสามารถบรรลุความหลุดพ้นทางด้านจิตวิญญาณได้ด้วยแท้จริงแล้วความประสงค์ของพุทธศาสนิกชนที่จะให้พระพุทธานุศาสนาสอดคล้องกับหลักเหตุผลนิยมและเข้ากันได้กับสังคมในปัจจุบัน

ประเด็นที่ 2 พระพุทธานุศาสนาในฐานะที่เป็นคตินิยมของผู้ปกครองในประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่า พระพุทธานุศานิกายเถรวาทในประเทศไทย มีนัยสำคัญเกี่ยวกับความเป็นไปในโลกนี้อย่างชัดเจนด้วย หลักการและแนวคิดต่าง ๆ ในพระพุทธานุศาสนาได้ทำให้คนไทยได้รู้ถึงข้อคิดเกี่ยวกับรัฐบาล การเมือง และปฏิสัมพันธ์ในสังคม ในบทนี้ ได้อ้างถึง อัครัญญสูตร ในพระสุตตันตปิฎก กล่าวถึงความโลภและความวุ่นวายในหมู่มนุษย์พวกแรกที่เกิดขึ้นในโลก...⁴ และในมหาปริณิพพานสูตร⁵ ว่า ผู้ปกครองเช่นนี้เป็นอุปการะบุคคล ที่ควรสร้างสภาวะที่ดีให้เป็นที่เก็บอัฐิ และเป็นอนุสาวรีย์ โดยได้อ้างข้อสังเกตของ นีลส์ มุลเดอร์ว่า ตลอดเวลาในประวัติศาสตร์ของไทย ผู้ปกครองของประเทศได้ทราบดีถึงการทำหน้าที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ ในการประสานสามัคคีระหว่างคนในชาติ จึงได้พยายามอยู่เรื่อยมาที่จะควบคุมพระสงฆ์และวัตรปฏิบัติของท่าน เพื่อทำให้คณะสงฆ์อยู่ในความควบคุมดูแลของรัฐ (หน้า 40) ประเด็นการที่ผู้เขียนเห็นว่า แนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ต้องการจะปฏิรูปการบริหารคณะสงฆ์ไทย รวมถึงการนับถือพระพุทธานุศาสนาของชาวไทยเสียใหม่ อย่างชนิดถอนรากถอนโคน รวมถึงการปฏิรูปการประพฤติปฏิบัติของฆราวาสให้เหมือนหรือเท่ากับพระสงฆ์ผู้บวชอยู่นั้น ผู้เขียนก็ให้ข้อมูลในเรื่องนี้น้อยเกินไป อาศัยแต่เพียงมูลฐานในผลงานของท่านพุทธทาสเป็นหลักในการวิเคราะห์ตัดสิน และกล่าวว่า ท่านพุทธทาสเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จึงมีผู้สนับสนุนและเห็นด้วยกับแนวคิดของท่าน แต่การต่อต้านท่านในเวลานั้นก็มีไม่น้อย สิ่งที่ท่านพุทธทาสทำ มีถูกมีผิดมีคุณก็มี และการที่ท่านไปเห็นด้วยกับคำสอนและวิธีการของเซนแล้วกล่าวอ้างว่า เป็นของเถรวาทด้วย หรือในการที่ท่านพุทธทาสพยายามแปลคติทางคริสต์ศาสนาให้เข้ากับแนวคิดและหลักการทางพระพุทธานุศาสนาด้วยนั้น ใครเล่าจะรู้ถึง

⁴ ที.ปา. (ไทย) 11/115/85.

⁵ ที.มหา.(ไทย) 10/135/115.

ความคิดอันแท้จริงของท่านพุทธทาสข้อนี้ได้ นอกจากตัวของท่านเองผู้เดียวเท่านั้นที่รู้จักประสงค์แท้จริงนั้น ที่สำคัญ ผู้เขียนไม่ได้บันทึกเรื่องวันเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไว้ด้วย เพื่อการวิเคราะห์สถานการณ์ในเวลานั้นได้ดียิ่งขึ้น ถือได้ว่าเป็นความพยายามที่จะนำเสนอวิธีการพัฒนาและสืบสานหลักคำสอนในพระพุทธานิเทศนาในพระพุทธานิเทศนาผ่านรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดแบบเดิมในแง่ของการตีความหลักคำสอนให้เป็นไปในทิศทางที่ควรจะเป็นโดยสามารถอ้างอิงถึงหลักฐานทางคัมภีร์ได้ด้วยจึงเป็นการรวบรวมกระบวนการที่ก่อให้เกิดหลักการทางทฤษฎีในพระพุทธานิเทศนาที่มีความชัดเจนขึ้น สรุปได้ว่าผู้เขียนได้ใช้ฐานข้อมูลจากงานเขียนของท่านพุทธทาสเท่านั้น และสรุปวิเคราะห์ในเรื่องแนวคิดการปฏิรูปของท่านพุทธทาสภิกขุแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งเป็นการคาดคะเนตามเหตุผล และตามกระแสสังคมในขณะนั้น ไม่มีการทำพิจารณา แทนที่จะปล่อยให้เป็นการตัดสินใจของผู้อ่าน ผู้สนใจนำมาตัดสินใจด้วยภูมิปัญญาของตนเอง เช่น การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุว่า แนวคิดของท่านพุทธทาสได้เด่นไปกว่านักปรัชญาการเมืองอื่น ๆ และการตีความของท่านจะเกินคำสอนในพระไตรปิฎก⁶

5. ประโยชน์ของงาน

จากการศึกษาเรื่องนี้ผู้วิจารณ์ได้ทราบถึงหลักการเกี่ยวกับพระพุทธานิเทศนาและศาสตร์ต่างๆที่สามารถให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆในทางพระพุทธานิเทศนาเพื่อเป็นการส่งเสริมและปรับเปลี่ยนให้มีความทันสมัยเป็นไปตามยุคสมัยที่สังคมต้องการและยังส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจของบุคคล ผู้วิจารณ์ได้รับประโยชน์อย่างมากทั้งในด้านแนวคิด และมุมมองที่มีความหลากหลายเนื่องจากผลงานเล่มงานล้วนเป็นไปในทางที่ดีที่สามารถอธิบายได้อย่างเข้าใจระบบและการดำเนินการทำให้ผู้อ่านได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆในด้านพระพุทธานิเทศนาที่มุ่งเน้นการอธิบายในแง่ของการเผยแผ่หรือการสืบสานหลักคำสอนด้วยการชี้ให้เห็นกระบวนการวิเคราะห์วิธีการตีความของนักปราชญ์คนสำคัญในพระพุทธานิเทศนาอย่าง เช่นพุทธทาสภิกขุ เพื่อศึกษาที่มาที่ไปแห่งการกำหนดการริความแนวใหม่และความพยายามของท่านในการปฏิรูปพระพุทธานิเทศนาในพระพุทธานิเทศนาอย่างเป็นระบบ สอนรูปแบบในการปฏิบัติและองค์กรทางศาสนาได้ถูกจัดระบบเรียบร้อย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบคตินุรักษ์นิยมในประวัติศาสตร์ของพระพุทธานิเทศนาในประเทศไทย

7. บทสรุป

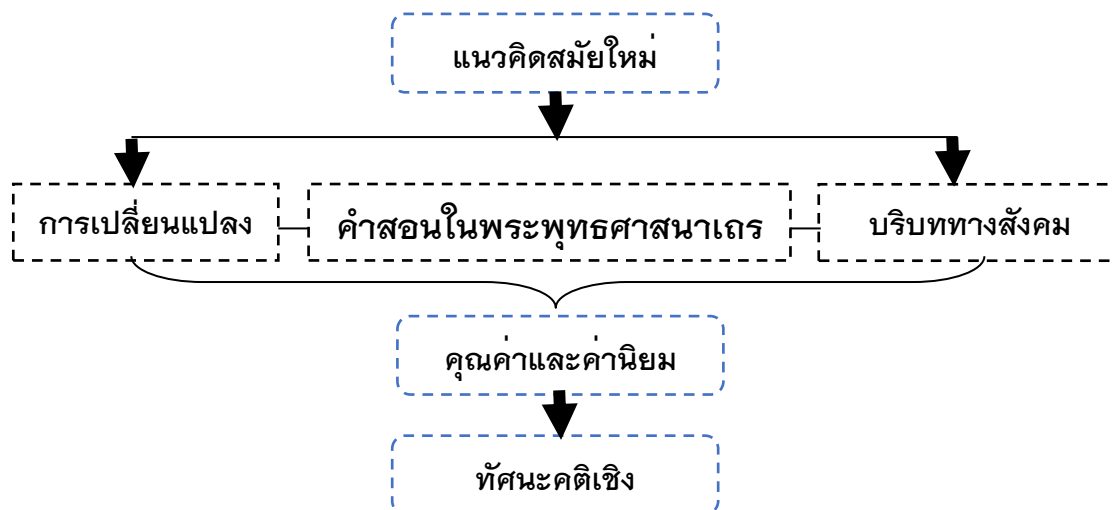
จากหนังสือเรื่อง พุทธทาสภิกขุ พระพุทธานิเทศนาในพระพุทธานิเทศนา และการปฏิรูปเชิงวัฒนธรรมนิยมในประเทศไทย เขียนโดยปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน เป็นศาสตราจารย์ ชาวออสเตรเลีย หนังสือ

⁶ ปรีชา ช่างขวัญยืน, *ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ*, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 145,154.

เล่มนี้ มีทั้งหมด 10 บทไม่รวมบทนำเป็นงานเขียนเฉพาะเรื่องที่น่าสนใจจะศึกษาเกี่ยวกับท่านพุทธทาสภิกขุ เพื่องานวิจัย เพราะหนังสือนี้ มีภาคผนวก อภิธานศัพท์ ดรชนี เจริญธรรม และบรรณานุกรมครบถ้วนด้านเนื้อหา มีมากพอควรแก่การใช้เป็นฐานข้อมูล หัวข้อเรื่องจัดได้สัมพันธ์กันดี ทำให้การอ่านได้ต่อเนื่องน่าติดตาม โดยใช้ข้อมูลจากผลงานของท่านพุทธทาสภิกขุที่เขียนไว้นำมาวิเคราะห์เห็นว่าหนังสือเรื่องพุทธทาสเล่มนี้ เขียนได้ในระดับดี มีจุดเด่นที่ผู้เขียนสรุปประเด็นสำคัญมา คือการตีความหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาทของท่านพุทธทาสภิกขุ การปฏิรูปคณะสงฆ์ไทยและการนับถือศาสนาของชาวไทยพุทธพัฒนาการโดยรวมของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ด้วยการใช้ภาษาที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจเป็นการเขียนเชิงวิเคราะห์ระบบแนวคิดทางปรัชญาสามารถแยกแยะความหนักเบาในการไล่เรียงประเด็นการวิเคราะห์ให้เห็นระบบแนวคิดดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน การสืบสวนทางปรัชญาในแง่ของการวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลในพระพุทธศาสนาที่ควรให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันกับการปฏิบัติ

8. แผนผังเชิงความคิด

พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวสมัยนิยมในประเทศไทย

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538
- ปีเตอร์ เอ. แจ็กสัน, **พุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี พรินท์ (1991) จำกัด , 2557
- ปรีชา ช่างขวัญยืน, **ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ**, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ รวมทั้งผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งทางวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงาน ด้วยโปรแกรม CopyCat เว็บ Thaijo ในระดับไม่เกิน 20% โดยมีผลตั้งแต่ เดือน กรกฎาคม 2562 เป็นต้นไป

วารสารจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจำนวน 3,000 บาท (สามพันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ โดยผู้เขียนจะต้องตรวจสอบความสมบูรณ์ของบทความตามคำแนะนำสำหรับผู้เขียน หากไม่ปฏิบัติตามกติกา กองบรรณาธิการวารสารขอสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการตีพิมพ์ และไม่คืนเงินค่าธรรมเนียมดังต่อไปนี้

1. หากบทความมีความซ้ำซ้อนมากกว่า 20%
2. ผู้เขียนไม่ปฏิบัติตามรูปแบบของวารสาร
3. บทความไม่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ หรือ
4. ไม่แก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะตามระยะเวลาที่กำหนด (1 เดือน หลังการแจ้งของบรรณาธิการ)

ผู้เขียนสามารถชำระค่าธรรมเนียมผ่านบัญชีธนาคาร

ธนาคาร "กรุงไทย"

ชื่อบัญชี "วารสารบาลีศึกษาพุทธโฆส"

หมายเลขบัญชี "459-0-87452-0"

เมื่อชำระแล้วให้ส่งหลักฐานไปที่ thaneesuw@mcu.ac.th

การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ได้ที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palisueksabuddhaghosa>

การจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาวระหว่าง 10–15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ เปลี่ยนเป็นฟอนต์ TH Niramit AS ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีกครั้ง ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกด้านขวามือ

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุนิติการศึกษาสูงสุด พร้อมระบุตำแหน่งทางวิชาการพิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่องโดยเรียงมาทางด้านขวา และให้ตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียนเพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการและชื่อหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำตอบคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3 – 5 คำ)

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3–5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัย โดยสรุปมีความกะทัดรัด และสั้น
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย
- 3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 7) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) ให้นำเสนอใน 2 ประเด็น คือ (1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ (2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
- 8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงบรรณานุกรม การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ใช้ระบบ APA

บทความวิจัย (research article) บทความวิชาการ (original article) และหรือบทความวิจารณ์หนังสือ (book review) ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion)
- 6) เอกสารอ้างอิง (Reference) เชิงบรรณานุกรมรูปแบบแทมเพด

รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วย ภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 20 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลิงค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์

ประกาศเกี่ยวกับลิขสิทธิ์

เนื้อหาและข้อมูลในบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ถือเป็นข้อคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรงซึ่งกองบรรณาธิการวารสาร ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย หรือร่วมรับผิดชอบใด ๆ

บทความ ข้อมูล เนื้อหา รูปภาพ ฯลฯ ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์หากบุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการนำทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งส่วนใดไปเผยแพร่ต่อหรือเพื่อกระทำการใด ๆ จะต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ก่อนเท่านั้น

